Chaṭṭhasaṅgītipiṭakaṁ

## Suttantapiṭake Dīghanikāye

# SĪLAKKHANDHAVAGGAPĀḶI

---

Buddhavasse 2552 Marammavasse 1370 AD. 2008

Romanized from Myanmar version printed in 1997



Pāḷi Series 06

First published in 2008 by Ministry of Religious Affairs

Yangon, Myanmar

# THE PĀḶI ALPHABET
# IN BURMESE AND ROMAN CHARACTERS

---

## VOWELS

အ a   အာ ā   ဣ i   ဤ ī   ဥ u   ဦ ū   ဧ e   ဩ o

## CONSONANTS WITH VOWEL "A"

က ka   ခ kha   ဂ ga   ဃ gha   င ṅa

စ ca   ဆ cha   ဇ ja   ဈ jha   ဉ ña

ဋ ṭa   ဌ ṭha   ဍ ḍa   ဎ ḍha   ဏ ṇa

တ ta   ထ tha   ဒ da   ဓ dha   န na

ပ pa   ဖ pha   ဗ ba   ဘ bha   မ ma

ယ ya   ရ ra   လ la   ဝ va   သ sa   ဟ ha   ဠ ḷa   ံ ṁ

## VOWELS IN COMBINATION

ာ ါ = ā   ိ = i   ီ = ī   ု ု = u   ူ ူ = ū   ေ = e   ော ေါ = o

က ka   ကာ kā   ကိ ki   ကီ kī   ကု ku   ကူ kū   ကေ ke   ကော ko

ခ kha   ခါ khā   ခိ khi   ခီ khī   ခု khu   ခူ khū   ခေ khe   ခေါ kho ...

## CONJUNCT-CONSONANTS

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| က္က kka | င်္ဃ ṅgha | ဏ္ဌ ṇṭha | ဓျ dhya | ပ္လ pla | လ္လ lla |
| က္ခ kkha | စ္စ cca | ဏ္ဍ ṇḍa | ဓွ dhva | ပ္ဗ pba | လျ lya |
| ကျ kya | စ္ဆ ccha | ဏ္ဏ ṇṇa | န္တ nta | ဗ္ဘ bbha | လှ lha |
| ကြိ kri | ဇ္ဇ jja | ဏှ ṇha | န္တွ ntva | ဗျ bya | ဝှ vha |
| က္လ kla | ဇ္ဈ jjha | တ္တ tta | န္ထ ntha | ဗြ bra | သ္တ sta |
| က္ဝ kva | ည ñña | တ္ထ ttha | န္ဒ nda | မ္ပ mpa | သ္တြ stra |
| ချ khya | ဉှ ñha | တွ tva | န္ဒြ ndra | မ္ဖ mpha | သ္န sna |
| ခွ khva | ဉ္စ ñca | တျ tya | န္ဓ ndha | မ္ဗ mba | သျ sya |
| ဂ္ဂ gga | ဉ္ဆ ñcha | တြ tra | န္န nna | မ္ဘ mbha | ဿ ssa |
| ဂ္ဃ ggha | ဉ္ဇ ñja | ဒ္ဒ dda | နျ nya | မ္မ mma | သ္မ sma |
| ဂျ gya | ဉ္ဈ ñjha | ဒ္ဓ ddha | နှ nha | မျ mya | သွ sva |
| ဂြ gra | ဋ္ဋ ṭṭa | ဒျ dya | ပ္ပ ppa | မှ mha | ဟ္မ hma |
| င်္က ṅka | ဋ္ဌ ṭṭha | ဒြ dra | ပ္ဖ ppha | ယျ yya | ဟွ hva |
| င်္ခ ṅkha | ဍ္ဍ ḍḍa | ဒွ dva | ပျ pya | ယှ yha | ဠှ ḷha |
| င်္ဂ ṅga | | | | | |

| | | | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|---|---|
| ၁ | ၂ | ၃ | ၄ | ၅ | ၆ | ၇ | ၈ | ၉ | ၀ |
| 1 | 2 | 3 | 4 | 5 | 6 | 7 | 8 | 9 | 0 |

# Nidānakathā

Sirimatā amhākaṁ Buddhena Bhagavatā Arahatā Sammāsambuddhena sakalalokapatthaṭamahākaruṇāsinehasiniddhahadayena sabbattha appaṭihatasabbaññutānāvaraṇādiñāṇobhāsasamujjalitena sanarāmaralokagurunā sadevakassa lokassa atthāya hitāya sukhāya dhammo ca vinayo ca desito paññatto, so pariyattipaṭipattipaṭivedhavasena vibhattesu tīsu saddhammesu pariyattisaddhammo nāma, tadeva ca sāsanaṭṭhitiyā pamāṇaṁ, satiyeva hi tasmiṁ itare uppajjanti, nāsati, vuttañhetaṁ **Aṅguttaraṭṭhakathāyaṁ**— (Aṁ-Ṭṭha 1. 72 piṭṭhe)

"Suttantesu asantesu, pamuṭṭhe vinayamhi ca.
Tamo bhavissati loko, sūriye atthaṅgate yathā.

Suttante rakkhite sante, paṭipatti hoti rakkhitā.
Paṭipattiyaṁ ṭhito dhīro, yogakkhemā na dhaṁsatī"ti.

Teneva ca saddhammaciraṭṭhitikāmino theravarā Mahākassapādayo pariyattisaddhammasaṅkhātaṁ Tepiṭakaṁ Buddhavacanaṁ saṅgītimāropetvā Buddhasāsanaṁ saṁrakkhiṁsu, taṁkālikā ca rājāno saddhammābhivuddhikāmā tesaṁ saṅgītikārānamanubalappadānena sahāyattamupāgamuṁ.

Tathā hi catūhādhikatimāsaparinibbute Bhagavati Mahākassapattherappamukhehi pañcahi arahantasatehi Rājagahe **paṭhamā dhammasaṅgīti** katā rañño Māgadhassa Ajātasattuno visesānuggahamādāya.

Vassasataparinibbute ca Bhagavati Mahāyasattherappamukhehi sattahi arahantasatehi Vesāliyaṁ **dutiyā dhammasaṅgīti** katā, tadā ca Kālāsoko mahīpati tesaṁ sahāyattamupāgato.

Tathāgataparinibbānato pana dvinnaṁ vassasatānamupari pañcattiṁsatime vasse Mahāmoggaliputtatissattherappamukhehi arahantasahassehi Pāṭaliputte **tatiyā dhammasaṅgīti** katā sakalalokapatthaṭayasassa Dhammāsokassa bhūpatino niratisayānuggahaṁ laddhāna.

Sammāsambuddhaparinibbutito pana catunnaṁ vassasatānamupari paṇṇāse vasse Laṅkādīpe Vaṭṭagāmaṇirājino kāle Mātulajanapade Ālokaleṇe **catutthī dhammasaṅgīti** katā pañcahi arahantasatehi Mahādhammarakkhitattherappamukhehi, yā loke "potthakāropanasaṅgītī"ti pākaṭā.

Buddhavasse pana catussatādhikadvisahassānamupari pannarasamasaṅkhyaṁ sampatte imasmimpi Marammaraṭṭhe **Mindon**nāmassa mahādhammarājino kāle Mandalay itipākaṭe Ratanāpuñjanagare **pañcamī dhammasaṅgīti** katā catussatādhikadvisahassattherehi Dakkhiṇārāmavāsītipiṭakadharabhadantajāgarattherappamukhehi tasseva rañño anavasesānuggahamādāya, yā loke "selakkharāropanasaṅgītī"ti vuccati.

Itthaṁ sudaṁ Buddhassa Bhagavato sāsanaṁ iddhañceva hoti phītañca vitthārikaṁ bāhujaññaṁ puthubhūtaṁ yāvajjatanā.

Cirakālato panetaṁ Buddhavacanaṁ lekhaparamparāya ceva muddaṇaparamparāya ca anekakkhattuṁ parivattiyābhataṁ na sakkā dāni vattuṁ "paṭhamadutiyatatiyādisaṅgītimāropitākāreneva sabbaso parisuddhan"ti, aññadatthu panādhunikapotthakesu saṁvijjamānehi kehici pamādalekhādisañjātakhalitādhikaparibhaṭṭhapāṭhehi malīnamevetaṁ, tathā hi nānādesiyapotthakesu aññamaññaṁ saṁsandiyamānesu anekā visadisapāṭhā dissanti.

Tatoyeva ca Buddhavacanassa suparisuddhabhāvakāmino mahātherā sasatthantarapiṭakattayakovidā dhammavinayaṁ vācentāyeva te khalitādhikaparibhaṭṭhapāṭhe disvā evaṁ samacintesuṁ kathesuṁ ca—

"Advayavādino suparisuddhavacanassa tassa Bhagavato pāvacanaṁ advayaṁ suparisuddhaṁ nimmalamevassa, imesu pana pāvacanapotthakesu aññamaññaṁ visadisā ceva aparisuddhā ca pāṭhā dissanti, nissaṁsayaṁ kho ayameva mūlapāṭho, yo nesaṁ yuttisampanno, tadañño pana pamādalekhapāṭhoyeva, tādisā ca dissanti ādhunikapāvacanapotthakesu kismiñci kismiñci ṭhāne.

Kāmañcetedāni na tāva bahutarā, yāva yathābhūtaṁ pāḷiyā atthaṁ paṭisedheyyuṁ, etarahi pana asodhiyamānā te gacchante gacchante

kāle bahutarā bahutarā jāyeyyuṁ, taṁkālikā ca pacchimā janā te sodhetuṁ asamatthā yathādhippetaṁ pāḷiyā atthaṁ na sammā jāneyyuṁ, evamete saddhammassa sammosāya antaradhānāya saṁvatteyyuṁ.

Vuttaṁ hetaṁ **Aṅguttaranikāye**— (Aṁ 1. 60 piṭṭhe)

'Dveme bhikkhave dhammā saddhammassa sammosāya antaradhānāya saṁvattanti, katame dve, dunnikkhittaṁ ca padabyañjanaṁ attho ca dunnīto, dunnikkhittassa bhikkhave padabyañjanassa atthopi dunnayo hoti, ime kho bhikkhave dve dhammā saddhammassa sammosāya antaradhānāya saṁvattantī'ti.

Yaṁnūna mayaṁ te sodhetvā nimmalaṁ parisuddhaṁ Buddhavacanaṁ sampatiṭṭhāpeyyāma, tadassa saddhammaciraṭṭhitiyā bahujanahitāya bahujanasukhāya ca, taṁ pana na sukaraṁ sampādetuṁ aññatra dhammikarājūnamanuggahenā"ti.

Sā panāyaṁ kathā patthaṭā sādhujanaparamparāya, sutā ca **U Nu** nāmadheyyaggamahāmaccappamukhehi Marammaraṭṭhissarehi, sutvāna te evaṁ samacintesuṁ sammantayiṁsu ca "na kho panetaṁ amhākaṁ patirūpaṁ, ye mayaṁ pubbakehi dhammikehi dhammarājūhi samanuggahitassa Buddhasāsanassa parihānikāraṇaṁ passamānāyeva ajjhupekkhitvā appossukkā vihareyyāma, yaṁnūna mayaṁ sāsanopakārupāye sampādetvā visesato ca ādhunikapāvacanapotthakesu dissamāne saṁsayaṭṭhānīye pamādalekhapāṭhe saṁsodhetukāmānaṁ mahātherānaṁ ajjhāsayaṁ paripūretvā Buddhasāsanaṁ anuggaṇheyyāmā"ti, atha te sabbepi sāsanānuggahāya katasanniṭṭhānā ahesuṁ.

Anuggahitukāmehipi ca tehi na sakkā āṇāya kātuṁ vinā mahājanacchandasañjātopadesena, mahājanappatinidhibhūtā hi etarahi Marammikā rājāno, upadeso ca santhāgārasamitiyaṁ mahājanappatinidhibhūtānaṁ matisajīvānaṁ chandeneva samuppajjati, tasmā Buddhasāsanānuggahāya santhāgārasamitiyaṁ ekaṁ dhammupadesaṁ paññāpetvā **Buddhasāsanasamiti** nāma mahāsamiti samuṭṭhāpitā. Tassā kho pana samitiyā sabhāpati hoti *Thado*sirīsudhammopādhidhārī ***Sir*** **U Thwin**vhayo mahāseṭṭhi, upasabhāpati pana *Thado*sirīsudhammopādhidhārīyeva **U Thein Maung**vhayo padhānaḍḍavinicchayamandiramhi mahākkhadassādhipati, sabbakammavidhāyako pana

hitadharo *Thado*mahāsaresīthūpādhiko **U Chan Htun**vhayo upadesikādhipatipadhānanītivedimahāmantī. Bhaṇḍuppādako pana raṭṭhissarānaṁ patinidhibhūto **U Win** nāmadheyyo sāsanaṭṭhānikamahāmatto.

Atha te Buddhasāsanasamitikā "yāyeva kho panatthāya samuṭṭhāpitāyaṁ samiti, tadatthamidāni visesato kāhāmā"ti Marammaraṭṭhebhipākaṭaguṇasamudayasamudite tattha tattha padhānanāyakabhūte paropaṇṇāsamahāthere dīghadassino nimantiya evamārocesuṁ "ayaṁ bhante amhākaṁ Buddhasāsanamahāsamiti Buddhasāsanānuggahatthāyeva raṭṭhissarānaṁ dhammupadesena samuṭṭhāpitā, sacedāni bhante pubbe viya dhammasaṅgītiṁ katvā sāsanaṁ paggaṇhituṁ yujjeyya, mahātherā ca tathā kātumiccheyyuṁ, vissatthāva bhante karontu, mayaṁ tattha kāyañāṇapaccayabalehi niravasesaṁ byāvaṭā bhavissāmā"ti.

Atha kho te mahātherā "dhammasaṅgītiṁ karissāmā"ti katasanniṭṭhānā evaṁ pativedesuṁ "kattabbāyevesā dhammasaṅgīti, nesā na kattabbā, tasmā mayaṁ dāni piṭakapotthakāni pañcamasaṅgītisilālekhāya samānetvā tāniyeva sarīraṁ katvā pāḷisaṁsodhanapubbaṅgamaṁ dhammasaṅgītiṁ kassāma, yāya ādhunikapotthakesu paramparāparivattanavasena sañjātā pamādalekhapāṭhā ca nirākarīyissanti, visodhitañca suparisuddhaṁ pāvacanamūlaṁ labhitvā taṁ muddāpetvā sakalaloke nānāraṭṭhesu nānādesesu byāpanavasena Buddhasāsanassa ciraṭṭhiti ca sādhiyissati, sabbe ca Theravādikā raṭṭhā Marammaraṭṭhasahitā ekato hutvā Buddhasāsanaṁ abhūtapubbapaggahena paggaṇhituṁ labhissanti, sā ca purimikā pañca saṅgītiyo upanidhāya **chaṭṭhasaṅgīti** nāma bhavissati, tañca sabbaṁ bhavissati bahujanahitāya bahujanasukhāya atthāya hitāya sukhāya devamanussānaṁ, bahūni panettha āvassakakiccāni paṭikacceva samādapetabbāni tumhākamāyattāni, tasmā saṅgītikālavavatthānādikiccaṁ tumhākaṁyeva bhāro hotū"ti.

Atha te Buddhasāsanasamitikā sāsanapālakānaṁ mahātherānaṁ chandañca ruciñca samādāya ovādañca sirasā sampaṭicchitvā therānaṁ ceva attano ca kattabbakiccānaṁ pariniṭṭhānasamayaṁ sallakkhetvā "ayaṁ chaṭṭhasaṅgīti Sammāsambuddhaparinibbānato catussatādhikānaṁ dvinnaṁ vassasahassānamupari

aṭṭhanavutime vasse vesākhapuṇṇamito paṭṭhāya ārabhitabbā, dve ca vassāni kattabbā, pañcannaṁ ca sāsanavassasahassānamupaḍḍhavasse vesākhapuṇṇamiyaṁyeva pariniṭṭhāpetabbā"ti saṅgītikālaṁ vavatthapesuṁ.

Tato paṭṭhāya ca te punappunaṁ sannipatitvā sammantayitvā saṅgītiyā pubbakiccesu nirantaraṁ byāvaṭā honti, "mahantaṁ kho Jinasāsanaṁ mahatiyāyevetaṁ pūjāya pūjanīyan"ti mantvā tehi kārāpitāni mahantamahantāni sāsanamandirāni, tattha saṅgītiṁ kurumānassa bhikkhusaṁghassa sukhasannisajjatthaṁ sannipātaṭṭhānabhūtaṁ mahantaṁ saṅgītimandiraṁ Yangon nāma rājadhāniyaṁ **Sirīmaṅgala**tthale **Kaba Aye** (Lokasāma) nāmakassa cetiyassa āsanne selapabbataguhāvesena kārāpitaṁ tibhūmakaṁ pāyaso silā-iṭṭhakāyomayaṁ, evaṁ mahantampetaṁ ekasaṁvacchareneva pariniṭṭhāpitaṁ iddhiyā maññe nimmitaṁ, tañca bahi ṭhatvā apekkhattaṁ sayaṁjātaselapabbato viya dissati, anto pavisitvā olokayataṁ pana olokitolokitaṭṭhānato dassanīyaṁ pāsādikaṁ ramaṇīyaṁ atittikarameva hutvā devavimānamiva khāyati. Tassa panāvidūre aḍḍhateyyānaṁ saṅgītikārabhikkhusahassānaṁ nivāsappahonakā cattāro iṭṭhakamayā mahāpāsādā ceva iṭṭhakamayāyeva bhojanamahāsālā ca mahāsīmāpāsādādayo ca muddaṇayantasālā ca tatheva kārāpitā.

Mahātherāpi ca "saṅgītikiccaṁ nāma therādheyyaṁ, therānaṁ ovādeneva kattabbaṁ, na vinā tena, tasmā bhikkhusaṁghassa ceva upāsakānañca sabbampi saṅgītipaṭibaddhamovādaṁ dātuṁ bhavitabbamettha ovādadāyakasaṁghasabhāyapī"ti Marammaraṭṭhadhajūpame aggamahāpaṇḍitopādhidhārino ca raṭṭhovādācariyasammate ca raṭṭhavinayadharasammate ca aññe cābhipākaṭagarubhāvanīyādiguṇagaṇasamaṅginoti parosataṁ nāyakamahāthere uccinitvā "chaṭṭhasaṅgīti-ovādācariyasaṁghanāyakasabhaṁ" nāmekaṁ padhānamahāsaṁghasabhaṁ patiṭṭhāpesuṁ, te ca nāyakamahātherā Sambuddhavacanaratanākarapārage vividhasatthantaragahanāsaṅgacārine therānuthere pañcavīsatimatte samuccinitvā "chaṭṭhasaṅgītidhurandharasabhā"ti ca sammannitvā tassā sabhāya bhāraṁ niyyātesuṁ sabbāni saṅgītipaṭibaddhakiccāni saṁvidahituṁ. Te ca saṅgītidhurandharasabhikā therā sakalamarammaraṭṭhe **Nyaung Yan Sayadaw**ti abhipākaṭaṁ "Aggamahāpaṇḍito" pādhinā ceva "Abhidhajamahāraṭṭhagurū" pādhinā cāti

dvīhi Marammaraṭṭhissarasamappitopādhīhi virājitaṁ jātiyā āsītivassikaṁ upasampadāya saṭṭhivassaṁ "Bhadantarevataṁ" nāma mahātheravaraṁ sabhāpatiṁ katvā Tepiṭake Buddhavacane ceva nānāsatthesu ca kovide dhammācariyakavipadappatte bhikkhū uccinitvā aṭṭhadasādivaggavasena parosataṁ pāḷivisodhakavagge ceva sambahule ca paṭivisodhakavagge bandhāpetvā visodhanappaṭivisodhanehi Buddhavacanaṁ suparisuddhattaṁ paṭipāpetvā dhammasaṅgītiṁ kātumārabhiṁsu, yathā taṁ porāṇakasaṅgītikārā.

Evañca pana ārabhīyamānesu saṅgītipubbakiccesu tehi saṅgītidhurandharasabhikamahātherehi Tipiṭakapariyattisaṁsodhanakiccaṁ sampādetuṁ piṭakapotthakāni anekabhāge katvā Marammikānaṁ yathāvuttapāḷivisodhakavaggānaṁ visuṁ visuṁ niyyātitāni, na kevalañca Marammikānameva, api ca kho Sīhaḷasyāmakambojalāvosaṅkhātesu raṭṭhantaresupi padhānapāmokkhabhāvamāpannānaṁ vibhāvippavarapadappattānaṁ saṁgharājasaṁghanāyakamahātherānaṁ ca santikaṁ pahitāni visodhanāya, evametāni pamādakhalitādhikaparibhaṭṭhapāṭhānaṁ nirākaraṇavasena visodhitāni ceva paṭivisodhitāni ca, atha tāni anekavāravisodhanena suvisodhitāni suparisuddhāni Buddhasāsanamuddaṇayantālaye samappitāni suṭṭhu muddāpanāya.

Evaṁ samappetvāpi ca tehi saṅgītidhurandharasabhikamahātheravarehi "appeva nāmettha evaṁ suvisodhitepi siyā avasiṭṭho kocipi doso, muddaṇakammakarānaṁ vā duṭṭhapitaṁ, tassapi sabbassa visodhanāya bhavitabbameva osānasodheyyapattapāṭhakehipī"ti sampassamānehi sanikāyambarapuṇṇindusaṅkāsānaṁ laddhaggamahāpaṇḍitādipaṇḍiccapadānaṁ pāvacanetarasatthapāragānaṁ "catunnañca Marammikānaṁ ekassa ca Laṅkādīpikassā"ti pañcannaṁ mahātherānaṁ osānasodheyyapattapāṭhakasammuti dinnā, "yathātra na kocipi doso paññāyetha, yathā ca taṁ olokayataṁ paribyattaṁ suviññeyyamassa, evamosānasodheyyapattaṁ vicinitvā sodhentū"ti ca nesaṁ bhāro kato.

Laddhasammutikā ca te pañca mahātherā mūlasodheyyapattapāṭhakehi gahaṭṭhapaṇḍitehi ceva dhammācariyabhikkhupaṇḍitehi ca anekavāraṁ parisodhitaṁ osānasodheyyapattaṁ paṭivisodhitamūlapotthakena ceva

aññehi sadesadesantarikapāvacanapotthakehi ca vividhabyākaraṇādisatthehi ca punappunaṁ saṁsandetvā suvisadaparibyattakaṇḍavāravākyacchedasaṅketatañca sampāpetvā mahatā parissamena osānasodhanamakaṁsu, evamidaṁ piṭakavaraṁ theravādīnekāyikavibudhappamukhānaṁ satthāgamaratanālayasāragāhīnaṁ veyyākaraṇakesarīnaṁ accantanimmalañāṇavārinā paridhovitaṁ, taṁ vibudhappavarekagocaraṁ vimuttirasassādabhāgi hutvā ciraṁ vilasataṁ, sakalopiminā loko saddhammanirato Sammāsambuddhaparāyaṇo bhavatanti.

Tenetaṁ vuccati—

1. Mūlakaṁ pariyattīva, sāsanassa Mahesino.
   Pariyattippamāṇā hi, ciraṁ saddhammasaṇṭhiti.

2. Tasmā taṁ rakkhituṁ therā, dhammasaṅgāhakā purā.
   Rājāno upanissāya, akaṁsu dhammasaṅgahe.

3. **Paṭhamaṁ** dhammasaṅgītiṁ, **Ajātasattu**rājino.
   Anuggahena katvāna, pālayuṁ Jinasāsanaṁ.

4. **Dutiyaṁ** tu tathā katvā, **Kālāsokassa** rājino.
   Kāle tamupanissāya, pālayuṁ Jinasāsanaṁ.

5. **Tatiyaṁ**pica katvāna, **Dhammāsokassa** rājino.
   Anuggahena Buddhassa, sāsanaṁ abhipālayuṁ.

6. **Catutthiṁ** pana Laṅkāyaṁ, **Vaṭṭagāmaṇi**rājino.
   Kālamhi potthakāruḷhaṁ, katvāna pālayuṁ tathā.

7. Imasmiṁ Marammaraṭṭhepi, **Mindon**nāma narādhipaṁ.
   Rajjaṁ samanusāsantaṁ, ratanattayamāmakaṁ.

8. Sannissāya mahātherā, thirasīlā guṇākarā.
   **Pañcamiṁ** dhammasaṅgītiṁ, karontā sāsanaṭṭhitiṁ.

9. Patthayantā likhāpetvā, silāpaṭṭesu peṭakaṁ.
   Byāyāmena mahantena, pālayuṁ Jinasāsanaṁ.

10. Itthaṁ purā mathātherā, rājāno cāpi dhammikā.
Sāsanaṁ paripālesuṁ, jīvitaṁ viya attano.

11. Tathāpi khalitādāni, dissanti Piṭakattaye.
Paramparāya lekhāya, sañjātā muddaṇena ca.

12. Disvāna te mahātherā, vācentāva Tipeṭakaṁ.
Vuccamānanayenevaṁ, cintesuṁ mantayiṁsu ca.

13. "Katvāna sādhukaṁ gantha-suddhikaṁ sāsanāyukaṁ.
Yaṁnūna dhammasaṅgītiṁ, kareyyāma mayaṁ" iti.

14. Etamatthaṁ suṇitvāna, **U Nu** nāma mahāsayo.
Marammavisaye **agga-mahāmacca**dhurandharo.

15. "Sāsanāyattakiccāni, sampādentā visesato.
Saṅgītiyañca therānaṁ, sampūrentā manorathaṁ.

16. Yathā rakkhiṁsu porāṇā, surājāno tathā mayaṁ.
Saṁrakkheyyāma Sambuddha-sāsanaṁ" iti cintiya.

17. Mahāmaccehi aññehi, saṅgamehi ca mantiya.
Suppatiṭṭhāpayitvāna, **Buddhasāsana**saṅgamaṁ.

18. Mahātherānamādāya, chandaṁ idha nivāsinaṁ.
Aññesu Sīhaḷādīsu, videsesu ca vāsinaṁ.

19. Kāretvā dhammasaṅgītiṁ, sodhetvā Satthusāsanaṁ.
Paggahatthāya saddhammaṁ, karaṁ daḷhaparakkamaṁ.

20. **Sirīmaṅgala**vikhyāte, thalasmiṁ pavare subhe.
Cetiyassāvidūramhi, **Kaba Aye** itisaññino.

21. Guhāvesena kāretvā, mahāsaṅgītimandiraṁ.
Āvāsādiñca bhikkhūnaṁ, kāresi muddaṇālayaṁ.

22. Ganthasaṁsodhanaṁ dhamma-saṅgītiyā tu paṇḍitā.
Mahātheravarākaṁsu, satimantā punappunaṁ.

23. Muddāpente ca passitvā, mahātherehi pañcahi.
Sodheyyapattamosānaṁ, nimmalattaṁ supāpitaṁ.

24. Sunimmalaṁ pāvacanaṁ, vimuttisukhadaṁ idaṁ.
Suṭṭhu muddāpitaṁ hoti, sabbalokatthasiddhiyā.

25. Yathā saṅgītiyo pubbe, saddhammassa ciraṭṭhitiṁ.
Patthayantā pavattesuṁ, mahātherā mahiddhikā.

26. Tatheva chaṭṭhamiṁ dhamma-saṅgītiṁ Marammamaṇḍale.
Mahātherā pavattenti, saddhammaṭṭhitikāmino.

27. Ciraṁ tiṭṭhatu saddhammo, asaddhammo vinassatu.
Saddhammagaruno niccaṁ, hontu sabbepi paṇinoti.

Buddhavasse 2498

---

## Saṅketaviññāpanaṁ

| | |
|---|---|
| Sī | = Sīhaḷapotthake dissamānapāṭho. |
| Ka-Sī | = Katthaci Sīhaḷapotthake ... |
| Syā | = Syāmapotthake ... |
| Kaṁ | = Kambojapotthake ... |
| I | = Iṅgalisapotthake ... |
| Ka | = Katthaci Marammapotthake ... |
| Ṭṭha | = Aṭṭhakathā. |
| ? | = “Siyā nukho porāṇapāṭho”ti takkitapāṭho. |

# Sīlakkhandhavaggapāḷi

Mātikā | Piṭṭhaṅka

## 1. Brahmajālasutta

## 5. Kūṭadantasutta



## 6. Mahālisutta



## 7. Jāliyasutta

**Silakkhandhavaggapāḷimātikā niṭṭhitā.**

# Dīghanikāya

# Sīlakkhandhavaggapāḷi

Namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa.

## 1. Brahmajālasutta

### Paribbājakakathā

1. Evaṁ me sutaṁ, ekaṁ samayaṁ Bhagavā antarā ca Rājagahaṁ antarā ca Nāḷandaṁ addhānamaggappaṭipanno hoti mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ pañcamattehi bhikkhusatehi, Suppiyopi kho paribbājako antarā ca Rājagahaṁ antarā ca Nāḷandaṁ addhānamaggappaṭipanno hoti saddhiṁ antevāsinā Brahmadattena māṇavena, tatra sudaṁ Suppiyo paribbājako anekapariyāyena Buddhassa avaṇṇaṁ bhāsati, dhammassa avaṇṇaṁ bhāsati, saṁghassa avaṇṇaṁ bhāsati, Suppiyassa pana paribbājakassa antevāsī Brahmadatto māṇavo anekapariyāyena Buddhassa vaṇṇaṁ bhāsati, dhammassa vaṇṇaṁ bhāsati, saṁghassa vaṇṇaṁ bhāsati, itiha te ubho ācariyantevāsī aññamaññassa ujuvipaccanīkavādā Bhagavantaṁ piṭṭhito piṭṭhito anubandhā[1] honti bhikkhusaṁghañca.

2. Atha kho Bhagavā Ambalaṭṭhikāyaṁ rājāgārake ekarattivāsaṁ upagacchi[2] saddhiṁ bhikkhusaṁghena, Suppiyopi kho paribbājako Ambalaṭṭhikāyaṁ rājāgārake ekarattivāsaṁ upagacchi[2] saddhiṁ antevāsinā Brahmadattena māṇavena. Tatrapi sudaṁ Suppiyo paribbājako anekapariyāyena

1. Anubaddhā (Ka-Sī, I)

2. Upagañchi (Sī, Syā, Kaṁ, I)

Buddhassa avaṇṇaṁ bhāsati, dhammassa avaṇṇaṁ bhāsati, saṁghassa avaṇṇaṁ bhāsati, Suppiyassa pana paribbājakassa antevāsī Brahmadatto māṇavo anekapariyāyena Buddhassa vaṇṇaṁ bhāsati, dhammassa vaṇṇaṁ bhāsati, saṁghassa vaṇṇaṁ bhāsati, itiha te ubho ācariyantevāsī aññamaññassa ujuvipaccanīkavādā viharanti.

3. Atha kho sambahulānaṁ bhikkhūnaṁ rattiyā paccūsasamayaṁ paccuṭṭhitānaṁ maṇḍalamāḷe sannisinnānaṁ sannipatitānaṁ ayaṁ saṁkhiyadhammo udapādi "acchariyaṁ āvuso, abbhutaṁ āvuso, yāvañcidaṁ tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena sattānaṁ nānādhimuttikatā suppaṭividitā, ayaṁ hi Suppiyo paribbājako anekapariyāyena Buddhassa avaṇṇaṁ bhāsati, dhammassa avaṇṇaṁ bhāsati, saṁghassa avaṇṇaṁ bhāsati, Suppiyassa pana paribbājakassa antevāsī Brahmadatto māṇavo anekapariyāyena Buddhassa vaṇṇaṁ bhāsati, dhammassa vaṇṇaṁ bhāsati, saṁghassa vaṇṇaṁ bhāsati, itihame ubho ācariyantevāsī aññamaññassa ujuvipaccanīkavādā Bhagavantaṁ piṭṭhito piṭṭhito anubandhā honti bhikkhusaṁghañcā"ti.

4. Atha kho Bhagavā tesaṁ bhikkhūnaṁ imaṁ saṁkhiyadhammaṁ viditvā yena maṇḍalamāḷo tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi, nisajja kho Bhagavā bhikkhū āmantesi "kāyanuttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā sannipatitā, kā ca pana vo antarākathā vippakatā"ti. Evaṁ vutte te bhikkhū Bhagavantaṁ etadavocuṁ "idha bhante amhākaṁ rattiyā paccūsasamayaṁ paccuṭṭhitānaṁ maṇḍalamāḷe sannisinnānaṁ sannipatitānaṁ ayaṁ saṁkhiyadhammo udapādi 'acchariyaṁ āvuso, abbhutaṁ āvuso, yāvañcidaṁ tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena sattānaṁ nānādhimuttikatā suppaṭividitā, ayaṁ hi Suppiyo paribbājako anekapariyāyena Buddhassa avaṇṇaṁ bhāsati, dhammassa avaṇṇaṁ bhāsati, saṁghassa avaṇṇaṁ bhāsati, Suppiyassa pana paribbājakassa antevāsī Brahmadatto māṇavo anekapariyāyena Buddhassa vaṇṇaṁ bhāsati, dhammassa vaṇṇaṁ bhāsati, saṁghassa vaṇṇaṁ bhāsati, itihame ubho ācariyantevāsī aññamaññassa ujuvipaccanīkavādā Bhagavantaṁ piṭṭhito

piṭṭhito anubandhā honti bhikkhusaṁghañcā’ti, ayaṁ kho no bhante antarākathā vippakatā, atha Bhagavā anuppatto”ti.

5. Mamaṁ vā bhikkhave pare avaṇṇaṁ bhāseyyuṁ, dhammassa vā avaṇṇaṁ bhāseyyuṁ, saṁghassa vā avaṇṇaṁ bhāseyyuṁ, tatra tumhehi na āghāto na appaccayo na cetaso anabhiraddhi karaṇīyā. Mamaṁ vā bhikkhave pare avaṇṇaṁ bhāseyyuṁ, dhammassa vā avaṇṇaṁ bhāseyyuṁ, saṁghassa vā avaṇṇaṁ bhāseyyuṁ, tatra ce tumhe assatha kupitā vā anattamanā vā, tumhaṁyevassa tena antarāyo. Mamaṁ vā bhikkhave pare avaṇṇaṁ bhāseyyuṁ, dhammassa vā avaṇṇaṁ bhāseyyuṁ, saṁghassa vā avaṇṇaṁ bhāseyyuṁ, tatra ce tumhe assatha kupitā vā anattamanā vā, api nu tumhe paresaṁ subhāsitaṁ dubbhāsitaṁ ājāneyyāthāti. Nohetaṁ bhante. Mamaṁ vā bhikkhave pare avaṇṇaṁ bhāseyyuṁ, dhammassa vā avaṇṇaṁ bhāseyyuṁ, saṁghassa vā avaṇṇaṁ bhāseyyuṁ, tatra tumhehi abhūtaṁ abhūtato nibbeṭhetabbaṁ “itipetaṁ abhūtaṁ, itipetaṁ atacchaṁ, natthi cetaṁ amhesu, na ca panetaṁ amhesu saṁvijjatī”ti.

6. Mamaṁ vā bhikkhave pare vaṇṇaṁ bhāseyyuṁ, dhammassa vā vaṇṇaṁ bhāseyyuṁ, saṁghassa vā vaṇṇaṁ bhāseyyuṁ, tatra tumhehi na ānando na somanassaṁ na cetaso uppilāvitattaṁ karaṇīyaṁ. Mamaṁ vā bhikkhave pare vaṇṇaṁ bhāseyyuṁ, dhammassa vā vaṇṇaṁ bhāseyyuṁ, saṁghassa vā vaṇṇaṁ bhāseyyuṁ, tatra ce tumhe assatha ānandino sumanā uppilāvitā, tumhaṁyevassa tena antarāyo. Mamaṁ vā bhikkhave pare vaṇṇaṁ bhāseyyuṁ, dhammassa vā vaṇṇaṁ bhāseyyuṁ, saṁghassa vā vaṇṇaṁ bhāseyyuṁ, tatra tumhehi bhūtaṁ bhūtato paṭijānitabbaṁ “itipetaṁ bhūtaṁ, itipetaṁ tacchaṁ, atthi cetaṁ amhesu, saṁvijjati ca panetaṁ amhesū”ti.

## Cūḷasīla

7. Appamattakaṁ kho panetaṁ bhikkhave oramattakaṁ sīlamattakaṁ, yena puthujjano Tathāgatassa vaṇṇaṁ vadamāno vadeyya, katamañca taṁ bhikkhave appamattakaṁ oramattakaṁ sīlamattakaṁ, yena puthujjano Tathāgatassa vaṇṇaṁ vadamāno vadeyya.

8. “Pāṇātipātaṁ pahāya pāṇātipātā paṭivirato samaṇo Gotamo nihitadaṇḍo nihitasattho lajjī dayāpanno sabbapāṇabhūtahitānukampī viharatī”ti, iti vā hi bhikkhave puthujjano Tathāgatassa vaṇṇaṁ vadamāno vadeyya.

“Adinnādānaṁ pahāya adinnādānā paṭivirato samaṇo Gotamo dinnādāyī dinnapāṭikaṅkhī athenena sucibhūtena attanā viharatī”ti, iti vā hi bhikkhave puthujjano Tathāgatassa vaṇṇaṁ vadamāno vadeyya.

“Abrahmacariyaṁ pahāya brahmacārī samaṇo Gotamo ārācārī[1] virato[2] methunā gāmadhammā”ti, iti vā hi bhikkhave puthujjano Tathāgatassa vaṇṇaṁ vadamāno vadeyya.

9. “Musāvādaṁ pahāya musāvādā paṭivirato samaṇo Gotamo saccavādī saccasandho theto[3] paccayiko avisaṁvādako lokassā”ti, iti vā hi bhikkhave puthujjano Tathāgatassa vaṇṇaṁ vadamāno vadeyya.

“Pisuṇaṁ vācaṁ pahāya pisuṇāya vācāya paṭivirato samaṇo Gotamo, ito sutvā na amutra akkhātā imesaṁ bhedāya, amutra vā sutvā na imesaṁ akkhātā amūsaṁ bhedāya, iti bhinnānaṁ vā sandhātā, sahitānaṁ vā anuppadātā, samaggārāmo samaggarato samagganandī samaggakaraṇiṁ vācaṁ bhāsitā”ti, iti vā hi bhikkhave puthujjano Tathāgatassa vaṇṇaṁ vadamāno vadeyya.

“Pharusaṁ vācaṁ pahāya pharusāya vācāya paṭivirato samaṇo Gotamo, yā sā vācā nelā kaṇṇasukhā pemanīyā hadayaṅgamā porī bahujanakantā bahujanamanāpā, tathārūpiṁ vācaṁ bhāsitā”ti, iti vā hi bhikkhave puthujjano Tathāgatassa vaṇṇaṁ vadamāno vadeyya.

“Samphappalāpaṁ pahāya samphappalāpā paṭivirato samaṇo Gotamo kālavādī bhūtavādī atthavādī dhammavādī vinayavādī, nidhānavatiṁ vācaṁ bhāsitā kālena sāpadesaṁ pariyantavatiṁ atthasaṁhitan”ti, iti vā hi bhikkhave puthujjano Tathāgatassa vaṇṇaṁ vadamāno vadeyya.

---

1. Anācārī (Ka) 2. Paṭivirato (katthaci) 3. Ṭheto (Syā, Kaṁ)

10. "Bījagāmabhūtagāmasamārambhā[1] paṭivirato samaṇo Gotamo"ti, iti vā hi bhikkhave -pa-.

Ekabhattiko samaṇo Gotamo rattūparato virato[2] vikālabhojanā.

Naccagītavāditavisūkadassanā[3] paṭivirato samaṇo Gotamo.

Mālāgandhavilepanadhāraṇamaṇḍanavibhūsanaṭṭhānā paṭivirato samaṇo Gotamo.

Uccāsayanamahāsayanā paṭivirato samaṇo Gotamo.

Jātarūparajatapaṭiggahaṇā paṭivirato samaṇo Gotamo.

Āmakadhaññapaṭiggahaṇā paṭivirato samaṇo Gotamo.

Āmakamaṁsapaṭiggahaṇā paṭivirato samaṇo Gotamo.

Itthikumārikapaṭiggahaṇā paṭivirato samaṇo Gotamo.

Dāsidāsapaṭiggahaṇā paṭivirato samaṇo Gotamo.

Ajeḷakapaṭiggahaṇā paṭivirato samaṇo Gotamo.

Kukkuṭasūkarapaṭiggahaṇā paṭivirato samaṇo Gotamo.

Hatthigavassavaḷavapaṭiggahaṇā paṭivirato samaṇo Gotamo.

Khettavatthupaṭiggahaṇā paṭivirato samaṇo Gotamo.

Dūteyyapahiṇagamanānuyogā paṭivirato samaṇo Gotamo.

Kayavikkayā paṭivirato samaṇo Gotamo.

Tulākūṭakaṁsakūṭamānakūṭā paṭivirato samaṇo Gotamo.

Ukkoṭanavañcananikatisāciyogā[4] paṭivirato samaṇo Gotamo.

Chedanavadhabandhanaviparāmosa-ālopasahasākārā paṭivirato samaṇo Gotamoti, iti vā hi bhikkhave puthujjano Tathāgatassa vaṇṇaṁ vadamāno vadeyya.

Cūḷasīlaṁ niṭṭhitaṁ.

---

1. Samārabbhā (Sī, Ka)
2. Paṭivirato (katthaci)
3. Naccagītavāditavisukadassanā (Ka)
4. Sāviyogā (Syā, Kaṁ, Ka)

## Majjhimasīla

11. Yathā vā paneke bhonto samaṇabrāhmaṇā saddhādeyyāni bhojanāni bhuñjitvā te evarūpaṁ bījagāmabhūtagāmasamārambhaṁ anuyuttā viharanti, seyyathidaṁ[1], mūlabījaṁ khandhabījaṁ phaḷubījaṁ aggabījaṁ bījabījameva pañcamaṁ[2], iti evarūpā bījagāmabhūtagāmasamārambhā paṭivirato samaṇo Gotamoti, iti vā hi bhikkhave puthujjano Tathāgatassa vaṇṇaṁ vadamāno vadeyya.

12. Yathā vā paneke bhonto samaṇabrāhmaṇā saddhādeyyāni bhojanāni bhuñjitvā te evarūpaṁ sannidhikāraparibhogaṁ anuyuttā viharanti, seyyathidaṁ, annasannidhiṁ pānasannidhiṁ vatthasannidhiṁ yānasannidhiṁ sayanasannidhiṁ gandhasannidhiṁ āmisasannidhiṁ iti vā, iti evarūpā sannidhikāraparibhogā paṭivirato samaṇo Gotamoti, iti vā hi bhikkhave puthujjano Tathāgatassa vaṇṇaṁ vadamāno vadeyya.

13. Yathā vā paneke bhonto samaṇabrāhmaṇā saddhādeyyāni bhojanāni bhuñjitvā te evarūpaṁ visūkadassanaṁ anuyuttā viharanti, seyyathidaṁ, naccaṁ gītaṁ vāditaṁ pekkhaṁ akkhānaṁ pāṇissaraṁ vetāḷaṁ kumbhathūṇaṁ[3] sobhanakaṁ[4] caṇḍālaṁ vaṁsaṁ dhovanaṁ hatthiyuddhaṁ assayuddhaṁ mahiṁsayuddhaṁ[5] usabhayuddhaṁ ajayuddhaṁ meṇḍayuddhaṁ kukkuṭayuddhaṁ vaṭṭakayuddhaṁ daṇḍayuddhaṁ muṭṭhiyuddhaṁ nibbuddhaṁ uyyodhikaṁ balaggaṁ senābyūhaṁ anīkadassanaṁ iti vā, iti evarūpā visūkadassanā paṭivirato samaṇo Gotamoti, iti vā hi bhikkhave puthujjano Tathāgatassa vaṇṇaṁ vadamāno vadeyya.

14. Yathā vā paneke bhonto samaṇabrāhmaṇā saddhādeyyāni bhojanāni bhuñjitvā te evarūpaṁ jūtappamādaṭṭhānānuyogaṁ anuyuttā viharanti, seyyathidaṁ, aṭṭhapadaṁ dasapadaṁ ākāsaṁ parihārapathaṁ santikaṁ khalikaṁ ghaṭikaṁ salākahatthaṁ akkhaṁ paṅgacīraṁ vaṅkakaṁ mokkhacikaṁ ciṅgulikaṁ[6] pattāḷhakaṁ rathakaṁ dhanukaṁ akkharikaṁ manesikaṁ yathāvajjaṁ

---

1. Seyyathīdaṁ (Sī, Syā)
2. Pañcamaṁ iti vā (Sī, Syā, Ka)
3. Kumbhathūnaṁ (Syā, Ka), kumbhathuṇaṁ (Sī)
4. Sobhanagharakaṁ (Sī), sobha nagarakaṁ (Syā, Kaṁ, I)
5. Mahisayuddhaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)
6. Ciṅgulakaṁ (Ka-Sī)

iti vā, iti evarūpā jūtappamādaṭṭhānānuyogā paṭivirato samaṇo Gotamoti, iti vā hi bhikkhave puthujjano Tathāgatassa vaṇṇaṁ vadamāno vadeyya.

15. Yathā vā paneke bhonto samaṇabrāhmaṇā saddhādeyyāni bhojanāni bhuñjitvā te evarūpaṁ uccāsayanamahāsayanaṁ anuyuttā viharanti, seyyathidaṁ, āsandiṁ pallaṅkaṁ gonakaṁ cittakaṁ paṭikaṁ paṭalikaṁ tūlikaṁ vikatikaṁ uddalomiṁ ekantalomiṁ kaṭṭissaṁ koseyyaṁ kuttakaṁ hatthattharaṁ assattharaṁ rathattharaṁ[1] ajinappaveṇiṁ kadalimigapavarapaccattharaṇaṁ sa-uttaracchadaṁ ubhatolohitakūpadhānaṁ iti vā, iti evarūpā uccāsayanamahāsayanā paṭivirato samaṇo Gotamoti, iti vā hi bhikkhave puthujjano Tathāgatassa vaṇṇaṁ vadamāno vadeyya.

16. Yathā vā paneke bhonto samaṇabrāhmaṇā saddhādeyyāni bhojanāni bhuñjitvā te evarūpaṁ maṇḍanavibhūsanaṭṭhānānuyogaṁ anuyuttā viharanti, seyyathidaṁ, ucchādanaṁ parimaddanaṁ nhāpanaṁ sambāhanaṁ ādāsaṁ añjanaṁ mālāgandhavilepanaṁ[2] mukhacuṇṇaṁ mukhalepanaṁ hatthabandhaṁ sikhābandhaṁ daṇḍaṁ nāḷikaṁ asiṁ[3] chattaṁ citrupāhanaṁ uṇhīsaṁ maṇiṁ vālabījaniṁ odātāni vatthāni dīghadasāni iti vā, iti evarūpā maṇḍanavibhūsanaṭṭhānānuyogā paṭivirato samaṇo Gotamoti, iti vā hi bhikkhave puthujjano Tathāgatassa vaṇṇaṁ vadamāno vadeyya.

17. Yathā vā paneke bhonto samaṇabrāhmaṇā saddhādeyyāni bhojanāni bhuñjitvā te evarūpaṁ tiracchānakathaṁ anuyuttā viharanti, seyyathidaṁ, rājakathaṁ corakathaṁ mahāmattakathaṁ senākathaṁ bhayakathaṁ yuddhakathaṁ annakathaṁ pānakathaṁ vatthakathaṁ sayanakathaṁ mālākathaṁ gandhakathaṁ ñātikathaṁ yānakathaṁ gāmakathaṁ nigamakathaṁ nagarakathaṁ janapadakathaṁ itthikathaṁ[4] sūrakathaṁ visikhākathaṁ kumbhaṭṭhānakathaṁ pubbapetakathaṁ nānattakathaṁ lokakkhāyikaṁ samuddakkhāyikaṁ itibhavābhavakathaṁ iti vā, iti evarūpāya tiracchānakathāya paṭivirato samaṇo Gotamoti, iti vā hi bhikkhave puthujjano Tathāgatassa vaṇṇaṁ vadamāno vadeyya.

---

1. Hatthattharaṇaṁ assattharaṇaṁ rathattharaṇaṁ (Sī, Ka, I)
2. Mālāvilepanaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)
3. Khaggaṁ (Sī, I), asiṁ khaggaṁ (Syā, Kaṁ)
4. Itthikathaṁ purisakathaṁ (Syā, Kaṁ, Ka)

18. Yathā vā paneke bhonto samaṇabrāhmaṇā saddhādeyyāni bhojanāni bhuñjitvā te evarūpaṁ viggāhikakathaṁ anuyuttā viharanti, seyyathidaṁ, na tvaṁ imaṁ dhammavinayaṁ ājānāsi, ahaṁ imaṁ dhammavinayaṁ ājānāmi, kiṁ tvaṁ imaṁ dhammavinayaṁ ājānissasi, micchā paṭipanno tvamasi, ahamasmi sammā paṭipanno, sahitaṁ me, asahitaṁ te, purevacanīyaṁ pacchā avaca, pacchāvacanīyaṁ pure avaca, adhiciṇṇaṁ te viparāvattaṁ, āropito te vādo, niggahito tvamasi, cara vādappamokkhāya, nibbeṭhehi vā sace pahosīti iti vā, iti evarūpāya viggāhikakathāya paṭivirato samaṇo Gotamoti, iti vā hi bhikkhave puthujjano Tathāgatassa vaṇṇaṁ vadamāno vadeyya.

19. Yathā vā paneke bhonto samaṇabrāhmaṇā saddhādeyyāni bhojanāni bhuñjitvā te evarūpaṁ dūteyyapahiṇagamanānuyogaṁ anuyuttā viharanti, seyyathidaṁ, raññaṁ, rājamahāmattānaṁ, khattiyānaṁ, brāhmaṇānaṁ, gahapatikānaṁ, kumārānaṁ "idha gaccha, amutrāgaccha, idaṁ hara, amutra idaṁ āharā"ti iti vā, iti evarūpā dūteyyapahiṇagamanānuyogā paṭivirato samaṇo Gotamoti, iti vā hi bhikkhave puthujjano Tathāgatassa vaṇṇaṁ vadamāno vadeyya.

20. Yathā vā paneke bhonto samaṇabrāhmaṇā saddhādeyyāni bhojanāni bhuñjitvā te kuhakā ca honti, lapakā ca nemittikā ca nippesikā ca, lābhena lābhaṁ nijigīsitāro ca[1] iti[2] evarūpā kuhanalapanā paṭivirato samaṇo Gotamoti, iti vā hi bhikkhave puthujjano Tathāgatassa vaṇṇaṁ vadamāno vadeyya.

Majjhimasīlaṁ niṭṭhitaṁ.

---

## Mahāsīla

21. Yathā vā paneke bhonto samaṇabrāhmaṇā saddhādeyyāni bhojanāni bhuñjitvā te evarūpāya tiracchānavijjāya micchājīvena jīvitaṁ

---

1. Lābhena lābhaṁ nijigiṁsitāro (Sī, Syā), lābhena ca lābhaṁ nijigīsitāro (I)
2. Iti vā, iti (Syā, Kaṁ, Ka)

kappenti, seyyathidaṁ, aṅgaṁ nimittaṁ uppātaṁ supinaṁ lakkhaṇaṁ mūsikacchinnaṁ aggihomaṁ dabbihomaṁ thusahomaṁ kaṇahomaṁ taṇḍulahomaṁ sappihomaṁ telahomaṁ mukhahomaṁ lohitahomaṁ aṅgavijjā vatthuvijjā khattavijjā[1] sivavijjā bhūtavijjā bhūrivijjā ahivijjā visavijjā vicchikavijjā mūsikavijjā sakuṇavijjā vāyasavijjā pakkajjhānaṁ saraparittāṇaṁ migacakkaṁ iti vā, iti evarūpāya tiracchānavijjāya micchājīvā paṭivirato samaṇo Gotamoti, iti vā hi bhikkhave puthujjano Tathāgatassa vaṇṇaṁ vadamāno vadeyya.

22. Yathā vā paneke bhonto samaṇabrāhmaṇā saddhādeyyāni bhojanāni bhuñjitvā te evarūpāya tiracchānavijjāya micchājīvena jīvitaṁ kappenti, seyyathidaṁ, maṇilakkhaṇaṁ vatthalakkhaṇaṁ daṇḍalakkhaṇaṁ satthalakkhaṇaṁ asilakkhaṇaṁ usulakkhaṇaṁ dhanulakkhaṇaṁ āvudhalakkhaṇaṁ itthilakkhaṇaṁ purisalakkhaṇaṁ kumāralakkhaṇaṁ kumārilakkhaṇaṁ dāsalakkhaṇaṁ dāsilakkhaṇaṁ hatthilakkhaṇaṁ assalakkhaṇaṁ mahiṁsalakkhaṇaṁ[2] usabhalakkhaṇaṁ golakkhaṇaṁ ajalakkhaṇaṁ meṇḍalakkhaṇaṁ kukkuṭalakkhaṇaṁ vaṭṭakalakkhaṇaṁ godhālakkhaṇaṁ kaṇṇikālakkhaṇaṁ kacchapalakkhaṇaṁ migalakkhaṇaṁ iti vā, iti evarūpāya tiracchānavijjāya micchājīvā paṭivirato samaṇo Gotamoti, iti vā hi bhikkhave puthujjano Tathāgatassa vaṇṇaṁ vadamāno vadeyya.

23. Yathā vā paneke bhonto samaṇabrāhmaṇā saddhādeyyāni bhojanāni bhuñjitvā te evarūpāya tiracchānavijjāya micchājīvena jīvitaṁ kappenti, seyyathidaṁ, raññaṁ niyyānaṁ bhavissati, raññaṁ aniyyānaṁ bhavissati, abbhantarānaṁ raññaṁ upayānaṁ bhavissati, bāhirānaṁ raññaṁ apayānaṁ bhavissati, bāhirānaṁ raññaṁ upayānaṁ bhavissati, abbhantarānaṁ raññaṁ apayānaṁ bhavissati, abbhantarānaṁ raññaṁ jayo bhavissati, bāhirānaṁ raññaṁ parājayo bhavissati, bāhirānaṁ raññaṁ jayo bhavissati, abbhāntarānaṁ raññaṁ parājayo bhavissati, iti imassa jayo bhavissati, imassa parājayo bhavissati iti vā, iti evarūpāya tiracchānavijjāya micchājīvā paṭivirato samaṇo Gotamoti, iti vā hi bhikkhave puthujjano Tathāgatassa vaṇṇaṁ vadamāno vadeyya.

---

1. Khettavijjā (bahūsu)
2. Mahisalakkhaṇaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)

24. Yathā vā paneke bhonto samaṇabrāhmaṇā saddhādeyyāni bhojanāni bhuñjitvā te evarūpāya tiracchānavijjāya micchājīvena jīvitaṁ kappenti, seyyathidaṁ, candaggāho bhavissati, sūriyaggāho[1] bhavissati, nakkhattaggāho bhavissati, candimasūriyānaṁ pathagamanaṁ bhavissati, candimasūriyānaṁ uppathagamanaṁ bhavissati, nakkhattānaṁ pathagamanaṁ bhavissati, nakkhattānaṁ uppathagamanaṁ bhavissati, ukkāpāto bhavissati, disāḍāho bhavissati, bhūmicālo bhavissati, devadudrabhi[2] bhavissati, candimasūriyanakkhattānaṁ uggamanaṁ ogamanaṁ saṁkilesaṁ vodānaṁ bhavissati, evaṁvipāko candaggāho bhavissati, evaṁvipāko sūriyaggāho bhavissati, evaṁvipāko nakkhattaggāho bhavissati, evaṁvipākaṁ candimasūriyānaṁ pathagamanaṁ bhavissati, evaṁvipākaṁ candimasūriyānaṁ uppathagamanaṁ bhavissati, vipākaṁ nakkhattānaṁ pathagamanaṁ bhavissati, evaṁvipākaṁ nakkhattānaṁ uppathagamanaṁ bhavissati, evaṁvipāko ukkāpāto bhavissati, evaṁvipāko disāḍāho bhavissati, evaṁvipāko bhūmicālo bhavissati, evaṁvipāko devadudrabhi bhavissati, evaṁvipākaṁ candimasūriyanakkhattānaṁ uggamanaṁ ogamanaṁ saṁkilesaṁ vodānaṁ bhavissati iti vā, iti evarūpāya tiracchānavijjāya micchājīvā paṭivirato samaṇo Gotamoti, iti vā hi bhikkhave puthujjano Tathāgatassa vaṇṇaṁ vadamāno vadeyya.

25. Yathā vā paneke bhonto samaṇabrāhmaṇā saddhādeyyāni bhojanāni bhuñjitvā te evarūpāya tiracchānavijjāya micchājīvena jīvitaṁ kappenti, seyyathidaṁ, suvuṭṭhikā bhavissati, dubbuṭṭhikā bhavissati, subhikkhaṁ bhavissati, dubbhikkhaṁ bhavissati, khemaṁ bhavissati, bhayaṁ bhavissati, rogo bhavissati, ārogyaṁ bhavissati, muddā, gaṇanā, saṅkhānaṁ, kāveyyaṁ, lokāyataṁ iti vā, iti evarūpāya tiracchānavijjāya micchājīvā paṭivirato samaṇo Gotamoti, iti vā hi bhikkhave puthujjano Tathāgatassa vaṇṇaṁ vadamāno vadeyya.

26. Yathā vā paneke bhonto samaṇabrāhmaṇā saddhādeyyāni bhojanāni bhuñjitvā te evarūpāya tiracchānavijjāya micchājīvena jīvitaṁ

---

1. Suriyaggāho (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Devadundubhi (Syā, Kaṁ, I)

kappenti, seyyathidaṁ, āvāhanaṁ vivāhanaṁ saṁvaraṇaṁ vivaraṇaṁ saṁkiraṇaṁ vikiraṇaṁ subhagakaraṇaṁ dubbhagakaraṇaṁ viruddhagabbhakaraṇaṁ jivhānibandhanaṁ hanusaṁhananaṁ hatthābhijappanaṁ hanujappanaṁ kaṇṇajappanaṁ ādāsapañhaṁ kumārikapañhaṁ devapañhaṁ ādiccupaṭṭhānaṁ mahatupaṭṭhānaṁ abbhujjalanaṁ sirivhāyanaṁ iti vā, iti evarūpāya tiracchānavijjāya micchājīvā paṭivirato samaṇo Gotamoti, iti vā hi bhikkhave puthujjano Tathāgatassa vaṇṇaṁ vadamāno vadeyya.

27. Yathā vā paneke bhonto samaṇabrāhmaṇā saddhādeyyāni bhojanāni bhuñjitvā te evarūpāya tiracchānavijjāya micchājīvena jīvitaṁ kappenti, seyyathidaṁ, santikammaṁ paṇidhikammaṁ bhūtakammaṁ bhūrikammaṁ vassakammaṁ vossakammaṁ vatthukammaṁ vatthuparikammaṁ ācamanaṁ nhāpanaṁ juhanaṁ vamanaṁ virecanaṁ uddhaṁvirecanaṁ adhovirecanaṁ sīsavirecanaṁ kaṇṇatelaṁ nettatappanaṁ natthukammaṁ añjanaṁ paccañjanaṁ sālākiyaṁ sallakattiyaṁ dārakatikicchā, mūlabhesajjānaṁ anuppadānaṁ, osadhīnaṁ paṭimokkho iti vā, iti evarūpāya tiracchānavijjāya micchājīvā paṭivirato samaṇo Gotamoti, iti vā hi bhikkhave puthujjano Tathāgatassa vaṇṇaṁ vadamāno vadeyya.

Idaṁ kho bhikkhave appamattakaṁ oramattakaṁ sīlamattakaṁ, yena puthujjano Tathāgatassa vaṇṇaṁ vadamāno vadeyya.

Mahāsīlaṁ niṭṭhitaṁ.

---

**Pubbantakappika**

28. Atthi bhikkhave aññeva dhammā gambhīrā duddasā duranubodhā santā paṇītā atakkāvacarā nipuṇā paṇḍitavedanīyā, ye Tathāgato sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedeti, yehi Tathāgatassa yathābhuccaṁ vaṇṇaṁ sammā vadamānā vadeyyuṁ. Katame ca te bhikkhave dhammā gambhīrā duddasā duranubodhā santā paṇītā atakkāvacarā nipuṇā paṇḍitavedanīyā, ye Tathāgato sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedeti, yehi Tathāgatassa yathābhuccaṁ vaṇṇaṁ sammā vadamānā vadeyyuṁ.

29. Santi bhikkhave eke samaṇabrāhmaṇā pubbantakappikā pubbantānudiṭṭhino pubbantaṁ ārabbha anekavihitāni adhimuttipadāni[1] abhivadanti aṭṭhārasahi vatthūhi, te ca bhonto samaṇabrāhmaṇā kimāgamma kimārabbha pubbantakappikā pubbantānudiṭṭhino pubbantaṁ ārabbha anekavihitāni adhimuttipadāni abhivadanti aṭṭhārasahi vatthūhi?

## Sassatavāda

30. Santi bhikkhave eke samaṇabrāhmaṇā sassatavādā sassataṁ attānañca lokañca paññapenti catūhi vatthūhi, te ca bhonto samaṇabrāhmaṇā kimāgamma kimārabbha sassatavādā sassataṁ attānañca lokañca paññapenti catūhi vatthūhi?

31. Idha bhikkhave ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā ātappamanvāya padhānamanvāya anuyogamanvāya appamādamanvāya sammāmanasikāramanvāya tathārūpaṁ cetosamādhiṁ phusati, yathāsamāhite citte ( )[2] anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. Seyyathidaṁ, ekampi jātiṁ dvepi jātiyo tissopi jātiyo catassopi jātiyo pañcapi jātiyo dasapi jātiyo vīsampi jātiyo tiṁsampi jātiyo cattālīsampi jātiyo paññāsampi jātiyo jātisatampi jātisahassampi jātisatasahassampi anekānipi jātisatāni anekānipi jātisahassāni anekānipi jātisatasahassāni, "amutrāsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁsukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto amutra udapādiṁ, tatrāpāsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁsukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto idhūpapanno"ti, iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati.

So evamāha "sassato attā ca loko ca vañjho kūṭaṭṭho esikaṭṭhāyiṭṭhito, te ca sattā sandhāvanti saṁsaranti cavanti upapajjanti, atthitveva sassatisamaṁ. Taṁ kissa hetu, ahaṁ hi ātappamanvāya

---

1. Adhivuttipadāni (Sī, I)
2. (Parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese) (Syā, Ka)

padhānamanvāya anuyogamanvāya appamādamanvāya sammāmanasikāramanvāya tathārūpaṁ cetosamādhiṁ phusāmi, yathāsamāhite citte anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarāmi. Seyyathidaṁ, ekampi jātiṁ dvepi jātiyo tissopi jātiyo catassopi jātiyo pañcapi jātiyo dasapi jātiyo vīsampi jātiyo tiṁsampi jātiyo cattālīsampi jātiyo paññāsampi jātiyo jātisatampi jātisahassampi jātisatasahassampi anekānipi jātisatāni anekānipi jātisahassāni anekānipi jātisatasahassāni, "amutrāsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁsukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto amutra udapādiṁ, tatrāpāsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁsukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto idhūpapanno"ti, iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarāmi.

Imināmahaṁ etaṁ jānāmi "yathā sassato attā ca loko ca vañjho kūṭaṭṭho esikaṭṭhāyiṭṭhito, te ca sattā sandhāvanti saṁsaranti cavanti upapajjanti, atthitveva sassatisaman"ti. Idaṁ bhikkhave paṭhamaṁ ṭhānaṁ, yaṁ āgamma yaṁ ārabbha eke samaṇabrāhmaṇā sassatavādā sassataṁ attānañca lokañca paññapenti. (1)

32. Dutiye ca bhonto samaṇabrāhmaṇā kimāgamma kimārabbha sassatavādā sassataṁ attānañca lokañca paññapenti? Idha bhikkhave ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā ātappamanvāya padhānamanvāya anuyogamanvāya appamādamanvāya sammāmanasikāramanvāya tathārūpaṁ cetosamādhiṁ phusati, yathāsamāhite citte anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. Seyyathidaṁ, ekampi saṁvaṭṭavivaṭṭaṁ dvepi saṁvaṭṭavivaṭṭāni tīṇipi saṁvaṭṭavivaṭṭāni cattāripi saṁvaṭṭavivaṭṭāni pañcapi saṁvaṭṭavivaṭṭāni dasapi saṁvaṭṭavivaṭṭāni, "amutrāsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁsukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto amutra udapādiṁ, tatrāpāsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁsukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto idhūpapanno"ti, iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati.

So evamāha "sassato attā ca loko ca vañjho kūṭaṭṭho esikaṭṭhāyiṭṭhito, te ca sattā sandhāvanti saṁsaranti cavanti upapajjanti, atthitveva sassatisamaṁ, taṁ kissa hetu, ahaṁ hi ātappamanvāya padhānamanvāya anuyogamanvāya appamādamanvāya sammāmanasikāramanvāya tathārūpaṁ cetosamādhiṁphusāmi, yathāsamāhite citte anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarāmi. Seyyathidaṁ, ekampi saṁvaṭṭavivaṭṭaṁ dvepi saṁvaṭṭavivaṭṭāni tīṇipi saṁvaṭṭavivaṭṭāni cattāripi saṁvaṭṭavivaṭṭāni pañcapi saṁvaṭṭavivaṭṭāni dasapi saṁvaṭṭavivaṭṭāni, "amutrāsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁsukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto amutra udapādiṁ, tatrāpāsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁsukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto idhūpapanno"ti, iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarāmi.

Imināmahaṁ etaṁ jānāmi "yathā sassato attā ca loko ca vañjho kūṭaṭṭho esikaṭṭhāyiṭṭhito, te ca sattā sandhāvanti saṁsaranti cavanti upapajjanti, atthitveva sassatisaman"ti. Idaṁ bhikkhave dutiyaṁ ṭhānaṁ, yaṁ āgamma yaṁ ārabbha eke samaṇabrāhmaṇā sassatavādā sassataṁ attānañca lokañca paññapenti. (2)

33. Tatiye ca bhonto samaṇabrāhmaṇā kimāgamma kimārabbha sassatavādā sassataṁ attānañca lokañca paññapenti? Idha bhikkhave ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā ātappamanvāya padhānamanvāya anuyogamanvāya appamādamanvāya sammāmanasikāramanvāya tathārūpaṁ cetosamādhiṁ phusati, yathāsamāhite citte anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. Seyyathidaṁ, dasapi saṁvaṭṭavivaṭṭāni vīsampi saṁvaṭṭavivaṭṭāni tiṁsampi saṁvaṭṭavivaṭṭāni cattālīsampi saṁvaṭṭavivaṭṭāni, "amutrāsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁsukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto amutra udapādiṁ, tatrāpāsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁsukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto idhūpapanno"ti, iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati.

So evamāha “sassato attā ca loko ca vañjho kūṭaṭṭho esikaṭṭhāyiṭṭhito, te ca sattā sandhāvanti saṁsaranti cavanti upapajjanti, atthitveva sassatisamaṁ. Taṁ kissa hetu, ahaṁ hi ātappamanvāya padhānamanvāya anuyogamanvāya appamādamanvāya sammāmanasikāramanvāya tathārūpaṁ cetosamādhiṁ phusāmi, yathāsamāhite citte anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarāmi. Seyyathidaṁ, dasapi saṁvaṭṭavivaṭṭāni vīsaṁpi saṁvaṭṭavivaṭṭāni tiṁsaṁpi saṁvaṭṭavivaṭṭāni cattālīsaṁpi saṁvaṭṭavivaṭṭāni, “amutrāsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁsukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto amutra udapādiṁ, tatrāpāsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁsukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto idhūpapanno”ti, iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarāmi.

Imināmahaṁ etaṁ jānāmi “yathā sassato attā ca loko ca vañjho kūṭaṭṭho esikaṭṭhāyiṭṭhito, te ca sattā sandhāvanti saṁsaranti cavanti upapajjanti, atthitveva sassatisaman”ti, idaṁ bhikkhave tatiyaṁ ṭhānaṁ, yaṁ āgamma yaṁ ārabbha eke samaṇabrāhmaṇā sassatavādā sassataṁ attānañca lokañca paññapenti. (3)

34. Catutthe ca bhonto samaṇabrāhmaṇā kimāgamma kimārabbha sassatavādā sassataṁ attānañca lokañca paññapenti? Idha bhikkhave ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā takkī hoti vīmaṁsī, so takkapariyāhataṁ vīmaṁsānucaritaṁ sayaṁ paṭibhānaṁ evamāha “sassato attā ca loko ca vañjho kūṭaṭṭho esikaṭṭhāyiṭṭhito, te ca sattā sandhāvanti saṁsaranti cavanti upapajjanti, atthitveva sassatisaman”ti, idaṁ bhikkhave catutthaṁ ṭhānaṁ, yaṁ āgamma yaṁ ārabbha eke samaṇabrāhmaṇā sassatavādā sassataṁ attānañca lokañca paññapenti. (4)

35. Imehi kho te bhikkhave samaṇabrāhmaṇā sassatavādā sassataṁ attānañca lokañca paññapenti catūhi vatthūhi, ye hi keci bhikkhave samaṇā vā brāhmaṇā vā sassatavādā sassataṁ attānañca lokañca paññapenti, sabbe te imeheva catūhi vatthūhi, etesaṁ vā aññatarena, natthi ito bahiddhā.

36. Tayidaṁ bhikkhave Tathāgato pajānāti "ime diṭṭhiṭṭhānā evaṁgahitā evaṁparāmaṭṭhā evaṁgatikā bhavanti evaṁ-abhisamparāyā"ti, tañca Tathāgato pajānāti, tato ca uttaritaraṁ pajānāti, tañca pajānanaṁ[1] na parāmasati, aparāmasato cassa paccattaññeva nibbuti viditā. Vedanānaṁ samudayañca atthaṅgamañca assādañca ādīnavañca nissaraṇañca yathābhūtaṁ viditvā anupādā vimutto bhikkhave Tathāgato.

37. Ime kho te bhikkhave dhammā gambhīrā duddasā duranubodhā santā paṇītā atakkāvacarā nipuṇā paṇḍitavedanīyā, ye Tathāgato sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedeti, yehi Tathāgatassa yathābhuccaṁ vaṇṇaṁ sammā vadamānā vadeyyuṁ.

Paṭhamabhāṇavāro.

---

## Ekaccasassatavāda

38. Santi bhikkhave eke samaṇabrāhmaṇā ekaccasassatikā ekacca-asassatikā ekaccaṁ sassataṁ ekaccaṁ asassataṁ attānañca lokañca paññapenti catūhi vatthūhi. Te ca bhonto samaṇabrāhmaṇā kimāgamma kimārabbha ekaccasassatikā ekacca-asassatikā ekaccaṁ sassataṁ ekaccaṁ asassataṁ attānañca lokañca paññapenti catūhi vatthūhi?

39. Hoti kho so bhikkhave samayo, yaṁ kadāci karahaci dīghassa addhuno accayena ayaṁ loko saṁvaṭṭati, saṁvaṭṭamāne loke yebhuyyena sattā ābhassarasaṁvattanikā honti, te tattha honti manomayā pītibhakkhā sayaṁpabhā antalikkhacarā subhaṭṭhāyino, ciraṁ dīghamaddhānaṁ tiṭṭhanti.

40. Hoti kho so bhikkhave samayo, yaṁ kadāci karahaci dīghassa addhuno accayena ayaṁ loko vivaṭṭati, vivaṭṭamāne loke suññaṁ brahmavimānaṁ pātubhavati. Atha kho aññataro satto āyukkhayā vā puññakkhayā vā ābhassarakāyā cavitvā suññaṁ brahmavimānaṁ upapajjati,

---

1. Pajānaṁ (?) Dī 3. 23 piṭṭhe Pāḷi-aṭṭhakathā passitabbā.

so tattha hoti manomayo pītibhakkho sayaṁpabho antalikkhacaro subhaṭṭhāyī, ciraṁ dīghamaddhānaṁ tiṭṭhati.

41. Tassa tattha ekakassa dīgharattaṁ nivusitattā anabhirati paritassanā uppajjati "aho vata aññepi sattā itthattaṁ āgaccheyyun"ti. Atha aññepi sattā āyukkhayā vā puññakkhayā vā ābhassarakāyā cavitvā brahmavimānaṁ upapajjanti tassa sattassa sahabyataṁ, tepi tattha honti manomayā pītibhakkhā sayaṁpabhā antalikkhacarā subhaṭṭhāyino, ciraṁ dīghamaddhānaṁ tiṭṭhanti.

42. Tatra bhikkhave yo so satto paṭhamaṁ upapanno, tassa evaṁ hoti "ahamasmi brahmā mahābrahmā abhibhū anabhibhūto aññadatthudaso vasavattī issaro kattā nimmātā seṭṭho sajitā[1] vasī pitā bhūtabhabyānaṁ, mayā ime sattā nimmitā, taṁ kissa hetu, mamaṁ hi pubbe etadahosi 'aho vata aññepi sattā itthattaṁ āgaccheyyun'ti, iti mama ca manopaṇidhi, ime ca sattā itthattaṁ āgatā"ti.

Yepi te sattā pacchā upapannā, tesampi evaṁ hoti "ayaṁ kho bhavaṁ brahmā mahābrahmā abhibhū anabhibhūto aññadatthudaso vasavattī issaro kattā nimmātā seṭṭho sajitā vasī pitā bhūtabhabyānaṁ, iminā mayaṁ bhotā brahmunā nimmitā, taṁ kissa hetu, imaṁ hi mayaṁ addasāma idha paṭhamaṁ upapannaṁ, mayaṁ panamha pacchā upapannā"ti.

43. Tatra bhikkhave yo so satto paṭhamaṁ upapanno, so dīghāyukataro ca hoti vaṇṇavantataro ca mahesakkhataro ca. Ye pana te sattā pacchā upapannā, te appāyukatarā ca honti dubbaṇṇatarā ca appesakkhatarā ca.

44. Ṭhānaṁ kho panetaṁ bhikkhave vijjati, yaṁ aññataro satto tamhā kāyā cavitvā itthattaṁ āgacchati, itthattaṁ āgato samāno agārasmā anagāriyaṁ pabbajati, agārasmā anagāriyaṁ pabbajito

---

1. Sajjitā (Syā, Kaṁ)

samāno ātappamanvāya padhānamanvāya anuyogamanvāya appamādamanvāya sammāmanasikāramanvāya tathārūpaṁ cetosamādhiṁ phusati, yathāsamāhite citte taṁ pubbenivāsaṁ anussarati, tato paraṁ nānussarati.

So evamāha "yo kho so bhavaṁ brahmā mahābrahmā abhibhū anabhibhūto aññadatthudaso vasavattī issaro kattā nimmātā seṭṭho sajitā vasī pitā bhūtabhabyānaṁ, yena mayaṁ bhotā brahmunā nimmitā, so nicco dhuvo sassato avipariṇāmadhammo sassatisamaṁ tatheva ṭhassati. Ye pana mayaṁ ahumhā tena bhotā brahmunā nimmitā, te mayaṁ aniccā addhuvā appāyukā cavanadhammā itthattaṁ āgatā"ti. Idaṁ bhikkhave paṭhamaṁ ṭhānaṁ, yaṁ āgamma yaṁ ārabbha eke samaṇabrāhmaṇā ekaccasassatikā ekacca-asassatikā ekaccaṁ sassataṁ ekaccaṁ asassataṁ attānañca lokañca paññapenti. (1=5)

45. Dutiye ca bhonto samaṇabrāhmaṇā kimāgamma kimārabbha ekaccasassatikā ekacca-asassatikā ekaccaṁ sassataṁ ekaccaṁ asassataṁ attānañca lokañca paññapenti? Santi bhikkhave khiḍḍāpadosikā nāma devā, te ativelaṁ hassakhiḍḍāratidhammasamāpannā[1] viharanti, tesaṁ ativelaṁ hassakhiḍḍāratidhammasamāpannānaṁ viharataṁ sati sammussati[2], satiyā sammosā te devā tamhā kāyā cavanti.

46. Ṭhānaṁ kho panetaṁ bhikkhave vijjati, yaṁ aññataro satto tamhā kāyā cavitvā itthattaṁ āgacchati, itthattaṁ āgato samāno agārasmā anagāriyaṁ pabbajati, agārasmā anagāriyaṁ pabbajito samāno ātappamanvāya padhānamanvāya anuyogamanvāya appamādamanvāya sammāmanasikāramanvāya tathārūpaṁ cetosamādhiṁ phusati, yathāsamāhite citte taṁ pubbenivāsaṁ anussarati, tato paraṁ nānussarati.

So evamāha "ye kho te bhonto devā na khiḍḍāpadosikā, te na ativelaṁ hassakhiḍḍāratidhammasamāpannā viharanti, tesaṁ na ativelaṁ hassakhiḍḍāratidhammasamāpannānaṁ viharataṁ sati na sammussati,

---

1. Hasakhiḍḍāratidhammasamāpannā (Ka)
2. Pamussati (Sī, Syā)

satiyā asammosā te devā tamhā kāyā na cavanti, niccā dhuvā sassatā avipariṇāmadhammā sassatisamaṁ tatheva ṭhassanti. Ye pana mayaṁ ahumhā khiḍḍāpadosikā, te mayaṁ ativelaṁ hassakhiḍḍāratidhammasamāpannā viharimhā, tesaṁ no ativelaṁ hassakhiḍḍāratidhammasamāpannānaṁ viharataṁ sati sammussati, satiyā sammosā evaṁ mayaṁ tamhā kāyā cutā aniccā addhuvā appāyukā cavanadhammā itthattaṁ āgatā"ti. Idaṁ bhikkhave dutiyaṁ ṭhānaṁ, yaṁ āgamma yaṁ ārabbha eke samaṇabrāhmaṇā ekaccasassatikā ekacca-asassatikā ekaccaṁ sassataṁ ekaccaṁ asassataṁ attānañca lokañca paññapenti. (2=6)

47. Tatiye ca bhonto samaṇabrāhmaṇā kimāgamma kimārabbha ekaccasassatikā ekacca-asassatikā ekaccaṁ sassataṁ ekaccaṁ asassataṁ attānañca lokañca paññapenti? Santi bhikkhave manopadosikā nāma devā, te ativelaṁ aññamaññaṁ upanijjhāyanti, te ativelaṁ aññamaññaṁ upanijjhāyantā aññamaññamhi cittāni padūsenti, te aññamaññaṁ paduṭṭhacittā kilantakāyā kilantacittā te devā tamhā kāyā cavanti.

48. Ṭhānaṁ kho panetaṁ bhikkhave vijjati, yaṁ aññataro satto tamhā kāyā cavitvā itthattaṁ āgacchati, itthattaṁ āgato samāno agārasmā anagāriyaṁ pabbajati, agārasmā anagāriyaṁ pabbajito samāno ātappamanvāya padhānamanvāya anuyogamanvāya appamādamanvāya sammāmanasikāramanvāya tathārūpaṁ cetosamādhiṁ phusati, yathāsamāhite citte taṁ pubbenivāsaṁ anussarati, tato paraṁ nānussarati.

So evamāha "ye kho te bhonto devā na manopadosikā, te nātivelaṁ aññamaññaṁ upanijjhāyanti, te nātivelaṁ aññamaññaṁ upanijjhāyantā aññamaññamhi cittāni nappadūsenti, te aññamaññaṁ appaduṭṭhacittā akilantakāyā akilantacittā te devā tamhā kāyā na cavanti, niccā dhuvā sassatā avipariṇāmadhammā sassatisamaṁ tatheva ṭhassanti. Ye pana mayaṁ ahumhā manopadosikā, te mayaṁ ativelaṁ aññamaññaṁ upanijjhāyimhā, te mayaṁ ativelaṁ aññamaññaṁ upanijjhāyantā aññamaññamhi cittāni padūsimhā, te mayaṁ aññamaññaṁ paduṭṭhacittā kilantakāyā kilantacittā, evaṁ mayaṁ tamhā kāyā cutā aniccā addhuvā appāyukā cavanadhammā itthattaṁ

āgatā”ti. Idaṁ bhikkhave tatiyaṁ ṭhānaṁ, yaṁ āgamma yaṁ ārabbha eke samaṇabrāhmaṇā ekaccasassatikā ekacca-asassatikā ekaccaṁ sassataṁ ekaccaṁ asassataṁ attānañca lokañca paññapenti. (3=7)

49. Catutthe ca bhonto samaṇabrāhmaṇā kimāgamma kimārabbha ekaccasassatikā ekacca-asassatikā ekaccaṁ sassataṁ ekaccaṁ asassataṁ attānañca lokañca paññapenti? Idha bhikkhave ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā takkī hoti vīmaṁsī, so takkapariyāhataṁ vīmaṁsānucaritaṁ sayaṁpaṭibhānaṁ evamāha “yaṁ kho idaṁ vuccati cakkhuṁ itipi sotaṁ itipi ghānaṁ itipi jivhā itipi kāyo itipi, ayaṁ attā anicco addhuvo asassato vipariṇāmadhammo, yañca kho idaṁ vuccati cittanti vā manoti vā viññāṇanti vā, ayaṁ attā nicco dhuvo sassato avipariṇāmadhammo sassatisamaṁ tatheva ṭhassatī”ti. Idaṁ bhikkhave catutthaṁ ṭhānaṁ, yaṁ āgamma yaṁ ārabbha eke samaṇabrāhmaṇā ekaccasassatikā ekacca-asassatikā ekaccaṁ sassataṁ ekaccaṁ asassataṁ attānañca lokañca paññapenti. (4=8)

50. Imehi kho te bhikkhave samaṇabrāhmaṇā ekaccasassatikā ekacca-asassatikā ekaccaṁ sassataṁ ekaccaṁ asassataṁ attānañca lokañca paññapenti catūhi vatthūhi. Ye hi keci bhikkhave samaṇā vā brāhmaṇā vā ekaccasassatikā ekacca-asassatikā ekaccaṁ sassataṁ ekaccaṁ asassataṁ attānañca lokañca paññapenti, sabbe te imeheva catūhi vatthūhi, etesaṁ vā aññatarena, natthi ito bahiddhā.

51. Tayidaṁ bhikkhave Tathāgato pajānāti “ime diṭṭhiṭṭhānā evaṁgahitā evaṁparāmaṭṭhā evaṁgatikā bhavanti evaṁ-abhisamparāyā”ti, tañca Tathāgato pajānāti, tato ca uttaritaraṁ pajānāti, tañca pajānanaṁ na parāmasati, aparāmasato cassa paccattaññeva nibbuti viditā, vedanānaṁ samudayañca atthaṅgamañca assādañca ādīnavañca nissaraṇañca yathābhūtaṁ viditvā anupādāvimutto bhikkhave Tathāgato.

52. Ime kho te bhikkhave dhammā gambhīrā duddasā duranubodhā santā paṇītā atakkāvacarā nipuṇā paṇḍitavedanīyā, ye Tathāgato

sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedeti, yehi Tathāgatassa yathābhuccaṁ vaṇṇaṁ sammā vadamānā vadeyyuṁ.

## Antānantavāda

53. Santi bhikkhave eke samaṇabrāhmaṇā antānantikā antānantaṁ lokassa paññapenti catūhi vatthūhi. Te ca bhonto samaṇabrāhmaṇā kimāgamma kimārabbha antānantikā antānantaṁ lokassa paññapenti catūhi vatthūhi?

54. Idha bhikkhave ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā ātappamanvāya padhānamanvāya anuyogamanvāya appamādamanvāya sammāmanasikāramanvāya tathārūpaṁ cetosamādhiṁ phusati, yathāsamāhite citte antasaññī lokasmiṁ viharati.

So evamāha "antavā ayaṁ loko parivaṭumo, taṁ kissa hetu, ahaṁ hi ātappamanvāya padhānamanvāya anuyogamanvāya appamādamanvāya sammāmanasikāramanvāya tathārūpaṁ cetosamādhiṁ phusāmi, yathāsamāhite citte antasaññī lokasmiṁ viharāmi, imināmahaṁ etaṁ jānāmi yathā antavā ayaṁ loko parivaṭumo"ti. Idaṁ bhikkhave paṭhamaṁ ṭhānaṁ, yaṁ āgamma yaṁ ārabbha eke samaṇabrāhmaṇā antānantikā antānantaṁ lokassa paññapenti. (1=9)

55. Dutiye ca bhonto samaṇabrāhmaṇā kimāgamma kimārabbha antānantikā antānantaṁ lokassa paññapenti? Idha bhikkhave ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā ātappamanvāya padhānamanvāya anuyogamanvāya appamādamanvāya sammāmanasikāramanvāya tathārūpaṁ cetosamādhiṁ phusati, yathāsamāhite citte anantasaññī lokasmiṁ viharati.

So evamāha "ananto ayaṁ loko apariyanto. Ye te samaṇabrāhmaṇā evamāhaṁsu 'antavā ayaṁ loko parivaṭumo'ti, tesaṁ musā. Ananto ayaṁ loko apariyanto, taṁ kissa hetu, ahaṁ hi ātappamanvāya padhānamanvāya anuyogamanvāya appamādamanvāya sammāmanasikāramanvāya tathārūpaṁ cetosamādhiṁ

phusāmi, yathāsamāhite citte anantasaññī lokasmiṁ viharāmi, imināmahaṁ etaṁ jānāmi yathā ananto ayaṁ loko apariyanto"ti. Idaṁ bhikkhave dutiyaṁ ṭhānaṁ, yaṁ āgamma yaṁ ārabbha eke samaṇabrāhmaṇā antānantikā antānantaṁ lokassa paññapenti. (2=10)

56. Tatiye ca bhonto samaṇabrāhmaṇā kimāgamma kimārabbha antānantikā antānantaṁ lokassa paññapenti? Idha bhikkhave ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā ātappamanvāya padhānamanvāya anuyogamanvāya appamādamanvāya sammāmanasikāramanvāya tathārūpaṁ cetosamādhiṁ phusati, yathāsamāhite citte uddhamadho antasaññī lokasmiṁ viharati tiriyaṁ anantasaññī.

So evamāha "antavā ca ayaṁ loko ananto ca. Ye te samaṇabrāhmaṇā evamāhaṁsu 'antavā ayaṁ loko parivaṭumo'ti, tesaṁ musā. Yepi te samaṇabrāhmaṇā evamāhaṁsu 'ananto ayaṁ loko apariyanto'ti, tesampi musā. Antavā ca ayaṁ loko ananto ca, taṁ kissa hetu, ahaṁ hi ātappamanvāya padhānamanvāya anuyogamanvāya appamādamanvāya sammāmanasikāramanvāya tathārūpaṁ cetosamādhiṁ phusāmi, yathāsamāhite citte uddhamadho antasaññī lokasmiṁ viharāmi tiriyaṁ anantasaññī, imināmahaṁ etaṁ jānāmi yathā antavā ca ayaṁ loko ananto cā"ti. Idaṁ bhikkhave tatiyaṁ ṭhānaṁ, yaṁ āgamma yaṁ ārabbha eke samaṇabrāhmaṇā antānantikā antānantaṁ lokassa paññapenti. (3=11)

57. Catutthe ca bhonto samaṇabrāhmaṇā kimāgamma kimārabbha antānantikā antānantaṁ lokassa paññapenti? Idha bhikkhave ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā takkī hoti vīmaṁsī, so takkapariyāhataṁ vīmaṁsānucaritaṁ sayaṁpaṭibhānaṁ evamāha "nevāyaṁ loko antavā, na panānanto. Ye te samaṇabrāhmaṇā evamāhaṁsu 'antavā ayaṁ loko parivaṭumo'ti, tesaṁ musā. Yepi te samaṇabrāhmaṇā evamāhaṁsu 'ananto ayaṁ loko apariyanto'ti, tesampi musā. Yepi te samaṇabrāhmaṇā evamāhaṁsu 'antavā ca ayaṁ loko ananto cā'ti, tesampi musā. Nevāyaṁ loko

antavā, na panānanto”ti. Idaṁ bhikkhave catutthaṁ ṭhānaṁ, yaṁ āgamma yaṁ ārabbha eke samaṇabrāhmaṇā antānantikā antānantaṁ lokassa paññapenti. (4=12)

58. Imehi kho te bhikkhave samaṇabrāhmaṇā antānantikā antānantaṁ lokassa paññapenti catūhi vatthūhi. Ye hi keci bhikkhave samaṇā vā brāhmaṇā vā antānantikā antānantaṁ lokassa paññapenti, sabbe te imeheva catūhi vatthūhi, etesaṁ vā aññatarena, natthi ito bahiddhā.

59. Tayidaṁ bhikkhave Tathāgato pajānāti “ime diṭṭhiṭṭhānā evaṁgahitā evaṁparāmaṭṭhā evaṁgatikā bhavanti evaṁabhisamparāyā”ti, tañca Tathāgato pajānāti, tato ca uttaritaraṁ pajānāti, tañca pajānanaṁ na parāmasati, aparāmasato cassa paccattaññeva nibbuti viditā, vedanānaṁ samudayañca atthaṅgamañca assādañca ādīnavañca nissaraṇañca yathābhūtaṁ viditvā anupādāvimutto bhikkhave Tathāgato.

60. Ime kho te bhikkhave dhammā gambhīrā duddasā duranubodhā santā paṇītā atakkāvacarā nipuṇā paṇḍitavedanīyā, ye Tathāgato sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedeti, yehi Tathāgatassa yathābhuccaṁ vaṇṇaṁ sammā vadamānā vadeyyuṁ.

## Amarāvikkhepavāda

61. Santi bhikkhave eke samaṇabrāhmaṇā amarāvikkhepikā tattha tattha pañhaṁ puṭṭhā samānā vācāvikkhepaṁ āpajjanti amarāvikkhepaṁ catūhi vatthūhi. Te ca bhonto samaṇabrāhmaṇā kimāgamma kimārabbha amarāvikkhepikā tattha tattha pañhaṁ puṭṭhā samānā vācāvikkhepaṁ āpajjanti amarāvikkhepaṁ catūhi vatthūhi?

62. Idha bhikkhave ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā “idaṁkusalan”ti yathābhūtaṁ nappajānāti, “idaṁakusalan”ti yathābhūtaṁ nappajānāti, tassa evaṁ hoti “ahaṁ kho ‘idaṁ kusalan’ti yathābhūtaṁ nappajānāmi, ‘idaṁ akusalan’ti yathābhūtaṁ nappajānāmi, ahañce kho pana

‘Idaṁ kusalan’ti yathābhūtaṁ appajānanto ‘idaṁ akusalan’ti yathābhūtaṁ appajānanto ‘idaṁ kusalan’ti vā byākareyyaṁ, ‘idaṁ akusalan’ti vā byākareyyaṁ, taṁ mamassa musā. Yaṁ mamassa musā, so mamassa vighāto. Yo mamassa vighāto, so mamassa antarāyo”ti. Iti so musāvādabhayā musāvādaparijegucchā nevidaṁ kusalanti byākaroti, na panidaṁ akusalanti byākaroti, tattha tattha pañhaṁ puṭṭho samāno vācāvikkhepaṁ āpajjati amarāvikkhepaṁ “evantipi me no, tathātipi me no, aññathātipi me no, notipi me no, no notipi me no”ti. Idaṁ bhikkhave paṭhamaṁ ṭhānaṁ, yaṁ āgamma yaṁ ārabbha eke samaṇabrāhmaṇā amarāvikkhepikā tattha tattha pañhaṁ puṭṭhā samānā vācāvikkhepaṁ āpajjanti amarāvikkhepaṁ. (1=13)

63. Dutiye ca bhonto samaṇabrāhmaṇā kimāgamma kimārabbha amarāvikkhepikā tattha tattha pañhaṁ puṭṭhā samānā vācāvikkhepaṁ āpajjanti amarāvikkhepaṁ? Idha bhikkhave ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā “idaṁ kusalan”ti yathābhūtaṁ nappajānāti, “idaṁ akusalan”ti yathābhūtaṁ nappajānāti. Tassa evaṁ hoti “ahaṁ kho ‘idaṁ kusalan’ti yathābhūtaṁ nappajānāmi, ‘idaṁ akusalan’ti yathābhūtaṁ nappajānāmi, ahañce kho pana ‘idaṁ kusalan’ti yathābhūtaṁ appajānanto ‘idaṁ akusalan’ti yathābhūtaṁ appajānanto ‘idaṁ kusalan’ti vā byākareyyaṁ, ‘idaṁ akusalan’ti vā byākareyyaṁ, tattha me assa chando vā rāgo vā doso vā paṭigho vā. Yattha[1] me assa chando vā rāgo vā doso vā paṭigho vā, taṁ mamassa upādānaṁ. Yaṁ mamassa upādānaṁ, so mamassa vighāto. Yo mamassa vighāto, so mamassa antarāyo”ti. Iti so upādānabhayā upādānaparijegucchā nevidaṁ kusalanti byākaroti, na panidaṁ akusalanti byākaroti, tattha tattha pañhaṁ puṭṭho samāno vācāvikkhepaṁ āpajjati amarāvikkhepaṁ “evantipi me no, tathātipi me no, aññathātipi me no, notipi me no, no notipi me no”ti. Idaṁ bhikkhave dutiyaṁ ṭhānaṁ, yaṁ āgamma yaṁ ārabbha eke samaṇabrāhmaṇā

1. Yo (?)

amarāvikkhepikā tattha tattha pañhaṁ puṭṭhā samānā vācāvikkhepaṁ āpajjanti amarāvikkhepaṁ. (2=14)

64. Tatiye ca bhonto samaṇabrāhmaṇā kimāgamma kimārabbha amarāvikkhepikā tattha tattha pañhaṁ puṭṭhā samānā vācāvikkhepaṁ āpajjanti amarāvikkhepaṁ? Idha bhikkhave ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā "idaṁkusalan"ti yathābhūtaṁ nappajānāti, "idaṁakusalan"ti yathābhūtaṁ nappajānāti. Tassa evaṁ hoti "ahaṁ kho 'idaṁ kusalan'ti yathābhūtaṁ nappajānāmi, 'idaṁ akusalan'ti yathābhūtaṁ nappajānāmi, ahañce kho pana 'idaṁ kusalan'ti yathābhūtaṁ appajānanto 'idaṁ akusalan'ti yathābhūtaṁ appajānanto 'idaṁ kusalan'ti vā byākareyyaṁ, 'idaṁ akusalan'ti vā byākareyyaṁ. Santi hi kho samaṇabrāhmaṇā paṇḍitā nipuṇā kataparappavādā vālavedhirūpā, te bhindantā[1] maññe caranti paññāgatena diṭṭhigatāni, te maṁ tattha samanuyuñjeyyuṁ samanugāheyyuṁ samanubhāseyyuṁ. Ye maṁ tattha samanuyuñjeyyuṁ samanugāheyyuṁ samanubhāseyyuṁ, tesāhaṁ na sampāyeyyaṁ. Yesāhaṁ na sampāyeyyaṁ, so mamassa vighāto, yo mamassa vighāto, so mamassa antarāyo"ti, iti so anuyogabhayā anuyogaparijegucchā nevidaṁ kusalanti byākaroti, na panidaṁ akusalanti byākaroti, tattha tattha pañhaṁ puṭṭho samāno vācāvikkhepaṁ āpajjati amarāvikkhepaṁ "evantipi me no, tathātipi me no, aññathātipi me no, notipi me no, no notipi me no"ti. Idaṁ bhikkhave tatiyaṁ ṭhānaṁ, yaṁ āgamma yaṁ ārabbha eke samaṇabrāhmaṇā amarāvikkhepikā tattha tattha pañhaṁ puṭṭhā samānā vācāvikkhepaṁ āpajjanti amarāvikkhepaṁ. (3=15)

65. Catutthe ca bhonto samaṇabrāhmaṇā kimāgamma kimārabbha amarāvikkhepikā tattha tattha pañhaṁ puṭṭhā samānā vācāvikkhepaṁ āpajjanti amarāvikkhepaṁ? Idha bhikkhave ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā mando hoti momūho, so mandattā momūhattā tattha tattha pañhaṁ puṭṭho samāno vācāvikkhepaṁ āpajjati amarāvikkhepaṁ "atthi paro loko"ti iti ce maṁ pucchasi, "atthi paro loko"ti iti ce

---

1. Vobhindantā (Sī, I)

me assa, "atthi paro loko"ti iti te naṁ byākareyyaṁ, evantipi me no, tathātipi me no, aññathātipi me no, notipi me no, no notipi me noti. Natthi paro loko -pa-. Atthi ca natthi ca paro loko -pa-. Nevatthi na natthi paro loko -pa-. Atthi sattā opapātikā -pa-. Natthi sattā opapātikā -pa-. Atthi ca natthi ca sattā opapātikā -pa-. Nevatthi na natthi sattā opapātikā -pa-. Atthi sukatadukkaṭānaṁ[1] kammānaṁ phalaṁ vipāko -pa-. Natthi sukatadukkaṭānaṁ kammānaṁ phalaṁ vipāko -pa-. Atthi ca natthi ca sukatadukkaṭānaṁ kammānaṁ phalaṁ vipāko -pa-. Nevatthi na natthi sukatadukkaṭānaṁ kammānaṁ phalaṁ vipāko -pa-. Hoti tathāgato paraṁ maraṇā -pa-. Na hoti tathāgato paraṁ maraṇā -pa-. Hoti ca na ca hoti[2] tathāgato paraṁ maraṇā -pa-. Neva hoti na na hoti tathāgato paraṁ maraṇāti iti ce maṁ pucchasi, "neva hoti na na hoti tathāgato paraṁ maraṇā"ti iti ce me assa, "neva hoti na na hoti tathāgato paraṁ maraṇā"ti iti te naṁ byākareyyaṁ, evantipi me no, tathātipi me no, aññathātipi me no, notipi me no, no notipi me noti. Idaṁ bhikkhave catutthaṁ ṭhānaṁ, yaṁ āgamma yaṁ ārabbha eke samaṇabrāhmaṇā amarāvikkhepikā tattha tattha pañhaṁ puṭṭhā samānā vācāvikkhepaṁ āpajjanti amarāvikkhepaṁ. (4=16)

66. Imehi kho te bhikkhave samaṇabrāhmaṇā amarāvikkhepikā tattha tattha pañhaṁ puṭṭhā samānā vācāvikkhepaṁ āpajjanti amarāvikkhepaṁ catūhi vatthūhi. Ye hi keci bhikkhave samaṇā vā brāhmaṇā vā amarāvikkhepikā tattha tattha pañhaṁ puṭṭhā samānā vācāvikkhepaṁ āpajjanti amarāvikkhepaṁ, sabbe te imeheva catūhi vatthūhi etesaṁ vā aññatarena, natthi ito bahiddhā -pa- yehi Tathāgatassa yathābhuccaṁ vaṇṇaṁ sammā vadamānā vadeyyuṁ.

## Adhiccasamuppannavāda

67. Santi bhikkhave eke samaṇabrāhmaṇā adhiccasamuppannikā adhiccasamuppannaṁ attānañca lokañca paññapenti dvīhi vatthūhi. Te ca bhonto

---

1. Sukaṭadukkaṭānaṁ (Sī, Syā, Kaṁ)    2. Na hoti ca (Sī, Ka)

samaṇabrāhmaṇā kimāgamma kimārabbha adhiccasamuppannikā adhiccasamuppannaṁ attānañca lokañca paññapenti dvīhi vatthūhi?

68. Santi bhikkhave asaññasattā nāma devā, saññuppādā ca pana te devā tamhā kāyā cavanti. Ṭhānaṁ kho panetaṁ bhikkhave vijjati, yaṁ aññataro satto tamhā kāyā cavitvā itthattaṁ āgacchati, itthattaṁ āgato samāno agārasmā anagāriyaṁ pabbajati, agārasmā anagāriyaṁ pabbajito samāno ātappamanvāya padhānamanvāya anuyogamanvāya appamādamanvāya sammāmanasikāramanvāya tathārūpaṁ cetosamādhiṁ phusati, yathāsamāhite citte saññuppādaṁ anussarati, tato paraṁ nānussarati. So evamāha "adhiccasamuppanno attā ca loko ca, taṁ kissa hetu, ahaṁ hi pubbe nāhosiṁ, somhi etarahi ahutvā santatāya pariṇato"ti. Idaṁ bhikkhave paṭhamaṁ ṭhānaṁ, yaṁ āgamma yaṁ ārabbha eke samaṇabrāhmaṇā adhiccasamuppannikā adhiccasamuppannaṁ attānañca lokañca paññapenti. (1=17)

69. Dutiye ca bhonto samaṇabrāhmaṇā kimāgamma kimārabbha adhiccasamuppannikā adhiccasamuppannaṁ attānañca lokañca paññapenti? Idha bhikkhave ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā takkī hoti vīmaṁsī, so takkapariyāhataṁ vīmaṁsānucaritaṁ sayaṁpaṭibhānaṁ evamāha "adhiccasamuppanno attā ca loko cā"ti. Idaṁ bhikkhave dutiyaṁ ṭhānaṁ, yaṁ āgamma yaṁ ārabbha eke samaṇabrāhmaṇā adhiccasamuppannikā adhiccasamuppannaṁ attānañca lokañca paññapenti. (2=18)

70. Imehi kho te bhikkhave samaṇabrāhmaṇā adhiccasamuppannikā adhiccasamuppannaṁ attānañca lokañca paññapenti dvīhi vatthūhi, ye hi keci bhikkhave samaṇā vā brāhmaṇā vā adhiccasamuppannikā adhiccasamuppannaṁ attānañca lokañca paññapenti, sabbe te imeheva dvīhi vatthūhi, etesaṁ vā aññatarena, natthi ito bahiddhā -pa- yehi Tathāgatassa yathābhuccaṁ vaṇṇaṁ sammā vadamānā vadeyyuṁ.

71. Imehi kho te bhikkhave samaṇabrāhmaṇā pubbantakappikā pubbantānudiṭṭhino pubbantaṁ ārabbha anekavihitāni adhimuttipadāni abhivadanti

aṭṭhārasahi vatthūhi. Ye hi keci bhikkhave samaṇā vā brāhmaṇā vā pubbantakappikā pubbantānudiṭṭhino pubbantamārabbha anekavihitāni adhimuttipadāni abhivadanti, sabbe te imeheva aṭṭhārasahi vatthūhi, etesaṁ vā aññatarena, natthi ito bahiddhā.

72. Tayidaṁ bhikkhave Tathāgato pajānāti "ime diṭṭhiṭṭhānā evaṁgahitā evaṁparāmaṭṭhā evaṁgatikā bhavanti evaṁ-abhisamparāyā"ti, tañca Tathāgato pajānāti, tato ca uttaritaraṁ pajānāti, tañca pajānanaṁ na parāmasati, aparāmasato cassa paccattaññeva nibbuti viditā, vedanānaṁ samudayañca atthaṅgamañca assādañca ādīnavañca nissaraṇañca yathābhūtaṁ viditvā anupādāvimutto bhikkhave Tathāgato.

73. Ime kho te bhikkhave dhammā gambhīrā duddasā duranubodhā santā paṇītā atakkāvacarā nipuṇā paṇḍitavedanīyā, ye Tathāgato sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedeti, yehi Tathāgatassa yathābhuccaṁ vaṇṇaṁ sammā vadamānā vadeyyuṁ.

Dutiyabhāṇavāro.

---

## Aparantakappika

74. Santi bhikkhave eke samaṇabrāhmaṇā aparantakappikā aparantānudiṭṭhino aparantaṁ ārabbha anekavihitāni adhimuttipadāni abhivadanti catucattārīsāya[1] vatthūhi. Te ca bhonto samaṇabrāhmaṇā kimāgamma kimārabbha aparantakappikā aparantānudiṭṭhino aparantaṁ ārabbha anekavihitāni adhimuttipadāni abhivadanti catucattārīsāya vatthūhi?

## Saññīvāda

75. Santi bhikkhave eke samaṇabrāhmaṇā uddhamāghātanikā saññīvādā uddhamāghātanaṁ saññiṁ attānaṁ paññapenti soḷasahi vatthūhi.

1. Catucattālīsāya (Syā, Kaṁ)

Te ca bhonto samaṇabrāhmaṇā kimāgamma kimārabbha uddhamāghātanikā saññīvādā uddhamāghātanaṁ saññiṁ attānaṁ paññapenti soḷasahi vatthūhi?

76. Rūpī attā hoti arogo paraṁ maraṇā, saññīti naṁ paññapenti. Arūpī attā hoti arogo paraṁ maraṇā, saññīti naṁ paññapenti. Rūpī ca arūpī ca attā hoti -pa-. Nevarūpī nārūpī attā hoti. Antavā attā hoti. Anantavā attā hoti. Antavā ca anantavā ca attā hoti. Nevantavā nānantavā attā hoti. Ekattasaññī attā hoti. Nānattasaññī attā hoti. Parittasaññī attā hoti. Appamāṇasaññī attā hoti. Ekantasukhī attā hoti. Ekantadukkhī attā hoti. Sukhadukkhī attā hoti. Adukkhamasukhī attā hoti arogo paraṁ maraṇā, saññīti naṁ paññapenti. (16=34)

77. Imehi kho te bhikkhave samaṇabrāhmaṇā uddhamāghātanikā saññīvādā uddhamāghātanaṁ saññiṁ attānaṁ paññapenti soḷasahi vatthūhi. Ye hi keci bhikkhave samaṇā vā brāhmaṇā vā uddhamāghātanikā saññīvādā uddhamāghātanaṁ saññiṁ attānaṁ paññapenti, sabbe te imeheva soḷasahi vatthūhi, etesaṁ vā aññatarena, natthi ito bahiddhā -pa- yehi Tathāgatassa yathābhuccaṁ vaṇṇaṁ sammā vadamānā vadeyyuṁ.

## Asaññīvāda

78. Santi bhikkhave eke samaṇabrāhmaṇā uddhamāghātanikā asaññīvādā uddhamāghātanaṁ asaññiṁ attānaṁ paññapenti aṭṭhahi vatthūhi. Te ca bhonto samaṇabrāhmaṇā kimāgamma kimārabbha uddhamāghātanikā asaññīvādā uddhamāghātanaṁ asaññiṁ attānaṁ paññapenti aṭṭhahi vatthūhi?

79. Rūpī attā hoti arogo paraṁ maraṇā, asaññīti naṁ paññapenti. Arūpī attā hoti arogo paraṁ maraṇā, asaññīti naṁ paññapenti. Rūpī ca arūpī ca attā hoti -pa-. Nevarūpī nārūpī attā hoti. Antavā attā hoti. Anantavā attā hoti. Antavā ca anantavā ca attā hoti. Nevantavā nānantavā attā hoti arogo paraṁ maraṇā, asaññīti naṁ paññapenti. (8=24=42)

80. Imehi kho te bhikkhave samaṇabrāhmaṇā uddhamāghātanikā asaññīvādā uddhamāghātanaṁ asaññiṁ attānaṁ paññapenti aṭṭhahi vatthūhi. Ye hi keci bhikkhave samaṇā vā brāhmaṇā vā uddhamāghātanikā asaññīvādā uddhamāghātanaṁ asaññiṁ attānaṁ paññapenti, sabbe te imeheva aṭṭhahi vatthūhi, etesaṁ vā aññatarena, natthi ito bahiddhā -pa- yehi Tathāgatassa yathābhuccaṁ vaṇṇaṁ sammā vadamānā vadeyyuṁ.

## Nevasaññīnāsaññīvāda

81. Santi bhikkhave eke samaṇabrāhmaṇā uddhamāghātanikā nevasaññīnāsaññīvādā uddhamāghātanaṁ nevasaññīnāsaññiṁ attānaṁ paññapenti aṭṭhahi vatthūhi. Te ca bhonto samaṇabrāhmaṇā kimāgamma kimārabbha uddhamāghātanikā nevasaññīnāsaññīvādā uddhamāghātanaṁ nevasaññīnāsaññiṁ attānaṁ paññapenti aṭṭhahi vatthūhi?

82. Rūpī attā hoti arogo paraṁ maraṇā, nevasaññīnāsaññīti naṁ paññapenti. Arūpī attā hoti -pa-. Rūpī ca arūpī ca attā hoti. Nevarūpī nārūpī attā hoti. Antavā attā hoti. Anantavā attā hoti. Antavā ca anantavā ca attā hoti. Nevantavā nānantavā attā hoti arogo paraṁ maraṇā, nevasaññīnāsaññīti naṁ paññapenti. (8=32=50)

83. Imehi kho te bhikkhave samaṇabrāhmaṇā uddhamāghātanikā nevasaññīnāsaññīvādā uddhamāghātanaṁ nevasaññīnāsaññiṁ attānaṁ paññapenti aṭṭhahi vatthūhi. Ye hi keci bhikkhave samaṇā vā brāhmaṇā vā uddhamāghātanikā nevasaññīnāsaññīvādā uddhamāghātanaṁ nevasaññīnāsaññiṁ attānaṁ paññapenti, sabbe te imeheva aṭṭhahi vatthūhi -pa- yehi Tathāgatassa yathābhuccaṁ vaṇṇaṁ sammā vadamānā vadeyyuṁ.

## Ucchedavāda

84. Santi bhikkhave eke samaṇabrāhmaṇā ucchedavādā sato sattassa ucchedaṁ vināsaṁ vibhavaṁ paññapenti sattahi vatthūhi. Te ca

bhonto samaṇabrāhmaṇā kimāgamma kimārabbha ucchedavādā sato sattassa ucchedaṁ vināsaṁ vibhavaṁ paññapenti sattahi vatthūhi?

85. Idha bhikkhave ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā evaṁvādī hoti evaṁdiṭṭhi[1] "yato kho bho ayaṁ attā rūpī cātumahābhūtiko mātāpettikasambhavo kāyassa bhedā ucchijjati vinassati, na hoti paraṁ maraṇā, ettāvatā kho bho ayaṁ attā sammā samucchinno hotī"ti. Ittheke sato sattassa ucchedaṁ vināsaṁ vibhavaṁ paññapenti. (1=33=51)

86. Tamañño evamāha "atthi kho bho eso attā, yaṁ tvaṁ vadesi, neso natthīti vadāmi, no ca kho bho ayaṁ attā ettāvatā sammā samucchinno hoti. Atthi kho bho añño attā dibbo rūpī kāmāvacaro kabaḷīkārāhārabhakkho, taṁ tvaṁ na jānāsi na passasi, tamahaṁ jānāmi passāmi, so kho bho attā yato kāyassa bhedā ucchijjati vinassati, na hoti paraṁ maraṇā, ettāvatā kho bho ayaṁ attā sammā samucchinno hotī"ti. Ittheke sato sattassa ucchedaṁ vināsaṁ vibhavaṁ paññapenti. (2=34=52)

87. Tamañño evamāha "atthi kho bho eso attā, yaṁ tvaṁ vadesi, neso natthīti vadāmi, no ca kho bho ayaṁ attā ettāvatā sammā samucchinno hoti. Atthi kho bho añño attā dibbo rūpī manomayo sabbaṅgapaccaṅgī ahīnindriyo, taṁ tvaṁ na jānāsi na passasi, tamahaṁ jānāmi passāmi, so kho bho attā yato kāyassa bhedā ucchijjati vinassati, na hoti paraṁ maraṇā, ettāvatā kho bho ayaṁ attā sammā samucchinno hotī"ti. Ittheke sato sattassa ucchedaṁ vināsaṁ vibhavaṁ paññapenti. (3=35=53)

88. Tamañño evamāha "atthi kho bho eso attā, yaṁ tvaṁ vadesi, neso natthīti vadāmi, no ca kho bho ayaṁ attā

---

1. Evaṁdiṭṭhī (Ka, I)

ettāvatā sammā samucchinno hoti. Atthi kho bho añño attā sabbaso rūpasaññānaṁ samatikkamā paṭighasaññānaṁ atthaṅgamā nānattasaññānaṁ amanasikārā ‘ananto ākāso’ti ākāsānañcāyatanūpago, taṁ tvaṁ na jānāsi na passasi, tamahaṁ jānāmi passāmi, so kho bho attā yato kāyassa bhedā ucchijjati vinassati, na hoti paraṁ maraṇā, ettāvatā kho bho ayaṁ attā sammā samucchinno hotī”ti. Ittheke sato sattassa ucchedaṁ vināsaṁ vibhavaṁ paññapenti. (4=36=54)

89. Tamañño evamāha “atthi kho bho eso attā, yaṁ tvaṁ vadesi, neso natthīti vadāmi, no ca kho bho ayaṁ attā ettāvatā sammā samucchinno hoti. Atthi kho bho añño attā sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma ‘anantaṁ viññāṇan’ti Viññāṇañcāyatanūpago, taṁ tvaṁ na jānāsi na passasi, tamahaṁ jānāmi passāmi, so kho bho attā yato kāyassa bhedā ucchijjati vinassati, na hoti paraṁ maraṇā, ettāvatā kho bho ayaṁ attā sammā samucchinno hotī”ti. Ittheke sato sattassa ucchedaṁ vināsaṁ vibhavaṁ paññapenti. (5=37=55)

90. Tamañño evamāha “atthi kho bho eso attā, yaṁ tvaṁ vadesi, neso natthīti vadāmi, no ca kho bho ayaṁ attā ettāvatā sammā samucchinno hoti. Atthi kho bho añño attā sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamma ‘natthi kiñcī’ti Ākiñcaññāyatanūpago, taṁ tvaṁ na jānāsi na passasi, tamahaṁ jānāmi passāmi, so kho bho attā yato kāyassa bhedā ucchijjati vinassati, na hoti paraṁ maraṇā, ettāvatā kho bho ayaṁ attā sammā samucchinno hotī”ti. Ittheke sato sattassa ucchedaṁ vināsaṁ vibhavaṁ paññapenti. (6=38=56)

91. Tamañño evamāha “atthi kho bho eso attā, yaṁ tvaṁ vadesi, neso natthīti vadāmi, no ca kho bho ayaṁ attā ettāvatā sammā samucchinno hoti. Atthi kho bho añño

attā sabbaso ākiñcaññāyatanaṁ samatikkamma ‘santametaṁ paṇītametan’ti Nevasaññānāsaññāyatanūpago, taṁ tvaṁ na jānāsi na passasi, tamahaṁ jānāmi passāmi, so kho bho attā yato kāyassa bhedā ucchijjati vinassati, na hoti paraṁ maraṇā, ettāvatā kho bho ayaṁ attā sammā samucchinno hotī”ti. Ittheke sato sattassa ucchedaṁ vināsaṁ vibhavaṁ paññapenti. (7=39=57)

92. Imehi kho te bhikkhave samaṇabrāhmaṇā ucchedavādā sato sattassa ucchedaṁ vināsaṁ vibhavaṁ paññapenti sattahi vatthūhi. Ye hi keci bhikkhave samaṇā vā brāhmaṇā vā ucchedavādā sato sattassa ucchedaṁ vināsaṁ vibhavaṁ paññapenti, sabbe te imeheva sattahi vatthūhi -pa- yehi Tathāgatassa yathābhuccaṁ vaṇṇaṁ sammā vadamānā vadeyyuṁ.

## Diṭṭhadhammanibbānavāda

93. Santi bhikkhave eke samaṇabrāhmaṇā diṭṭhadhammanibbānavādā sato sattassa paramadiṭṭhadhammanibbānaṁ paññapenti pañcahi vatthūhi. Te ca bhonto samaṇabrāhmaṇā kimāgamma kimārabbha diṭṭhadhammanibbānavādā sato sattassa paramadiṭṭhadhammanibbānaṁ paññapenti pañcahi vatthūhi?

94. Idha bhikkhave ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā evaṁvādī hoti evaṁdiṭṭhi “yato kho bho ayaṁ attā pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgībhūto paricāreti, ettāvatā kho bho ayaṁ attā paramadiṭṭhadhammanibbānaṁ patto hotī”ti. Ittheke sato sattassa paramadiṭṭhadhammanibbānaṁ paññapenti. (1=40=58)

95. Tamañño evamāha “atthi kho bho eso attā, yaṁ tvaṁ vadesi, neso natthīti vadāmi, no ca kho bho ayaṁ attā ettāvatā paramadiṭṭhadhammanibbānaṁ patto hoti, taṁ kissa hetu, kāmā hi bho aniccā dukkhā vipariṇāmadhammā, tesaṁ vipariṇāmaññathābhāvā uppajjanti sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā. Yato kho bho ayaṁ attā vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, ettāvatā kho bho

ayaṁ attā paramadiṭṭhadhammanibbānaṁ patto hotī”ti. Ittheke sato sattassa paramadiṭṭhadhammanibbānaṁ paññapenti. (2=41=59)

96. Tamañño evamāha “atthi kho bho eso attā, yaṁ tvaṁ vadesi, neso natthīti vādāmi, no ca kho bho ayaṁ attā ettāvatā paramadiṭṭhadhammanibbānaṁ patto hoti, taṁ kissa hetu, yadeva tattha vitakkitaṁ vicāritaṁ, etenetaṁ oḷārikaṁ akkhāyati. Yato kho bho ayaṁ attā vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avitakkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, ettāvatā kho bho ayaṁ attā paramadiṭṭhadhammanibbānaṁ patto hotī”ti. Ittheke sato sattassa paramadiṭṭhadhammanibbānaṁ paññapenti. (3=42=60)

97. Tamañño evamāha “atthi kho bho eso attā, yaṁ tvaṁ vadesi, neso natthīti vadāmi, no ca kho bho ayaṁ attā ettāvatā paramadiṭṭhadhammanibbānaṁ patto hoti, taṁ kissa hetu, yadeva tattha pītigataṁ cetaso uppilāvitattaṁ, etenetaṁ oḷārikaṁ akkhāyati. Yato kho bho ayaṁ attā pītiyā ca virāgā upekkhako ca viharati, sato ca sampajāno, sukhañca kāyena paṭisaṁvedeti, yaṁ taṁ ariyā ācikkhanti ‘upekkhako satimā sukhavihārī’ti, tatiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, ettāvatā kho bho ayaṁ attā paramadiṭṭhadhammanibbānaṁ patto hotī”ti. Ittheke sato sattassa paramadiṭṭhadhammanibbānaṁ paññapenti. (4=43=61)

98. Tamañño evamāha “atthi kho bho eso attā, yaṁ tvaṁ vadesi, neso natthīti vadāmi, no ca kho bho ayaṁ attā ettāvatā paramadiṭṭhadhammanibbānaṁ patto hoti, taṁ kissa hetu, yadeva tattha sukhamiti cetaso ābhogo, etenetaṁ oḷārikaṁ akkhāyati. Yato kho bho ayaṁ attā sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbeva somanassadomanassānaṁ atthaṅgamā adukkhamasukhaṁ upekkhāsatipārisuddhiṁ catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, ettāvatā kho bho ayaṁ attā paramadiṭṭhadhammanibbānaṁ patto hotī”ti. Ittheke sato sattassa paramadiṭṭhadhammanibbānaṁ paññapenti. (5=44=62)

99. Imehi kho te bhikkhave samaṇabrāhmaṇā diṭṭhadhammanibbānavādā sato sattassa paramadiṭṭhadhammanibbānaṁ paññapenti pañcahi vatthūhi. Ye hi keci bhikkhave samaṇā vā brāhmaṇā vā diṭṭhadhammanibbānavādā sato sattassa paramadiṭṭhadhammanibbānaṁ paññapenti, sabbe te imeheva pañcahi vatthūhi -pa- yehi Tathāgatassa yathābhuccaṁ vaṇṇaṁ sammā vadamānā vadeyyuṁ.

100. Imehi kho te bhikkhave samaṇabrāhmaṇā aparantakappikā aparantānudiṭṭhino aparantaṁ ārabbha anekavihitāni adhimuttipadāni abhivadanti catucattārīsāya vatthūhi. Ye hi keci bhikkhave samaṇā vā brāhmaṇā vā aparantakappikā aparantānudiṭṭhino aparantaṁ ārabbha anekavihitāni adhimuttipadāni abhivadanti, sabbe te imeheva catucattārīsāya vatthūhi -pa- yehi Tathāgatassa yathābhuccaṁ vaṇṇaṁ sammā vadamānā vadeyyuṁ.

101. Imehi kho te bhikkhave samaṇabrāhmaṇā pubbantakappikā ca aparantakappikā ca pubbantāparantakappikā ca pubbantāparantānudiṭṭhino pubbantāparantaṁ ārabbha anekavihitāni adhimuttipadāni abhivadanti dvāsaṭṭhiyā vatthūhi.

102. Ye hi keci bhikkhave samaṇā vā brāhmaṇā vā pubbantakappikā vā aparantakappikā vā pubbantāparantakappikā vā pubbantāparantānudiṭṭhino pubbantāparantaṁ ārabbha anekavihitāni adhimuttipadāni abhivadanti, sabbe te imeheva dvāsaṭṭhiyā vatthūhi, etesaṁ vā aññatarena, natthi ito bahiddhā.

103. Tayidaṁ bhikkhave Tathāgato pajānāti "ime diṭṭhiṭṭhānā evaṁgahitā evaṁparāmaṭṭhā evaṁgatikā bhavanti evaṁ-abhisamparāyā"ti, tañca Tathāgato pajānāti, tato ca uttaritaraṁ pajānāti, tañca pajānanaṁ na parāmasati, aparāmasato cassa paccattaññeva nibbuti viditā. Vedanānaṁ samudayañca atthaṅgamañca assādañca ādīnavañca nissaraṇañca yathābhūtaṁ viditvā anupādāvimutto bhikkhave Tathāgato.

104. Ime kho te bhikkhave dhammā gambhīrā duddasā duranubodhā santā paṇītā atakkāvacarā nipuṇā paṇḍitavedanīyā, ye Tathāgato sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedeti, yehi Tathāgatassa yathābhuccaṁ vaṇṇaṁ sammā vadamānā vadeyyuṁ.

### Paritassitavipphanditavāra

105. Tatra bhikkhave ye te samaṇabrāhmaṇā sassatavādā sassataṁ attānañca lokañca paññapenti catūhi vatthūhi, tadapi tesaṁ bhavataṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ ajānataṁ apassataṁ vedayitaṁ taṇhāgatānaṁ paritassitavipphanditameva.

106. Tatra bhikkhave ye te samaṇabrāhmaṇā ekaccasassatikā ekacca-asassatikā ekaccaṁ sassataṁ ekaccaṁ asassataṁ attānañca lokañca paññapenti catūhi vatthūhi, tadapi tesaṁ bhavataṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ ajānataṁ apassataṁ vedayitaṁ taṇhāgatānaṁ paritassitavipphatameva.

107. Tatra bhikkhave ye te samaṇabrāhmaṇā antānantikā antānantaṁ lokassa paññapenti catūhi vatthūhi, tadapi tesaṁ bhavataṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ ajānataṁ apassataṁ vedayitaṁ taṇhāgatānaṁ paritassitavipphanditameva.

108. Tatra bhikkhave ye te samaṇabrāhmaṇā amarāvikkhepikā tattha tattha pañhaṁ puṭṭhā samānā vācāvikkhepaṁ āpajjanti amarāvikkhepaṁ catūhi vatthūhi, tadapi tesaṁ bhavataṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ ajānataṁ apassataṁ vedayitaṁ taṇhāgatānaṁ paritassitavipphanditameva.

109. Tatra bhikkhave ye te samaṇabrāhmaṇā adhiccasamuppannikā adhiccasamuppannaṁ attānañca lokañca paññapenti dvīhi vatthūhi, tadapi tesaṁ bhavataṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ ajānataṁ apassataṁ vedayitaṁ taṇhāgatānaṁ paritassitavipphanditameva.

110. Tatra bhikkhave ye te samaṇabrāhmaṇā pubbantakappikā pubbantānudiṭṭhino pubbantaṁ ārabbha anekavihitāni adhimuttipadāni abhivadanti

aṭṭhārasahi vatthūhi, tadapi tesaṁ bhavataṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ ajānataṁ apassataṁ vedayitaṁ taṇhāgatānaṁ paritassitavipphanditameva.

111. Tatra bhikkhave ye te samaṇabrāhmaṇā uddhamāghātanikā saññīvādā uddhamāghātanaṁ saññiṁ attānaṁ paññapenti soḷasahi vatthūhi, tadapi tesaṁ bhavataṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ ajānataṁ apassataṁ vedayitaṁ taṇhāgatānaṁ paritassitavipphanditameva.

112. Tatra bhikkhave ye te samaṇabrāhmaṇā uddhamāghātanikā asaññīvādā uddhamāghātanaṁ asaññiṁ attānaṁ paññapenti aṭṭhahi vatthūhi, tadapi tesaṁ bhavataṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ ajānataṁ apassataṁ vedayitaṁ taṇhāgatānaṁ paritassitavipphanditameva.

113. Tatra bhikkhave ye te samaṇabrāhmaṇā uddhamāghātanikā nevasaññīnāsaññīvādā uddhamāghātanaṁ nevasaññīnāsaññiṁ attānaṁ paññapenti aṭṭhahi vatthūhi, tadapi tesaṁ bhavataṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ ajānataṁ apassataṁ vedayitaṁ taṇhāgatānaṁ paritassitavipphanditameva.

114. Tatra bhikkhave ye te samaṇabrāhmaṇā ucchedavādā sato sattassa ucchedaṁ vināsaṁ vibhavaṁ paññapenti sattahi vatthūhi, tadapi tesaṁ bhavataṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ ajānataṁ apassataṁ vedayitaṁ taṇhāgatānaṁ paritassitavipphanditameva.

115. Tatra bhikkhave ye te samaṇabrāhmaṇā diṭṭhadhammanibbānavādā sato sattassa paramadiṭṭhadhammanibbānaṁ paññapenti pañcahi vatthūhi, tadapi tesaṁ bhavataṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ ajānataṁ apassataṁ vedayitaṁ taṇhāgatānaṁ paritassitavipphanditameva.

116. Tatra bhikkhave ye te samaṇabrāhmaṇā aparantakappikā aparantānudiṭṭhino aparantaṁ ārabbha anekavihitāni adhimuttipadāni abhivadanti catucattārīsāya vatthūhi, tadapi tesaṁ bhavataṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ ajānataṁ apassataṁ vedayitaṁ taṇhāgatānaṁ paritassitavipphanditameva.

117. Tatra bhikkhave ye te samaṇabrāhmaṇā pubbantakappikā ca aparantakappikā ca pubbantāparantakappikā ca pubbantāparantānudiṭṭhino pubbantāparantaṁ ārabbha anekavihitāni adhimuttipadāni abhivadanti dvāsaṭṭhiyā vatthūhi, tadapi tesaṁ bhavataṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ ajānataṁ apassataṁ vedayitaṁ taṇhāgatānaṁ paritassitavipphanditameva.

### Phassapaccayāvāra

118. Tatra bhikkhave ye te samaṇabrāhmaṇā sassatavādā sassataṁ attānañca lokañca paññapenti catūhi vatthūhi, tadapi phassapaccayā.

119. Tatra bhikkhave ye te samaṇabrāhmaṇā ekaccasassatikā ekacca-asassatikā ekaccaṁ sassataṁ ekaccaṁ asassataṁ attānañca lokañca paññapenti catūhi vatthūhi, tadapi phassapaccayā.

120. Tatra bhikkhave ye te samaṇabrāhmaṇā antānantikā antānantaṁ lokassa paññapenti catūhi vatthūhi, tadapi phassapaccayā.

121. Tatra bhikkhave ye te samaṇabrāhmaṇā amarāvikkhepikā tattha tattha pañhaṁ puṭṭhā samānā vācāvikkhepaṁ āpajjanti amarāvikkhepaṁ catūhi vatthūhi, tadapi phassapaccayā.

122. Tatra bhikkhave ye te samaṇabrāhmaṇā adhiccasamuppannikā adhiccasamuppannaṁ attānañca lokañca paññapenti dvīhi vatthūhi, tadapi phassapaccayā.

123. Tatra bhikkhave ye te samaṇabrāhmaṇā pubbantakappikā pubbantānudiṭṭhino pubbantaṁ ārabbha anekavihitāni adhimuttipadāni abhivadanti aṭṭhārasahi vatthūhi, tadapi phassapaccayā.

124. Tatra bhikkhave ye te samaṇabrāhmaṇā uddhamāghātanikā saññīvādā uddhamāghātanaṁ saññiṁ attānaṁ paññapenti soḷasahi vatthūhi, tadapi phassapaccayā.

125. Tatra bhikkhave ye te samaṇabrāhmaṇā uddhamāghātanikā asaññīvādā uddhamāghātanaṁ asaññiṁ attānaṁ paññapenti aṭṭhahi vatthūhi, tadapi phassapaccayā.

126. Tatra bhikkhave ye te samaṇabrāhmaṇā uddhamāghātanikā nevasaññīnāsaññīvādā uddhamāghātanaṁ nevasaññīnāsaññiṁ attānaṁ paññapenti aṭṭhahi vatthūhi, tadapi phassapaccayā.

127. Tatra bhikkhave ye te samaṇabrāhmaṇā ucchedavādā sato sattassa ucchedaṁ vināsaṁ vibhavaṁ paññapenti sattahi vatthūhi, tadapi phassapaccayā.

128. Tatra bhikkhave ye te samaṇabrāhmaṇā diṭṭhadhammanibbānavādā sato sattassa paramadiṭṭhadhammanibbānaṁ paññapenti pañcahi vatthūhi, tadapi phassapaccayā.

129. Tatra bhikkhave ye te samaṇabrāhmaṇā aparantakappikā aparantānudiṭṭhino aparantaṁ ārabbha anekavihitāni adhimuttipadāni abhivadanti catucattārīsāya vatthūhi, tadapi phassapaccayā.

130. Tatra bhikkhave ye te samaṇabrāhmaṇā pubbantakappikā ca aparantakappikā ca pubbantāparantakappikā ca pubbantāparantānudiṭṭhino pubbantāparantaṁ ārabbha anekavihitāni adhimuttipadāni abhivadanti dvāsaṭṭhiyā vatthūhi, tadapi phassapaccayā.

### Netaṁ ṭhānaṁ vijjativāra

131. Tatra bhikkhave ye te samaṇabrāhmaṇā sassatavādā sassataṁ attānañca lokañca paññapenti catūhi vatthūhi, te vata aññatra phassā paṭisaṁvedissantīti netaṁ ṭhānaṁ vijjati.

132. Tatra bhikkhave ye te samaṇabrāhmaṇā ekaccasassatikā ekacca-asassatikā ekaccaṁ sassataṁ ekaccaṁ asassataṁ attānañca lokañca paññapenti catūhi vatthūhi, te vata aññatra phassā paṭisaṁvedissantīti netaṁ ṭhānaṁ vijjati.

133. Tatra bhikkhave ye te samaṇabrāhmaṇā antānantikā antānantaṁ lokassa paññapenti catūhi vatthūhi, te vata aññatra phassā paṭisaṁvedissantīti netaṁ ṭhānaṁ vijjati.

134. Tatra bhikkhave ye te samaṇabrāhmaṇā amarāvikkhepikā tattha tattha pañhaṁ puṭṭhā samānā vācāvikkhepaṁ āpajjanti amarāvikkhepaṁ catūhi vatthūhi, te vata aññatra phassā paṭisaṁvedissantīti netaṁ ṭhānaṁ vijjati.

135. Tatra bhikkhave ye te samaṇabrāhmaṇā adhiccasamuppannikā adhiccasamuppannaṁ attānañca lokañca paññapenti dvīhi vatthūhi, te vata aññatra phassā paṭisaṁvedissantīti netaṁ ṭhānaṁ vijjati.

136. Tatra bhikkhave ye te samaṇabrāhmaṇā pubbantakappikā pubbantānudiṭṭhino pubbantaṁ ārabbha anekavihitāni adhimuttipadāni abhivadanti aṭṭhārasahi vatthūhi, te vata aññatra phassā paṭisaṁvedissantīti netaṁ ṭhānaṁ vijjati.

137. Tatra bhikkhave ye te samaṇabrāhmaṇā uddhamāghātanikā saññīvādā uddhamāghātanaṁ saññiṁ attānaṁ paññapenti soḷasahi vatthūhi, te vata aññatra phassā paṭisaṁvedissantīti netaṁ ṭhānaṁ vijjati.

138. Tatra bhikkhave ye te samaṇabrāhmaṇā uddhamāghātanikā asaññīvādā uddhamāghātanaṁ asaññiṁ attānaṁ paññapenti aṭṭhahi vatthūhi, te vata aññatra phassā paṭisaṁvedissantīti netaṁ ṭhānaṁ vijjati.

139. Tatra bhikkhave ye te samaṇabrāhmaṇā uddhamāghātanikā nevasaññīnāsaññīvādā uddhamāghātanaṁ nevasaññīnāsaññiṁ attānaṁ paññapenti aṭṭhahi vatthūhi, te vata aññatra phassā paṭisaṁvedissantīti netaṁ ṭhānaṁ vijjati.

140. Tatra bhikkhave ye te samaṇabrāhmaṇā ucchedavādā sato sattassa ucchedaṁ vināsaṁ vibhavaṁ paññapenti sattahi vatthūhi, te vata aññatra phassā paṭisaṁvedissantīti netaṁ ṭhānaṁ vijjati.

141. Tatra bhikkhave ye te samaṇabrāhmaṇā diṭṭhadhammanibbānavādā sato sattassa paramadiṭṭhadhammanibbānaṁ paññapenti pañcahi vatthūhi, te vata aññatra phassā paṭisaṁvedissantīti netaṁ ṭhānaṁ vijjati.

142. Tatra bhikkhave ye te samaṇabrāhmaṇā aparantakappikā aparantānudiṭṭhino aparantaṁ ārabbha anekavihitāni adhimuttipadāni abhivadanti catucattārīsāya vatthūhi, te vata aññatra phassā paṭisaṁvedissantīti netaṁ ṭhānaṁ vijjati.

143. Tatra bhikkhave ye te samaṇabrāhmaṇā pubbantakappikā ca aparantakappikā ca pubbantāparantakappikā ca pubbantāparantānudiṭṭhino pubbantāparantaṁ ārabbha anekavihitāni adhimuttipadāni abhivadanti dvāsaṭṭhiyā vatthūhi, te vata aññatra phassā paṭisaṁvedissantīti netaṁ ṭhānaṁ vijjati.

## Diṭṭhigatikādhiṭṭhānavaṭṭakathā

144. Tatra bhikkhave ye te samaṇabrāhmaṇā sassatavādā sassataṁ attānañca lokañca paññapenti catūhi vatthūhi, yepi te samaṇabrāhmaṇā ekaccasassatikā ekacca-asassatikā -pa- yepi te samaṇabrāhmaṇā antānantikā. Yepi te samaṇabrāhmaṇā amarāvikkhepikā. Yepi te samaṇabrāhmaṇā adhiccasamuppannikā. Yepi te samaṇabrāhmaṇā pubbantakappikā. Yepi te samaṇabrāhmaṇā uddhamāghātanikā saññīvādā. Yepi te samaṇabrāhmaṇā uddhamāghātanikā asaññīvādā. Yepi te samaṇabrāhmaṇā uddhamāghātanikā nevasaññīnāsaññīvādā. Yepi te samaṇabrāhmaṇā ucchedavādā. Yepi te samaṇabrāhmaṇā diṭṭhadhammanibbānavādā. Yepi te samaṇabrāhmaṇā aparantakappikā. Yepi te samaṇabrāhmaṇā pubbantakappikā ca aparantakappikā ca pubbantāparantakappikā ca pubbantāparantānudiṭṭhino pubbantāparantaṁ ārabbha anekavihitāni adhimuttipadāni abhivadanti dvāsaṭṭhiyā vatthūhi, sabbe te chahi phassāyatanehi phussa phussa paṭisaṁvedenti, tesaṁ vedanāpaccayā taṇhā, taṇhāpaccayā upādānaṁ, upādānapaccayā bhavo, bhavapaccayā jāti, jātipaccayā jarāmaraṇaṁ sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā sambhavanti.

**Vivaṭṭakathādi**

145. Yato kho bhikkhave bhikkhu channaṁ phassāyatanānaṁ samudayañca atthaṅgamañca assādañca ādīnavañca nissaraṇañca yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ imehi sabbeheva uttaritaraṁ pajānāti.

146. Ye hi keci bhikkhave samaṇā vā brāhmaṇā vā pubbantakappikā vā aparantakappikā vā pubbantāparantakappikā vā pubbantāparantānudiṭṭhino pubbantāparantaṁ ārabbha anekavihitāni adhimuttipadāni abhivadanti, sabbe te imeheva dvāsaṭṭhiyā vatthūhi antojālīkatā ettha sitāva ummujjamānā ummujjanti, ettha pariyāpannā antojālīkatāva ummujjamānā ummujjanti.

Seyyathāpi bhikkhave dakkho kevaṭṭo vā kevaṭṭantevāsī vā sukhumacchikena jālena parittaṁ udakadahaṁ[1] otthareyya, tassa evamassa "ye kho keci imasmiṁ udakadahe oḷārikā pāṇā, sabbe te antojālīkatā ettha sitāva ummujjamānā ummujjanti, ettha pariyāpannā antojālīkatāva ummujjamānā ummujjantī"ti, evameva kho bhikkhave ye hi keci samaṇā vā brāhmaṇā vā pubbantakappikā vā aparantakappikā vā pubbantāparantakappikā vā pubbantāparantānudiṭṭhino pubbantāparantaṁ ārabbha anekavihitāni adhimuttipadāni abhivadanti, sabbe te imeheva dvāsaṭṭhiyā vatthūhi antojālīkatā ettha sitāva ummujjamānā ummujjanti, ettha pariyāpannā antojālīkatāva ummujjamānā ummujjanti.

147. Ucchinnabhavanettiko bhikkhave Tathāgatassa kāyo tiṭṭhati, yāvassa kāyo ṭhassati, tāva naṁ dakkhanti devamanussā, kāyassa bhedā uddhaṁ jīvitapariyādānā na naṁ dakkhanti devamanussā.

Seyyathāpi bhikkhave ambapiṇḍiyā vaṇṭacchinnāya yāni kānici ambāni vaṇṭapaṭibandhāni[2], sabbāni tāni tadanvayāni bhavanti, evameva kho bhikkhave ucchinnabhavanettiko Tathāgatassa kāyo tiṭṭhati, yāvassa kāyo ṭhassati, tāva naṁ dakkhanti devamanussā, kāyassa bhedā uddhaṁ jīvitapariyādānā na naṁ dakkhanti devamanussāti.

---

1. Udakarahadaṁ (Sī, Syā, I)
2. Vaṇṭūpanibandhanāni (Sī, I), vaṇḍapaṭibaddhāni (Ka)

148. Evaṁ vutte āyasmā Ānando Bhagavantaṁ etadavoca "acchariyaṁ bhante, abbhutaṁ bhante, konāmo ayaṁ bhante dhammapariyāyo"ti. Tasmātiha tvaṁ Ānanda imaṁ dhammapariyāyaṁ atthajālantipi naṁ dhārehi, dhammajālantipi naṁ dhārehi, brahmajālantipi naṁ dhārehi, diṭṭhijālantipi naṁ dhārehi, anuttaro saṅgāmavijayotipi naṁ dhārehīti, idamavoca Bhagavā.

149. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandunti, imasmiṁ ca pana veyyākaraṇasmiṁ bhaññamāne dasasahassī[1] lokadhātu akampitthāti.

## Brahmajālasuttaṁ niṭṭhitaṁ paṭhamaṁ.

---

1. Sahassī (katthaci)

# 2. Sāmaññaphalasutta

## Rājāmaccakathā

150. Evaṁ me sutaṁ, ekaṁ samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Jīvakassa Komārabhaccassa ambavane mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ aḍḍhateḷasehi bhikkhusatehi. Tena kho pana samayena rājā Māgadho Ajātasattu Vedehiputto tadahuposathe pannarase komudiyā cātumāsiniyā puṇṇāya puṇṇamāya rattiyā rājāmaccaparivuto uparipāsādavaragato nisinno hoti. Atha kho rājā Māgadho Ajātasattu Vedehiputto tadahuposathe udānaṁ udānesi "ramaṇīyā vata bho dosinā ratti, abhirūpā vata bho dosinā ratti, dassanīyā vata bho dosinā ratti, pāsādikā vata bho dosinā ratti, lakkhaññā vata bho dosinā ratti, kaṁ nu khvajja samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā payirupāseyyāma, yaṁ no payirupāsato cittaṁ pasīdeyyā"ti.

151. Evaṁ vutte aññataro rājāmacco rājānaṁ Māgadhaṁ Ajātasattuṁ Vedehiputtaṁ etadavoca "ayaṁ deva Pūraṇo Kassapo saṅghī ceva gaṇī ca gaṇācariyo ca ñāto yasassī titthakaro sādhusammato bahujanassa rattaññū cirapabbajito addhagato vayo-anuppatto, taṁ devo Pūraṇaṁ Kassapaṁ payirupāsatu, appeva nāma devassa Pūraṇaṁ Kassapaṁ payirupāsato cittaṁ pasīdeyyā"ti. Evaṁ vutte rājā Māgadho Ajātasattu Vedehiputto tuṇhī ahosi.

152. Aññataropi kho rājāmacco rājānaṁ Māgadhaṁ Ajātasattuṁ Vedehiputtaṁ etadavoca "ayaṁ deva Makkhali Gosālo saṅghī ceva gaṇī ca gaṇācariyo ca ñāto yasassī titthakaro sādhusammato bahujanassa rattaññū cirapabbajito addhagato vayo-anuppatto, taṁ devo Makkhaliṁ Gosālaṁ payirupāsatu, appeva nāma devassa Makkhaliṁ Gosālaṁ payirupāsato cittaṁ pasīdeyyā"ti. Evaṁ vutte rājā Māgadho Ajātasattu Vedehiputto tuṇhī ahosi.

153. Aññataropi kho rājāmacco rājānaṁ Māgadhaṁ Ajātasattuṁ Vedehiputtaṁ etadavoca "ayaṁ deva Ajito Kesakambalo saṅghī ceva gaṇī ca gaṇācariyo ca ñāto yasassī titthakaro sādhusammato bahujanassa rattaññū cirapabbajito addhagato vayo-anuppatto, taṁ devo Ajitaṁ Kesakambalaṁ payirupāsatu, appeva nāma devassa Ajitaṁ Kesakambalaṁ payirupāsatu, appeva nāma devassa Ajitaṁ Kesakambalaṁ payirupāsato cittaṁ pasīdeyyā"ti. Evaṁ vutte rājā Māgadho Ajātasattu Vedehiputto tuṇhī ahosi.

154. Aññataropi kho rājāmacco rājānaṁ Māgadhaṁ Ajātasattuṁ Vedehiputtaṁ etadavoca "ayaṁ deva Pakudho[1] Kaccāyano saṅghī ceva gaṇī ca gaṇācariyo ca ñāto yasassī titthakaro sādhusammato bahujanassa rattaññū cirapabbajito addhagato vayo-anuppatto, taṁ devo Pakudhaṁ Kaccāyanaṁ payirupāsatu, appeva nāma devassa Pakudhaṁ Kaccāyanaṁ payirupāsato cittaṁ pasīdeyyā"ti. Evaṁ vutte rājā Māgadho Ajātasattu Vedehiputto tuṇhī ahosi.

155. Aññataropi kho rājāmacco rājānaṁ Māgadhaṁ Ajātasattuṁ Vedehiputtaṁ etadavoca "ayaṁ deva Sañcayo[2] Belaṭṭhaputto[3] saṅghī ceva gaṇī ca gaṇācariyo ca ñāto yasassī titthakaro sādhusammato bahujanassa rattaññū cirapabbajito addhagato vayo-anuppatto, taṁ devo Sañcayaṁ Belaṭṭhaputtaṁ payirupāsatu, appeva nāma devassa Sañcayaṁ Belaṭṭhaputtaṁ payirupāsato cittaṁ pasīdeyyā"ti. Evaṁ vutte rājā Māgadho Ajātasattu Vedehiputto tuṇhī ahosi.

156. Aññataropi kho rājāmacco rājānaṁ Māgadhaṁ Ajātasattuṁ Vedehiputtaṁ etadavoca "ayaṁ deva Nigaṇṭho Nāṭaputto[4] saṅghī ceva gaṇī ca gaṇācariyo ca ñāto yasassī titthakaro sādhusammato bahujanassa rattaññū cirapabbajito addhagato vayo-anuppatto, taṁ devo Nigaṇṭhaṁ Nāṭaputtaṁ payirupāsatu, appeva nāma devassa

---

1. Pakuddho (Sī)
2. Sañjayo (Sī, Syā)
3. Bellaṭṭhiputto (Sī), Velaṭṭhaputto (Syā)
4. Nāthaputto (Sī), Nātaputto (I)

Nigaṇṭhaṁ Nāṭaputtaṁ payirupāsato cittaṁ pasīdeyyā”ti. Evaṁ vutte rājā Māgadho Ajātasattu Vedehiputto tuṇhī ahosi.

### Komārabhaccajīvakakathā

157. Tena kho pana samayena Jīvako Komārabhacco rañño Māgadhassa Ajātasattussa Vedehiputtassa avidūre tuṇhībhūto nisinno hoti. Atha kho rājā Māgadho Ajātasattu Vedehiputto Jīvakaṁ Komārabhaccaṁ etadavoca “tvaṁ pana samma Jīvaka kiṁ tuṇhī”ti. Ayaṁ deva Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho amhākaṁ ambavane viharati mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ aḍḍhateḷasehi bhikkhusatehi, taṁ kho pana Bhagavantaṁ[1] evaṁ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato “itipi so Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā”ti. Taṁ devo Bhagavantaṁ payirupāsatu, appeva nāma devassa Bhagavantaṁ payirupāsato cittaṁ pasīdeyyāti.

158. Tena hi samma Jīvaka hatthiyānāni kappāpehīti. “Evaṁ devā”ti kho Jīvako Komārabhacco rañño Māgadhassa Ajātasattussa Vedehiputtassa paṭissuṇitvā pañcamattāni hatthinikāsatāni kappāpetvā rañño ca ārohaṇīyaṁ nāgaṁ, rañño Māgadhassa Ajātasattussa Vedehiputtassa paṭivedesi “kappitāni kho te deva hatthiyānāni, yassadāni kālaṁ maññasī”ti.

159. Atha kho rājā Māgadho Ajātasattu Vedehiputto pañcasu hatthinikāsatesu paccekā itthiyo āropetvā ārohaṇīyaṁ nāgaṁ abhiruhitvā ukkāsu dhāriyamānāsu Rājagahamhā niyyāsi mahaccarājānubhāvena, yena Jīvakassa Komārabhaccassa ambavanaṁ tena pāyāsi.

Atha kho rañño Māgadhassa Ajātasattussa Vedehiputtassa avidūre ambavanassa ahudeva bhayaṁ, ahu chambhitattaṁ, ahu lomahaṁso. Atha kho rājā Māgadho Ajātasattu Vedehiputto bhīto saṁviggo

---

1. Bhagavantaṁ Gotamaṁ (Sī, Ka, I)

lomahaṭṭajāto Jīvakaṁ Komārabhaccaṁ etadavoca "kacci maṁ samma Jīvaka na vañcesi, kacci maṁ samma Jīvaka na palambhesi, kacci maṁ samma Jīvaka na paccatthikānaṁ desi. Kathaṁ hi nāma tāva mahato bhikkhusaṁghassa aḍḍhateḷasānaṁ bhikkhusatānaṁ neva khipitasaddo bhavissati, na ukkāsitasaddo, na nigghoso"ti.

Mā bhāyi mahārāja, mā bhāyi mahārāja, na taṁ deva vañcemi, na taṁ deva palambhāmi, na taṁ deva paccatthikānaṁ demi, abhikkama mahārāja, abhikkama mahārāja, ete maṇḍalamāḷe dīpā[1] jhāyantīti.

### Sāmaññaphalapucchā

160. Atha kho rājā Māgadho Ajātasattu Vedehiputto yāvatikā nāgassa bhūmi nāgena gantvā nāgā paccorohitvā pattikova[2] yena maṇḍalamālassa dvāraṁ tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Jīvakaṁ Komārabhaccaṁ etadavoca "kahaṁ pana samma Jīvaka Bhagavā"ti. Eso mahārāja Bhagavā, eso mahārāja Bhagavā majjhimaṁ thambhaṁ nissāya puratthābhimukho nisinno purakkhato bhikkhusaṁghassāti.

161. Atha kho rājā Māgadho Ajātasattu Vedehiputto yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Ekamantaṁ ṭhito kho rājā Māgadho Ajātasattu Vedehiputto tuṇhībhūtaṁ bhikkhusaṁghaṁ anuviloketvā rahadamiva vippasannaṁ udānaṁ udānesi "iminā me upasamena Udayabhaddo[3] kumāro samannāgato hotu, yenetarahi upasamena bhikkhusaṁgho samannāgato"ti. Agamā kho tvaṁ mahārāja yathāpemanti. Piyo me bhante Udayabhaddo kumāro, iminā me bhante upasamena Udayabhaddo kumāro samannāgato hotu, yenetarahi upasamena bhikkhusaṁgho samannāgatoti.

162. Atha kho rājā Māgadho Ajātasattu Vedehiputto Bhagavantaṁ abhivādetvā bhikkhusaṁghassa añjaliṁ paṇāmetvā ekamantaṁ nisīdi.

---

1. Padīpā (Sī, Syā) 2. Padikova (Syā) 3. Udāyibhaddo (Sī, I)

Ekamantaṁ nisinno kho rājā Māgadho Ajātasattu Vedehiputto Bhagavantaṁ etadavoca "puccheyyāmahaṁ bhante Bhagavantaṁ kañcideva desaṁ[1] sace me Bhagavā okāsaṁ karoti pañhassa veyyākaraṇāyā"ti. Puccha mahārāja, yadākaṅkhasīti.

163. Yathā nu kho imāni bhante puthusippāyatanāni, seyyathidaṁ, hatthārohā assārohā rathikā dhanuggahā celakā calakā piṇḍadāyakā uggā rājaputtā pakkhandino mahānāgā sūrā cammayodhino dāsikaputtā āḷārikā kappakā nhāpakā[2] sūdā mālakārā rajakā pesakārā naḷakārā kumbhakārā gaṇakā muddikā, yāni vā panaññānipi evaṁgatāni puthusippāyatanāni, te diṭṭheva dhamme sandiṭṭhikaṁ sippaphalaṁ upajīvanti, te tena attānaṁ sukhenti pīṇenti[3], mātāpitaro sukhenti pīṇenti, puttadāraṁ sukhenti pīṇenti, mittāmacce sukhenti pīṇenti, samaṇabrāhmaṇesu[4] uddhaggikaṁ dakkhiṇaṁ patiṭṭhapenti sovaggikaṁ sukhavipākaṁ saggasaṁvattanikaṁ. Sakkā nu kho bhante evameva diṭṭheva dhamme sandiṭṭhikaṁ sāmaññaphalaṁ paññapetunti.

164. Abhijānāti no tvaṁ mahārāja imaṁ pañhaṁ aññe samaṇabrāhmaṇe pucchitāti. Abhijānāmahaṁ bhante imaṁ pañhaṁ aññe samaṇabrāhmaṇe pucchitāti. Yathā kathaṁ pana te mahārāja byākariṁsu, sace te agaru, bhāsassūti. Na kho me bhante garu, yatthassa Bhagavā nisinno Bhagavantarūpo vāti[5]. Tena hi mahārāja bhāsassūti.

## Pūraṇakassapavāda

165. Ekamidāhaṁ bhante samayaṁ yena Pūraṇo Kassapo tenupasaṅkamiṁ, upasaṅkamitvā Pūraṇena Kassapena saddhiṁ sammodiṁ, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdiṁ. Ekamantaṁ nisinno kho ahaṁ bhante Pūraṇaṁ Kassapaṁ etadavocaṁ "yathā nu kho imāni bho Kassapa puthusippāyatanāni, seyyathidaṁ hatthārohā assārohā rathikā

---

1. Kiñcideva desaṁ lesamattaṁ (Syā, Kaṁ, Ka)
2. Nahāpikā (Sī), nhāpikā (Syā)
3. Pīnenti (katthaci)
4. Samaṇesu brāhmaṇesu (Ka)
5. Cāti (Sī, Ka)

dhanuggahā celakā calakā piṇḍadāyakā uggā rājaputtā pakkhandino mahānāgā sūrā cammayodhino dāsikaputtā āḷārikā kappakā nhāpakā sūdā mālakārā rajakā pesakārā naḷakārā kumbhakārā gaṇakā muddikā, yāni vā panaññānipi evaṁgatāni puthusippāyatanāni, te diṭṭheva dhamme sandiṭṭhikaṁ sippaphalaṁ upajīvanti, te tena attānaṁ sukhenti pīṇenti, mātāpitaro sukhenti pīṇenti, puttadāraṁ sukhenti pīṇenti, mittāmacce sukhenti pīṇenti, samaṇabrāhmaṇesu uddhaggikaṁ dakkhiṇaṁ patiṭṭhapenti sovaggikaṁ sukhavipākaṁ saggasaṁvattanikaṁ. Sakkā nu kho bho Kassapa evameva diṭṭheva dhamme sandiṭṭhikaṁ sāmaññaphalaṁ paññapetun"ti.

166. Evaṁ vutte bhante Pūraṇo Kassapo maṁ etadavoca "karoto kho mahārāja kārayato, chindato chedāpayato, pacato pācāpayato, socayato socāpayato, kilamato kilamāpayato, phandato phandāpayato, pāṇamatipātāpayato, adinnaṁ ādiyato, sandhiṁ chindato, nillopaṁ harato, ekāgārikaṁ karoto, paripanthe tiṭṭhato, paradāraṁ gacchato, musā bhaṇato, karoto na karīyati pāpaṁ. Khurapariyantena cepi cakkena yo imissā pathaviyā pāṇe ekaṁ maṁsakhalaṁ ekaṁ maṁsapuñjaṁ kareyya, natthi tatonidānaṁ pāpaṁ, natthi pāpassa āgamo. Dakkhiṇañcepi Gaṅgāya tīraṁ gaccheyya hananto ghātento chindanto chedāpento pacanto pācāpento, natthi tatonidānaṁ pāpaṁ, natthi pāpassa āgamo. Uttarañcepi Gaṅgāya tīraṁ gaccheyya dadanto dāpento yajanto yajāpento, natthi tatonidānaṁ puññaṁ, natthi puññassa āgamo. Dānena damena saṁyamena saccavajjena natthi puññaṁ, natthi puññassa āgamo"ti. Itthaṁ kho me bhante Pūraṇo Kassapo sandiṭṭhikaṁ sāmaññaphalaṁ puṭṭho samāno akiriyaṁ byākāsi.

Seyyathāpi bhante ambaṁ vā puṭṭho labujaṁ byākareyya, labujaṁ vā puṭṭho ambaṁ byākareyya. Evameva kho me bhante Pūraṇo Kassapo sandiṭṭhikaṁ sāmaññaphalaṁ puṭṭho samāno akiriyaṁ byākāsi, tassa mayhaṁ bhante etadahosi "kathaṁ hi nāma mādiso samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā vijite vasantaṁ apasādetabbaṁ maññeyyā"ti. So kho ahaṁ bhante Pūraṇassa Kassapassa bhāsitaṁ neva abhinandiṁ nappaṭikkosiṁ, anabhinanditvā

apaṭikkositvā anattamano anattamanavācaṁ anicchāretvā tameva vācaṁ anuggaṇhanto anikkujjanto[1] uṭṭhāyāsanā pakkamiṁ[2].

## Makkhaligosālavāda

167. Ekamidāhaṁ bhante samayaṁ yena Makkhali Gosālo tenupasaṅkamiṁ, upasaṅkamitvā Makkhalinā Gosālena saddhiṁ sammodiṁ, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdiṁ. Ekamantaṁ nisinno kho ahaṁ bhante Makkhaliṁ Gosālaṁ etadavocaṁ "yatthā nu kho imāni bho Gosāla puthusippāyatanāni -pa-. Sakkā nu kho bho Gosāla evameva diṭṭheva dhamme sandiṭṭhikaṁ sāmaññaphalaṁ paññapetun"ti.

168. Evaṁ vutte bhante Makkhali Gosālo maṁ etadavoca "natthi mahārāja hetu natthi paccayo sattānaṁ saṁkilesāya, ahetū[3] apaccayā sattā saṁkilissanti. Natthi hetu natthi paccayo sattānaṁ visuddhiyā, ahetū apaccayā sattā visujjhanti. Natthi attakāre, natthi parakāre, natthi purisakāre, natthi balaṁ, natthi vīriyaṁ, natthi purisathāmo, natthi purisaparakkamo, sabbe sattā sabbe pāṇā sabbe bhūtā sabbe jīvā avasā abalā avīriyā niyatisaṁgatibhāvapariṇatā chasvevābhijātīsu sukhadukkhaṁ[4] paṭisaṁvedenti, cuddasa kho panimāni yonipamukhasatasahassāni saṭṭhi ca satāni cha ca satāni pañca ca kammuno satāni pañca ca kammāni tīṇi ca kammāni kamme ca aḍḍhakamme ca dvaṭṭhipaṭipadā dvaṭṭhantarakappā chaḷābhijātiyo aṭṭha purisabhūmiyo ekūnapaññāsa ājīvakasate ekūnapaññāsa paribbājakasate ekūnapaññāsa nāgāvāsasate vīse indriyasate tiṁse nirayasate chattiṁsa rajodhātuyo satta saññīgabbhā satta asaññīgabbhā satta nigaṇṭhigabbhā satta devā satta mānusā satta pisācā satta sarā satta pavuṭā[5] satta pavuṭasatāni satta papātā satta papātasatāni satta supinā satta supinasatāni cullāsīti mahākappino[6] satasahassāni, yāni bāle ca paṇḍite ca sandhāvitvā saṁsaritvā dukkhassantaṁ karissanti, tattha

---

1. Anikkujjento (Syā, Kaṁ, Ka)
2. Pakkāmiṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)
3. Ahetu (katthaci)
4. Sukhañca dukkhañca (Syā)
5. Sapuṭā (Ka), pabuṭā (Sī)
6. Mahākappuno (Ka-Sī, I)

natthi ‘imināhaṁ sīlena vā vatena vā tapena vā brahmacariyena vā aparipakkaṁ vā kammaṁ paripācessāmi, paripakkaṁ vā kammaṁ phussa phussa byantiṁ karissāmī’ti hevaṁ natthi. Doṇamite sukhadukkhe, pariyantakate saṁsāre natthi hāyanavaḍḍhane, natthi ukkaṁsāvakaṁse. Seyyathāpi nāma suttaguḷe Khitte nibbeṭhiyamānameva paleti, evameva bāle ca paṇḍite ca sandhāvitvā saṁsaritvā dukkhassantaṁ karissantī”ti.

169. Itthaṁ kho me bhante Makkhali Gosālo sandiṭṭhikaṁ sāmaññaphalaṁ puṭṭho samāno saṁsārasuddhiṁ byākāsi. Seyyathāpi bhante ambaṁ vā puṭṭho labujaṁ byakareyya, labujaṁ vā puṭṭho ambaṁ byākareyya. Evameva kho me bhante Makkhali Gosālo sandiṭṭhikaṁ sāmaññaphalaṁ puṭṭho samāno saṁsārasuddhiṁ byākāsi. Tassa mayhaṁ bhante etadahosi “kathaṁ hi nāma mādiso samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā vijite vasantaṁ apasādetabbaṁ maññeyyā”ti. So kho ahaṁ bhante Makkhalissa Gosālassa bhāsitaṁ neva abhinandiṁ nappaṭikkosiṁ, anabhinanditvā appaṭikkositvā anattamano anattamanavācaṁ anicchāretvā tameva vācaṁ anuggaṇhanto anikkujjanto uṭṭhāyāsanā pakkamiṁ.

## Ajitakesakambalavāda

170. Ekamidāhaṁ bhante samayaṁ yena Ajito Kesakambalo tenupasaṅkamiṁ, upasaṅkamitvā Ajitena Kesakambalena saddhiṁ sammodiṁ, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdiṁ, ekamantaṁ nisinno kho ahaṁ bhante Ajitaṁ Kesakambalaṁ etadavocaṁ “yathā nu kho imāni bho Ajita puthusippāyatanāni -pa-. Sakkā nu kho bho Ajita evameva diṭṭheva dhamme sandiṭṭhikaṁ sāmaññaphalaṁ paññapetun’ti.

171. Evaṁ vutte bhante Ajito Kesakambalo maṁ etadavoca “natthi mahārāja dinnaṁ, natthi yiṭṭhaṁ, natthi hutaṁ, natthi sukatadukkaṭānaṁ kammānaṁ phalaṁ vipāko, natthi ayaṁ loko, natthi paro loko[1], natthi mātā, natthi pitā, natthi sattā opapātikā, natthi loke samaṇabrāhmaṇā sammaggatā[2] sammāpaṭipannā, ye imañca lokaṁ parañca lokaṁ

1. Paraloko (Syā)
2. Samaggatā (Ka), samaggagatā (Syā)

sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedenti. Cātumahābhūtiko ayaṁ puriso, yadā kālaṁ karoti, pathavī pathavikāyaṁ anupeti anupagacchati, āpo āpokāyaṁ anupeti anupagacchati, tejo tejokāyaṁ anupeti anupagacchati, vāyo vāyokāyaṁ anupeti anupagacchati, ākāsaṁ indriyāni saṅkamanti, āsandipañcamā purisā mataṁ ādāya gacchanti, yāvāḷāhanā padāni paññāyanti, kāpotakāni aṭṭhīni bhavanti, bhassantā āhutiyo, dattupaññattaṁ yadidaṁ dānaṁ, tesaṁ tucchaṁ musā vilāpo, ye keci atthikavādaṁ vadanti, bāle ca paṇḍite ca kāyassa bhedā ucchijjanti vinassanti, na honti paraṁ maraṇā"ti.

172. Itthaṁ kho me bhante Ajito Kesakambalo sandiṭṭhikaṁ sāmaññaphalaṁ puṭṭho samāno ucchedaṁ byākāsi. Seyyathāpi bhante ambaṁ vā puṭṭho labujaṁ byākareyya, labujaṁ vā puṭṭho ambaṁ byākareyya. Evameva kho me bhante Ajito Kesakambalo sandiṭṭhikaṁ sāmaññaphalaṁ puṭṭho samāno ucchedaṁ byākāsi. Tassa mayhaṁ bhante etadahosi "kathaṁ hi nāma mādiso samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā vijite vasantaṁ apasādetabbaṁ maññeyyā"ti. So kho ahaṁ bhante Ajitassa Kesakambalassa bhāsitaṁ neva abhinandiṁ nappaṭikkosiṁ, anabhinanditvā appaṭikkositvā anattamano anattamanavācaṁ anicchāretvā tameva vācaṁ anuggaṇhanto anikkujjanto uṭṭhāyāsanā pakkamiṁ.

## Pakudhakaccāyanavāda

173. Ekamidāhaṁ bhante samayaṁ yena Pakudho Kaccāyano tenupasaṅkamiṁ, upasaṅkamitvā Pakudhena Kaccāyanena saddhiṁ sammodiṁ, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdiṁ, ekamantaṁ nisinno kho ahaṁ bhante Pakudhaṁ Kaccāyanaṁ etadavocaṁ "yathā nu kho imāni bho Kaccāyana puthusippāyatanāni -pa-. Sakkā nu kho bho Kaccāyana evameva diṭṭheva dhamme sandiṭṭhikaṁ sāmaññaphalaṁ paññapetun"ti.

174. Evaṁ vutte bhante Pakudho Kaccāyano maṁ etadavoca "sattime mahārāja kāyā akaṭā akaṭavidhā animmitā animmātā vañjhā

kūṭaṭṭhā esikaṭṭhāyiṭṭhitā, te na iñjanti, na vipariṇāmenti, na aññamaññaṁ byābādhenti, nālaṁ aññamaññassa sukhāya vā dukkhāya vā sukhadukkhāya vā. Katame satta, pathavikāyo, āpokāyo, tejokāyo, vāyokāyo, sukhe, dukkhe, jīve sattame. Ime satta kāyā akaṭā akaṭavidhā animmitā animmātā vañjhā kūṭaṭṭhā esikaṭṭhāyiṭṭhitā, te na iñjanti, na vipariṇāmenti, na aññamaññaṁ byābādhenti, nālaṁ aññamaññassa sukhāya vā dukkhāya vā sukhadukkhāya vā. Tattha natthi hantā vā ghātetā vā, sotā vā sāvetā vā, viññātā vā viññāpetā vā, yopi tiṇhena satthena sīsaṁ chindati, na koci kiñci[1] jīvitā voropeti, sattannaṁ tveva[2] kāyānamantarena satthaṁ vivaramanupatatī"ti.

175. Itthaṁ kho me bhante Pakudho Kaccāyano sandiṭṭhikaṁ sāmaññaphalaṁ puṭṭho samāno aññena aññaṁ byākāsi. Seyyathāpi bhante ambaṁ vā puṭṭho labujaṁ byākareyya, labujaṁ vā puṭṭho ambaṁ byākareyya. Evameva kho me bhante Pakudho Kaccāyano sandiṭṭhikaṁ sāmaññaphalaṁ puṭṭho samāno aññena aññaṁ byākāsi. Tassa mayhaṁ bhante etadahosi "kathaṁ hi nāma mādiso samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā vijite vasantaṁ apasādetabbaṁ maññeyyā"ti. So kho ahaṁ bhante Pakudhassa Kaccāyanassa bhāsitaṁ neva abhinandiṁ nappaṭikkosiṁ, anabhinanditvā appaṭikkositvā anattamano anattamanavācaṁ anicchāretvā tameva vācaṁ anuggaṇhanto anikkujjanto uṭṭhāyāsanā pakkamiṁ.

## Nigaṇṭhanāṭaputtavāda

176. Ekamidāhaṁ bhante samayaṁ yena Nigaṇṭho Nāṭaputto tenupasaṅkamiṁ, upasaṅkamitvā Nigaṇṭhena Nāṭaputtena saddhiṁ sammodiṁ, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdiṁ, ekamantaṁ nisinno kho ahaṁ bhante Nigaṇṭhaṁ Nāṭaputtaṁ etadavocaṁ "yathā nu kho imāni bho Aggivessana puthusippāyatanāni -pa-. Sakkā nu kho bho Aggivessana evameva diṭṭheva dhamme sandiṭṭhikaṁ sāmaññaphalaṁ paññapetun"ti.

---

1. Kañci (Kaṁ)
2. Sattannaṁ yeva (Sī, Syā, Kaṁ, I)

177. Evaṁ vutte bhante Nigaṇṭho Nāṭaputto maṁ etadavoca "idha mahārāja Nigaṇṭho cātuyāmasaṁvarasaṁvuto hoti. Kathañca mahārāja Nigaṇṭho cātuyāmasaṁvarasaṁvuto hoti. Idha mahārāja Nigaṇṭho sabbavārivārito ca hoti, sabbavāriyutto ca, sabbavāridhuto ca, sabbavāriphuṭo ca. Evaṁ kho mahārāja Nigaṇṭho cātuyāmasaṁvarasaṁvuto hoti, yato kho mahārāja Nigaṇṭho evaṁ cātuyāmasaṁvarasaṁvuto hoti. Ayaṁ vuccati mahārāja Nigaṇṭho[1] gatatto ca yatatto ca ṭhitatto cā"ti.

178. Itthaṁ kho me bhante Nigaṇṭho Nāṭaputto sandiṭṭhikaṁ sāmaññaphalaṁ puṭṭho samāno cātuyāmasaṁvaraṁ byākāsi. Seyyathāpi bhante ambaṁ vā puṭṭho labujaṁ byākareyya, labujaṁ vā puṭṭho ambaṁ byākareyya. Evameva kho me bhante Nigaṇṭho Nāṭaputto sandiṭṭhikaṁ sāmaññaphalaṁ puṭṭho samāno cātuyāmasaṁvaraṁ byākāsi. Tassa mayhaṁ bhante etadahosi "kathaṁ hi nāma mādiso samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā vijite vasantaṁ apasādetabbaṁ maññeyyā"ti. So kho ahaṁ bhante Nigaṇṭhassa Nāṭaputtassa bhāsitaṁ neva abhinandiṁ nappaṭikkosiṁ, anabhinanditvā appaṭikkositvā anattamano anattamanavācaṁ anicchāretvā tameva vācaṁ anuggaṇhanto anikkujjanto uṭṭhāyāsanā pakkamiṁ.

## Sañcayabelaṭṭhaputtavāda

179. Ekamidāhaṁ bhante samayaṁ yena Sañcayo Belaṭṭhaputto tenupasaṅkamiṁ, upasaṅkamitvā Sañcayena Belaṭṭhaputtena saddhiṁ sammodiṁ, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdiṁ, ekamantaṁ nisinno kho ahaṁ bhante Sañcayaṁ Belaṭṭhaputtaṁ etadavocaṁ "yathā nu kho imāni bho Sañcaya puthusippāyatanāni -pa-. Sakkā nu kho bho Sañcaya evameva diṭṭheva dhamme sandiṭṭhikaṁ sāmaññaphalaṁ paññapetun"ti.

180. Evaṁ vutte bhante Sañcayo Belaṭṭhaputto maṁ etadavoca "atthi paro lokoti iti ce maṁ pucchasi, atthi paro lokoti iti ce me assa, atthi paro lokoti iti te naṁ byākareyyaṁ, evantipi me no, tathātipi me no, aññathātipi me no, notipi

1. Nigaṇṭho Nāṭaputto (Syā, Ka)

me no, no notipi me no. Natthi paro loko -pa-. Atthi ca natthi ca paro loko -pa-. Nevatthi na natthi paro loko -pa-. Atthi sattā opapātikā -pa-. Natthi sattā opapātikā -pa-. Atthi ca natthi ca sattā opapātikā -pa-. Nevatthi na natthi sattā opapātikā -pa-. Atthi sukatadukkaṭānaṁ kammānaṁ phalaṁ vipāko -pa-. Natthi sukatadukkaṭānaṁ kammānaṁ phalaṁ vipāko -pa-. Atthi ca natthi ca sukatadukkaṭānaṁ kammānaṁ phalaṁ vipāko -pa-. Nevatthi na natthi sukatadukkaṭānaṁ kammānaṁ phalaṁ vipāko -pa-. Hoti tathāgato paraṁ maraṇā -pa-. Na hoti tathāgato paraṁ maraṇā -pa-. Hoti ca na ca hoti tathāgato paraṁ maraṇā -pa-. Neva hoti na na hoti tathāgato paraṁ maraṇāti iti ce maṁ pucchasi, neva hoti na na hoti tathāgato paraṁ maraṇāti iti ce me assa, neva hoti na na hoti tathāgato paraṁ maraṇāti iti te naṁ byākareyyaṁ, evantipi me no, tathātipi me no, aññathātipi me no, notipi me no, no notipi me no"ti.

181. Itthaṁ kho me bhante Sañcayo Belaṭṭhaputto sandiṭṭhikaṁ sāmaññaphalaṁ puṭṭho samāno vikkhepaṁ byākāsi. Seyyathāpi bhante ambaṁ vā puṭṭho labujaṁ byākareyya, labujaṁ vā puṭṭho ambaṁ byākareyya. Evameva kho me bhante Sañcayo Belaṭṭhaputto sandiṭṭhikaṁ sāmaññaphalaṁ puṭṭho samāno vikkhepaṁ byākāsi. Tassa mayhaṁ bhante etadahosi "ayañca imesaṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ sabbabālo sabbamūḷho, kathaṁ hi nāma sandiṭṭhikaṁ sāmaññaphalaṁ puṭṭho samāno vikkhepaṁ byākarissatī"ti. Tassa mayhaṁ bhante etadahosi "kathaṁ hi nāma mādiso samaṇaṁ vā brāhmaṇaṁ vā vijite vasantaṁ apasādetabbaṁ maññeyyā"ti. So kho ahaṁ bhante Sañcayassa Belaṭṭhaputtassa bhāsitaṁ neva abhinandiṁ nappaṭikkosiṁ, anabhinanditvā appaṭikkositvā anattamano anattamanavācaṁ anicchāretvā tameva vācaṁ anuggaṇhanto anikkujjanto uṭṭhāyāsanā pakkamiṁ.

### Paṭhamasandiṭṭhikasāmaññaphala

182. Sohaṁ bhante Bhagavantampi pucchāmi "yathā nu kho imāni bhante puthusippāyatanāni. Seyyathidaṁ, hatthārohā assārohā rathikā

dhanuggahā celakā calakā piṇḍadāyakā uggā rājaputtā pakkhandino mahānāgā sūrā cammayodhino dāsikaputtā āḷārikā kappakā nhāpakā sūdā mālakārā rajakā pesakārā naḷakārā kumbhakārā gaṇakā muddikā, yāni vā panaññānipi evaṁgatāni puthusippāyatanāni, te diṭṭheva dhamme sandiṭṭhikaṁ sippaphalaṁ upajīvanti, te tena attānaṁ sukhenti pīṇenti, mātāpitaro sukhenti pīṇenti, puttadāraṁ sukhenti pīṇenti, mittāmacce sukhenti pīṇenti, samaṇabrāhmaṇesu uddhaggikaṁ dakkhiṇaṁ patiṭṭhapenti sovaggikaṁ sukhavipākaṁ saggasaṁvattanikaṁ. Sakkā nu kho bhante evameva diṭṭheva dhamme sandiṭṭhikaṁ sāmaññaphalaṁ paññapetun"ti.

183. Sakkā mahārāja, tena hi mahārāja taññevettha paṭipucchissāmi, yathā te khameyya, tathā taṁ byākareyyāsi. Taṁ kiṁ maññasi mahārāja. Idha te assa puriso dāso kammakāro[1] pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī mukhullokako[2]. Tassa evamassa "acchariyaṁ vata bho abbhutaṁ vata bho puññānaṁ gati puññānaṁ vipāko, ayaṁ hi rājā Māgadho Ajātasattu Vedehiputto manusso, ahampi manusso, ayaṁ hi rājā Māgadho Ajātasattu Vedehiputto pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgībhūto paricāreti devo maññe, ahaṁ panamhissa dāso kammakāro pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁkārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī mukhullokako, so vatassāhaṁ puññāni kareyyaṁ, yaṁnūnāhaṁ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyyan"ti. So aparena samayena kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyya, so evaṁ pabbajito samāno kāyena saṁvuto vihareyya, vācāya saṁvuto vihareyya, manasā saṁvuto vihareyya, ghāsacchādanaparamatāya santuṭṭho, abhirato paviveke. Taṁ ce te purisā evamāroceyyuṁ "yagghe deva jāneyyāsi, yo te so puriso[3] dāso kammakāro pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁ kārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī mukhullokako, so deva kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito, so evaṁ

1. Kammakaro (Sī, Syā, Kaṁ, I)
2. Mukhullokiko (Syā, Kaṁ, Ka)
3. Yo te puriso (Sī, Ka)

pabbajito samāno kāyena saṁvuto viharati, vācāya saṁvuto viharati, manasā saṁvuto viharati, ghāsacchādanaparamatāya santuṭṭho, abhirato paviveke"ti. Api nu tvaṁ evaṁ vadeyyāsi "etu me bho so puriso, punadeva hotu dāso kammakāro pubbuṭṭhāyī pacchānipātī kiṁ kārapaṭissāvī manāpacārī piyavādī mukhullokako"ti.

184. Nohetaṁ bhante, atha kho naṁ mayameva abhivādeyyāmapi paccuṭṭheyyāmapi āsanenapi nimanteyyāma abhinimanteyyāmapi naṁ cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānappaccayabhesajjaparikkhārehi, dhammikampissa rakkhāvaraṇaguttiṁ saṁvidaheyyāmāti.

185. Taṁ kiṁ maññasi mahārāja. Yadi evaṁ sante hoti vā sandiṭṭhikaṁ sāmaññaphalaṁ no vāti. Addhā kho bhante evaṁ sante hoti sandiṭṭhikaṁ sāmaññaphalanti. Idaṁ kho te mahārāja mayā paṭhamaṁ diṭṭheva dhamme sandiṭṭhikaṁ sāmaññaphalaṁ paññattanti.

### Dutiyasandiṭṭhikasāmaññaphala

186. Sakkā pana bhante aññampi evameva diṭṭheva dhamme sandiṭṭhikaṁ sāmaññaphalaṁ paññapetunti. Sakkā mahārāja, tena hi mahārāja taññevettha paṭipucchissāmi, yathā te khameyya, tathā naṁ byākareyyāsi. Taṁ kiṁ maññasi mahārāja. Idha te assa puriso kassako gahapatiko karakārako rāsivaḍḍhako. Tassa evamassa "acchariyaṁ vata bho abbhutaṁ vata bho puññānaṁ gati puññānaṁ vipāko, ayaṁ hi rājā Māgadho Ajātasattu Vedehiputto manusso, ahampi manusso, ayaṁ hi rājā Māgadho Ajātasattu Vedehiputto pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgībhūto paricāreti devo maññe, ahaṁ panamhissa kassako gahapatiko karakārako rāsivaḍḍhako, so vatassāhaṁ puññāni kareyyaṁ, yaṁnūnāhaṁ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vattāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyyan"ti.

So aparena samayena appaṁ vā bhogakkhandhaṁ pahāya mahantaṁ vā bhogakkhandhaṁ pahāya appaṁ vā ñātiparivaṭṭaṁ pahāya mahantaṁ vā ñātiparivaṭṭaṁ pahāya kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā

agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyya, so evaṁ pabbajito samāno kāyena saṁvuto vihareyya, vācāya saṁvuto vihareyya, manasā saṁvuto vihareyya, ghāsacchādanaparamatāya santuṭṭho, abhirato paviveke. Taṁ ce te purisā evamāroceyyuṁ "yagghe deva jāneyyāsi, yo te so puriso[1] kassako gahapatiko karakārako rāsivaḍḍhako, so deva kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito, so evaṁ pabbajito samāno kāyena saṁvuto viharati, vācāya saṁvuto viharati, manasā saṁvuto viharati, ghāsacchādanaparamatāya santuṭṭho, abhirato paviveke"ti. Api nu tvaṁ evaṁ vadeyyāsi "etu me bho so puriso, punadeva hotu kassako gahapatiko karakārako rāsivaḍḍhako"ti.

187. Nohetaṁ bhante, atha kho naṁ mayameva abhivādeyyāmapi paccuṭṭheyyāmapi āsanenapi nimanteyyāma abhinimanteyyāmapi naṁ cīvarapiṇḍapātasenāsanagilānappaccayabhesajjaparikkhārehi, dhammikampissa rakkhāvaraṇāguttiṁ saṁvidaheyyāmāti.

188. Taṁ kiṁ maññasi mahārāja. Yadi evaṁ sante hoti vā sandiṭṭhikaṁ sāmaññaphalaṁ no vāti. Addhā kho bhante evaṁ sante hoti sandiṭṭhikaṁ sāmaññaphalanti. Idaṁ kho te mahārāja mayā dutiyaṁ diṭṭheva dhamme sandiṭṭhikaṁ sāmaññaphalaṁ paññattanti.

## Paṇītatarasāmaññaphala

189. Sakkā pana bhante aññampi diṭṭheva dhamme sandiṭṭhikaṁ sāmaññaphalaṁ paññapetuṁ imehi sandiṭṭhikehi sāmaññaphalehi abhikkantatarañca paṇītatarañcāti. Sakkā mahārāja, tena hi mahārāja suṇohi sādhukaṁ manasi karohi bhāsissāmīti. "Evaṁ bhante"ti kho rājā Māgadho Ajātasattu Vedehiputto Bhagavato paccassosi.

190. Bhagavā etadavoca, idha mahārāja Tathāgato loke uppajjati Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā, so

1. Yo te puriso (Sī)

imaṁ lokaṁ sadevakaṁ samārakaṁ sabrahmakaṁ sassamaṇabrāhmaṇiṁ pajaṁ sadevamanussaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedeti, so dhammaṁ deseti ādikalyāṇaṁ majjhekalyāṇaṁ pariyosānakalyāṇaṁ sātthaṁ sabyañjanaṁ kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ pakāseti.

191. Taṁ dhammaṁ suṇāti gahapati vā gahapatiputto vā aññatarasmiṁ vā kule paccājāto, so taṁ dhammaṁ sutvā Tathāgate saddhaṁ paṭilabhati, so tena saddhāpaṭilābhena samannāgato iti paṭisañcikkhati 'sambādho gharāvāso rajopatho, abbhokāso pabbajjā, nayidaṁ sukaraṁ agāraṁ ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇaṁ ekantaparisuddhaṁ saṅkhalikhitaṁ brahmacariyaṁ carituṁ, yaṁnūnāhaṁ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyyan'ti.

192. So aparena samayena appaṁ vā bhogakkhandhaṁ pahāya mahantaṁ vā bhogakkhandhaṁ pahāya appaṁ vā ñātiparivaṭṭaṁ pahāya mahantaṁ vā ñātiparivaṭṭaṁ pahāya kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajati.

193. So evaṁ pabbajito samāno pātimokkhasaṁvarasaṁvuto viharati ācāragocarasampanno, aṇumattesu vajjesu bhayadassāvī, samādāya sikkhati sikkhāpadesu, kāyakammavacīkammena samannāgato kusalena, parisuddhājīvo sīlasampanno, indriyesu guttadvāro[1] satisampajaññena samannāgato santuṭṭho.

## Cūḷasīla

194. Kathañca mahārāja bhikkhu sīlasampanno hoti. Idha mahārāja bhikkhu pāṇātipātaṁ pahāya pāṇātipātā paṭivirato hoti nihitadaṇḍo nihitasattho lajjī dayāpanno, sabbapāṇabhūtahitānukampī viharati. Idampissa hoti sīlasmiṁ.

---

1. Guttadvāro, bhojane mattaññū (Ka)

Adinnādānaṁ pahāya adinnādānā paṭivirato hoti dinnādāyī dinnapāṭikaṅkhī, athenena sucibhūtena attanā viharati. Idampissa hoti sīlasmiṁ.

Abrahmacariyaṁ pahāya brahmacārī hoti ārācārī virato methunā gāmadhammā. Idampissa hoti sīlasmiṁ.

Musāvādaṁ pahāya musāvādā paṭivirato hoti saccavādī saccasandho theto paccayiko avisaṁvādako lokassa. Idampissa hoti sīlasmiṁ.

Pisuṇaṁ vācaṁ pahāya pisuṇāya vācāya paṭivirato hoti, ito sutvā na amutra akkhātā imesaṁ bhedāya, amutra vā sutvā na imesaṁ akkhātā amūsaṁ bhedāya, iti bhinnānaṁ vā sandhātā, sahitānaṁ vā anuppadātā, samaggārāmo samaggarato samagganandī samaggakaraṇiṁ vācaṁ bhāsitā hoti. Idampissa hoti sīlasmiṁ.

Pharusaṁ vācaṁ pahāya pharusāya vācāya paṭivirato hoti, yā sā vācā nelā kaṇṇasukhā pemanīyā hadayaṅgamā porī bahujanakantā bahujanamanāpā, tathārūpiṁ vācaṁ bhāsitā hoti. Idampissa hoti sīlasmiṁ.

Samphappalāpaṁ pahāya samphappalāpā paṭivirato hoti kālavādī bhūtavādī atthavādī dhammavādī vinayavādī, nidhānavatiṁ vācaṁ bhāsitā hoti kālena sāpadesaṁ pariyantavatiṁ atthasañhitaṁ. Idampissa hoti sīlasmiṁ.

Bījagāmabhūtagāmasamārambhā paṭivirato hoti -pa-. Ekabhattiko hoti rattūparato virato vikālabhojanā. Naccagītavāditavisūkadassanā paṭivirato hoti. Mālāgandhavilepanadhāraṇamaṇḍanavibhūsanaṭṭhānā paṭivirato hoti. Uccāsayanamahāsayanā paṭivirato hoti. Jātarūparajatapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Āmakadhaññapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Āmakamaṁsapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Itthikumārikapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Dāsidāsapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Ajeḷakapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti.

Kukkuṭasūkarapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Hatthigavassavaḷavapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Khettavatthupaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Dūteyyapahiṇagamanānuyogā paṭivirato hoti. Kayavikkayā paṭivirato hoti. Tulākūṭakaṁsakūṭamānakūṭā paṭivirato hoti. Ukkoṭanavañcananikatisāciyogā paṭivirato hoti. Chedanavadhabandhanaviparāmosa-ālopasahasākārā paṭivirato hoti. Idampissa hoti sīlasmiṁ.

Cūḷasīlaṁ niṭṭhitaṁ.

---

## Majjhimasīla

195. Yathā vā paneke bhonto samaṇabrāhmaṇā saddhādeyyāni bhojanāni bhuñjitvā te evarūpaṁ bījagāmabhūtagāmasamārambhaṁ anuyuttā viharanti. Seyyathidaṁ, mūlabījaṁ khandhabījaṁ phaḷubījaṁ aggabījaṁ bījabījameva pañcamaṁ, iti evarūpā bījagāmabhūtagāmasamārambhā paṭivirato hoti. Idampissa hoti sīlasmiṁ.

196. Yathā vā paneke bhonto samaṇabrāhmaṇā saddhādeyyāni bhojanāni bhuñjitvā te evarūpaṁ sannidhikāraparibhogaṁ anuyuttā viharanti. Seyyathidaṁ, annasannidhiṁ pānasannidhiṁ vatthasannidhiṁ yānasannidhiṁ sayanasannidhiṁ gandhasannidhiṁ āmisasannidhiṁ iti vā, iti evarūpā sannidhikāraparibhogā paṭivirato hoti. Idampissa hoti sīlasmiṁ.

197. Yathā vā paneke bhonto samaṇabrāhmaṇā saddhādeyyāni bhojanāni bhuñjitvā te evarūpaṁ visūkadassanaṁ anuyuttā viharanti. Seyyathidaṁ, naccaṁ gītaṁ vāditaṁ pekkhaṁ akkhānaṁ pāṇissaraṁ vetāḷaṁ kumbhathūṇaṁ sobhanakaṁ caṇḍālaṁ vaṁsaṁ dhovanaṁ hatthiyuddhaṁ assayuddhaṁ mahiṁsayuddhaṁ usabhayuddhaṁ ajayuddhaṁ meṇḍayuddhaṁ kukkuṭayuddhaṁ vaṭṭakayuddhaṁ daṇḍayuddhaṁ muṭṭhiyuddhaṁ nibbuddhaṁ uyyodhikaṁ balaggaṁ senābyūhaṁ anīkadassanaṁ iti vā, iti evarūpā visūkadassanā paṭivirato hoti. Idampissa hoti sīlasmiṁ.

198. Yathā vā paneke bhonto samaṇabrāhmaṇā saddhādeyyāni bhojanāni bhuñjitvā te evarūpaṁ jūtappamādaṭṭhānānuyogaṁ anuyuttā viharanti. Seyyathidaṁ, aṭṭhapadaṁ dasapadaṁ ākāsaṁ parihārapathaṁ santikaṁ khalikaṁ ghaṭikaṁ salākahatthaṁ akkhaṁ paṅgacīraṁ vaṅkakaṁ mokkhacikaṁ ciṅgulikaṁ pattāḷhakaṁ rathakaṁ dhanukaṁ akkharikaṁ manesikaṁ yathāvajjaṁ iti vā, iti evarūpā jūtappamādaṭṭhānānuyogā paṭivirato hoti. Idampissa hoti sīlasmiṁ.

199. Yathā vā paneke bhonto samaṇabrāhmaṇā saddhādeyyāni bhojanāni bhuñjitvā te evarūpaṁ uccāsayanamahāsayanaṁ anuyuttā viharanti. Seyyathidaṁ, āsandiṁ pallaṅkaṁ gonakaṁ cittakaṁ paṭikaṁ paṭalikaṁ tūlikaṁ vikatikaṁ uddalomiṁ ekantalomiṁ kaṭṭissaṁ koseyyaṁ kuttakaṁ hatthattharaṁ assattharaṁ rathattharaṁ ajinappaveṇiṁ kadalimigapavarapaccattharaṇaṁ sa-uttaracchadaṁ ubhatolohitakūpadhānaṁ iti vā, iti evarūpā uccāsayanamahāsayanā paṭivirato hoti. Idampissa hoti sīlasmiṁ.

200. Yathā vā paneke bhonto samaṇabrāhmaṇā saddhādeyyāni bhojanāni bhuñjitvā te evarūpaṁ maṇḍanavibhūsanaṭṭhānānuyogaṁ anuyuttā viharanti. Seyyathidaṁ, ucchādanaṁ parimaddanaṁ nhāpanaṁ sambāhanaṁ ādāsaṁ añjanaṁ mālāgandhavilepanaṁ mukhacuṇṇaṁ mukhalepanaṁ hatthabandhaṁ sikhābandhaṁ daṇḍaṁ nāḷikaṁ asiṁ[1] chattaṁ citrupāhanaṁ uṇhīsaṁ maṇiṁ vālabījaniṁ odātāni vatthāni dīghadasāni iti vā, iti evarūpā maṇḍanavibhūsanaṭṭhānānuyogā paṭivirato hoti. Idampissa hoti sīlasmiṁ.

201. Yathā vā paneke bhonto samaṇabrāhmaṇā saddhādeyyāni bhojanāni bhuñjitvā te evarūpaṁ tiracchānakathaṁ anuyuttā viharanti. Seyyathidaṁ, rājakathaṁ corakathaṁ mahāmattakathaṁ senākathaṁ bhayakathaṁ yuddhakathaṁ annakathaṁ pānakathaṁ vatthakathaṁ sayanakathaṁ mālākathaṁ gandhakathaṁ ñātikathaṁ yānakathaṁ gāmakathaṁ nigamakathaṁ nagarakathaṁ janapadakathaṁ itthikathaṁ[2] sūrakathaṁ visikhākathaṁ kumbhaṭṭhānakathaṁ pubbapetakathaṁ nānattakathaṁ

---

1. Khaggaṁ (Sī, I), asiṁ khaggaṁ (Syā, Kaṁ), khaggaṁ asiṁ (Ka)
2. Itthikathaṁ purisakathaṁ kumārakathaṁ kumārikathaṁ (Ka)

lokakkhāyikaṁ samuddakkhāyikaṁ itibhavābhavakathaṁ iti vā, iti evarūpāya tiracchānakathāya paṭivirato hoti. Idampissa hoti sīlasmiṁ.

202. Yathā vā paneke bhonto samaṇabrāhmaṇā saddhādeyyāni bhojanāni bhuñjitvā te evarūpaṁ viggāhikakathaṁ anuyuttā viharanti. Seyyathidaṁ, na tvaṁ imaṁ dhammavinayaṁ ājānāsi, ahaṁ imaṁ dhammavinayaṁ ājānāmi, kiṁ tvaṁ imaṁ dhammavinayaṁ ājānissasi, micchā paṭipanno tvamasi, ahamasmi sammā paṭipanno, sahitaṁ me, asahitaṁ te, pure vacanīyaṁ pacchā avaca, pacchā vacanīyaṁ pure avaca, adhiciṇṇaṁ te viparāvattaṁ, āropito te vādo, niggahito tvamasi, cara vādappamokkhāya, nibbeṭhehi vā sace pahosīti iti vā, iti evarūpāya viggāhikakathāya paṭivirato hoti. Idampissa hoti sīlasmiṁ.

203. Yathā vā paneke bhonto samaṇabrāhmaṇā saddhādeyyāni bhojanāni bhuñjitvā te evarūpaṁ dūteyyapahiṇagamanānuyogaṁ anuyuttā viharanti. Seyyathidaṁ, raññaṁ, rājamahāmattānaṁ, khattiyānaṁ, brāhmaṇānaṁ, gahapatikānaṁ, kumārānaṁ "idha gaccha, amutrāgaccha, idaṁ hara, amutra idaṁ āharā"ti iti vā, iti evarūpā dūteyyapahiṇagamanānuyogā paṭivirato hoti. Idampissa hoti sīlasmiṁ.

204. Yathā vā paneke bhonto samaṇabrāhmaṇā saddhādeyyāni bhojanāni bhuñjitvā te kuhakā ca honti lapakā ca nemittikā ca nippesikā ca lābhena lābhaṁ nijigīsitāro ca, iti evarūpā kuhanalapanā paṭivirato hoti. Idampissa hoti sīlasmiṁ.

Majjhimasīlaṁ niṭṭhitaṁ.

---

### Mahāsīla

205. Yathā vā paneke bhonto samaṇabrāhmaṇā saddhādeyyāni bhojanāni bhuñjitvā te evarūpāya tiracchānavijjāya micchājīvena jīvitaṁ kappenti. Seyyathidaṁ, aṅgaṁ nimittaṁ uppātaṁ supinaṁ lakkhaṇaṁ mūsikacchinnaṁ aggihomaṁ dabbihomaṁ thusahomaṁ kaṇahomaṁ taṇḍulahomaṁ sappihomaṁ

telahomaṁ mukhahomaṁ lohitahomaṁ aṅgavijjā vatthuvijjā khattavijjā sivavijjā bhūtavijjā bhūrivijjā ahivijjā visavijjā vicchikavijjā mūsikavijjā sakuṇavijjā vāyasavijjā pakkajjhānaṁ saraparittāṇaṁ migacakkaṁ iti vā, iti evarūpāya tiracchānavijjāya micchājīvā paṭivirato hoti. Idampissa hoti sīlasmiṁ.

206. Yathā vā paneke bhonto samaṇabrāhmaṇā saddhādeyyāni bhojanāni bhuñjitvā te evarūpāya tiracchānavijjāya micchājīvena jīvitaṁ kappenti. Seyyathidaṁ, maṇilakkhaṇaṁ vatthalakkhaṇaṁ daṇḍalakkhaṇaṁ satthalakkhaṇaṁ asilakkhaṇaṁ usulakkhaṇaṁ dhanulakkhaṇaṁ āvudhalakkhaṇaṁ itthilakkhaṇaṁ purisalakkhaṇaṁ kumāralakkhaṇaṁ kumārilakkhaṇaṁ dāsalakkhaṇaṁ dāsilakkhaṇaṁ hatthilakkhaṇaṁ assalakkhaṇaṁ mahiṁsalakkhaṇaṁ usabhalakkhaṇaṁ golakkhaṇaṁ ajalakkhaṇaṁ meṇḍalakkhaṇaṁ kukkuṭalakkhaṇaṁ vaṭṭakalakkhaṇaṁ godhālakkhaṇaṁ kaṇṇikalakkhaṇaṁ kacchapalakkhaṇaṁ migalakkhaṇaṁ iti vā, iti evarūpāya tiracchānavijjāya micchājīvā paṭivirato hoti. Idampissa hoti sīlasmiṁ.

207. Yathā vā paneke bhonto samaṇabrāhmaṇā saddhādeyyāni bhojanāni bhuñjitvā te evarūpāya tiracchānavijjāya micchājīvena jīvitaṁ kappenti. Seyyathidaṁ, raññaṁ niyyānaṁ bhavissati, raññaṁ aniyyānaṁ bhavissati, abbhantarānaṁ raññaṁ upayānaṁ bhavissati, bāhirānaṁ raññaṁ apayānaṁ bhavissati, bāhirānaṁ raññaṁ upayānaṁ bhavissati, abbhantarānaṁ raññaṁ apayānaṁ bhavissati, abbhantarānaṁ raññaṁ jayo bhavissati, bāhirānaṁ raññaṁ parājayo bhavissati, bāhirānaṁ raññaṁ jayo bhavissati, abbhantarānaṁ raññaṁ parājayo bhavissati, iti imassa jayo bhavissati, imassa parājayo bhavissati iti vā, iti evarūpāya tiracchānavijjāya micchājīvā paṭivirato hoti. Idampissa hoti sīlasmiṁ.

208. Yathā vā paneke bhonto samaṇabrāhmaṇā saddhādeyyāni bhojanāni bhuñjitvā te evarūpāya tiracchānavijjāya micchājīvena jīvitaṁ kappenti. Seyyathidaṁ, candaggāho bhavissati, sūriyaggāho bhavissati, nakkhattaggāho bhavissati, candimasūriyānaṁ pathagamanaṁ bhavissati, candimasūriyānaṁ uppathagamanaṁ bhavissati, nakkhattānaṁ pathagamanaṁ bhavissati, nakkhattānaṁ uppathagamanaṁ

bhavissati, ukkāpāto bhavissati, disāḍāho bhavissati, bhūmicālo bhavissati, devadudrabhi bhavissati, candimasūriyanakkhattānaṁ uggamanaṁ ogamanaṁ saṁkilesaṁ vodānaṁ bhavissati, evaṁvipāko candaggāho bhavissati, evaṁvipāko sūriyaggāho bhavissati, evaṁvipāko nakkhattaggāho bhavissati, evaṁvipākaṁ candimasūriyānaṁ pathagamanaṁ bhavissati, evaṁvipākaṁ candimasūriyānaṁ uppathagamanaṁ bhavissati, evaṁvipākaṁ nakkhattānaṁ pathagamanaṁ bhavissati, evaṁvipākaṁ nakkhattānaṁ uppathagamanaṁ bhavissati, evaṁvipāko ukkāpāto bhavissati, evaṁvipāko disāḍāho bhavissati, evaṁvipāko bhūmicālo bhavissati, evaṁvipāko devadudrabhi bhavissati, evaṁvipākaṁ candimasūriyanakkhattānaṁ uggamanaṁ ogamanaṁ saṁkilesaṁ vodānaṁ bhavissati iti vā, iti evarūpāya tiracchānavijjāya micchājīvā paṭivirato hoti. Idampissa hoti sīlasmiṁ.

209. Yathā vā paneke bhonto samaṇabrāhmaṇā saddhādeyyāni bhojanāni bhuñjitvā te evarūpāya tiracchānavijjāya micchājīvena jīvitaṁ kappenti. Seyyathidaṁ, suvuṭṭhikā bhavissati, dubbuṭṭhikā bhavissati, subhikkhaṁ bhavissati, dubbhikkhaṁ bhavissati, khemaṁ bhavissati, bhayaṁ bhavissati, rogo bhavissati, ārogyaṁ bhavissati, muddā, gaṇanā, saṅkhānaṁ, kāveyyaṁ, lokāyataṁ iti vā, iti evarūpāya tiracchānavijjāya micchājīvā paṭivirato hoti. Idampissa hoti sīlasmiṁ.

210. Yathā vā paneke bhonto samaṇabrāhmaṇā saddhādeyyāni bhojanāni bhuñjitvā te evarūpāya tiracchānavijjāya micchājīvena jīvitaṁ kappenti. Seyyathidaṁ, āvāhanaṁ vivāhanaṁ saṁvaraṇaṁ vivaraṇaṁ saṁkiraṇaṁ vikiraṇaṁ subhagakaraṇaṁ dubbhagakaraṇaṁ viruddhagabbhakaraṇaṁ jivhānibandhanaṁ hanusaṁhananaṁ hatthābhijappanaṁ hanujappanaṁ kaṇṇajappanaṁ ādāsapañhaṁ kumārikapañhaṁ devapañhaṁ ādiccupaṭṭhānaṁ mahatupaṭṭhānaṁ abbhujjalanaṁ sirivhāyanaṁ iti vā, iti evarūpāya tiracchānavijjāya micchājīvā paṭivirato hoti. Idampissa hoti sīlasmiṁ.

211. Yathā vā paneke bhonto samaṇabrāhmaṇā saddhādeyyāni bhojanāni bhuñjitvā te evarūpāya tiracchānavijjāya micchājīvena jīvitaṁ

kappenti. Seyyathidaṁ, santikammaṁ paṇidhikammaṁ bhūtakammaṁ bhūrikammaṁ vassakammaṁ vossakammaṁ vatthukammaṁ vatthuparikammaṁ ācamanaṁ nhāpanaṁ juhanaṁ vamanaṁ virecanaṁ uddhaṁvirecanaṁ adhovirecanaṁ sīsavirecanaṁ kaṇṇatelaṁ nettatappanaṁ natthukammaṁ añjanaṁ paccañjanaṁ sālākiyaṁ sallakattiyaṁ dārakatikicchā, mūlabhesajjānaṁ anuppadānaṁ, osadhīnaṁ paṭimokkho iti vā, iti evarūpāya tiracchānavijjāya micchājīvā paṭivirato hoti. Idampissa hoti sīlasmiṁ.

212. Sa kho so mahārāja bhikkhu evaṁ sīlasampanno na kutoci bhayaṁ samanupassati, yadidaṁ sīlasaṁvarato. Seyyathāpi mahārāja rājā khattiyo muddhābhisitto nihatapaccāmitto na kutoci bhayaṁ samanupassati, yadidaṁ paccatthikato. Evameva kho mahārāja bhikkhu evaṁ sīlasampanno na kutoci bhayaṁ samanupassati, yadidaṁ sīlasaṁvarato, so iminā ariyena sīlakkhandhena samannāgato ajjhattaṁ anavajjasukhaṁ paṭisaṁvedeti. Evaṁ kho mahārāja bhikkhu sīlasampanno hoti.

Mahāsīlaṁ niṭṭhitaṁ.

## Indriyasaṁvara

213. Kathañca mahārāja bhikkhu indriyesu guttadvāro hoti. Idha mahārāja bhikkhu cakkhunā rūpaṁ disvā na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī, yatvādhikaraṇamenaṁ cakkhundriyaṁ asaṁvutaṁ viharantaṁ abhijjhā domanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṁ, tassa saṁvarāya paṭipajjati, rakkhati cakkhundriyaṁ, cakkhundriye saṁvaraṁ āpajjati, sotena saddaṁ sutvā -pa- ghānena gandhaṁ ghāyitvā -pa- jivhāya rasaṁ sāyitvā -pa- kāyena phoṭṭhabbaṁ phusitvā -pa- manasā dhammaṁ viññāya na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī, yatvādhikaraṇamenaṁ manindriyaṁ asaṁvutaṁ viharantaṁ abhijjhā domanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṁ, tassa saṁvarāya paṭipajjati, rakkhati manindriyaṁ, manindriye saṁvaraṁ āpajjati, so iminā ariyena indriyasaṁvarena samannāgato ajjhattaṁ abyāsekasukhaṁ paṭisaṁvedeti. Evaṁ kho mahārāja bhikkhu indriyesu guttadvāro hoti.

## Satisampajañña

214. Kathañca mahārāja bhikkhu satisampajaññena samannāgato hoti. Idha mahārāja bhikkhu abhikkante paṭikkante sampajānakārī hoti, ālokite vilokite sampajānakārī hoti, samiñjite pasārite sampajānakārī hoti, saṁghāṭipattacīvaradhāraṇe sampajānakārī hoti, asite pīte khāyite sāyite sampajānakārī hoti, uccārapassāvakamme sampajānakārī hoti, gate ṭhite nisinne sutte jāgarite bhāsite tuṇhībhāve sampajānakārī hoti. Evaṁ kho mahārāja bhikkhu satisampajaññena samannāgato hoti.

## Santosa

215. Kathañca mahārāja bhikkhu santuṭṭho hoti. Idha mahārāja bhikkhu santuṭṭho hoti kāyaparihārikena cīvarena kucchiparihārikena piṇḍapātena, so yena yeneva pakkamati, samādāyeva pakkamati. Seyyathāpi mahārāja pakkhī sakuṇo yena yeneva ḍeti, sapattabhārova ḍeti. Evameva kho mahārāja bhikkhu santuṭṭho hoti kāyaparihārikena cīvarena kucchiparihārikena piṇḍapātena, so yena yeneva pakkamati, samādāyeva pakkamati. Evaṁ kho mahārāja bhikkhu santuṭṭho hoti.

## Nīvaraṇappahāna

216. So iminā ca ariyena sīlakkhandhena samannāgato iminā ca ariyena indriyasaṁvarena samannāgato iminā ca ariyena satisampajaññena samannāgato imāya ca ariyāya santuṭṭhiyā samannāgato vivittaṁ senāsanaṁ bhajati araññaṁ rukkhamūlaṁ pabbataṁ kandaraṁ giriguhaṁ susānaṁ vanapatthaṁ abbhokāsaṁ palālapuñjaṁ. So pacchābhattaṁ piṇḍapātappaṭikkanto nisīdati pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya parimukhaṁ satiṁ upaṭṭhapetvā.

217. So abhijjhaṁ loke pahāya vigatābhijjhena cetasā viharati, abhijjhāya cittaṁ parisodheti. Byāpādapadosaṁ pahāya

abyāpannacitto viharati sabbapāṇabhūtahitānukampī, byāpādapadosā cittaṁ parisodheti. Thinamiddhaṁ pahāya vigatathinamiddho viharati ālokasaññī sato sampajāno, thinamiddhā cittaṁ parisodheti. Uddhaccakukkuccaṁ pahāya anuddhato viharati ajjhattaṁ vūpasantacitto, uddhaccakukkuccā cittaṁ parisodheti. Vicikicchaṁ pahāya tiṇṇavicikiccho viharati akathaṁkathī kusalesu dhammesu, vicikicchāya cittaṁ parisodheti.

218. Seyyathāpi mahārāja puriso iṇaṁ ādāya kammante payojeyya, tassa te kammantā samijjheyyuṁ, so yāni ca porāṇāni iṇamūlāni, tāni ca byantiṁ kareyya[1], siyā cassa uttariṁ avasiṭṭhaṁ dārabharaṇāya. Tassa evamassa "ahaṁ kho pubbe iṇaṁ ādāya kammante payojesiṁ, tassa me te kammantā samijjhiṁsu, sohaṁ yāni ca porāṇāni iṇamūlāni, tāni ca byantiṁ akāsiṁ, atthi ca me uttariṁ avasiṭṭhaṁ dārabharaṇāyā"ti. So tatonidānaṁ labhetha pāmojjaṁ, adhigaccheyya somanassaṁ.

219. Seyyathāpi mahārāja puriso ābādhiko assa dukkhito bāḷhagilāno, bhattañcassa nacchādeyya, na cassa kāye balamattā, so aparena samayena tamhā ābādhā mucceyya, bhattañcassa chādeyya, siyā cassa kāye balamattā. Tassa evamassa "ahaṁ kho pubbe ābādhiko ahosiṁ dukkhito bāḷhagilāno, bhattañca me nacchādesi, na ca me āsi[2] kāye balamattā, somhi etarahi tamhā ābādhā mutto, bhattañca me chādeti, atthi ca me kāye balamattā"ti. So tatonidānaṁ labhetha pāmojjaṁ, adhigaccheyya somanassaṁ.

220. Seyyathāpi mahārāja puriso bandhanāgāre baddho assa, so aparena samayena tamhā bandhanāgārā mucceyya sotthinā abbhayena[3], na cassa kiñci bhogānaṁ vayo. Tassa evamassa "ahaṁ kho pubbe bandhanāgāre baddho ahosiṁ, somhi etarahi tamhā bandhanāgārā

---

1. Byantīkareyya (Sī, Syā, Kaṁ) 2. Na cassa me (Ka) 3. Abbayena (Sī, Ka)

mutto sotthinā abbhayena, natthi ca me kiñci bhogānaṁ vayo”ti. So tatonidānaṁ labhetha pāmojjaṁ, adhigaccheyya somanassaṁ.

221. Seyyathāpi mahārāja puriso dāso assa anattādhīno parādhīno na yenakāmaṁgamo, so aparena samayena tamhā dāsabyā mucceyya attādhīno aparādhīno bhujisso yenakāmaṁgamo. Tassa evamassa “ahaṁ kho pubbe dāso ahosiṁ anattādhīno parādhīno na yenakāmaṁgamo, somhi etarahi tamhā dāsabyā mutto attādhīno aparādhīno bhujisso yenakāmaṁgamo”ti. So tatonidānaṁ labhetha pāmojjaṁ, adhigaccheyya somanassaṁ.

222. Seyyathāpi mahārāja puriso sadhano sabhogo kantāraddhānamaggaṁ paṭipajjeyya dubbhikkhaṁ sappaṭibhayaṁ, so aparena samayena taṁ kantāraṁ nitthareyya, sotthinā gāmantaṁ anupāpuṇeyya khemaṁ appaṭibhayaṁ. Tassa evamassa “ahaṁ kho pubbe sadhano sabhogo kantāraddhānamaggaṁ paṭipajjiṁ dubbhikkhaṁ sappaṭibhayaṁ, somhi etarahi taṁ kantāraṁ nitthiṇṇo, sotthinā gāmantaṁ anuppatto khemaṁ appaṭibhayan”ti, so tatonidānaṁ labhetha pāmojjaṁ, adhigaccheyya somanassaṁ.

223. Evameva kho mahārāja bhikkhu yathā iṇaṁ yathā rogaṁ yathā bandhanāgāraṁ yathā dāsabyaṁ yathā kantāraddhānamaggaṁ. Evaṁ ime pañca nīvaraṇe appahīne attani samanupassati.

224. Seyyathāpi mahārāja yathā āṇaṇyaṁ yathā ārogyaṁ yathā bandhanāmokkhaṁ yathā bhujissaṁ yathā khemantabhūmiṁ. Evameva kho mahārāja bhikkhu ime pañca nīvaraṇe pahīne attani samanupassati.

225. Tassime pañca nīvaraṇe pahīne attani samanupassato pāmojjaṁ jāyati, pamuditassa pīti jāyati, pītimanassa kāyo passambhati, passaddhakāyo sukhaṁ vedeti, sukhino cittaṁ samādhiyati.

### Paṭhamajhāna

226. So vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, so

imameva kāyaṁ vivekajena pītisukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa vivekajena pītisukhena apphuṭaṁ hoti.

227. Seyyathāpi mahārāja dakkho nhāpako vā nhāpakantevāsī vā kaṁsathāle nhānīyacuṇṇāni ākiritvā udakena paripphosakaṁ paripphosakaṁ sanneyya, sāyaṁ nhānīyapiṇḍi snehānugatā snehaparetā santarabāhirā phuṭā snehena, na ca paggharaṇī. Evameva kho mahārāja bhikkhu imameva kāyaṁ vivekajena pītisukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa vivekajena pītisukhena apphuṭaṁ hoti. Idampi kho mahārāja sandiṭṭhikaṁ sāmaññaphalaṁ purimehi sandiṭṭhikehi sāmaññaphalehi abhikkantatarañca paṇītatarañca.

## Dutiyajhāna

228. Puna caparaṁ mahārāja bhikkhu vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avitakkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, so imameva kāyaṁ samādhijena pītisukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa samādhijena pītisukhena apphuṭaṁ hoti.

229. Seyyathāpi mahārāja udakarahado gambhīro ubbhidodako[1] tassa nevassa puratthimāya disāya udakassa āyamukhaṁ, na dakkhiṇāya disāya udakassa āyamukhaṁ, na pacchimāya disāya udakassa āyamukhaṁ, na uttarāya disāya udakassa āyamukhaṁ, devo ca na kālenakālaṁ sammādhāraṁ anuppavecceheyya. Atha kho tamhāva udakarahadā sītā vāridhārā ubbhijjitvā tameva udakarahadaṁ sītena vārinā abhisandeyya parisandeyya paripūreyya paripphareyya, nāssa kiñci sabbāvato udakarahadassa sītena vārinā apphuṭaṁ assa. Evameva kho mahārāja bhikkhu imameva kāyaṁ samādhijena pītisukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa samādhijena pītisukhena

1. Ubbhitodako (Syā, Kaṁ, Ka)

apphuṭaṁ hoti. Idampi kho mahārāja sandiṭṭhikaṁ sāmaññaphalaṁ purimehi sandiṭṭhikehi sāmaññaphalehi abhikkantarañca paṇītatarañca.

## Tatiyajhāna

230. Puna caparaṁ mahārāja bhikkhu pītiyā ca virāgā upekkhako ca viharati sato sampajāno, sukhañca kāyena paṭisaṁvedeti, yaṁ taṁ ariyā ācikkhanti "upekkhako satimā sukhavihārī"ti, tatiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, so imameva kāyaṁ nippītikena sukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa nippītikena sukhena apphuṭaṁ hoti.

231. Seyyathāpi mahārāja uppaliniyaṁ vā paduminiyaṁ vā puṇḍarīkiniyaṁ vā appekaccāni uppalāni vā padumāni vā puṇḍarīkāni vā udake jātāni udake saṁvaḍḍhāni udakānuggatāni antonimuggaposīni, tāni yāva caggā yāva ca mūlā sītena vārinā abhisannāni parisannāni[1] paripūrāni paripphuṭāni[2], nāssa kiñci sabbāvataṁ uppalānaṁ vā padumānaṁ vā puṇḍarīkānaṁ vā sītena vārinā apphuṭaṁ assa. Evameva kho mahārāja bhikkhu imameva kāyaṁ nippītikena sukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa nippītikena sukhena apphuṭaṁ hoti. Idampi kho mahārāja sandiṭṭhikaṁ sāmaññaphalaṁ purimehi sandiṭṭhikehi sāmaññaphalehi abhikkantatarañca paṇītatarañca.

## Catutthajhāna

232. Puna caparaṁ mahārāja bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbeva somanassadomanassānaṁ atthaṅgamā adukkhamasukhaṁ upekkhāsatipārisuddhiṁ catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, so imameva kāyaṁ parisuddhena cetasā pariyodātena pharitvā nisinno hoti, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa parisuddhena cetasā pariyodātena apphuṭaṁ hoti.

---

1. Abhisandāni parisandāni (Ka)
2. Paripphuṭṭhāni (I)

233. Seyyathāpi mahārāja puriso odātena vatthena sasīsaṁ pārupitvā nisinno assa, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa odātena vatthena apphuṭaṁ assa. Evameva kho mahārāja bhikkhu imameva kāyaṁ parisuddhena cetasā pariyodātena pharitvā nisinno hoti, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa parisuddhena cetasā pariyodātena apphuṭaṁ hoti. Idampi kho mahārāja sandiṭṭhikaṁ sāmaññaphalaṁ purimehi sandiṭṭhikehi sāmaññaphalehi abhikkantatarañca paṇītatarañca.

## Vipassanāñāṇa (1)

234. So[1] evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte ñāṇadassanāya cittaṁ abhinīharati abhininnāmeti, so evaṁ pajānāti "ayaṁ kho me kāyo rūpī cātumahābhūtiko mātāpettikasambhavo odanakummāsūpacayo aniccucchādanaparimaddanabhedanaviddhaṁsanadhammo, idañca pana me viññāṇaṁ ettha sitaṁ ettha paṭibaddhan"ti.

235. Seyyathāpi mahārāja maṇi veḷuriyo subho jātimā aṭṭhaṁso suparikammakato accho vippasanno anāvilo sabbākārasampanno, tatrāssa suttaṁ āvutaṁ nīlaṁ vā pītaṁ vā lohitaṁ vā[2] odātaṁ vā paṇḍusuttaṁ vā, tamenaṁ cakkhumā puriso hatthe karitvā paccavekkheyya "ayaṁ kho maṇi veḷuriyo subho jātimā aṭṭhaṁso suparikammakato accho vippasanno anāvilo sabbākārasampanno, tatridaṁ suttaṁ āvutaṁ nīlaṁ vā pītaṁ vā lohitaṁ vā odātaṁ vā paṇḍusuttaṁ vā"ti. Evameva kho mahārāja bhikkhu evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte ñāṇadassanāya cittaṁ abhinīharati abhininnāmeti, so evaṁ pajānāti "ayaṁ kho me kāyo rūpī cātumahābhūtiko mātāpettikasambhavo odanakummāsūpacayo aniccucchādanaparimaddanabhedanaviddhaṁsanadhammo, idañca pana me viññāṇaṁ ettha sitaṁ ettha paṭibaddhan"ti. Idampi kho mahārāja sandiṭṭhikaṁ sāmaññaphalaṁ purimehi sandiṭṭhikehi sāmaññaphalehi abhikkantatarañca paṇītatarañca.

---

1. Puna caparaṁ mahārāja bhikkhu so (Ka)
2. Pītakaṁ vā lohitakaṁ vā (Ka)

## Manomayiddhiñāṇa (2)

236. So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte manomayaṁ kāyaṁ abhinimmānāya cittaṁ abhinīharati abhininnāmeti, so imamhā kāyā aññaṁ kāyaṁ abhinimmināti rūpiṁ manomayaṁ sabbaṅgapaccaṅgiṁ ahīnindriyaṁ.

237. Seyyathāpi mahārāja puriso muñjamhā īsikaṁ pavāheyya[1]. Tassa evamassa "ayaṁ muñjo, ayaṁ īsikā, añño muñjo aññā īsikā, muñjamhā tveva īsikā pavāḷhā"ti[2]. Seyyathā vā pana mahārāja puriso asiṁ kosiyā pavāheyya. Tassa evamassa "ayaṁ asi, ayaṁ kosi, añño asi, aññā kosi, kosiyā tveva asi pavāḷho"ti. Seyyathā vā pana mahārāja puriso ahiṁ karaṇḍā uddhareyya. Tassa evamassa "ayaṁ ahi, ayaṁ karaṇḍo. Añño ahi, añño karaṇḍo, karaṇḍā tveva ahi ubbhato"ti[3]. Evameva kho mahārāja bhikkhu evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte manomayaṁ kāyaṁ abhinimmānāya cittaṁ abhinīharati abhininnāmeti, so imamhā kāyā aññaṁ kāyaṁ abhinimmināti rūpiṁ manomayaṁ sabbaṅgapaccaṅgiṁ ahīnindriyaṁ. Idampi kho mahārāja sandiṭṭhikaṁ sāmaññaphalaṁ purimehi sandiṭṭhikehi sāmaññaphalehi abhikkantatarañca paṇītatarañca.

## Iddhividhañāṇa (3)

238. So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte iddhividhāya cittaṁ abhinīharati abhininnāmeti, so anekavihitaṁ iddhividhaṁ paccanubhoti, ekopi hutvā bahudhā hoti, bahudhāpi hutvā eko hoti, āvibhāvaṁ tirobhāvaṁ tirokuṭṭaṁ tiropākāraṁ tiropabbataṁ asajjamāno gacchati seyyathāpi ākāse. Pathaviyāpi ummujjanimujjaṁ karoti seyyathāpi udake. Udakepi abhijjamāne[4] gacchati seyyathāpi

1. Pabbāheyya (Syā, Ka)
2. Pabbāḷhāti (Syā, Ka)
3. Uddharito (Syā, Kaṁ)
4. Abhijjamāno (Sī, Ka)

pathaviyā. Ākāsepi pallaṅkena kamati seyyathāpi pakkhī sakuṇo. Imepi candimasūriye evaṁmahiddhike evaṁmahānubhāve pāṇinā parāmasati parimajjati. Yāva brahmalokāpi kāyena vasaṁ vatteti.

239. Seyyathāpi mahārāja dakkho kumbhakāro vā kumbhakārantevāsī vā suparikammakatāya mattikāya yaṁ yadeva bhājanavikatiṁ ākaṅkheyya, taṁ tadeva kareyya abhinipphādeyya. Seyyathā vā pana mahārāja dakkho dantakāro vā dantakārantevāsī vā suparikammakatasmiṁ dantasmiṁ yaṁ yadeva dantavikatiṁ ākaṅkheyya, taṁ tadeva kareyya abhinipphādeyya. Seyyathā vā pana mahārāja dakkho suvaṇṇakāro vā suvaṇṇakārantevāsī vā suparikammakatasmiṁ suvaṇṇasmiṁ yaṁ yadeva suvaṇṇavikatiṁ ākaṅkheyya, taṁ tadeva kareyya abhinipphādeyya. Evameva kho mahārāja bhikkhu evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte iddhividhāya cittaṁ abhinīharati abhininnāmeti, so anekavihitaṁ iddhividhaṁ paccanubhoti, ekopi hutvā bahudhā hoti, bahudhāpi hutvā eko hoti, āvibhāvaṁ tirobhāvaṁ tirokuṭṭaṁ tiropākāraṁ tiropabbataṁ asajjamāno gacchati seyyathāpi ākāse. Pathaviyāpi ummujjanimujjaṁ karoti seyyathāpi udake. Udakepi abhijjamāne gacchati seyyathāpi pathaviyā. Ākāsepi pallaṅkena kamati seyyathāpi pakkhī sakuṇo. Imepi candimasūriye evaṁmahiddhike evaṁmahānubhāve pāṇinā parāmasati parimajjati. Yāva brahmalokāpi kāyena vasaṁ vatteti. Idampi kho mahārāja sandiṭṭhikaṁ sāmaññaphalaṁ purimehi sandiṭṭhikehi sāmaññaphalehi abhikkantatarañca paṇītatarañca.

## Dibbasotañāṇa (4)

240. So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte dibbāya sotadhātuyā cittaṁ abhinīharati abhininnāmeti, so dibbāya sotadhātuyā visuddhāya atikkantamānusikāya ubho sadde suṇāti dibbe ca mānuse ca ye dūre santike ca.

241. Seyyathāpi mahārāja puriso addhānamaggappaṭipanno, so suṇeyya bherisaddampi mudiṅgasaddampi[1] saṅkhapaṇavadindimasaddampi[2]. Tassa evamassa "bherisaddo" itipi, "mudiṅgasaddo" itipi, "saṅkhapaṇavadindimasaddo" itipi[3]. Evameva kho mahārāja bhikkhu evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte dibbāya sotadhātuyā cittaṁ abhinīharati abhininnāmeti, so dibbāya sotadhātuyā visuddhāya atikkantamānusikāya ubho sadde suṇāti dibbe ca mānuse ca ye dūre santike ca. Idampi kho mahārāja sandiṭṭhikaṁ sāmaññaphalaṁ purimehi sandiṭṭhikehi sāmaññaphalehi abhikkantatarañca paṇītatarañca.

## Cetopariyañāṇa (5)

242. So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte cetopariyañāṇāya cittaṁ abhinīharati abhininnāmeti, so parasattānaṁ parapuggalānaṁ cetasā ceto paricca pajānāti, sarāgaṁ vā cittaṁ "sarāgaṁ cittan"ti pajānāti, vītarāgaṁ vā cittaṁ "vītarāgaṁ cittan"ti pajānāti, sadosaṁ vā cittaṁ "sadosaṁ cittan"ti pajānāti, vītadosaṁ vā cittaṁ "vītadosaṁ cittan"ti pajānāti, samohaṁ vā cittaṁ "samohaṁ cittan"ti pajānāti, vītamohaṁ vā cittaṁ "vītamohaṁ cittan"ti pajānāti, saṁkhittaṁ vā cittaṁ "saṁkhittaṁ cittan"ti pajānāti, vikkhittaṁ vā cittaṁ "vikkhittaṁ cittan"ti pajānāti, mahaggataṁ vā cittaṁ "mahaggataṁ cittan"ti pajānāti, amahaggataṁ vā cittaṁ "amahaggataṁ cittan"ti pajānāti, sa-uttaraṁ vā cittaṁ "sa-uttaraṁ cittan"ti pajānāti, anuttaraṁ vā cittaṁ "anuttaraṁ cittan"ti pajānāti, samāhitaṁ vā cittaṁ "samāhitaṁ cittan"ti pajānāti, asamāhitaṁ vā cittaṁ "asamāhitaṁ cittan"ti pajānāti, vimuttaṁ vā cittaṁ "vimuttaṁ cittan"ti pajānāti, avimuttaṁ vā cittaṁ "avimuttaṁ cittan"ti pajānāti.

---

1. Mutiṅgasaddampi (Sī, I)
2. Saṅkhapaṇavadeṇḍimasaddampi (Sī, I), saṅkhasaddaṁpi paṇavasaddaṁpi dendimasaddaṁpi (Syā, Kaṁ)
3. Saṅkhasaddo itipi paṇavasaddo itipi dendimasaddo itipi (Syā, Kaṁ)

243. Seyyathāpi mahārāja itthī vā puriso vā daharo yuvā maṇḍanajātiko ādāse vā parisuddhe pariyodāte acche vā udakapatte sakaṁ mukhanimittaṁ paccavekkhamāno sakaṇikaṁ vā "sakaṇikan"ti jāneyya, akaṇikaṁ vā "akaṇikan"ti jāneyya. Evameva kho mahārāja bhikkhu evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte cetopariyañāṇāya cittaṁ abhinīharati abhininnāmeti, so parasattānaṁ parapuggalānaṁ cetasā ceto paricca pajānāti, sarāgaṁ vā cittaṁ "sarāgaṁ cittan"ti pajānāti, vītarāgaṁ vā cittaṁ "vītarāgaṁ cittan"ti pajānāti, sadosaṁ vā cittaṁ "sadosaṁ cittan"ti pajānāti, vītadosaṁ vā cittaṁ "vītadosaṁ cittan"ti pajānāti, samohaṁ vā cittaṁ "samohaṁ cittan"ti pajānāti, vītamohaṁ vā cittaṁ "vītamohaṁ cittan"ti pajānāti, saṁkhittaṁ vā cittaṁ "saṁkhittaṁ cittan"ti pajānāti, vikkhittaṁ vā cittaṁ "vikkhittaṁ cittan"ti pajānāti, mahaggataṁ vā cittaṁ "mahaggataṁ cittan"ti pajānāti, amahaggataṁ vā cittaṁ "amahaggataṁ cittan"ti pajānāti, sa-uttaraṁ vā cittaṁ "sa-uttaraṁ cittan"ti pajānāti, anuttaraṁ vā cittaṁ "anuttaraṁ cittan"ti pajānāti, samāhitaṁ vā cittaṁ "samāhitaṁ cittan"ti pajānāti, asamāhitaṁ vā cittaṁ "asamāhitaṁ cittan"ti pajānāti, vimuttaṁ vā cittaṁ "vimuttaṁ cittaṁn"ti pajānāti, avimuttaṁ vā cittaṁ "avimuttaṁ cittan"ti pajānāti. Idampi kho mahārāja sandiṭṭhikaṁ sāmaññaphalaṁ purimehi sandiṭṭhikehi sāmaññaphalehi abhikkantatarañca paṇītatarañca.

### Pubbenivāsānussatiñāṇa (6)

244. So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte pubbenivāsānussatiñāṇāya cittaṁ abhinīharati abhininnāmeti, so anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati, seyyathidaṁ, ekampi jātiṁ dvepi jātiyo tissopi jātiyo catassopi jātiyo pañcapi jātiyo dasapi jātiyo vīsampi jātiyo tiṁsampi jātiyo cattālīsampi jātiyo paññāsampi jātiyo jātisatampi jātisahassampi jātisatasahassampi anekepi saṁvaṭṭakappe anekepi vivaṭṭakappe anekepi saṁvaṭṭavivaṭṭakappe, "amutrāsiṁ evaṁnāmo

evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁsukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto amutra udapādiṁ, tatrāpāsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁsukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto idhūpapanno"ti, iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati.

245. Seyyathāpi mahārāja puriso sakamhā gāmā aññaṁ gāmaṁ gaccheyya, tamhāpi gāmā aññaṁ gāmaṁ gaccheyya, so tamhā gāmā sakaṁyeva gāmaṁ paccāgaccheyya. Tassa evamassa "ahaṁ kho sakamhā gāmā amuṁ gāmaṁ agacchiṁ[1], tatra evaṁ aṭṭhāsiṁ, evaṁ nisīdiṁ, evaṁ abhāsiṁ, evaṁ tuṇhī ahosiṁ, tamhāpi gāmā amuṁ gāmaṁ agacchiṁ, tatrāpi evaṁ aṭṭhāsiṁ, evaṁ nisīdiṁ, evaṁ abhāsiṁ, evaṁ tuṇhī ahosiṁ, somhi tamhā gāmā sakaṁyeva gāmaṁ paccāgato"ti. Evameva kho mahārāja bhikkhu evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte pubbenivāsānussatiñāṇāya cittaṁ abhinīharati abhininnāmeti, so anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati, seyyathidaṁ, ekampi jātiṁ dvepi jātiyo tissopi jātiyo catassopi jātiyo pañcapi jātiyo dasapi jātiyo vīsampi jātiyo tiṁsampi jātiyo cattālīsampi jātiyo paññāsampi jātiyo jātisatampi jātisahassampi jātisatasahassampi anekepi saṁvaṭṭakappe anekepi vivaṭṭakappe anekepi saṁvaṭṭavivaṭṭakappe, "amutrāsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁsukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto amutra udapādiṁ, tatrāpāsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁsukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto idhūpapanno"ti, iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. Idampi kho mahārāja sandiṭṭhikaṁ sāmaññaphalaṁ purimehi sandiṭṭhikehi sāmaññaphalehi abhikkantatarañca paṇītatarañca.

---

1. Agañchiṁ (Syā, Kaṁ)

## Dibbacakkhuñāṇa (7)

246. So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte sattānaṁ cutūpapātañāṇāya cittaṁ abhinīharati abhininnāmeti, so dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate, yathākammūpage satte pajānāti "ime vata bhonto sattā kāyaduccaritena samannāgatā vacīduccaritena samannāgatā manoduccaritena samannāgatā ariyānaṁ upavādakā micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapannā. Ime vā pana bhonto sattā kāyasucaritena samannāgatā vacīsucaritena samannāgatā manosucaritena samannāgatā ariyānaṁ anupavādakā sammādiṭṭhikā sammādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapannā"ti, iti dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate, yathākammūpage satte pajānāti.

247. Seyyathāpi mahārāja majjhe siṅghāṭake pāsādo, tattha cakkhumā puriso ṭhito passeyya manusse gehaṁ pavisantepi nikkhamantepi rathikāyapi vīthiṁ sañcarante[1] majjhe siṅghāṭake nisinnepi. Tassa evamassa "ete manussā gehaṁ pavisanti, ete nikkhamanti, ete rathikāya vīthiṁ sañcaranti, ete majjhe siṅghāṭake nisinnā"ti. Evameva kho mahārāja bhikkhu evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte sattānaṁ cutūpapātañāṇāya cittaṁ abhinīharati abhininnāmeti, so dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate, yathākammūpage satte pajānāti "ime vata bhonto sattā kāyaduccaritena samannāgatā vacīduccaritena samannāgatā manoduccaritena samannāgatā ariyānaṁ upavādakā micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapannā.

1. Rathiyāpi rathiṁ sañcarante (Sī), rathiyāya vithiṁ sañcarantepi (Syā)

Ime vā pana bhonto sattā kāyasucaritena samannāgatā vacīsucaritena samannāgatā manosucaritena samannāgatā ariyānaṁ anupavādakā sammādiṭṭhikā sammādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapannā"ti, iti dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate, yathākammūpage satte pajānāti. Idampi kho mahārāja sandiṭṭhikaṁ sāmaññaphalaṁ purimehi sandiṭṭhikehi sāmaññaphalehi abhikkantatarañca paṇītatarañca.

### Āsavakkhayañāṇa (8)

248. So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte āsavānaṁ khayañāṇāya cittaṁ abhinīharati abhininnāmeti, so idaṁ dukkhanti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ dukkhasamudayoti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ dukkhanirodhoti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadāti yathābhūtaṁ pajānāti. Ime āsavāti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ āsavasamudayoti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ āsavanirodhoti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ āsavanirodhagāminī paṭipadāti yathābhūtaṁ pajānāti. Tassa evaṁ jānato evaṁ passato kāmāsavāpi cittaṁ vimuccati, bhavāsavāpi cittaṁ vimuccati, avijjāsavāpi cittaṁ vimuccati, vimuttasmiṁ vimuttamiti ñāṇaṁ hoti, "khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ, nāparaṁ itthattāyā"ti pajānāti.

249. Seyyathāpi mahārāja pabbatasaṅkhepe udakarahado accho vippasanno anāvilo, tattha cakkhumā puriso tīre ṭhito passeyya sippikasambukampi sakkharakathalampi macchagumbampi carantampi tiṭṭhantampi. Tassa evamassa "ayaṁ kho udakarahado accho vippasanno anāvilo, tatrime sippikasambukāpi sakkharakathalāpi macchagumbāpi carantipi tiṭṭhantipī"ti. Evameva kho mahārāja bhikkhu evaṁ samehite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte āsavānaṁ khayañāṇāya cittaṁ abhinīharati abhininnāmeti, so idaṁ dukkhanti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ dukkhasamudayoti yathābhūtaṁ

pajānāti, ayaṁ dukkhanirodhoti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadāti yathābhūtaṁ pajānāti. Ime āsavāti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ āsavasamudayoti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ āsavanirodhoti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ āsavanirodhagāminī paṭipadāti yathābhūtaṁ pajānāti. Tassa evaṁ jānato evaṁ passato kāmāsavāpi cittaṁ vimuccati, bhavāsavāpi cittaṁ vimuccati, avijjāsavāpi cittaṁ vimuccati, vimuttasmiṁ vimuttamiti ñāṇaṁ hoti, "khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ, nāparaṁ itthattāyā"ti pajānāti. Idaṁ kho mahārāja sandiṭṭhikaṁ sāmaññaphalaṁ purimehi sandiṭṭhikehi sāmaññaphalehi abhikkantatarañca paṇītatarañca. Imasmā ca pana mahārāja sandiṭṭhikā sāmaññaphalā aññaṁ sandiṭṭhikaṁ sāmaññaphalaṁ uttaritaraṁ vā paṇītataraṁ vā natthī"ti.

## Ajātasattu-upāsakattapaṭivedanā

250. Evaṁ vutte rājā Māgadho Ajātasattu Vedehiputto Bhagavantaṁ etadavoca "abhikkantaṁ bhante abhikkantaṁ bhante, seyyathāpi bhante nikkujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya 'cakkhumanto rūpāni dakkhantī'ti, evamevaṁ bhante Bhagavatā anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāhaṁ bhante Bhagavantaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañca bhikkhusaṁghañca, upāsakaṁ maṁ Bhagavā dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gataṁ, accayo maṁ bhante accagamā yathābālaṁ yathāmūḷhaṁ yathā-akusalaṁ, yohaṁ pitaraṁ dhammikaṁ dhammarājānaṁ issariyakāraṇā jīvitā voropesiṁ, tassa me bhante Bhagavā accayaṁ accayato paṭiggaṇhātu āyatiṁ saṁvarāyā"ti.

251. Taggha tvaṁ mahārāja accayo accagamā yathābālaṁ yathāmūḷhaṁ yathā-akusalaṁ, yaṁ tvaṁ pitaraṁ dhammikaṁ dhammarājānaṁ jīvitā voropesi, yato ca kho tvaṁ mahārāja accayaṁ accayato disvā yathādhammaṁ paṭikarosi, taṁ te mayaṁ paṭiggaṇhāma, vuddhihesā mahārāja ariyassa vinaye, yo accayaṁ accayato disvā yathādhammaṁ paṭikaroti, āyatiṁ saṁvaraṁ āpajjatīti.

252. Evaṁ vutte rājā Māgadho Ajātasattu Vedehiputto Bhagavantaṁ etadavoca "handa ca dāni mayaṁ bhante gacchāma bahukiccā mayaṁ bahukaraṇīyā"ti. Yassadāni tvaṁ mahārāja kālaṁ maññasīti. Atha kho rājā Māgadho Ajātasattu Vedehiputto Bhagavato bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāyāsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkāmi.

253. Atha kho Bhagavā acirapakkantassa rañño Māgadhassa Ajātasattussa Vedehiputtassa bhikkhū āmantesi "khatāyaṁ bhikkhave rājā, upahatāyaṁ bhikkhave rājā, sacāyaṁ bhikkhave rājā pitaraṁ dhammikaṁ dhammarājānaṁ jīvitā na voropessatha, imasmiṁyeva āsane virajaṁ vītamalaṁ dhammacakkhuṁ uppajjissathā"ti. Idamavoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandunti.

## Sāmaññaphalasuttaṁ niṭṭhitaṁ dutiyaṁ.

# 3. Ambaṭṭhasutta

254. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kosalesu cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ pañcamattehi bhikkhusatehi yena Icchānaṅgalaṁ nāma Kosalānaṁ brāhmaṇagāmo tadavasari, tatra sudaṁ Bhagavā Icchānaṅgale viharati Icchānaṅgalavanasaṇḍe.

## Pokkharasātivatthu

255. Tena kho pana samayena brāhmaṇo Pokkharasāti[1] Ukkaṭṭhaṁ ajjhāvasati sattussadaṁ satiṇakaṭṭhodakaṁ sadhaññaṁ rājabhoggaṁ raññā Pasenadinā Kosalena dinnaṁ rājadāyaṁ brahmadeyyaṁ. Assosi kho brāhmaṇo Pokkharasāti "samaṇo khalu bho Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito Kosalesu cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ pañcamattehi bhikkhusatehi Icchānaṅgalaṁ anuppatto Icchānaṅgale viharati Icchānaṅgalavanasaṇḍe, taṁ kho pana Bhavantaṁ Gotamaṁ evaṁ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato 'itipi so Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā'[2], so imaṁ lokaṁ sadevakaṁ samārakaṁ sabrahmakaṁ sassamaṇabrāhmaṇiṁ pajaṁ sadevamanussaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedeti, so dhammaṁ deseti ādikalyāṇaṁ majjhekalyāṇaṁ pariyosānakalyāṇaṁ, sātthaṁ sabyañjanaṁ kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ pakāseti, sādhu kho pana tathārūpānaṁ arahataṁ dassanaṁ hotī"ti.

## Ambaṭṭhamāṇava

256. Tena kho pana samayena brāhmaṇassa Pokkharasātissa Ambaṭṭho nāma māṇavo antevāsī hoti ajjhāyako mantadharo tiṇṇaṁ vedānaṁ[3] pāragū sanighaṇḍukeṭubhānaṁ sākkharappabhedānaṁ itihāsapañcamānaṁ padako veyyākaraṇo lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anavayo anuññātapaṭiññāto sake ācariyake tevijjake

---

1. Pokkharasātī (Sī), Pokkharasādi (I)
2. Bhagavāti (Syā, Kaṁ), uparisoṇadaṇḍasuttādīsupi Buddhaguṇakathāyaṁ evameva dissati.
3. Bedānaṁ (Ka)

pāvacane "yamahaṁ jānāmi, taṁ tvaṁ jānāsi. Yaṁ tvaṁ jānāsi, tamahaṁ jānāmī"ti.

257. Atha kho brāhmaṇo Pokkharasāti Ambaṭṭhaṁ māṇavaṁ āmantesi "ayaṁ tāta Ambaṭṭha samaṇo Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito Kosalesu cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ pañcamattehi bhikkhusatehi Icchānaṅgalaṁ anuppatto Icchānaṅgale viharati Icchānaṅgalavanasaṇḍe, taṁ kho pana bhavantaṁ Gotamaṁ evaṁ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato 'itipi so Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā', so imaṁ lokaṁ sadevakaṁ samārakaṁ sabrahmakaṁ sassamaṇabrāhmaṇiṁ pajaṁ sadevamanussaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedeti, so dhammaṁ deseti ādikalyāṇaṁ majjhekalyāṇaṁ pariyosānakalyāṇaṁ, sātthaṁ sabyañjanaṁ kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ pakāseti, sādhu kho pana tathārūpānaṁ Arahataṁ dassanaṁ hotī"ti. Ehi tvaṁ tāta Ambaṭṭha yena samaṇo Gotamo tenupasaṅkama, upasaṅkamitvā samaṇaṁ Gotamaṁ jānāhi, yadi vā taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ tathāsantaṁyeva saddo abbhuggato, yadi vā no tathā. Yadi vā so bhavaṁ Gotamo tādiso, yadi vā na tādiso, tathā mayaṁ taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ vedissāmā"ti.

258. Yathā kathaṁ panāhaṁ bho taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ jānissāmi, "yadi vā taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ tathāsantaṁyeva saddo abbhuggato, yadi vā no tathā. Yadi vā so bhavaṁ Gotamo tādiso, yadi vā na tādiso"ti.

Āgatāni kho tāta Ambaṭṭha amhākaṁ mantesu dvattiṁsa mahāpurisalakkhaṇāni, yehi samannāgatassa mahāpurisassa dveyeva gatiyo bhavanti anaññā. Sace agāraṁ ajjhāvasati, rājā hoti cakkavattī dhammiko dhammarājā cāturanto vijitāvī janapadatthāvariyappatto sattaratanasamannāgato. Tassimāni satta ratanāni bhavanti. Seyyathidaṁ, cakkaratanaṁ, hatthiratanaṁ, assaratanaṁ, maṇiratanaṁ, itthiratanaṁ, gahapatiratanaṁ, pariṇāyakaratanameva sattamaṁ. Parosahassaṁ kho panassa puttā

bhavanti sūrā vīraṅgarūpā parasenappamaddanā. So imaṁ pathaviṁ sāgarapariyantaṁ adaṇḍena asatthena dhammena abhivijiya ajjhāvasati. Sace kho pana agārasmā anagāriyaṁ pabbajati, Arahaṁ hoti Sammāsambuddho loke vivaṭṭacchado. Ahaṁ kho pana tāta Ambaṭṭha mantānaṁ dātā, tvaṁ mantānaṁ paṭiggahetāti.

259. "Evaṁ bho"ti kho Ambaṭṭho māṇavo brāhmaṇassa Pokkharasātissa paṭissutvā uṭṭhāyāsanā brāhmaṇaṁ Pokkharasātiṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā vaḷavārathamāruyha sambahulehi māṇavakehi saddhiṁ yena Icchānaṅgalavanasaṇḍo tena Pāyāsi, yāvatikā yānassa bhūmi yānena gantvā yānā paccorohitvā pattikova ārāmaṁ pāvisi. Tena kho pana samayena sambahulā bhikkhū abbhokāse caṅkamanti. Atha kho Ambaṭṭho māṇavo yena te bhikkhū tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā te bhikkhū etadavoca "kahaṁ nu kho bho etarahi so bhavaṁ Gotamo viharati, taṁ hi mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ dassanāya idhūpasaṅkantā"ti.

260. Atha kho tesaṁ bhikkhūnaṁ etadahosi "ayaṁ kho Ambaṭṭho māṇavo abhiññātakolañño ceva abhiññātassa ca brāhmaṇassa Pokkharasātissa antevāsī, agaru kho pana Bhagavato evarūpehi kulaputtehi saddhiṁ kathāsallāpo hotī"ti. Te Ambaṭṭhaṁ māṇavaṁ etadavocuṁ "eso Ambaṭṭha vihāro saṁvutadvāro, tena appasaddo upasaṅkamitvā ataramāno āḷindaṁ pavisitvā ukkāsitvā aggaḷaṁ ākoṭehi, vivarissati te Bhagavā dvāran"ti.

261. Atha kho Ambaṭṭho māṇavo yena so vihāro saṁvutadvāro, tena appasaddo upasaṅkamitvā ataramāno āḷindaṁ pavisitvā ukkāsitvā aggaḷaṁ ākoṭesi, vivari Bhagavā dvāraṁ. Pāvisi Ambaṭṭho māṇavo. Māṇavakāpi pavisitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodiṁsu, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ambaṭṭho pana māṇavo caṅkamantopi nisinnena Bhagavatā kañci kañci[1]

---

1. Kiñci kiñci (Ka)

kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāreti, ṭhitopi nisinnena Bhagavatā kiñci kiñci kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāreti.

262. Atha kho Bhagavā Ambaṭṭhaṁ māṇavaṁ etadavoca "evaṁ nu te Ambaṭṭha brāhmaṇehi vuddhehi mahallakehi ācariyapācariyehi saddhiṁ kathāsallāpo hoti, yathayidaṁ caraṁ tiṭṭhaṁ nisinnena mayā kiñci kiñci kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretī"ti.

### Paṭhama-ibbhavāda

263. Nohidaṁ bho Gotama. Gacchanto vā hi bho Gotama gacchantena brāhmaṇo brāhmaṇena saddhiṁ sallapitumarahati, ṭhito vā hi bho Gotama ṭhitena brāhmaṇo brāhmaṇena saddhiṁ sallapitumarahati, nisinno vā hi bho Gotama nisinnena brāhmaṇo brāhmaṇena saddhiṁ sallapitumarahati, sayāno vā hi bho Gotama sayānena brāhmaṇo brāhmaṇena saddhiṁ sallapitumarahati, ye ca kho te bho Gotama muṇḍakā samaṇakā ibbhā kaṇhā[1] bandhupādāpaccā, tehipi me saddhiṁ evaṁ kathāsallāpo hoti, yathariva bhotā Gotamenāti. Atthikavato kho pana te Ambaṭṭha idhāgamanaṁ ahosi, yāyeva kho panatthāya āgaccheyyātha[2], tameva atthaṁ sādhukaṁ manasi kareyyātha[3], avusitavāyeva kho pana bho ayaṁ Ambaṭṭho māṇavo vusitamānī kimaññatra avusitattāti.

264. Atha kho Ambaṭṭho māṇavo Bhagavatā avusitavādena vuccamāno kupito anattamano Bhagavantaṁyeva khuṁsento Bhagavantaṁyeva vambhento Bhagavantaṁyeva upavadamāno "samaṇo ca me bho Gotamo pāpito bhavissatī"ti Bhagavantaṁ etadavoca "caṇḍā bho Gotama Sakyajāti, pharusā bho Gotama Sakyajāti, lahusā bho Gotama Sakyajāti, bhassā bho Gotama Sakyajāti, ibbhā santā ibbhā samānā na brāhmaṇe sakkaronti, na brāhmaṇe garuṁ karonti[4], na

---

1. Kiṇhā (Ka-Sī, I)
2. Āgaccheyyātho (Sī, I)
3. Manasikareyyātho (Sī, I)
4. Garukaronti (Sī, Syā, Kaṁ, I)

brāhmaṇe mānenti, na brāhmaṇe pūjenti, na brāhmaṇe apacāyanti. Tayidaṁ bho Gotama nacchannaṁ, tayidaṁ nappatirūpaṁ, yadime Sakyā ibbhā santā ibbhā samānā na brāhmaṇe sakkaronti, na brāhmaṇe garuṁ karonti, na brāhmaṇe mānenti, na brāhmaṇe pūjenti, na brāhmaṇe apacāyantīti. Itiha Ambaṭṭho māṇavo idaṁ paṭhamaṁ Sakyesu ibbhavādaṁ nipātesi.

## Dutiya-ibbhavāda

265. Kiṁ pana te Ambaṭṭha Sakyā aparaddhunti. Ekamidāhaṁ bho Gotama samayaṁ ācariyassa brāhmaṇassa Pokkharasātissa kenacideva karaṇīyena Kapilavatthuṁ agamāsiṁ, yena Sakyānaṁ sandhāgāraṁ tenupasaṅkamiṁ, tena kho pana samayena sambahulā Sakyā ceva Sakyakumārā ca sandhāgāre[1] uccesu āsanesu nisinnā honti aññamaññaṁ aṅgulipatodakehi[2] sañjagghantā saṁkīḷantā, aññadatthu mamaññeva maññe anujagghantā, na maṁ koci āsanenapi nimantesi. Tayidaṁ bho Gotama nacchannaṁ, tayidaṁ nappatirūpaṁ, yadime Sakyā ibbhā santā ibbhā samānā na brāhmaṇe sakkaronti, na brāhmaṇe garuṁ karonti, na brāhmaṇe mānenti, na brāhmaṇe pūjenti, na brāhmaṇe apacāyantīti. Itiha Ambaṭṭho māṇavo idaṁ dutiyaṁ Sakyesu ibbhavādaṁ nipātesi.

## Tatiya-ibbhavāda

266. Laṭukikāpi kho Ambaṭṭha sakuṇikā sake kulāvake kāmalāpinī hoti. Sakaṁ kho panetaṁ Ambaṭṭha Sakyānaṁ yadidaṁ Kapilavatthuṁ, nārahatāyasmā Ambaṭṭho imāya appamattāya abhisajjitunti. Cattārome bho Gotama vaṇṇā khattiyā brāhmaṇā vessā suddā, imesaṁ hi bho Gotama catunnaṁ vaṇṇānaṁ tayo vaṇṇā khattiyā ca vessā ca suddā ca, aññadatthu brāhmaṇasseva paricārakā sampajjanti. Tayidaṁ bho Gotama nacchannaṁ, tayidaṁ nappatirūpaṁ, yadime Sakyā ibbhā santā ibbhā samānā na brāhmaṇe sakkaronti, na brāhmaṇe garuṁ karonti, na brāhmaṇe mānenti, na brāhmaṇe pūjenti, na brāhmaṇe apacāyantīti. Itiha Ambaṭṭho māṇavo idaṁ tatiyaṁ Sakyesu ibbhavādaṁ nipātesi.

---

1. Santhāgāre (Sī, I)
2. Aṅgulipatodakena (I)

## Dāsiputtavāda

267. Atha kho Bhagavato etadahosi “atibāḷhaṁ kho ayaṁ Ambaṭṭho māṇavo Sakyesu ibbhavādena nimmādeti, yaṁnūnāhaṁ gottaṁ puccheyyan”ti. Atha kho Bhagavā Ambaṭṭhaṁ māṇavaṁ etadavoca “kathaṁ gottosi Ambaṭṭhā”ti. Kaṇhāyanohamasmi bho Gotamāti. Porāṇaṁ kho pana te Ambaṭṭha mātāpettikaṁ nāmagottaṁ anussarato ayyaputtā Sakyā bhavanti, dāsiputto tvamasi Sakyānaṁ, Sakyā kho pana Ambaṭṭha rājānaṁ Okkākaṁ pitāmahaṁ dahanti.

Bhūtapubbaṁ Ambaṭṭha rājā Okkāko yā sā mahesī piyā manāpā, tassā puttassa rajjaṁ pariṇāmetukāmo jeṭṭhakumāre raṭṭhasmā pabbājesi Okkāmukhaṁ Karakaṇḍaṁ[1] Hatthinikaṁ Sinisūraṁ[2], te raṭṭhasmā pabbājitā Himavantapasse pokkharaṇiyā tīre mahāsākasaṇḍo, tattha vāsaṁ kappesuṁ, te jātisambhedabhayā sakāhi bhaginīhi saddhiṁ saṁvāsaṁ kappesuṁ.

Atha kho Ambaṭṭha rājā Okkāko amacce pārisajje āmantesi “kahaṁ nu kho bho etarahi kumārā sammantī”ti. Atthi deva Himavantapasse pokkharaṇiyā tīre mahāsākasaṇḍo, tatthetarahi kumārā sammanti, te jātisambhedabhayā sakāhi bhaginīhi saddhiṁ saṁvāsaṁ kappentīti. Atha kho Ambaṭṭha rājā Okkāko udānaṁ udānesi “sakyā vata bho kumārā paramasakyā vata bho kumārā”ti, tadagge kho pana Ambaṭṭha Sakyā paññāyanti, so ca nesaṁ pubbapuriso.

Rañño kho pana Ambaṭṭha Okkākassa Disā nāma dāsī ahosi, sā Kaṇhaṁ nāma[3] janesi, jāto kaṇho pabyāhāsi “dhovatha maṁ amma, nahāpetha maṁ amma, imasmā maṁ asucismā parimocetha, atthāya vo bhavissāmī”ti. Yathā kho pana Ambaṭṭha etarahi manussā pisāce disvā pisācāti sañjānanti, evameva kho Ambaṭṭha tena kho pana samayena manussā pisāce kaṇhāti sañjānanti, te evamāhaṁsu “ayaṁ jāto pabyāhāsi, kaṇho jāto pisāco jāto”ti, tadagge kho pana Ambaṭṭha Kaṇhāyanā paññāyanti, so ca Kaṇhāyanānaṁ pubbapuriso. Iti kho

1. Ukkāmukhaṁ Karakaṇḍuṁ (Sī, Syā) 2. Sinipuraṁ (Sī, Syā) 3. Sā Kaṇhaṁ (I)

te Ambaṭṭha porāṇaṁ mātāpettikaṁ nāmagottaṁ anussarato ayyaputtā Sakyā bhavanti, dāsiputto tvamasi Sakyānanti.

268. Evaṁ vutte te māṇavakā Bhagavantaṁ etadavocuṁ "mā bhavaṁ Gotamo Ambaṭṭhaṁ atibāḷhaṁ dāsiputtavādena nimmādesi, sujāto ca bho Gotama Ambaṭṭho māṇavo, kulaputto ca Ambaṭṭho māṇavo, bahussuto ca Ambaṭṭho māṇavo, kalyāṇavākkaraṇo ca Ambaṭṭho māṇavo, paṇḍito ca Ambaṭṭho māṇavo, pahoti ca Ambaṭṭho māṇavo bhotā Gotamena saddhiṁ asmiṁ vacane paṭimantetun"ti.

269. Atha kho Bhagavā te māṇavake etadavoca "sace kho tumhākaṁ māṇavakānaṁ evaṁ hoti 'dujjāto ca Ambaṭṭho māṇavo, akulaputto ca Ambaṭṭho māṇavo, appassuto ca Ambaṭṭho māṇavo, akalyāṇavākkaraṇo ca Ambaṭṭho māṇavo, duppañño ca Ambaṭṭho māṇavo, na ca pahoti Ambaṭṭho māṇavo samaṇena Gotamena saddhiṁ asmiṁ vacane paṭimantetun'ti, tiṭṭhatu Ambaṭṭho māṇavo, tumhe mayā saddhiṁ mantavho asmiṁ vacane. Sace pana tumhākaṁ māṇavakānaṁ evaṁ hoti 'sujāto ca Ambaṭṭho māṇavo, kulaputto ca Ambaṭṭho māṇavo, bahussuto ca Ambaṭṭho māṇavo, kalyāṇavākkaraṇo ca Ambaṭṭho māṇavo, paṇḍito ca Ambaṭṭho māṇavo, pahoti ca Ambaṭṭho māṇavo samaṇena Gotamena saddhiṁ asmiṁ vacane paṭimantetun'ti, tiṭṭhatha tumhe, Ambaṭṭho māṇavo mayā saddhiṁ paṭimantetū"ti. Sujāto ca bho Gotama Ambaṭṭho māṇavo, kulaputto ca Ambaṭṭho māṇavo, bahussuto ca Ambaṭṭho māṇavo, kalyāṇavākkaraṇo ca Ambaṭṭho māṇavo, paṇḍito ca Ambaṭṭho māṇavo, pahoti ca Ambaṭṭho māṇavo bhotā Gotamena saddhiṁ asmiṁ vacane paṭimantetuṁ, tuṇhī mayaṁ bhavissāma, Ambaṭṭho māṇavo bhotā Gotamena saddhiṁ asmiṁ vacane paṭimantetūti.

270. Atha kho Bhagavā Ambaṭṭhaṁ māṇavaṁ etadavoca "ayaṁ kho pana te Ambaṭṭha sahadhammiko pañho āgacchati, akāmā byākātabbo, sace tvaṁ na byākarissasi, aññena vā aññaṁ paṭicarissasi, tuṇhī vā bhavissasi,

pakkamissasi vā, ettheva te sattadhā muddhā phalissati. Taṁ kiṁ maññasi Ambaṭṭha, kinti te sutaṁ brāhmaṇānaṁ vuddhānaṁ mahallakānaṁ ācariyapācariyānaṁ bhāsamānānaṁ kutopabhutikā Kaṇhāyanā, ko ca Kaṇhāyanānaṁ pubbapuriso"ti.

Evaṁ vutte Ambaṭṭho māṇavo tuṇhī ahosi, dutiyampi kho Bhagavā Ambaṭṭhaṁ māṇavaṁ etadavoca "taṁ kiṁ maññasi Ambaṭṭha, kinti te sutaṁ brāhmaṇānaṁ vuddhānaṁ mahallakānaṁ ācariyapācariyānaṁ bhāsamānānaṁ kutopabhutikā Kaṇhāyanā, ko ca kaṇhāyanānaṁ pubbapuriso"ti. Dutiyampi kho Ambaṭṭho māṇavo tuṇhī ahosi. Atha kho Bhagavā Ambaṭṭhaṁ māṇavaṁ etadavoca "byākarohi dāni Ambaṭṭha, na dāni te tuṇhībhāvassa kālo, yo kho Ambaṭṭha Tathāgatena yāvatatiyakaṁ sahadhammikaṁ pañhaṁ puṭṭho na byākaroti, etthevassa sattadhā muddhā phalissatī"ti.

271. Tena kho pana samayena vajirapāṇī yakkho mahantaṁ ayokūṭaṁ ādāya ādittaṁ sampajjalitaṁ sajotibhūtaṁ[1] Ambaṭṭhassa māṇavassa upari vehāsaṁ ṭhito hoti "sacāyaṁ Ambaṭṭho māṇavo Bhagavatā yāvatatiyakaṁ sahadhammikaṁ pañhaṁ puṭṭho na byākarissati, etthevassa sattadhā muddhaṁ phālessāmī"ti. Taṁ kho pana vajirapāṇiṁ yakkhaṁ Bhagavā ceva passati Ambaṭṭho ca māṇavo.

272. Atha kho Ambaṭṭho māṇavo bhīto saṁviggo lomahaṭṭhajāto Bhagavantaṁyeva tāṇaṁ gavesī Bhagavantaṁyeva leṇaṁ gavesī Bhagavantaṁyeva saraṇaṁ gavesī upanisīditvā Bhagavantaṁ etadavoca "kimetaṁ[2] bhavaṁ Gotamo āha, puna bhavaṁ Gotamo bravitū"ti[3].

Taṁ kiṁ maññasi Ambaṭṭha, kinti te sutaṁ brāhmaṇānaṁ vuddhānaṁ mahallakānaṁ ācariyapācariyānaṁ bhāsamānānaṁ kutopabhutikā Kaṇhāyanā, ko ca Kaṇhāyanānaṁ pubbapurisoti. Evameva me bho Gotama sutaṁ yatheva bhavaṁ Gotamo āha, tatopabhutikā Kaṇhāyanā, so ca Kaṇhāyanānaṁ pubbapurisoti.

---

1. Sañjotibhūtaṁ (Syā) 2. Kiṁ me taṁ (Ka) 3. Brūtu (Syā)

## Ambaṭṭhavaṁsakathā

273. Evaṁ vutte te māṇavakā unnādino uccāsaddamahāsaddā ahesuṁ "dujjāto kira bho Ambaṭṭho māṇavo, akulaputto kira bho Ambaṭṭho māṇavo, dāsiputto kira bho Ambaṭṭho māṇavo Sakyānaṁ, ayyaputtā kira bho Ambaṭṭhassa māṇavassa Sakyā bhavanti, dhammavādiṁyeva kira mayaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ apasādetabbaṁ amaññimhā"ti.

274. Atha kho Bhagavato etadahosi "atibāḷhaṁ kho ime māṇavakā Ambaṭṭhaṁ māṇavaṁ dāsiputtavādena nimmādenti, yaṁnūnāhaṁ parimoceyyan"ti. Atha kho Bhagavā te māṇavake etadavoca "mā kho tumhe māṇavakā Ambaṭṭhaṁ māṇavaṁ atibāḷhaṁ dāsiputtavādena nimmādetha, uḷāro so Kaṇho isi ahosi, so dakkhiṇajanapadaṁ gantvā brahmamante adhīyitvā rājānaṁ Okkākaṁ upasaṅkamitvā Maddarūpiṁ dhītaraṁ yāci, tassa rājā Okkāko "ko nevaṁ re ayaṁ mayhaṁ dāsiputto samāno Maddarūpiṁ dhītaraṁ yācatī"ti kupito anattamano khurappaṁ sannayhi[1], so taṁ khurappaṁ neva asakkhi muñcituṁ, no paṭisaṁharituṁ.

Atha kho māṇavakā amaccā pārisajjā Kaṇhaṁ isiṁ upasaṅkamitvā etadavocuṁ "sotthi bhaddante[2] hotu rañño, sotthi bhaddante hotu rañño"ti. Sotthi bhavissati rañño, api ca rājā yadi adho khurappaṁ muñcissati, yāvatā rañño vijitaṁ, ettāvatā pathavī undriyissatīti. Sotthi bhaddante hotu rañño, sotthi janapadassāti. Sotthi bhavissati rañño sotthi janapadassa, api ca rājā yadi uddhaṁ khurappaṁ muñcissati, yāvatā rañño vijitaṁ, ettāvatā sattavassāni devo na vassissatīti. Sotthi bhaddante hotu rañño sotthi janapadassa devo ca vassatūti. Sotthi bhavissati rañño sotthi janapadassa devo ca vassissati, api ca rājā jeṭṭhakumāre khurappaṁ patiṭṭhāpetu, sotthi kumāro pallomo bhavissatīti. Atha kho māṇavakā amaccā Okkākassa ārocesuṁ "okkāko jeṭṭhakumāre khurappaṁ patiṭṭhāpetu, sotthi kumāro pallomo bhavissatī"ti. Atha kho rājā Okkāko jeṭṭhakumāre khurappaṁ patiṭṭhapesi, sotthi kumāro

1. Sannahi (Ka)
2. Bhadante (Sī, Syā)

pallomo samabhavi. Atha kho tassa rājā Okkāko bhīto saṁviggo lomahaṭṭhajāto brahmadaṇḍena tajjito Maddarūpiṁ dhītaraṁ adāsi. Mā kho tumhe māṇavakā Ambaṭṭhaṁ māṇavaṁ atibāḷhaṁ dāsiputtavādena nimmādetha, uḷāro so Kaṇho isi ahosīti.

## Khattiyaseṭṭhabhāva

275. Atha kho Bhagavā Ambaṭṭhaṁ māṇavaṁ āmantesi "taṁ kiṁ maññasi Ambaṭṭha, idha khattiyakumāro brāhmaṇakaññāya saddhiṁ saṁvāsaṁ kappeyya, tesaṁ saṁvāsamanvāya putto jāyetha, yo so khattiyakumārena brāhmaṇakaññāya putto uppanno, api nu so labhetha brāhmaṇesu āsanaṁ vā udakaṁ vā"ti. Labhetha bho Gotama. Apinu naṁ brāhmaṇā bhojeyyuṁ saddhe vā thālipāke vā yaññe vā pāhune vāti. Bhojeyyuṁ bho Gotama. Apinu naṁ brāhmaṇā mante vāceyyuṁ vā no vāti. Vāceyyuṁ bho Gotama. Apinussa itthīsu āvaṭaṁ vā assa anāvaṭaṁ vāti. Anāvaṭaṁ hissa bho Gotama. Apinu naṁ khattiyā khattiyābhisekena abhisiñceyyunti. Nohidaṁ bho Gotama, taṁ kissa hetu, mātito hi bho Gotama anupapannoti.

Taṁ kiṁ maññasi Ambaṭṭha, idha brāhmaṇakumāro khattiyakaññāya saddhiṁ saṁvāsaṁ kappeyya, tesaṁ saṁvāsamanvāya putto jāyetha, yo so brāhmaṇakumārena khattiyakaññāya putto uppanno, apinu so labhetha brāhmaṇesu āsanaṁ vā udakaṁ vāti. Labhetha bho Gotama. Apinu naṁ brāhmaṇā bhojeyyuṁ saddhe vā thālipāke vā yaññe vā pāhune vāti. Bhojeyyuṁ bho Gotama. Apinu naṁ brāhmaṇā mante vāceyyuṁ vā no vāti. Vāceyyuṁ bho Gotama. Apinussa itthīsu āvaṭaṁ vā assa anāvaṭaṁ vāti. Anāvaṭaṁ hissa bho Gotama. Apinu naṁ khattiyā khattiyābhisekena abhisiñceyyunti. Nohidaṁ bho Gotama, taṁ kissa hetu, pitito hi bho Gotama anupapannoti.

276. Iti kho Ambaṭṭha itthiyā vā itthiṁ karitvā purisena vā purisaṁ karitvā khattiyāva seṭṭhā hīnā brāhmaṇā, taṁ kiṁ maññasi Ambaṭṭha, idha brāhmaṇā brāhmaṇaṁ kismiñcideva pakaraṇe khuramuṇḍaṁ karitvā

bhassapuṭena vadhitvā raṭṭhā vā nagarā vā pabbājeyyuṁ, apinu so labhetha brāhmaṇesu āsanaṁ vā udakaṁ vāti. Nohidaṁ bho Gotama. Apinu naṁ brāhmaṇā bhojeyyuṁ saddhe vā thālipāke vā yaññe vā pāhune vāti. Nohidaṁ bho Gotama. Apinu naṁ brāhmaṇā mante vāceyyuṁ vā no vāti. Nohidaṁ bho Gotama. Apinussa itthīsu āvaṭaṁ vā assa anāvaṭaṁ vāti. Āvaṭaṁ hissa bho Gotama.

Taṁ kiṁ maññasi Ambaṭṭha, idha khattiyā khattiyaṁ kismiñcideva pakaraṇe khuramuṇḍaṁ karitvā bhassapuṭena vadhitvā raṭṭhā vā nagarā vā pabbājeyyuṁ, apinu so labhetha brāhmaṇesu āsanaṁ vā udakaṁ vāti. Labhetha bho Gotama. Apinu naṁ brāhmaṇā bhojeyyuṁ saddhe vā thālipāke vā yaññe vā pāhune vāti. Bhojeyyuṁ bho Gotama. Apinu naṁ brāhmaṇā mante vāceyyuṁ vā no vāti. Vāceyyuṁ bho Gotama. Apinussa itthīsu āvaṭaṁ vā assa anāvaṭaṁ vāti. Anāvaṭaṁ hissa bho Gotama.

277. Ettāvatā kho Ambaṭṭha khattiyo paramanihīnataṁ patto hoti, yadeva naṁ khattiyā khuramuṇḍaṁ karitvā bhassapuṭena vadhitvā raṭṭhā vā nagarā vā pabbājenti, iti kho Ambaṭṭha yadā khattiyo paramanihīnataṁ patto hoti, tadāpi khattiyāva seṭṭhā, hīnā brāhmaṇā. Brahmunā pesā Ambaṭṭha[1] Sanaṅkumārena gāthā bhāsitā—

“Khattiyo seṭṭho janetasmiṁ,
Ye gottapaṭisārino.
Vijjācaraṇasampanno,
So seṭṭho devamānuse”ti.

Sā kho panesā Ambaṭṭha brahmunā Sanaṅkumārena gāthā sugītā no duggītā, subhāsitā no dubbhāsitā, atthasañhitā no anatthasañhitā, anumatā mayā. Ahampi hi Ambaṭṭha evaṁ vadāmi—

---

1. Brahmunāpi Ambaṭṭha (Ka), brahmunāpi esā Ambaṭṭha (I)

“Khattiyo seṭṭho janetasmiṁ,
Ye gottapaṭisārino.
Vijjācaraṇasampanno,
So seṭṭho devamānuse”ti.

Bhāṇavāro paṭhamo.

---

## Vijjācaraṇakathā

278. Katamaṁ pana taṁ bho Gotama caraṇaṁ, katamā ca pana sā vijjāti. Na kho Ambaṭṭha anuttarāya vijjācaraṇasampadāya jātivādo vā vuccati, gottavādo vā vuccati, mānavādo vā vuccati “arahasi vā maṁ tvaṁ, na vā maṁ tvaṁ arahasī”ti. Yattha kho Ambaṭṭha āvāho vā hoti, vivāho vā hoti, āvāhavivāho vā hoti, etthetaṁ vuccati jātivādo vā itipi, gottavādo vā itipi, mānavādo vā itipi “arahasi vā maṁ tvaṁ, na vā maṁ tvaṁ arahasī”ti. Ye hi keci Ambaṭṭha jātivādavinibaddhā vā gottavādavinibaddhā vā mānavādavinibaddhā vā āvāhavivāhavinibaddhā vā, ārakā te anuttarāya vijjācaraṇasampadāya. Pahāya kho Ambaṭṭha jātivādavinibaddhañca gottavādavinibaddhañca mānavādavinibaddhañca āvāhavivāhavinibaddhañca anuttarāya vijjācaraṇasampadāya sacchikiriyā hotīti.

279. Katamaṁ pana taṁ bho Gotama caraṇaṁ, katamā ca sā vijjāti. Idha Ambaṭṭha Tathāgato loke uppajjati Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā, so imaṁ lokaṁ sadevakaṁ samārakaṁ sabrahmakaṁ sassamaṇabrāhmaṇiṁ pajaṁ sadevamanussaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedeti, so dhammaṁ deseti ādikalyāṇaṁ majjhekalyāṇaṁ pariyosānakalyāṇaṁ sātthaṁ sabyañjanaṁ kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ pakāseti, taṁ dhammaṁ suṇāti gahapati vā gahapatiputto vā aññatarasmiṁ vā kule paccājāto, so taṁ dhammaṁ sutvā

Tathāgate saddhaṁ paṭilabhati, so tena saddhāpaṭilābhena samannāgato iti paṭisañcikkhati -pa-. (Yathā Sāmaññaphale, evaṁ vitthāretabbaṁ.)

So vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati -pa-. Idampissa hoti caraṇasmiṁ.

Puna caparaṁ Ambaṭṭha bhikkhu vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avitakkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati -pa-. Idampissa hoti caraṇasmiṁ.

Puna caparaṁ Ambaṭṭha bhikkhu pītiyā ca virāgā upekkhako ca viharati sato ca sampajāno, sukhañca kāyena paṭisaṁvedeti, yaṁ taṁ ariyā ācikkhanti "upekkhako satimā sukhavihārī"ti, tatiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati -pa-. Idampissa hoti caraṇasmiṁ.

Puna caparaṁ Ambaṭṭha bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbeva somanassadomanassānaṁ atthaṅgamā adukkhamasukhaṁ upekkhāsatipārisuddhiṁ catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati -pa-. Idampissa hoti caraṇasmiṁ. Idaṁ kho taṁ Ambaṭṭha caraṇaṁ.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte ñāṇadassanāya cittaṁ abhinīharati abhininnāmeti -pa-. Idampissa hoti vijjāya -pa- nāparaṁ itthattāyāti pajānāti, idampissa hoti vijjāya. Ayaṁ kho sā Ambaṭṭha vijjā.

Ayaṁ vuccati Ambaṭṭha bhikkhu "vijjāsampanno" itipi, "caraṇasampanno" itipi, "vijjācaraṇasampanno" itipi, imāya ca Ambaṭṭha vijjāsampadāya caraṇasampadāya ca aññāvijjāsampadā ca caraṇasampadā ca uttaritarā vā paṇītatarā vā natthi.

## Catu-apāyamukha

280. Imāya kho Ambaṭṭha anuttarāya vijjācaraṇasampadāya cattāri apāyamukhāni bhavanti. Katamāni cattāri, idha Ambaṭṭha ekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā imaññeva anuttaraṁ vijjācaraṇasampadaṁ anabhisambhuṇamāno

khārividhamādāya[1] araññāyatanaṁ ajjhogāhati “pavattaphalabhojano bhavissāmī”ti, so aññadatthu Vijjācaraṇasampannasseva paricārako sampajjati. Imāya kho Ambaṭṭha anuttarāya vijjācaraṇasampadāya idaṁ paṭhamaṁ apāyamukhaṁ bhavati.

Puna caparaṁ Ambaṭṭha idhekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā imañceva anuttaraṁ vijjācaraṇasampadaṁ anabhisambhuṇamāno pavattaphalabhojanatañca anabhisambhuṇamāno kudālapiṭakaṁ[2] ādāya araññavanaṁ ajjhogāhati “kandamūlaphalabhojano bhavissāmī”ti, so aññadatthu vijjācaraṇasampannasseva paricārako sampajjati. Imāya kho Ambaṭṭha anuttarāya vijjācaraṇasampadāya idaṁ dutiyaṁ apāyamukhaṁ bhavati.

Puna caparaṁ Ambaṭṭha idhekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā imañceva anuttaraṁ vijjācaraṇasampadaṁ anabhisambhuṇamāno pavattaphalabhojanatañca anabhisambhuṇamāno kandamūlaphalabhojanatañca anabhisambhuṇamāno gāmasāmantaṁ vā nigamasāmantaṁ vā agyāgāraṁ karitvā aggiṁ paricaranto acchati, so aññadatthu vijjācaraṇasampannasseva paricārako sampajjati. Imāya kho Ambaṭṭha anuttarāya vijjācaraṇasampadāya idaṁ tatiyaṁ apāyamukhaṁ bhavati.

Puna caparaṁ Ambaṭṭha idhekacco samaṇo vā brāhmaṇo vā imañceva anuttaraṁ vijjācaraṇasampadaṁ anabhisambhuṇamāno pavattaphalabhojanatañca anabhisambhuṇamāno kandamūlaphalabhojanatañca anabhisambhuṇamāno aggipāricariyañca anabhisambhuṇamāno cātumahāpathe catudvāraṁ agāraṁ karitvā acchati “yo imāhi catūhi disāhi āgamissati samaṇo vā, brāhmaṇo vā, tamahaṁ yathāsatti yathābalaṁ paṭipūjessāmī”ti, so aññadatthu vijjācaraṇasampannasseva paricārako sampajjati. Imāya kho Ambaṭṭha anuttarāya vijjācaraṇasampadāya idaṁ catutthaṁ apāyamukhaṁ bhavati. Imāya kho Ambaṭṭha anuttarāya vijjācaraṇasampadāya imāni cattāri apāyamukhāni bhavanti.

281. Taṁ kiṁ maññasi Ambaṭṭha, apinu tvaṁ imāya anuttarāya vijjācaraṇasampadāya sandissasi sācariyakoti. Nohidaṁ bho Gotama, kocāhaṁ

---

1. Khārivividhamādāya (Sī, Syā, I)
2. Kuddālapiṭakaṁ (Sī, Syā, I)

bho Gotama sācariyako, kā ca anuttarā vijjācaraṇasampadā, ārakāhaṁ bho Gotama anuttarāya vijjācaraṇasampadāya sācariyakoti.

Taṁ kiṁ maññasi Ambaṭṭha, apinu tvaṁ imañceva anuttaraṁ vijjācaraṇasampadaṁ anabhisambhuṇamāno khārividhamādāya araññavanamajjhogāhasi sācariyako "pavattaphalabhojano bhavissāmī"ti. Nohidaṁ bho Gotama.

Taṁ kiṁ maññasi Ambaṭṭha, apinu tvaṁ imañceva anuttaraṁ vijjācaraṇasampadaṁ anabhisambhuṇamāno pavattaphalabhojanatañca anabhisambhuṇamāno kudālapiṭakaṁ ādāya araññavanamajjhogāhasi sācariyako "kandamūlaphalabhojano bhavissāmī"ti. Nohidaṁ bho Gotama.

Taṁ kiṁ maññasi Ambaṭṭha, apinu tvaṁ imañceva anuttaraṁ vijjācaraṇasampadaṁ anabhisambhuṇamāno pavattaphalabhojanatañca anabhisambhuṇamāno kandamūlaphalabhojanatañca anabhisambhuṇamāno gāmasāmantaṁ vā nigamasāmantaṁ vā agyāgāraṁ karitvā aggiṁ paricaranto acchasi sācariyakoti. Nohidaṁ bho Gotama.

Taṁ kiṁ maññasi Ambaṭṭha, apinu tvaṁ imañceva anuttaraṁ vijjācaraṇasampadaṁ anabhisambhuṇamāno pavattaphalabhojanatañca anabhisambhuṇamāno kandamūlaphalabhojanatañca anabhisambhuṇamāno aggipāricariyañca anabhisambhuṇamāno cātumahāpathe catudvāraṁ agāraṁ karitvā acchasi sācariyako "yo imāhi catūhi disāhi āgamissati samaṇo vā brāhmaṇo vā, taṁ mayaṁ yathāsatti yathābalaṁ paṭipūjessāmā"ti. Nohidaṁ bho Gotama.

282. Iti kho Ambaṭṭha, imāya ceva tvaṁ anuttarāya vijjācaraṇasampadāya parihīno sācariyako, ye cime anuttarāya vijjācaraṇasampadāya cattāri apāyamukhāni bhavanti, tato ca tvaṁ parihīno sācariyako. Bhāsitā kho pana te esā Ambaṭṭha ācariyena brāhmaṇena Pokkharasātinā vācā "ke ca muṇḍakā samaṇakā ibbhā kaṇhā bandhupādāpaccā, kā ca tevijjānaṁ brāhmaṇānaṁ sākacchā"ti attanā āpāyikopi aparipūramāno. Passa Ambaṭṭha yāva aparaddhañca te idaṁ ācariyassa brāhmaṇassa Pokkharasātissa.

## Pubbaka-isibhāvānuyoga

283. Brāhmaṇo kho pana Ambaṭṭha Pokkharasāti rañño Pasenadissa Kosalassa dattikaṁ bhuñjati, tassa rājā Pasenadi Kosalo sammukhībhāvampi na dadāti, yadāpi tena manteti, tirodussantena manteti. Yassa kho pana Ambaṭṭha dhammikaṁ payātaṁ bhikkhaṁ paṭiggaṇheyya, kathaṁ tassa rājā Pasenadi Kosalo sammukhībhāvampi na dadeyya, passa Ambaṭṭha yāva aparaddhañca te idaṁ ācariyassa brāhmaṇassa Pokkharasātissa.

284. Taṁ kiṁ maññasi Ambaṭṭha, idha rājā Pasenadi Kosalo hatthigīvāya vā nisinno assapiṭṭhe vā nisinno rathūpatthare vā ṭhito uggehi vā rājaññehi vā kiñcideva mantanaṁ manteyya, so tamhā padesā apakkamma ekamantaṁ tiṭṭheyya, atha āgaccheyya suddo vā suddadāso vā, tasmiṁ padese ṭhito tadeva mantanaṁ manteyya "evampi rājā Pasenadi Kosalo āha, evampi rājā Pasenadi Kosalo āhā"ti. Apinu so rājabhaṇitaṁ vā bhaṇati rājamantanaṁ vā manteti, ettāvatā so assa rājā vā rājamatto vāti. Nohidaṁ bho Gotama.

285. Evameva kho tvaṁ Ambaṭṭha ye te ahesuṁ brāhmaṇānaṁ pubbakā isayo mantānaṁ kattāro mantānaṁ pavattāro, yesamidaṁ etarahi brāhmaṇā porāṇaṁ mantapadaṁ gītaṁ pavuttaṁ samihitaṁ, tadanugāyanti tadanubhāsanti bhāsitamanubhāsanti vācitamanuvācenti, seyyathidaṁ, Aṭṭhako Vāmako Vāmadevo Vessāmitto Yamataggi[1] Aṅgīraso Bhāradvājo Vāseṭṭho Kassapo Bhagu, tyāhaṁ mante adhiyāmi sācariyakoti, tāvatā tvaṁ bhavissasi isi vā isitthāya vā paṭipannoti netaṁ ṭhānaṁ vijjati.

286. Taṁ kiṁ maññasi Ambaṭṭha, kinti te sutaṁ brāhmaṇānaṁ vuddhānaṁ mahallakānaṁ ācariyapācariyānaṁ bhāsamānānaṁ ye te ahesuṁ brāhmaṇānaṁ pubbākā isayo mantānaṁ kattāro mantānaṁ pavattāro,

---

1. Yamadaggi (Ka)

yesamidaṁ etarahi brāhmaṇā porāṇaṁ mantapadaṁ gītaṁ pavuttaṁ samihitaṁ, tadanugāyanti tadanubhāsanti bhāsitamanubhāsanti vācitamanuvācenti, seyyathidaṁ, Aṭṭhako Vāmako Vāmadevo Vessāmitto Yamataggi Aṅgīraso Bhāradvājo Vāseṭṭho Kassapo Bhagu, evaṁ su te sunhātā suvilittā kappitakesamassū āmukkamaṇikuṇḍalābharaṇā[1] odātavatthavasanā pañcahi kāmaguṇehi samappitā samaṅgībhūtā paricārenti, seyyathāpi tvaṁ etarahi sācariyakoti. Nohidaṁ bho Gotama.

-pa- evaṁ su te sālīnaṁ odanaṁ sucimaṁsūpasecanaṁ vicitakāḷakaṁ anekasūpaṁ anekabyañjanaṁ paribhuñjanti, seyyathāpi tvaṁ etarahi sācariyakoti. Nohidaṁ bho Gotama.

-pa- evaṁ su te veṭhakanatapassāhi nārīhi paricārenti, seyyathāpi tvaṁ etarahi sācariyakoti. Nohidaṁ bho Gotama.

-pa- evaṁ su te kuttavālehi vaḷavārathehi dīghāhi patodalaṭṭhīhi vāhane vitudentā vipariyāyanti, seyyathāpi tvaṁ etarahi sācariyakoti. Nohidaṁ bho Gotama.

-pa- evaṁ su te ukkiṇṇaparikhāsu okkhittapalighāsu nagarūpakārikāsu dīghāsivudhehi[2] purisehi rakkhāpenti, seyyāthāpi tvaṁ etarahi sācariyakoti. Nohidaṁ bho Gotama.

Iti kho Ambaṭṭha neva tvaṁ isi na isitthāya paṭipanno sācariyako, yassa kho pana Ambaṭṭha mayi kaṅkhā vā vimati vā so maṁ pañhena, ahaṁ veyyākaraṇena sodhissāmīti.

## Dvelakkhaṇādassana

287. Atha kho Bhagavā vihārā nikkhamma caṅkamaṁ abbhuṭṭhāsi. Ambaṭṭhopi māṇavo vihārā nikkhamma caṅkamaṁ abbhuṭṭhāsi. Atha kho Ambaṭṭho māṇavo Bhagavantaṁ caṅkamantaṁ anucaṅkamamāno Bhagavato kāye dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇāni samannesi, addasā kho Ambaṭṭho māṇavo Bhagavato

---

1. Āmuttamālābharaṇā (Sī, Syā, I) 2. Dīghāsibaddhehi (Syā, I)

kāye dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇāni yebhuyyena ṭhapetvā dve, dvīsu mahāpurisalakkhaṇesu kaṅkhati vicikicchati nādhimuccati na sampasīdati, kosohite ca vatthaguyhe pahūtajivhatāya ca.

288. Atha kho Bhagavato etadahosi "passati kho me ayaṁ Ambaṭṭho māṇavo dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇāni yebhuyyena ṭhapetvā dve, dvīsu mahāpurisalakkhaṇesu kaṅkhati vicikicchati nādhimuccati na sampasīdati, kosohite ca vatthaguyhe pahūtajivhatāya cā"ti. Atha kho Bhagavā tathārūpaṁ iddhābhisaṅkhāraṁ abhisaṅkhāsi. Yathā addasa Ambaṭṭho māṇavo Bhagavato kosohitaṁ vatthaguyhaṁ. Atha kho Bhagavā jivhaṁ ninnāmetvā ubhopi kaṇṇasotāni anumasi paṭimasi, ubhopi nāsikasotāni anumasi paṭimasi, kevalaṁpi nalāṭamaṇḍalaṁ jivhāya chādesi. Atha kho Ambaṭṭhassa māṇavassa etadahosi "samannāgato kho samaṇo Gotamo dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇehi paripuṇṇehi no aparipuṇṇehī"ti Bhagavantaṁ etadavoca "handa ca dāni mayaṁ bho Gotama gacchāma, bahukiccā mayaṁ bahukaraṇīyā"ti. Yassadāni tvaṁ Ambaṭṭha kālaṁ maññasīti. Atha kho Ambaṭṭho māṇavo vaḷavārathamāruyha pakkāmi.

289. Tena kho pana samayena brāhmaṇo Pokkharasāti Ukkaṭṭhāya nikkhamitvā mahatā brāhmaṇagaṇena saddhiṁ sake ārāme nisinno hoti Ambaṭṭhaṁyeva māṇavaṁ paṭimānento. Atha kho Ambaṭṭho māṇavo yena sako ārāmo tena pāyāsi, yāvatikā yānassa bhūmi yānena gantvā yānā paccorohitvā pattikova yena brāhmaṇo Pokkharasāti tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā brāhmaṇaṁ Pokkharasātiṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi.

290. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho Ambaṭṭhaṁ māṇavaṁ brāhmaṇo Pokkharasāti etadavoca "kacci tāta Ambaṭṭha addasa taṁ bhavantaṁ Gotaman"ti. Addasāma kho mayaṁ bho taṁ bhavantaṁ Gotamanti. Kacci tāta Ambaṭṭha taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ tathā santaṁyeva saddo abbhuggato no aññathā, kacci pana so bhavaṁ Gotamo tādiso no

aññādisoti. Tathā santaṁyeva bho taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ saddo abbhuggato no aññathā, tādisova so bhavaṁ Gotamo no aññādiso, samannāgato ca so bhavaṁ Gotamo dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇehi paripuṇṇehi no aparipuṇṇehīti. Ahu pana te tāta Ambaṭṭha samaṇena Gotamena saddhiṁ kocideva kathāsallāpoti. Ahu kho me bho samaṇena Gotamena saddhiṁ kocideva kathāsallāpoti. Yathā kathaṁ pana te tāta Ambaṭṭha ahu samaṇena Gotamena saddhiṁ kocideva kathāsallāpoti. Atha kho Ambaṭṭho māṇavo yāvatako[1] ahosi Bhagavatā saddhiṁ kathāsallāpo, taṁ sabbaṁ brāhmaṇassa Pokkharasātissa ārocesi.

291. Evaṁ vutte brāhmaṇo Pokkharasāti Ambaṭṭhaṁ māṇavaṁ etadavoca "aho vata re amhākaṁ paṇḍitaka[2], aho vata re amhākaṁ bahussutaka[3], aho vata re amhākaṁ tevijjaka[4], evarūpena kira bho puriso atthacarakena kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjeyya. Yadeva kho tvaṁ Ambaṭṭha taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ evaṁ āsajja āsajja avacāsi, atha kho so bhavaṁ Gotamo amhepi evaṁ upaneyya upaneyya avaca. Aho vata re amhākaṁ paṇḍitaka, aho vata re amhākaṁ bahussutaka, aho vata re amhākaṁ tevijjaka, evarūpena kira bho puriso atthacarakena kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapajjeyyā"ti, kupito[5] anattamano Ambaṭṭhaṁ māṇavaṁ padasāyeva pavattesi. Icchati ca tāvadeva Bhagavantaṁ dassanāya upasaṅkamituṁ.

### Pokkharasātibuddhūpasaṅkamana

292. Atha kho te brāhmaṇā brāhmaṇaṁ Pokkharasātiṁ etadavocuṁ "ativikālo kho bho ajja samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkamituṁ svedāni[6] bhavaṁ Pokkharasāti samaṇaṁ Gotamaṁ dassānāya upasaṅkamissatī"ti. Atha kho brāhmaṇo Pokkharasāti sake nivesane paṇītaṁ khādanīyaṁ bhojanīyaṁ paṭiyādāpetvā yāne āropetvā ukkāsu

---

1. Yāvatiko (Ka, I) 2. Paṇḍitakā, 3. Bahussutakā,
4. Tevijjakā (Ka) 5. So kupito (I) 6. Dāni sve (Sī, Ka)

dhāriyamānāsu Ukkaṭṭhāya niyyāsi. Yena Icchānaṅgalavanasaṇḍo tena pāyāsi. Yāvatikā yānassa bhūmi, yānena gantvā yānā paccorohitvā pattikova yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi.

293. Ekamantaṁ nisinno kho brāhmaṇo Pokkharasāti Bhagavantaṁ etadavoca "āgamā nu khvidha bho Gotama amhākaṁ antevāsī Ambaṭṭho māṇavo"ti. Āgamā kho te[1] brāhmaṇa antevāsī Ambaṭṭho māṇavoti. Ahu pana te bho Gotama Ambaṭṭhena māṇavena saddhiṁ kocideva kathāsallāpoti. Ahu kho me brāhmaṇa Ambaṭṭhena māṇavena saddhiṁ kocideva kathāsallāpoti. Yathākathaṁ pana te bho Gotama ahu Ambaṭṭhena māṇavena saddhiṁ kocideva kathāsallāpoti. Atha kho Bhagavā yāvatako ahosi Ambaṭṭhena māṇavena saddhiṁ kathāsallāpo, taṁ sabbaṁ brāhmaṇassa Pokkharasātissa ārocesi. Evaṁ vutte brāhmaṇo Pokkharasāti Bhagavantaṁ etadavoca "bālo bho Gotama Ambaṭṭho māṇavo, khamatu bhavaṁ Gotamo Ambaṭṭhassa māṇavassā"ti. Sukhī hotu brāhmaṇa Ambaṭṭho māṇavoti.

294. Atha kho brāhmaṇo Pokkharasāti Bhagavato kāye dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇāni samannesi. Addasā kho brāhmaṇo Pokkharasāti Bhagavato kāye dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇāni yebhuyyena ṭhapetvā dve, dvīsu mahāpurisalakkhaṇesu kaṅkhati vicikicchati nādhimuccati na sampasīdati kosohite ca vatthaguyhe pahūtajivhatāya ca.

295. Atha kho Bhagavato etadahosi "passati kho me ayaṁ brāhmaṇo Pokkharasāti dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇāni yebhuyyena ṭhapetvā dve, dvīsu mahāpurisalakkhaṇesu kaṅkhati vicikicchati nādhimuccati na sampasīdati kosohite ca vatthaguyhe pahūtajivhatāya cā"ti. Atha kho Bhagavā tathārūpaṁ iddhābhisaṅkhāraṁ abhisaṅkhāsi. Yathā addasa brāhmaṇo Pokkharasāti Bhagavato kosohitaṁ vatthaguyhaṁ. Atha

---

1. Tedha (Syā), te idha (I)

kho Bhagavā jivhaṁ ninnāmetvā ubhopi kaṇṇasotāni anumasi paṭimasi, ubhopi nāsikasotāni anumasi paṭimasi, kevalampi nalāṭamaṇḍalaṁ jivhāya chādesi.

296. Atha kho brāhmaṇassa Pokkharasātissa etadahosi "samannāgato kho samaṇo Gotamo dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇehi paripuṇṇehi no aparipuṇṇehī"ti Bhagavantaṁ etadavoca "adhivāsetu me bhavaṁ Gotamo ajjatanāya bhattaṁ saddhiṁ bhikkhusaṁghenā"ti. Adhivāsesi Bhagavā tuṇhībhāvena.

297. Atha kho brāhmaṇo Pokkharasāti Bhagavato adhivāsanaṁ viditvā Bhagavato kālaṁ ārocesi "kālo bho Gotama niṭṭhitaṁ bhattan"ti. Atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya saddhiṁ bhikkhusaṁghena yena brāhmaṇassa Pokkharasātissa nivesanaṁ tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi. Atha kho brāhmaṇo Pokkharasāti Bhagavantaṁ paṇītena khādanīyena bhojanīyena sahatthā santappesi sampavāresi, māṇavakāpi bhikkhusaṁghaṁ. Atha kho brāhmaṇo Pokkharasāti Bhagavantaṁ bhuttāviṁ onītapattapāṇiṁ aññataraṁ nīcaṁ āsanaṁ gahetvā ekamantaṁ nisīdi.

298. Ekamantaṁ nisinnassa kho brāhmaṇassa Pokkharasātissa Bhagavā anupubbiṁ kathaṁ kathesi, seyyathidaṁ, dānakathaṁ sīlakathaṁ saggakathaṁ kāmānaṁ ādīnavaṁ okāraṁ saṁkilesaṁ nekkhamme ānisaṁsaṁ pakāsesi. Yadā Bhagavā aññāsi brāhmaṇaṁ Pokkharasātiṁ kallacittaṁ muducittaṁ vinīvaraṇacittaṁ udaggacittaṁ pasannacittaṁ, atha yā Buddhānaṁ sāmukkaṁsikā dhammadesanā, taṁ pakāsesi dukkhaṁ samudayaṁ nirodhaṁ maggaṁ, seyyathāpi nāma suddhaṁ vatthaṁ apagatakāḷakaṁ sammadeva rajanaṁ paṭiggaṇheyya, evameva brāhmaṇassa Pokkharasātissa tasmiṁyeva āsane virajaṁ vītamalaṁ dhammacakkhuṁ udapādi "yaṁ kiñci samudayadhammaṁ, sabbaṁ taṁ nirodhadhamman"ti.

## Pokkharasāti-upāsakattapaṭivedanā

299. Atha kho brāhmaṇo Pokkharasāti diṭṭhadhammo pattadhammo viditadhammo pariyogāḷhadhammo tiṇṇavicikiccho vigatakathaṁkatho

vesārajjappatto aparappaccayo Satthusāsane Bhagavantaṁ etadavoca “abhikkantaṁ bho Gotama, abhikkantaṁ bho Gotama, seyyathāpi bho Gotama nikkujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya ‘cakkhumanto rūpāni dakkhantī’ti, evamevaṁ bhotā Gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāhaṁ bho Gotama saputto sabhariyo sapariso sāmacco bhavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañca bhikkhusaṁghañca, upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gataṁ, yathā ca bhavaṁ Gotamo Ukkaṭṭhāya aññāni upāsakakulāni upasaṅkamati, evameva bhavaṁ Gotamo Pokkharasātikulaṁ upasaṅkamatu. Tattha ye te māṇavakā vā māṇavikā vā bhavantaṁ Gotamaṁ abhivādessanti vā paccuṭṭhissanti[1] vā āsanaṁ vā udakaṁ vā dassanti cittaṁ vā pasādessanti, tesaṁ taṁ bhavissati dīgharattaṁ hitāya sukhāyā”ti. Kalyāṇaṁ vuccati brāhmaṇāti.

## Ambaṭṭhasuttaṁ niṭṭhitaṁ tatiyaṁ.

1. Paccuṭṭhassanti (I)

# 4. Soṇadaṇḍasutta

### Campeyyakabrāhmaṇagahapatikā

300. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Aṅgesu cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ pañcamattehi bhikkhusatehi yena Campā tadavasari. Tatra sudaṁ Bhagavā Campāyaṁ viharati Gaggarāya pokkharaṇiyā tīre. Tena kho pana samayena Soṇadaṇḍo brāhmaṇo Campaṁ ajjhāvasati sattussadaṁ satiṇakaṭṭhodakaṁ sadhaññaṁ rājabhoggaṁ raññā Māgadhena Seniyena Bimbisārena dinnaṁ rājadāyaṁ brahmadeyyaṁ.

301. Assosuṁ kho Campeyyakā brāhmaṇagahapatikā "samaṇo khalu bho Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito Aṅgesu cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ pañcamattehi bhikkhusatehi Campaṁ anuppatto Campāyaṁ viharati Gaggarāya pokkharaṇiyā tīre. Taṁ kho pana bhavantaṁ Gotamaṁ evaṁ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato 'itipi so Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā', so imaṁ lokaṁ sadevakaṁ samārakaṁ sabrahmakaṁ sassamaṇabrāhmaṇiṁ pajaṁ sadevamanussaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedeti, so dhammaṁ deseti ādikalyāṇaṁ majjhekalyāṇaṁ pariyosānakalyāṇaṁ sātthaṁ sabyañjanaṁ kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ pakāseti, sādhu kho pana tathārūpānaṁ arahataṁ dassanaṁ hotī"ti. Atha kho Campeyyakā brāhmaṇagahapatikā Campāya nikkhamitvā saṅghasaṅghī[1] gaṇībhūtā yena Gaggarā pokkharaṇī tenupasaṅkamanti.

302. Tena kho pana samayena Soṇadaṇḍo brāhmaṇo uparipāsāde divāseyyaṁ upagato hoti. Addasā kho Soṇadaṇḍo brāhmaṇo Campeyyake brāhmaṇagahapatike Campāya nikkhamitvā saṅghasaṅghī [2] gaṇībhūte yena Gaggarā pokkharaṇī tenupasaṅkamante, disvā khattaṁ āmantesi "kiṁ nu kho bho khatte Campeyyakā brāhmaṇagahapatikā

---

1. Saṅghā saṅghī (Sī, Syā, I)  2. Saṅghe saṅghī (Sī, I) saṅghā saṅghī (Syā)

Campāya nikkhamitvā saṅghasaṅghī gaṇībhūtā yena Gaggarā pokkharaṇī tenupasaṅkamantī"ti. Atthi kho bho samaṇo Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito Aṅgesu cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ pañcamattehi bhikkhusatehi Campaṁ anuppatto Campāyaṁ viharati Gaggarāya pokkharaṇiyā tīre. Taṁ kho pana bhavantaṁ Gotamaṁ evaṁ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato "itipi so Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā"ti. Tamete bhavantaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkamantīti. Tena hi bho khatte yena Campeyyakā brāhmaṇagahapatikā tenupasaṅkama, upasaṅkamitvā Campeyyake brāhmaṇagahapatike evaṁ vadehi "Soṇadaṇḍo bho brāhmaṇo evamāha āgamentu kira bhavanto, Soṇadaṇḍopi brāhmaṇo samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkamissatī"ti. "Evaṁ bho"ti kho so khattā Soṇadaṇḍassa brāhmaṇassa paṭissutvā yena Campeyyakā brāhmaṇagahapatikā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Campeyyake brāhmaṇagahapatike etadavoca "Soṇadaṇḍo bho brāhmaṇo evamāha āgamentu kira bhavanto, Soṇadaṇḍopi brāhmaṇo samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkamissatī"ti.

## Soṇadaṇḍaguṇakathā

303. Tena kho pana samayena nānāverajjakānaṁ brāhmaṇānaṁ pañcamattāni brāhmaṇasatāni Campāyaṁ paṭivasanti kenacideva karaṇīyena, assosuṁ kho te brāhmaṇā "Soṇadaṇḍo kira brāhmaṇo samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkamissatī"ti. Atha kho te brāhmaṇā yena Soṇadaṇḍo brāhmaṇo tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Soṇadaṇḍaṁ brāhmaṇaṁ etadavocuṁ "saccaṁ kira bhavaṁ Soṇadaṇḍo samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkamissatī"ti. Evaṁ kho me bho hoti "ahampi samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkamissāmī"ti.

Mā bhavaṁ Soṇadaṇḍo samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkami, na arahati bhavaṁ Soṇadaṇḍo samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkamituṁ, sace bhavaṁ Soṇadaṇḍo samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkamissati,

bhoto Soṇadaṇḍassa yaso hāyissati, samaṇassa Gotamassa yaso abhivaḍḍhissati. Yampi bhoto Soṇadaṇḍassa yaso hāyissati, samaṇassa Gotamassa yaso abhivaḍḍhissati, imināpaṅgena na arahati bhavaṁ Soṇadaṇḍo samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkamituṁ, samaṇotveva Gotamo arahati bhavantaṁ Soṇadaṇḍaṁ dassanāya upasaṅkamituṁ.

Bhavaṁ hi Soṇadaṇḍo ubhato sujāto mātito ca pitito ca saṁsuddhagahaṇiko yāva sattamā pitāmahayugā akkhitto anupakkuṭṭho jātivādena. Yampi bhavaṁ Soṇadaṇḍo ubhato sujāto mātito ca pitito ca saṁsuddhagahaṇiko yāva sattamā pitāmahayugā akkhitto anupakkuṭṭho jātivādena, imināpaṅgena na arahati bhavaṁ Soṇadaṇḍo samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkamituṁ, samaṇotveva Gotamo arahati bhavantaṁ Soṇadaṇḍaṁ dassanāya upasaṅkamituṁ.

Bhavaṁ hi Soṇadaṇḍo aḍḍho mahaddhano mahābhogo -pa-.

Bhavaṁ hi Soṇadaṇḍo ajjhāyako mantadharo tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū sanighaṇḍukeṭubhānaṁ sākkharappabhedānaṁ itihāsapañcamānaṁ padako veyyākaraṇo lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anavayo -pa-.

Bhavaṁ hi Soṇadaṇḍo abhirūpo dassanīyo pāsādiko paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgato brahmavaṇṇī brahmavacchasī[1] akhuddāvakāso dassanāya -pa-.

Bhavaṁ hi Soṇadaṇḍo sīlavā vuddhasīlī vuddhasīlena samannāgato -pa-.

Bhavaṁ hi Soṇadaṇḍo kalyāṇavāco kalyāṇavākkaraṇo poriyā vācāya samannāgato vissaṭṭhāya anelagalāya[2] atthassa viññāpaniyā -pa-.

Bhavaṁ hi Soṇadaṇḍo bahūnaṁ ācariyapācariyo tīṇi māṇavakasatāni mante vāceti, bahū kho pana nānādisā nānājanapadā māṇavakā

---

1. Brahmaḍḍhī (Sī), brahmavaccasī (I)  2. Aneḷagalāya (Sī, I), anelagaḷāya (Ka)

āgacchanti bhoto Soṇadaṇḍassa santike mantatthikā mante adhiyitukāmā -pa-.

Bhavaṁ hi Soṇadaṇḍo jiṇṇo vuddho mahallako addhagato vayo-anuppatto, samaṇo Gotamo taruṇo ceva taruṇapabbajito ca -pa-.

Bhavaṁ hi Soṇadaṇḍo rañño Māgadhassa Seniyassa Bimbisārassa sakkato garukato mānito pūjito apacito -pa-.

Bhavaṁ hi Soṇadaṇḍo brāhmaṇassa Pokkharasātissa sakkato garukato mānito pūjito apacito -pa-.

Bhavaṁ hi Soṇadaṇḍo Campaṁ ajjhāvasati sattussadaṁ satiṇakaṭṭhodakaṁ sadhaññaṁ rājabhoggaṁ raññā Māgadhena Seniyena Bimbisārena dinnaṁ rājadāyaṁ brahmadeyyaṁ. Yampi bhavaṁ Soṇadaṇḍo Campaṁ ajjhāvasati sattussadaṁ satiṇakaṭṭhodakaṁ sadhaññaṁ rājabhoggaṁ raññā Māgadhena Seniyena Bimbisārena dinnaṁ rājadāyaṁ brahmadeyyaṁ, imināpaṅgena na arahati bhavaṁ Soṇadaṇḍo samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkamituṁ, samaṇotveva Gotamo arahati Bhavantaṁ Soṇadaṇḍaṁ dassanāya upasaṅkamituntī.

## Buddhaguṇakathā

304. Evaṁ vutte Soṇadaṇḍo brāhmaṇo te brāhmaṇe etadavoca—

"Tena hi bho mamapi suṇātha, yathā mayameva arahāma taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkamituṁ, natveva arahati so bhavaṁ Gotamo amhākaṁ dassanāya upasaṅkamituṁ. Samaṇo khalu bho Gotamo ubhato sujāto mātito ca pitito ca saṁsuddhagahaṇiko yāva sattamā pitāmahayugā akkhitto anupakkuṭṭho jātivādena. Yampi bho samaṇo Gotamo ubhato sujāto mātito ca pitito ca saṁsuddhagahaṇiko yāva sattamā pitāmahayugā akkhitto anupakkuṭṭho jātivādena, imināpaṅgena na arahati so bhavaṁ Gotamo amhākaṁ dassanāya

upasaṅkamituṁ, atha kho mayameva arahāma taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkamituṁ.

Samaṇo khalu bho Gotamo mahantaṁ ñātisaṁghaṁ ohāya pabbajito -pa-.

Samaṇo khalu bho Gotamo pahūtaṁ hiraññasuvaṇṇaṁ ohāya pabbajito bhūmigatañca vehāsaṭṭhañca -pa-.

Samaṇo khalu bho Gotamo daharova samāno yuvā susukāḷakeso bhadrena yobbanena samannāgato paṭhamena vayasā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito -pa-.

Samaṇo khalu bho Gotamo akāmakānaṁ mātāpitūnaṁ assumukhānaṁ rudantānaṁ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito -pa-.

Samaṇo khalu bho Gotamo abhirūpo dassanīyo pāsādiko paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgato brahmavaṇṇī brahmavacchasī akhuddāvakāso dassanāya -pa-.

Samaṇo khalu bho Gotamo sīlavā ariyasīlī kusalasīlī kusalasīlena samannāgato -pa-.

Samaṇo khalu bho Gotamo kalyāṇavāco kalyāṇavākkaraṇo poriyā vācāya samannāgato vissaṭṭhāya anelagalāya atthassa viññāpaniyā -pa-.

Samaṇo khalu bho Gotamo bahūnaṁ ācariyapācariyo -pa-.

Samaṇo khalu bho Gotamo khīṇakāmarāgo vigatacāpallo -pa-.

Samaṇo khalu bho Gotamo kammavādī kiriyavādī apāpapurekkhāro brahmaññāya pajāya -pa-.

Samaṇo khalu bho Gotamo uccā kulā pabbajito asambhinnakhattiyakulā -pa-.

Samaṇo khalu bho Gotamo aḍḍhā kulā pabbajito mahaddhanā mahābhogā -pa-.

Samaṇaṁ khalu bho Gotamaṁ tiroraṭṭhā tirojanapadā pañhaṁ pucchituṁ āgacchanti -pa-.

Samaṇaṁ khalu bho Gotamaṁ anekāni devatāsahassāni pāṇehi saraṇaṁ gatāni -pa-.

Samaṇaṁ khalu bho Gotamaṁ evaṁ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato 'itipi so Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā'ti -pa-.

Samaṇo khalu bho Gotamo dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇehi samannāgato -pa-.

Samaṇo khalu bho Gotamo ehisvāgatavādī sakhilo sammodako abbhākuṭiko uttānamukho pubbabhāsī -pa-.

Samaṇo khalu bho Gotamo catunnaṁ parisānaṁ sakkato garukato mānito pūjito apacito -pa-.

Samaṇe khalu bho Gotame bahū devā ca manussā ca abhippasannā -pa-.

Samaṇo khalu bho Gotamo yasmiṁ gāme vā nigame vā paṭivasati, na tasmiṁ gāme vā nigame vā amanussā manusse viheṭhenti -pa-.

Samaṇo khalu bho Gotamo saṅghī gaṇī gaṇācariyo puthutitthakarānaṁ aggamakkhāyati, yathā kho pana bho etesaṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ yathā vā tathā vā yaso samudāgacchati, na hevaṁ samaṇassa Gotamassa yaso samudāgato, atha kho anuttarāya vijjācaraṇasampadāya samaṇassa Gotamassa yaso samudāgato -pa-.

Samaṇaṁ khalu bho Gotamaṁ rājā Māgadho Seniyo Bimbisāro saputto sabhariyo sapariso sāmacco pāṇehi saraṇaṁ gato -pa-.

Samaṇaṁ khalu bho Gotamaṁ rājā Pasenadi Kosalo saputto sabhariyo sapariso sāmacco pāṇehi saraṇaṁ gato -pa-.

Samaṇaṁ khalu Gotamaṁ brāhmaṇo Pokkharasāti saputto sabhariyo sapariso sāmacco pāṇehi saraṇaṁ gato -pa-.

Samaṇo khalu bho Gotamo rañño Māgadhassa Seniyassa Bimbisārassa sakkato garukato mānito pūjito apacito -pa-.

Samaṇo khalu bho Gotamo rañño Pasenadissa Kosalassa sakkato garukato mānito pūjito apacito -pa-.

Samaṇo khalu bho Gotamo brāhmaṇassa Pokkharasātissa sakkato garukato mānito pūjito apacito -pa-.

Samaṇo khalu bho Gotamo Campaṁ anuppatto Campāyaṁ viharati Gaggarāya pokkharaṇiyā tīre, ye kho pana bho keci samaṇā vā brāhmaṇā vā amhākaṁ gāmakhettaṁ āgacchanti, atithī no te honti, atithī kho panamhehi sakkātabbā garukātabbā mānetabbā pūjetabbā apacetabbā. Yampi bho samaṇo Gotamo Campaṁ anuppatto Campāyaṁ viharati Gaggarāya pokkharaṇiyā tīre, atithimhākaṁ samaṇo Gotamo, atithi kho panamhehi sakkātabbo garukātabbo mānetabbo pūjetabbo apacetabbo, imināpaṅgena na arahati so bhavaṁ Gotamo amhākaṁ dassanāya upasaṅkamituṁ, atha kho mayameva arahāma taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkamituṁ. Ettake kho ahaṁ bho tassa bhoto Gotamassa vaṇṇe pariyāpuṇāmi, no ca kho so bhavaṁ Gotamo ettakavaṇṇo, aparimāṇavaṇṇo hi so bhavaṁ Gotamo"ti.

305. Evaṁ vutte te brāhmaṇā Soṇadaṇḍaṁ brāhmaṇaṁ etadavocuṁ "yathā kho bhavaṁ Soṇadaṇḍo samaṇassa Gotamassa vaṇṇe bhāsati. Ito cepi so bhavaṁ Gotamo yojanasate viharati, alameva saddhena kulaputtena dassanāya upasaṅkamituṁ api puṭosenā"ti. Tena hi bho sabbeva mayaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkamissāmāti.

## Soṇadaṇḍa parivitakka

306. Atha kho Soṇadaṇḍo brāhmaṇo mahatā brāhmaṇagaṇena saddhiṁ yena Gaggārā pokkharaṇī tenupasaṅkami. Atha kho Soṇadaṇḍassa brāhmaṇassa tirovanasaṇḍagatassa evaṁ cetaso parivitakko udapādi "ahañceva kho pana samaṇaṁ Gotamaṁ pañhaṁ puccheyyaṁ, tatra ce maṁ samaṇo Gotamo evaṁ vadeyya 'na kho esa brāhmaṇa pañho evaṁ pucchitabbo, evaṁ nāmesa brāhmaṇa pañho pucchitabbo'ti, tena maṁ ayaṁ parisā paribhaveyya 'bālo Soṇadaṇḍo brāhmaṇo abyatto, nāsakkhi samaṇaṁ Gotamaṁ yoniso pañhaṁ pucchitun'ti. Yaṁ kho panāyaṁ parisā paribhaveyya, yasopi tassa hāyetha. Yassa kho pana yaso hāyetha, bhogāpi tassa hāyeyyuṁ, yasoladdhā kho pana amhākaṁ bhogā. Mamañceva kho pana samaṇo Gotamo pañhaṁ puccheyya, tassa cāhaṁ pañhassa veyyākaraṇena cittaṁ na ārādheyyaṁ, tatra ce maṁ samaṇo Gotamo evaṁ vadeyya 'na kho esa brāhmaṇa pañho evaṁ byākātabbo, evaṁ nāmesa brāhmaṇa pañho byākātabbo'ti, tena maṁ ayaṁ parisā paribhaveyya 'bālo Soṇadaṇḍo brāhmaṇo abyatto, nāsakkhi samaṇassa Gotamassa pañhassa veyyākaraṇena cittaṁ ārādhetun'ti. Yaṁ kho panāyaṁ parisā paribhaveyya, yasopi tassa hāyetha. Yassa kho pana yaso hāyetha, bhogāpi tassa hāyeyyuṁ, yasoladdhā kho pana amhākaṁ bhogā. Ahañceva kho pana evaṁ samīpagato samāno adisvāva samaṇaṁ Gotamaṁ nivatteyyaṁ, tena maṁ ayaṁ parisā paribhaveyya 'bālo Soṇadaṇḍo brāhmaṇo abyatto mānathaddho bhīto ca, no visahati samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkamituṁ, kathaṁ hi nāma evaṁ samīpagato samāno adisvā samaṇaṁ Gotamaṁ nivattissatī'ti. Yaṁ kho panāyaṁ parisā paribhaveyya, yasopi tassa hāyetha. Yassa kho pana yaso hāyetha, bhogāpi tassa hāyeyyuṁ, yasoladdhā kho panamhākaṁ bhogā"ti.

307. Atha kho Soṇadaṇḍo brāhmaṇo yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Campeyyakāpi kho

brāhmaṇagahapatikā appekacce Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, appekacce Bhagavatā saddhiṁ sammodiṁsu, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, appekacce yena Bhagavā tenañjaliṁ paṇāmetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, appekacce nāmagottaṁ sāvetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, appekacce tuṇhībhūtā ekamantaṁ nisīdiṁsu.

308. Tatrapi sudaṁ Soṇadaṇḍo brāhmaṇo etadeva bahulamanuvitakkento nisinno hoti “ahañceva kho pana samaṇaṁ Gotamaṁ pañhaṁ puccheyyaṁ, tatra ce maṁ samaṇo Gotamo evaṁ vadeyya ‘na kho esa brāhmaṇa pañho evaṁ pucchitabbo, evaṁ nāmesa brāhmaṇa pañho pucchitabbo’ti. Tena maṁ ayaṁ parisā paribhaveyya ‘bālo Soṇadaṇḍo brāhmaṇo abyatto, nāsakkhi samaṇaṁ Gotamaṁ yoniso pañhaṁ pucchitun’ti. Yaṁ kho panāyaṁ parisā paribhaveyya, yasopi tassa hāyetha. Yassa kho pana yaso hāyetha, bhogāpi tassa hāyeyyuṁ, yasoladdhā kho panamhākaṁ bhogā. Mamañceva kho pana samaṇo Gotamo pañhaṁ puccheyya, tassa cāhaṁ pañhassa veyyākaraṇena cittaṁ na ārodheyyaṁ. Tatra ce maṁ samaṇo Gotamo evaṁ vadeyya ‘na kho esa brāhmaṇa pañho evaṁ byākātabbo, evaṁ nāmesa brāhmaṇa pañho byākātabbo’ti. Tena maṁ ayaṁ parisā paribhaveyya ‘bālo Soṇadaṇḍo brāhmaṇo abyatto, nāsakkhi samaṇassa Gotamassa pañhassa veyyākaraṇena cittaṁ ārādhetun’ti. Yaṁ kho panāyaṁ parisā paribhaveyya, yasopi tassa hāyetha. Yassa kho pana yaso hāyetha, bhogāpi tassa hāyeyyuṁ, yasoladdhā kho panamhākaṁ bhogā. Aho vata maṁ samaṇo Gotamo sake ācariyake tevijjake pañhaṁ puccheyya, addhā vatassāhaṁ cittaṁ ārādheyyaṁ pañhassa veyyākaraṇenā”ti.

## Brāhmaṇapaññatti

309. Atha kho Bhagavato Soṇadaṇḍassa brāhmaṇassa cetasā cetoparivitakkamaññāya etadahosi “vihaññati kho ayaṁ Soṇadaṇḍo brāhmaṇo sakena cittena, yaṁnūnāhaṁ Soṇadaṇḍaṁ brāhmaṇaṁ sake ācariyake tevijjake pañhaṁ puccheyyan”ti. Atha kho Bhagavā

Soṇadaṇḍaṁ brāhmaṇaṁ etadavoca “katihi pana brāhmaṇa aṅgehi samannāgataṁ brāhmaṇā brāhmaṇaṁ paññapenti, ‘brāhmaṇosmī’ti ca vadamāno sammā vadeyya, na ca pana musāvādaṁ āpajjeyyā”ti.

310. Atha kho Soṇadaṇḍassa brāhmaṇassa etadahosi “yaṁ vata no ahosi icchitaṁ, yaṁ ākaṅkhitaṁ, yaṁ adhippetaṁ, yaṁ abhipatthitaṁ ‘aho vata maṁ samaṇo Gotamo sake ācariyake tevijjake pañhaṁ puccheyya, addhā vatassāhaṁ cittaṁ ārādheyyaṁ pañhassa veyyākaraṇenā’ti. Tatra maṁ samaṇo Gotamo sake ācariyake tevijjake pañhaṁ pucchati. Addhā vatassāhaṁ cittaṁ ārādhessāmi pañhassa veyyākaraṇenā”ti.

311. Atha kho Soṇadaṇḍo brāhmaṇo abbhunnāmetvā kāyaṁ anuviloketvā parisaṁ Bhagavantaṁ etadavoca “pañcahi bho Gotama aṅgehi samannāgataṁ brāhmaṇā brāhmaṇaṁ paññapenti, ‘brāhmaṇosmī’ti ca vadamāno sammā vadeyya, na ca pana musāvādaṁ āpajjeyya. Katamehi pañcahi. Idha bho Gotama brāhmaṇo ubhato sujāto hoti mātito ca pitito ca saṁsuddhagahaṇiko yāva sattamā pitāmahayugā akkhitto anupakkuṭṭho jātivādena, ajjhāyako hoti mantadharo tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū sanighaṇḍukeṭubhānaṁ sākkharappabhedānaṁ itihāsapañcamānaṁ padako veyyākaraṇo lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anavayo, abhirūpo hoti dassanīyo pāsādiko paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgato brahmavaṇṇī brahmavacchasī akhuddāvakāso dassanāya, sīlavā hoti vuddhasīlī vuddhasīlena samannāgato, paṇḍito ca hoti medhāvī paṭhamo vā dutiyo vā sujaṁ paggaṇhantānaṁ. Imehi kho bho Gotama pañcahi aṅgehi samannāgataṁ brāhmaṇā brāhmaṇaṁ paññapenti, ‘brāhmaṇosmī’ti ca vadamāno sammā vadeyya, na ca pana musāvādaṁ āpajjeyyā”ti.

Imesaṁ pana brāhmaṇa pañcannaṁ aṅgānaṁ sakkā ekaṁ aṅgaṁ ṭhapayitvā catūhaṅgehi samannāgataṁ brāhmaṇā brāhmaṇaṁ paññapetuṁ, “brāhmaṇosmī”ti ca vadamāno sammā vadeyya, na ca pana musāvādaṁ āpajjeyyāti.

Sakkā bho Gotama, imesaṁ hi bho Gotama pañcannaṁ aṅgānaṁ vaṇṇaṁ ṭhapayāma, kiṁ hi vaṇṇo karissati. Yato kho bho Gotama brāhmaṇo ubhato sujāto hoti mātito ca pitito ca saṁsuddhagahaṇiko yāva sattamā pitāmahayugā akkhitto anupakkuṭṭho jātivādena, ajjhāyako ca hoti mantadharo ca tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū sanighaṇḍukeṭubhānaṁ sākkharappabhedānaṁ itihāsapañcamānaṁ padako veyyākaraṇo lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anavayo, sīlavā ca hoti vuddhasīlī vuddhasīlena samannāgato, paṇḍito ca hoti medhāvī paṭhamo vā dutiyo vā sujaṁ paggaṇhantānaṁ. Imehi kho bho Gotama catūhaṅgehi samannāgataṁ brāhmaṇā brāhmaṇaṁ paññapenti, "brāhmaṇosmī"ti ca vadamāno sammā vadeyya, na ca pana musāvādaṁ āpajjeyyāti.

312. Imesaṁ pana brāhmaṇa catunnaṁ aṅgānaṁ sakkā ekaṁ aṅgaṁ ṭhapayitvā tīhaṅgehi samannāgataṁ brāhmaṇā brāhmaṇaṁ paññapetuṁ, "brāhmaṇosmī"ti ca vadamāno sammā vadeyya, na ca pana musāvādaṁ āpajjeyyāti. Sakkā bho Gotama, imesaṁ hi bho Gotama catunnaṁ aṅgānaṁ mante ṭhapayāma, kiṁ hi mantā karissanti. Yato kho bho Gotama brāhmaṇo ubhato sujāto hoti mātito ca pitito ca saṁsuddhagahaṇiko yāva sattamā pitāmahayugā akkhitto anupakkuṭṭho jātivādena, sīlavā ca hoti vuddhasīlī vuddhasīlena samannāgato, paṇḍito ca hoti medhāvī paṭhamo vā dutiyo vā sujaṁ paggaṇhantānaṁ. Imehi kho bho Gotama tīhaṅgehi samannāgataṁ brāhmaṇā brāhmaṇaṁ paññapenti, "brāhmaṇosmī"ti ca vadamāno sammā vadeyya, na ca pana musāvādaṁ āpajjeyyāti.

Imesaṁ pana brāhmaṇa tiṇṇaṁ aṅgānaṁ sakkā ekaṁ aṅgaṁ ṭhapayitvā dvīhaṅgehi samannāgataṁ brāhmaṇā brāhmaṇaṁ paññapetuṁ, "brāhmaṇosmī"ti ca vadamāno sammā vadeyya, na ca pana musāvādaṁ āpajjeyyāti. Sakkā bho Gotama, imesaṁ hi bho Gotama tiṇṇaṁ aṅgānaṁ jātiṁ ṭhapayāma, kiṁ hi jāti karissati. Yato kho bho Gotama brāhmaṇo sīlavā hoti vuddhasīlī vuddhasīlena samannāgato, paṇḍito ca

hoti medhāvī paṭhamo vā dutiyo vā sujaṁ paggaṇhantānaṁ. Imehi kho bho Gotama dvīhaṅgehi samannāgataṁ brāhmaṇā brāhmaṇaṁ paññapenti, “brāhmaṇosmī”ti ca vadamāno sammā vadeyya, na ca pana musāvādaṁ āpajjeyyāti.

313. Evaṁ vutte te brāhmaṇā Soṇadaṇḍaṁ brāhmaṇaṁ etadavocuṁ “mā bhavaṁ Soṇadaṇḍo evaṁ avaca, mā bhavaṁ Soṇadaṇḍo evaṁ avaca, apavadateva bhavaṁ Soṇadaṇḍo vaṇṇaṁ, apavadati mante, apavadati jātiṁ, ekaṁsena bhavaṁ Soṇadaṇḍo samaṇasseva Gotamassa vādaṁ anupakkhandatī”ti.

314. Atha kho Bhagavā te brāhmaṇe etadavoca “sace kho tumhākaṁ brāhmaṇānaṁ evaṁ hoti ‘appassuto ca Soṇadaṇḍo brāhmaṇo, akalyāṇavākkaraṇo ca Soṇadaṇḍo brāhmaṇo, duppañño ca Soṇadaṇḍo brāhmaṇo, na ca pahoti Soṇadaṇḍo brāhmaṇo samaṇena Gotamena saddhiṁ asmiṁ vacane paṭimantetun’ti. Tiṭṭhatu Soṇadaṇḍo brāhmaṇo, tumhe mayā saddhiṁ mantavho asmiṁ vacane. Sace pana tumhākaṁ brāhmaṇānaṁ evaṁ hoti ‘bahussuto ca Soṇadaṇḍo brāhmaṇo, kalyāṇavākkaraṇo ca Soṇadaṇḍo brāhmaṇo, paṇḍito ca Soṇadaṇḍo brāhmaṇo, pahoti ca Soṇadaṇḍo brāhmaṇo samaṇena Gotamena saddhiṁ asmiṁ vacane paṭimantetun’ti. Tiṭṭhatha tumhe, Soṇadaṇḍo brāhmaṇo mayā saddhiṁ paṭimantetū”ti.

315. Evaṁ vutte Soṇadaṇḍo brāhmaṇo Bhagavantaṁ etadavoca “tiṭṭhatu bhavaṁ Gotamo, tuṇhī bhavaṁ Gotamo hotu, ahameva tesaṁ sahadhammena paṭivacanaṁ karissāmī”ti. Atha kho Soṇadaṇḍo brāhmaṇo te brāhmaṇe etadavoca “mā bhavanto evaṁ avacuttha, mā bhavanto evaṁ avacuttha ‘apavadateva bhavaṁ Soṇadaṇḍo vaṇṇaṁ, apavadati mante, apavadati jātiṁ, ekaṁsena bhavaṁ Soṇadaṇḍo samaṇasseva Gotamassa vādaṁ anupakkhandatī’ti. Nāhaṁ bho apavadāmi vaṇṇaṁ vā mante vā jātiṁ vā”ti.

316. Tena kho pana samayena Soṇadaṇḍassa brāhmaṇassa bhāgineyyo Aṅgako nāma māṇavako tassaṁ parisāyaṁ nisinno hoti. Atha kho Soṇadaṇḍo brāhmaṇo te brāhmaṇe etadavoca "passanti no bhonto imaṁ Aṅgakaṁ māṇavakaṁ amhākaṁ bhāgineyyan"ti. Evaṁ bho. Aṅgako kho bho māṇavako abhirūpo dassanīyo pāsādiko paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgato brahmavaṇṇī brahmavacchasī akhuddāvakāso dassanāya, nāssa imissaṁ parisāyaṁ samasamo atthi vaṇṇena ṭhapetvā samaṇaṁ Gotamaṁ. Aṅgako kho māṇavako ajjhāyako mantadharo tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū sanighaṇḍukeṭubhānaṁ sākkharappabhedānaṁ itihāsapañcamānaṁ padako veyyākaraṇo lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anavayo, ahamassa mante vācetā. Aṅgako kho māṇavako ubhato sujāto mātito ca pitito ca saṁsuddhagahaṇiko yāva sattamā pitāmahayugā akkhitto anupakkuṭṭho jātivādena, ahamassa mātāpitaro jānāmi. Aṅgako kho māṇavako pāṇampi haneyya, adinnampi ādiyeyya, paradārampi gaccheyya, musāvādampi bhaṇeyya, majjampi piveyya, ettha dāni bho kiṁ vaṇṇo karissati, kiṁ mantā, kiṁ jāti. Yato kho bho brāhmaṇo sīlavā ca hoti vuddhasīlī vuddhasīlena samannāgato, paṇḍito ca hoti medhāvī paṭhamo vā dutiyo vā sujaṁ paggaṇhantānaṁ. Imehi kho bho dvīhaṅgehi samannāgataṁ brāhmaṇā brāhmaṇaṁ paññapenti, "brāhmaṇosmī"ti ca vadamāno sammā vadeyya, na ca pana musāvādaṁ āpajjeyyāti.

## Sīlapaññākathā

317. Imesaṁ pana brāhmaṇa dvinnaṁ aṅgānaṁ sakkā ekaṁ aṅgaṁ ṭhapayitvā ekena aṅgena samannāgataṁ brāhmaṇā brāhmaṇaṁ paññapetuṁ, "brāhmaṇosmī"ti ca vadamāno sammā vadeyya, na ca pana musāvādaṁ āpajjeyyāti. No hidaṁ bho Gotama, sīlaparidhotā hi bho Gotama paññā, paññāparidhotaṁ sīlaṁ. Yattha sīlaṁ tattha paññā, yattha paññā tattha sīlaṁ. Sīlavato paññā, paññavato sīlaṁ. Sīlapaññāṇañca pana lokasmiṁ aggamakkhāyati. Seyyathāpi bho Gotama hatthena vā hatthaṁ dhoveyya, pādena vā pādaṁ dhoveyya, evameva kho bho Gotama sīlaparidhotā paññā,

paññāparidhotaṁ sīlaṁ. Yattha sīlaṁ tattha paññā, yattha paññā tattha sīlaṁ. Sīlavato paññā, paññavato sīlaṁ. Sīlapaññāṇañca pana lokasmiṁ aggamakkhāyatīti. Evametaṁ brāhmaṇa, evametaṁ brāhmaṇa, sīlaparidhotā hi brāhmaṇa paññā, paññāparidhotaṁ sīlaṁ. Yattha sīlaṁ tattha paññā, yattha paññā tattha sīlaṁ. Sīlavato paññā, paññavato sīlaṁ. Sīlapaññāṇañca pana lokasmiṁ aggamakkhāyati. Seyyathāpi brāhmaṇa hatthena vā hatthaṁ dhoveyya, pādena vā pādaṁ dhoveyya, evameva kho brāhmaṇa sīlaparidhotā paññā, paññāparidhotaṁ sīlaṁ. Yattha sīlaṁ tattha paññā, yattha paññā tattha sīlaṁ. Sīlavato paññā, paññavato sīlaṁ. Sīlapaññāṇañca pana lokasmiṁ aggamakkhāyati.

318. Katamaṁ pana taṁ brāhmaṇa sīlaṁ, katamā sā paññāti. Ettakaparamāva mayaṁ bho Gotama etasmiṁ atthe, sādhu vata bhavantaṁyeva Gotamaṁ paṭibhātu etassa bhāsitassa atthoti. Tena hi brāhmaṇa suṇohi sādhukaṁ manasikarohi bhāsissāmīti. "Evaṁ bho"ti kho Soṇadaṇḍo brāhmaṇo Bhagavato paccassosi. Bhagavā etadavoca "idha brāhmaṇa Tathāgato loke uppajjati Arahaṁ Sammāsambuddho -pa-. (Yathā Sāmaññaphale, evaṁ vitthāretabbaṁ.) Evaṁ kho brāhmaṇa bhikkhu sīlasampanno hoti. Idaṁ kho taṁ brāhmaṇa sīlaṁ -pa- paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Dutiyaṁ jhānaṁ. Tatiyaṁ jhānaṁ. Catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati -pa- ñāṇadassānāya cittaṁ abhinīharati, abhininnāmeti -pa-. Idampissa hoti paññāya -pa- nāparaṁ itthattāyāti pajānāti. Idampissa hoti paññāya. Ayaṁ kho sā brāhmaṇa paññā"ti.

### Soṇadaṇḍa upāsakattapaṭivedanā

319. Evaṁ vutte Soṇadaṇḍo brāhmaṇo Bhagavantaṁ etadavoca "abhikkantaṁ bho Gotama, abhikkantaṁ bho Gotama, seyyathāpi bho Gotama nikkujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya 'cakkhumanto rūpāni dakkhantī'ti. Evamevaṁ bhotā Gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito, esāhaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāmi Dhammañca Bhikkhusaṁghañca, upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ

gataṁ, adhivāsetu ca me bhavaṁ Gotamo svātanāya bhattaṁ saddhiṁ bhikkhusaṁghenā”ti. Adhivāsesi Bhagavā tuṇhībhāvena.

320. Atha kho Soṇadaṇḍo brāhmaṇo Bhagavato adhivāsanaṁ viditvā uṭṭhāyāsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkāmi. Atha kho Soṇadaṇḍo brāhmaṇo tassā rattiyā accayena sake nivesane paṇītaṁ khādanīyaṁ bhojanīyaṁ paṭiyādāpetvā Bhagavato kālaṁ ārocāpesi “kālo bho Gotama, niṭṭhitaṁ bhattan”ti. Atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya saddhiṁ bhikkhusaṁghena yena Soṇadaṇḍassa brāhmaṇassa nivesanaṁ tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi. Atha kho Soṇadaṇḍo brāhmaṇo Buddhappamukhaṁ bhikkhusaṁghaṁ paṇītena khādanīyena bhojanīyena sahatthā santappesi sampavāresi.

321. Atha kho Soṇadaṇḍo brāhmaṇo Bhagavantaṁ bhuttāviṁ onītapattapāṇiṁ aññataraṁ nīcaṁ āsanaṁ gahetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Soṇadaṇḍo brāhmaṇo Bhagavantaṁ etadavoca “ahañceva kho pana bho Gotama parisagato samāno āsanā vuṭṭhahitvā bhavantaṁ Gotamaṁ abhivādeyyaṁ, tena maṁ sā parisā paribhaveyya. Yaṁ kho pana sā parisā paribhaveyya, yasopi tassa hāyetha. Yassa kho pana yaso hāyetha, bhogāpi tassa hāyeyyuṁ, yasoladdhā kho panamhākaṁ bhogā. Ahañceva kho pana bho Gotama parisagato samāno añjaliṁ paggaṇheyyaṁ, āsanā me taṁ bhavaṁ Gotamo paccuṭṭhānaṁ dhāretu, ahañceva kho pana bho Gotama parisagato samāno veṭhanaṁ omuñceyyaṁ, sirasā me taṁ bhavaṁ Gotamo abhivādanaṁ dhāretu. Ahañceva kho pana bho Gotama yānagato samāno yānā paccorohitvā bhavantaṁ Gotamaṁ abhivādeyyaṁ, tena maṁ sā parisā paribhaveyya. Yaṁ kho pana sā parisā paribhaveyya, yasopi tassa hāyetha. Yassa kho pana yaso hāyetha, bhogāpi tassa hāyeyyuṁ, yasoladdhā kho panamhākaṁ bhogā. Ahañceva kho pana bho Gotama yānagato samāno patodalaṭṭhiṁ abbhunnāmeyyaṁ, yānā me taṁ bhavaṁ Gotamo paccorohanaṁ dhāretu,

ahañceva kho pana bho Gotama yānagato samāno chattaṁ apanāmeyyaṁ, sirasā me taṁ bhavaṁ Gotamo abhivādanaṁ dhāretū"ti.

322. Atha kho Bhagavā Soṇadaṇḍaṁ brāhmaṇaṁ dhammiyā kathāya sandassetvā samādapetvā samuttejetvā sampahaṁsetvā uṭṭhāyāsanā pakkāmīti.

## Soṇadaṇḍasuttaṁ niṭṭhitaṁ catutthaṁ.

# 5. Kūṭadantasutta

## Khāṇumatakabrāhmaṇagahapatikā

323. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Magadhesu cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ pañcamattehi bhikkhusatehi yena Khāṇumataṁ nāma Magadhānaṁ brāhmaṇagāmo tadavasari. Tatra sudaṁ Bhagavā Khāṇumate viharati Ambalaṭṭhikāyaṁ. Tena kho pana samayena Kūṭadanto brāhmaṇo Khāṇumataṁ ajjhāvasati sattussadaṁ satiṇakaṭṭhodakaṁ sadhaññaṁ rājabhoggaṁ raññā Māgadhena Seniyena Bimbisārena dinnaṁ rājadāyaṁ brahmadeyyaṁ. Tena kho pana samayena Kūṭadantassa brāhmaṇassa mahāyañño upakkhaṭo hoti, satta ca usabhasatāni satta ca vacchatarasatāni satta ca vacchatarīsatāni satta ca ajasatāni satta ca urabbhasatāni thūṇūpanītāni honti yaññatthāya.

324. Assosuṁ kho Khāṇumatakā brāhmaṇagahapatikā "samaṇo khalu bho Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito Magadhesu cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ pañcamattehi bhikkhusatehi Khāṇumataṁ anuppatto Khāṇumate viharati Ambalaṭṭhikāyaṁ. Taṁ kho pana Bhavantaṁ Gotamaṁ evaṁ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato 'itipi so Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā'ti, so imaṁ lokaṁ sadevakaṁ samārakaṁ sabrahmakaṁ sassamaṇabrāhmaṇiṁ pajaṁ sadevamanussaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedeti, so dhammaṁ deseti ādikalyāṇaṁ majjhekalyāṇaṁ pariyosānakalyāṇaṁ sātthaṁ sabyañjanaṁ kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ pakāseti, sādhu kho pana tathārūpānaṁ arahataṁ dassanaṁ hotī"ti.

325. Atha kho Khāṇumatakā brāhmaṇagahapatikā Khāṇumatā nikkhamitvā saṅghasaṅghī gaṇībhūtā yena Ambalaṭṭhikā tenupasaṅkamanti.

326. Tena kho pana samayena Kūṭadanto brāhmaṇo uparipāsāde divāseyyaṁ upagato hoti. Addasā kho Kūṭadanto brāhmaṇo Khāṇumatake brāhmaṇagahapatike Khāṇumatā nikkhamitvā saṅghasaṅghī gaṇībhūte yena Ambalaṭṭhikā tenupasaṅkamante, disvā khattaṁ āmantesi “kiṁ nu kho bho khatte Khāṇumatatā brāhmaṇagahapatikā Khāṇumatā nikkhamitvā saṅghasaṅghī gaṇībhūtā yena Ambalaṭṭhikā tenupasaṅkamantī”ti.

327. Atthi kho bho samaṇo Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito Magadhesu cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ pañcamattehi bhikkhusatehi Khāṇumataṁ anuppatto Khāṇumate viharati Ambalaṭṭhikāyaṁ. Taṁ kho pana bhavantaṁ Gotamaṁ evaṁ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato “itipi so Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā”ti. Tamete bhavantaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkamantīti.

328. Atha kho Kūṭadantassa brāhmaṇassa etadahosi “sutaṁ kho pana metaṁ ‘samaṇo Gotamo tividhaṁ yaññasampadaṁ soḷasaparikkhāraṁ jānātī’ti. Na kho panāhaṁ jānāmi tividhaṁ yaññasampadaṁ soḷasaparikkhāraṁ, icchāmi cāhaṁ mahāyaññaṁ yajituṁ, yaṁnūnāhaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ upasaṅkamitvā tividhaṁ yaññasampadaṁ soḷasaparikkhāraṁ puccheyyan”ti.

329. Atha kho Kūṭadanto brāhmaṇo khattaṁ āmantesi “tena hi bho khatte yena Khāṇumatakā brāhmaṇagahapatikā tenupasaṅkama, upasaṅkamitvā Khāṇumatake brāhmaṇagahapatike evaṁ vadehi Kūṭadanto bho brāhmaṇo evamāha āgamentu kira bhavanto, Kūṭadantopi brāhmaṇo samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkamissatī”ti. “Evaṁ bho”ti kho so khattā Kūṭadantassa brāhmaṇassa paṭissutvā yena Khāṇumatakā brāhmaṇagahapatikā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Khāṇumatake brāhmaṇagahapatike etadavoca “Kūṭadanto bho brāhmaṇo evamāha āgamentu kira bhonto, Kūṭadantopi brāhmaṇo samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkamissatī”ti.

## Kūṭadantaguṇakathā

330. Tena kho pana samayena anekāni brāhmaṇasatāni Khāṇumate paṭivasanti "Kūṭadantassa brāhmaṇassa mahāyaññaṁ anubhavissāmā"ti. Assosuṁ kho te brāhmaṇā "Kūṭadanto kira brāhmaṇo samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkamissatī"ti. Atha kho te brāhmaṇā yena Kūṭadanto brāhmaṇo tenupasaṅkamiṁsu.

331. Upasaṅkamitvā Kūṭadantaṁ brāhmaṇaṁ etadavocuṁ "saccaṁ kira bhavaṁ Kūṭadanto samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkamissatī"ti. Evaṁ kho me bho hoti "ahampi samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkamissāmī"ti. Mā bhavaṁ Kūṭadanto samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkami, na arahati bhavaṁ Kūṭadanto samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkamituṁ. Sace bhavaṁ Kūṭadanto samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkamissati, bhoto Kūṭadantassa yaso hāyissati, samaṇassa Gotamassa yaso abhivaḍḍhissati. Yampi bhoto Kūṭadantassa yaso hāyissati, samaṇassa Gotamassa yaso abhivaḍḍhissati, imināpaṅgena na arahati bhavaṁ Kūṭadanto samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkamituṁ, samaṇotveva Gotamo arahati bhavantaṁ Kūṭadantaṁ dassanāya upasaṅkamituṁ.

Bhavaṁ hi Kūṭadanto ubhato sujāto mātito ca pitito ca saṁsuddhagahaṇiko yāva sattamā pitāmahayugā akkhitto anupakkuṭṭho jātivādena. Yampi bhavaṁ Kūṭadanto ubhato sujāto mātito ca pitito ca saṁsuddhagahaṇiko yāva sattamā pitāmahayugā akkhitto anupakkuṭṭho jātivādena, imināpaṅgena na arahati bhavaṁ Kūṭadanto samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkamituṁ, samaṇotveva Gotamo arahati bhavantaṁ Kūṭadantaṁ dassanāya upasaṅkamituṁ.

Bhavaṁ hi Kūṭadanto aḍḍho mahaddhano mahābhogo pahūtavittūpakaraṇo pahūtajātarūparajato -pa-.

Bhavaṁ hi Kūṭadanto ajjhāyako mantadharo tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū sanighaṇḍukeṭubhānaṁ sākkharappabhedānaṁ itihāsapañcamānaṁ padako veyyākaraṇo lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anavayo -pa-.

Bhavaṁ hi Kūṭadanto abhirūpo dassanīyo pāsādiko paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgato brahmavaṇṇī brahmavacchasī akhuddāvakāso dassanāya -pa-.

Bhavaṁ hi Kūṭadanto sīlavā vuddhasīlī vuddhasīlena samannāgato -pa-.

Bhavaṁ hi Kūṭadanto kalyāṇavāco kalyāṇavākkaraṇo poriyā vācāya samannāgato vissaṭṭhāya anelagalāya atthassa viññāpaniyā -pa-.

Bhavaṁ hi Kūṭadanto bahūnaṁ ācariyapācariyo tīṇi māṇavakasatāni mante vāceti, bahū kho pana nānādisā nānājanapadā māṇavakā āgacchanti bhoto Kūṭadantassa santike mantatthikā mante adhiyitukāmā -pa-.

Bhavaṁ hi Kūṭadanto jiṇṇo vuddho mahallako addhagato vayo-anuppatto, samaṇo Gotamo taruṇo ceva taruṇapabbajito ca -pa-.

Bhavaṁ hi Kūṭadanto rañño Māgadhassa Seniyassa Bimbisārassa sakkato garukato mānito pūjito apacito -pa-.

Bhavaṁ hi Kūṭadanto brāhmaṇassa Pokkharasātissa sakkato garukato mānito pūjito apacito -pa-.

Bhavaṁ hi Kūṭadanto Khāṇumataṁ ajjhāvasati sattussadaṁ satiṇakaṭṭhodakaṁ sadhaññaṁ rājabhoggaṁ raññā Māgadhena Seniyena Bimbisārena dinnaṁ rājadāyaṁ brahmadeyyaṁ. Yampi bhavaṁ Kūṭadanto Khāṇumataṁ ajjhāvasati sattussadaṁ satiṇakaṭṭhodakaṁ sadhaññaṁ rājabhoggaṁ raññā Māgadhena Seniyena Bimbisārena dinnaṁ rājadāyaṁ brahmadeyyaṁ, imināpaṅgena na arahati bhavaṁ Kūṭadanto samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkamituṁ, samaṇotveva Gotamo arahati Bhavantaṁ Kūṭadantaṁ dassanāya upasaṅkamitunti.

## Buddhaguṇakathā

332. Evaṁ vutte Kūṭadanto brāhmaṇo te brāhmaṇe etadavoca—

“Tena hi bho mamapi suṇātha, yathā mayameva arahāma taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkamituṁ, na tveva arahati so bhavaṁ Gotamo amhākaṁ dassanāya upasaṅkamituṁ. Samaṇo khalu bho Gotamo ubhato sujāto mātito ca pitito ca saṁsuddhagahaṇiko yāva sattamā pitāmahayugā akkhitto anupakkuṭṭho jātivādena. Yampi bho samaṇo Gotamo ubhato sujāto mātito ca pitito ca saṁsuddhagahaṇiko yāva sattamā pitāmahayugā akkhitto anupakkuṭṭho jātivādena, imināpaṅgena na arahati so bhavaṁ Gotamo amhākaṁ dassanāya upasaṅkamituṁ, atha kho mayameva arahāma taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkamituṁ.

Samaṇo khalu bho Gotamo mahantaṁ ñātisaṁghaṁ ohāya pabbajito -pa-.

Samaṇo khalu bho Gotamo pahūtaṁ hiraññasuvaṇṇaṁ ohāya pabbajito bhūmigatañca vehāsaṭṭhañca -pa-.

Samaṇo khalu bho Gotamo daharova samāno yuvā susukāḷakeso bhadrena yobbanena samannāgato paṭhamena vayasā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito -pa-.

Samaṇo khalu bho Gotamo akāmakānaṁ mātāpitūnaṁ assumukhānaṁ rudantānaṁ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajito -pa-.

Samaṇo khalu bho Gotamo abhirūpo dassanīyo pāsādiko paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgato brahmavaṇṇī brahmavacchasī akhuddāvakāso dassanāya -pa-.

Samaṇo khalu bho Gotamo sīlavā ariyasīlī kusalasīlī kusalasīlena samannāgato -pa-.

Samaṇo khalu bho Gotamo kalyāṇavāco kalyāṇavākkaraṇo poriyā vācāya samannāgato vissaṭṭhāya anelagalāya atthassa viññāpaniyā -pa-.

Samaṇo khalu bho Gotamo bahūnaṁ ācariyapācariyo -pa-.

Samaṇo khalu bho Gotamo khīṇakāmarāgo vigatacāpallo -pa-.

Samaṇo khalu bho Gotamo kammavādī kiriyavādī apāpapurekkhāro brahmaññāya pajāya -pa-.

Samaṇo khalu bho Gotamo uccā kulā pabbajito asambhinnakhattiyakulā -pa-.

Samaṇo khalu bho Gotamo aḍḍhā kulā pabbajito mahaddhanā mahābhogā -pa-.

Samaṇaṁ khalu bho Gotamaṁ tiroraṭṭhā tirojanapadā pañhaṁ pucchituṁ āgacchanti -pa-.

Samaṇaṁ khalu bho Gotamaṁ anekāni devatāsahassāni pāṇehi saraṇaṁ gatāni -pa-.

Samaṇaṁ khalu bho Gotamaṁ evaṁ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato 'itipi so Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā'ti -pa-.

Samaṇo khalu bho Gotamo dvattiṁsamahāpurisalakkhaṇehi samannāgato -pa-.

Samaṇo khalu bho Gotamo ehisvāgatavādī sakhilo sammodako abbhākuṭiko uttānamukho pubbabhāsī -pa-.

Samaṇo khalu bho Gotamo catunnaṁ parisānaṁ sakkato garukato mānito pūjito apacito -pa-.

Samaṇe khalu bho Gotame bahū devā ca manussā ca abhippasannā -pa-.

Samaṇo khalu bho Gotamo yasmiṁ gāme vā nigame vā paṭivasati, na tasmiṁ gāme vā nigame vā amanussā manusse viheṭhenti -pa-.

Samaṇo khalu bho Gotamo saṅghī gaṇī gaṇācariyo puthutitthakarānaṁ aggamakkhāyati, yathā kho pana bho etesaṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ

yathā vā tathā vā yaso samudāgacchati, na hevaṁ samaṇassa Gotamassa yaso samudāgato, atha kho anuttarāya vijjācaraṇasampadāya samaṇassa Gotamassa yaso samudāgato -pa-.

Samaṇaṁ khalu bho Gotamaṁ rājā Māgadho Seniyo Bimbisāro saputto sabhariyo sapariso sāmacco pāṇehi saraṇaṁ gato -pa-.

Samaṇaṁ khalu bho Gotamaṁ rājā Pasenadi Kosalo saputto sabhariyo sapariso sāmacco pāṇehi saraṇaṁ gato -pa-.

Samaṇaṁ khalu bho Gotamaṁ brāhmaṇo Pokkharasāti saputto sabhariyo sapariso sāmacco pāṇehi saraṇaṁ gato -pa-.

Samaṇo khalu bho Gotamo rañño Māgadhassa Seniyassa Bimbisārassa sakkato garukato mānito pūjito apacito -pa-.

Samaṇo khalu bho Gotamo rañño Pasenadissa Kosalassa sakkato garukato mānito pūjito apacito -pa-.

Samaṇo khalu bho Gotamo brāhmaṇassa Pokkharasātissa sakkato garukato mānito pūjito apacito -pa-.

Samaṇo khalu bho Gotamo Khāṇumataṁ anuppatto Khāṇumate viharati Ambalaṭṭhikāyaṁ, ye kho pana bho keci samaṇā vā brāhmaṇā vā amhākaṁ gāmakhettaṁ āgacchanti, atithī no te honti, atithī kho panamhehi sakkātabbā garukātabbā mānetabbā pūjetabbā apacetabbā. Yampi bho samaṇo Gotamo Khāṇumataṁ anuppatto Khāṇumate viharati Ambalaṭṭhikāyaṁ, atithimhākaṁ samaṇo Gotamo, atithī kho panamhehi sakkātabbo garukātabbo mānetabbo pūjetabbo apacetabbo, imināpaṅgena nārahati so bhavaṁ Gotamo amhākaṁ dassanāya upasaṅkamituṁ, atha kho mayameva arahāma taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkamituṁ. Ettake kho ahaṁ bho tassa bhoto Gotamassa vaṇṇe pariyāpuṇāmi, no ca kho so bhavaṁ Gotamo ettakavaṇṇo, aparimāṇavaṇṇo hi so bhavaṁ Gotamo"ti.

333. Evaṁ vutte te brāhmaṇa Kūṭadantaṁ brāhmaṇaṁ etadavocuṁ "yathā kho bhavaṁ Kūṭadanto samaṇassa Gotamassa vaṇṇe bhāsati, ito cepi so bhavaṁ Gotamo yojanasate viharati, alameva saddhena kulaputtena dassanāya upasaṅkamituṁ api puṭosenā"ti. Tena hi bho sabbeva mayaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ dassanāya upasaṅkamissāmāti.

### Mahāvijitarājayaññakathā

334. Atha kho Kūṭadanto brāhmaṇo mahatā brāhmaṇagaṇena saddhiṁ yena Ambalaṭṭhikā yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi. Khāṇumatakāpi kho brāhmaṇagahapatikā appekacce Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, appekacce Bhagavatā saddhiṁ sammodiṁsu, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, appekacce yena Bhagavā tenañjaliṁ paṇāmetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, appekacce nāmagottaṁ sāvetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, appekacce tuṇhībhūtā ekamantaṁ nisīdiṁsu.

335. Ekamantaṁ nisinno kho Kūṭadanto brāhmaṇo Bhagavantaṁ etadavoca "sutaṁ metaṁ bho Gotama 'samaṇo Gotamo tividhaṁ yaññasampadaṁ soḷasaparikkhāraṁ jānātī'ti, na kho panāhaṁ jānāmi tividhaṁ yaññasampadaṁ soḷasaparikkhāraṁ, icchāmi cāhaṁ mahāyaññaṁ yajituṁ, sādhu me bhavaṁ Gotamo tividhaṁ yaññasampadaṁ soḷasaparikkhāraṁ desetū"ti.

336. Tena hi brāhmaṇa suṇāhi sādhukaṁ manasikarohi bhāsissāmīti. "Evaṁ bho"ti kho Kūṭadanto brāhmaṇo Bhagavato paccassosi. Bhagavā etadavoca, bhūtapubbaṁ brāhmaṇa rājā Mahāvijito nāma ahosi aḍḍho mahaddhano mahābhogo pahūtajātarūparajato pahūtavittūpakaraṇo pahūtadhanadhañño paripuṇṇakosakoṭṭhāgāro. Atha kho brāhmaṇa rañño Mahāvijitassa rahogatassa paṭisallīnassa evaṁ cetaso parivitakko udapādi "adhigatā kho me vipulā mānusakā bhogā, mahantaṁ pathavimaṇḍalaṁ abhivijiya

ajjhāvasāmi, yaṁnūnāhaṁ mahāyaññaṁ yajeyyaṁ yaṁ mama assa dīgharattaṁ hitāya sukhāyā”ti.

337. Atha kho brāhmaṇa rājā Mahāvijito purohitaṁ brāhmaṇaṁ āmantetvā etadavoca “idha mayhaṁ brāhmaṇa rahogatassa paṭisallīnassa evaṁ cetaso parivitakko udapādi, ‘adhigatā kho me vipulā mānusakā bhogā, mahantaṁ pathavimaṇḍalaṁ abhivijiya ajjhāvasāmi, yaṁnūnāhaṁ mahāyaññaṁ yajeyyaṁ yaṁ mama assa dīgharattaṁ hitāya sukhāyā’ti, icchāmahaṁ brāhmaṇa mahāyaññaṁ yajituṁ, anusāsatu maṁ bhavaṁ yaṁ mama assa dīgharattaṁ hitāya sukhāyā”ti.

338. Evaṁ vutte brāhmaṇa purohito brāhmaṇo rājānaṁ Mahāvijitaṁ etadavoca “bhoto kho rañño janapado sakaṇṭako sa-uppīḷo, gāmaghātāpi dissanti, nigamaghātāpi dissanti, nagaraghātāpi dissanti, panthaduhanāpi dissanti. Bhavaṁ kho pana rājā evaṁ sakaṇṭake janapade sa-uppīḷe balimuddhareyya, akiccakārī assa tena bhavaṁ rājā. Siyā kho pana bhoto rañño evamassa ‘ahametaṁ dassukhīlaṁ vadhena vā bandhena vā jāniyā vā garahāya vā pabbājanāya vā samūhanissāmī’ti, na kho panetassa dassukhīlassa evaṁ sammā samugghāto hoti, ye te hatāvasesakā bhavissanti, te pacchā rañño janapadaṁ viheṭhessanti. Api ca kho idaṁ saṁvidhānaṁ āgamma evametassa dassukhīlassa sammā samugghāto hoti, tena hi bhavaṁ rājā ye bhoto rañño janapade ussahanti kasigorakkhe, tesaṁ bhavaṁ rājā bījabhattaṁ anuppadetu. Ye bhoto rañño janapade ussahanti vāṇijjāya, tesaṁ bhavaṁ rājā pābhataṁ anuppadetu. Ye bhoto rañño janapade ussahanti rājaporise, tesaṁ bhavaṁ rājā bhattavetanaṁ pakappetu. Te ca manussā sakammapasutā rañño janapadaṁ na viheṭhessanti, mahā ca rañño rāsiko bhavissati. Khemaṭṭhitā janapadā akaṇṭakā anuppīḷā manussā mudā modamānā ure putte naccentā apārutagharā maññe viharissantī”ti. “Evaṁ bho”ti kho brāhmaṇa rājā Mahāvijito purohitassa brāhmaṇassa paṭissutvā ye rañño janapade ussahiṁsu kasigorakkhe, tesaṁ rājā Mahāvijito bījabhattaṁ anuppadāsi.

Ye ca rañño janapade ussahiṁsu vāṇijjāya, tesaṁ rājā Mahāvijito pābhataṁ anuppadāsi. Ye ca rañño janapade ussahiṁsu rājaporise, tesaṁ rājā Mahāvijito bhattavetanaṁ pakappesi. Te ca manussā sakammapasutā rañño janapadaṁ na viheṭhiṁsu, mahā ca rañño rāsiko ahosi. Khemaṭṭhitā janapadā akaṇṭakā anuppīḷā manussā mudā modamānā ure putte naccentā apārutagharā maññe vihariṁsu. Atha kho brāhmaṇa rājā Mahāvijito purohitaṁ brāhmaṇaṁ āmantetvā etadavoca "samūhato kho me bhoso dassukhīlo bhoto saṁvidhānaṁ āgamma mahā ca me rāsiko khemaṭṭhitā janapadā akaṇṭakā anuppīḷā manussā mudā modamānā ure putte naccentā apārutagharā maññe viharanti. Icchāmahaṁ brāhmaṇa mahāyaññaṁ yajituṁ, anusāsatu maṁ bhavaṁ yaṁ mama assa dīgharattaṁ hitāya sukhāyā"ti.

## Catuparikkhāra

339. Tena hi bhavaṁ rājā ye bhoto rañño janapade khattiyā ānuyantā negamā ceva jānapadā ca te bhavaṁ rājā āmantayataṁ "icchāmahaṁ bho mahāyaññaṁ yajituṁ, anujānantu me Bhavanto yaṁ mama assa dīgharattaṁ hitāya sukhāyā"ti. Ye bhoto rañño janapade amaccā pārisajjā negamā ceva jānapadā ca -pa- brāhmaṇamahāsālā negamā ceva jānapadā ca -pa- gahapatinecayikā negamā ceva jānapadā ca, te bhavaṁ rājā āmantayataṁ "icchāmahaṁ bho mahāyaññaṁ yajituṁ, anujānantu me Bhavanto yaṁ mama assa dīgharattaṁ hitāya sukhāyā"ti. "Evaṁ bho"ti kho brāhmaṇa rājā Mahāvijito purohitassa brāhmaṇassa paṭissutvā ye rañño janapade khattiyā ānuyantā negamā ceva jānapadā ca, te rājā Mahāvijito āmantesi "icchāmahaṁ bho mahāyaññaṁ yajituṁ, anujānantu me bhavanto yaṁ mama assa dīgharattaṁ hitāya sukhāyā"ti. Yajataṁ bhavaṁ rājā yaññaṁ, yaññakālo mahārājāti. Ye rañño janapade amaccā pārisajjā negamā ceva jānapadā ca -pa- brāhmaṇamahāsālā negamā ceva jānapadā ca -pa- gahapatinecayikā negamā ceva jānapadā ca, te rājā Mahāvijito āmantesi "icchāmahaṁ

bho mahāyaññaṁ yajituṁ, anujānantu me bhavanto yaṁ mama assa dīgharattaṁ hitāya sukhāyā”ti. Yajataṁ bhavaṁ rājā yaññaṁ, yaññakālo mahārājāti. Itime cattāro anumatipakkhā tasseva yaññassa parikkhārā bhavanti.

## Aṭṭhaparikkhāra

340. Rājā Mahāvijito aṭṭhahaṅgehi samannāgato, ubhato sujāto mātito ca pitito ca saṁsuddhagahaṇiko yāva sattamā pitāmahayugā akkhitto anupakkuṭṭho jātivādena, abhirūpo dassanīyo pāsādiko paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgato brahmavaṇṇī brahmavacchasī akhuddāvakāso dassanāya, aḍḍho mahaddhano mahābhogo pahūtajātarūparajato pahūtavittūpakaraṇo pahūtadhanadhañño paripuṇṇakosakoṭṭhāgāro, balavā caturaṅginiyā senāya samannāgato assavāya ovādapaṭikarāya sahati[1] maññe paccatthike yasasā, saddho dāyako dānapati anāvaṭadvāro samaṇabrāhmaṇakapaṇaddhika vaṇibbaka yācakānaṁ opānabhūto puññāni karoti, bahussuto tassa tassa sutajātassa, tassa tasseva kho pana bhāsitassa atthaṁ jānāti “ayaṁ imassa bhāsitassa attho ayaṁ imassa bhāsitassa attho”ti, paṇḍito viyatto medhāvī paṭibalo atītānāgatapaccunne atthe cintetuṁ. Rājā Mahāvijito imehi aṭṭhahaṅgehi samannāgato. Iti imānipi aṭṭhaṅgāni tasseva yaññassa parikkhārā bhavanti.

## Catuparikkhāra

341. Purohito[2] brāhmaṇo catūhaṅgehi samannāgato, ubhato sujāto mātito ca pitito ca saṁsuddhagahaṇiko yāva sattamā pitāmahayugā akkhitto anupakkuṭṭho jātivādena, ajjhāyako mantadharo tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū sanighaṇḍukeṭubhānaṁ sākkharappabhedānaṁ itihāsapañcamānaṁ padako veyyākaraṇo lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anavayo, sīlavā vuddhasīlī

---

1. Patapati (Sī, I), tapati (Syā)
2. Purohitopi (Ka-Sī, Ka)

vuddhasīlena samannāgato, paṇḍito viyatto medhāvī paṭhamo vā dutiyo vā sujaṁ paggaṇhantānaṁ. Purohito brāhmaṇo imehi catūhaṅgehi samannāgato. Iti imānipi cattāri aṅgāni tasseva yaññassa parikkhārā bhavanti.

## Tisso vidhā

342. Atha kho brāhmaṇa purohito brāhmaṇo rañño Mahāvijitassa pubbeva yaññā tisso vidhā desesi. Siyā kho pana bhoto rañño mahāyaññaṁ yiṭṭhukāmassa[1] kocideva vippaṭisāro "mahā vata me bhogakkhandho vigacchissatī"ti, so bhotā raññā vippaṭisāro na karaṇīyo. Siyā kho pana bhoto rañño mahāyaññaṁ yajamānassa kocideva vippaṭisāro "mahā vata me bhogakkhandho vigacchatī"ti, so bhotā raññā vippaṭisāro na karaṇīyo. Siyā kho pana bhoto rañño mahāyaññaṁ yiṭṭhassa kocideva vippaṭisāro "mahā vata me bhogakkhandho vigato"ti, so bhotā raññā vippaṭisāro na karaṇīyoti. Imā kho brāhmaṇa purohito brāhmaṇo rañño Mahāvijitassa pubbeva yaññā tisso vidhā desesi.

## Dasa-ākāra.

343. Atha kho brāhmaṇa purohito brāhmaṇo rañño Mahāvijitassa pubbeva yaññā dasahākārehi paṭiggāhakesu vippaṭisāraṁ paṭivinesi. Āgamissanti kho bhoto yaññaṁ pāṇātipātinopi pāṇātipātā paṭiviratāpi, ye tattha pāṇātipātino, tesaṁyeva tena, ye tattha pāṇātipātā paṭiviratā, te ārabbha yajataṁ bhavaṁ, sajjataṁ bhavaṁ, modataṁ bhavaṁ, cittameva bhavaṁ antaraṁ pasādetu. Āgamissanti kho bhoto yaññaṁ adinnādāyinopi adinnādānā paṭiviratāpi -pa-. Kāmesu micchācārinopi kāmesumicchācārā paṭiviratāpi. Musāvādinopi musāvādā paṭiviratāpi. Pisuṇavācinopi pisuṇāya vācāya paṭiviratāpi. Pharusavācinopi pharusāya vācāya paṭiviratāpi. Samphappalāpinopi

---

1. Yiṭṭhakāmassa (Ka)

samphappalāpā paṭiviratāpi. Abhijjhālunopi anabhijjhālunopi. Byāpannacittāpi abyāpannacittāpi. Micchādiṭṭhikāpi sammādiṭṭhikāpi, ye tattha micchādiṭṭhikā, tesaṁyeva tena, ye tattha sammādiṭṭhikā, te ārabbha yajataṁ bhavaṁ, sajjataṁ bhavaṁ, modataṁ bhavaṁ, cittameva bhavaṁ antaraṁ pasādetūti. Imehi kho brāhmaṇa purohito brāhmaṇo rañño Mahāvijitassa pubbeva yaññā dasahākārehi paṭiggāhakesu vippaṭisāraṁ paṭivinesi.

## Soḷasākāra

344. Atha kho brāhmaṇa purohito brāhmaṇo rañño Mahāvijitassa mahāyaññaṁ yajamānassa soḷasahākārehi cittaṁ sandassesi samādapesi samuttejesi sampahaṁsesi. Siyā kho pana bhoto rañño mahāyaññaṁ yajamānassa kocideva vattā "rājā kho Mahāvijito mahāyaññaṁ yajati, no ca kho tassa āmantitā khattiyā ānuyantā negamā ceva jānapadā ca, atha ca pana bhavaṁ rājā evarūpaṁ mahāyaññaṁ yajatī"ti, evampi bhoto rañño vattā dhammato natthi. Bhotā kho pana raññā āmantitā khattiyā ānuyantā negamā ceva jānapadā ca. Imināpetaṁ bhavaṁ rājā jānātu, yajataṁ bhavaṁ, sajjataṁ bhavaṁ, modataṁ bhavaṁ, cittameva bhavaṁ antaraṁ pasādetu. (1)

Siyā kho pana bhoto rañño mahāyaññaṁ yajamānassa kocideva vattā "rājā kho Mahāvijito mahāyaññaṁ yajati, no ca kho tassa āmantitā amaccā pārisajjā negamā ceva jānapadā ca -pa- brāhmaṇamahāsālā negamā ceva jānapadā ca -pa- gahapatinecayikā negamā ceva jānapadā ca, atha ca pana bhavaṁ rājā evarūpaṁ mahāyaññaṁ yajatī"ti, evampi bhoto rañño vattā dhammato natthi. Bhotā kho pana raññā āmantitā gahapatinecayikā negamā ceva jānapadā ca. Imināpetaṁ bhavaṁ rājā jānātu, yajataṁ bhavaṁ, sajjataṁ bhavaṁ, modataṁ bhavaṁ, cittameva bhavaṁ antaraṁ pasādetu. (4)

Siyā kho pana bhoto rañño mahāyaññaṁ yajamānassa kocideva vattā "rājā kho Mahāvijito mahāyaññaṁ yajati, no ca kho

ubhato sujāto mātito ca pitito ca saṁsuddhagahaṇiko yāva sattamā pitāmahayugā akkhitto anupakkuṭṭho jātivādena, atha ca pana bhavaṁ rājā evarūpaṁ mahāyaññaṁ yajatī”ti, evampi bhoto rañño vattā dhammato natthi. Bhavaṁ kho pana rājā ubhato sujāto mātito ca pitito ca saṁsuddhagahaṇiko yāva sattamā pitāmahayugā akkhitto anupakkuṭṭho jātivādena. Imināpetaṁ bhavaṁ rājā jānātu, yajataṁ bhavaṁ, sajjataṁ bhavaṁ, modataṁ bhavaṁ, cittameva bhavaṁ antaraṁ pasādetu. (5)

Siyā kho pana bhoto rañño mahāyaññaṁ yajamānassa kocideva vattā “rājā kho Mahāvijito mahāyaññaṁ yajati, no ca kho abhirūpo dassanīyo pāsādiko paramāya vaṇṇapokkharatāya samannāgato brahmavaṇṇī brahmavacchasī akhuddāvakāso dassanāya -pa- no ca kho aḍḍho mahaddhano mahābhogo pahūtajātarūparajato pahūtavittūpakaraṇo pahūtadhanadhañño paripuṇṇakosakoṭṭhāgāro -pa- no ca kho balavā caturaṅginiyā senāya samannāgato assavāya ovādapaṭikarāya sahati maññe paccatthike yasasā -pa- no ca kho saddho dāyako dānapati anāvaṭadvāro samaṇabrāhmaṇakapaṇaddhikavaṇibbakayācakānaṁ opānabhūto puññāni karoti -pa- no ca kho bahussuto tassa tassa sutajātassa -pa- no ca kho tassa tasseva kho pana bhāsitassa atthaṁ jānāti “ayaṁ imassa bhāsitassa attho, ayaṁ imassa bhāsitassa attho”ti -pa- no ca kho paṇḍito viyatto medhāvī paṭibalo atītānāgatapaccuppanne atthe cintetuṁ, atha ca pana bhavaṁ rājā evarūpaṁ mahāyaññaṁ yajatī”ti, evampi bhoto rañño vattā dhammato natthi. Bhavaṁ kho pana rājā paṇḍito viyatto medhāvī paṭibalo atītānāgatapaccuppanne atthe cintetuṁ. Imināpetaṁ bhavaṁ rājā jānātu, yajataṁ bhavaṁ, sajjataṁ bhavaṁ, modataṁ bhavaṁ, cittameva bhavaṁ antaraṁ pasādetu. (12)

Siyā kho pana bhoto rañño mahāyaññaṁ yajamānassa kocideva vattā “rājā kho Mahāvijito mahāyaññaṁ yajati, no ca khvassa purohito brāhmaṇo ubhato sujāto mātito ca pitito ca

saṁsuddhagahaṇiko yāva sattamā pitāmahayugā akkhitto anupakkuṭṭho jātivādena, atha ca pana bhavaṁ rājā evarūpaṁ mahāyaññaṁ yajatī”ti, evampi bhoto rañño vattā dhammato natthi. Bhoto kho pana rañño purohito brāhmaṇo ubhato sujāto mātito ca pitito ca saṁsuddhagahaṇiko yāva sattamā pitāmahayugā akkhitto anupakkuṭṭho jātivādena. Imināpetaṁ bhavaṁ rājā jānātu, yajataṁ bhavaṁ sajjataṁ bhavaṁ, modataṁ bhavaṁ, cittameva bhavaṁ antaraṁ pasādetu. (13)

Siyā kho pana bhoto rañño mahāyaññaṁ yajamānassa kocideva vattā “rājā kho Mahāvijito mahāyaññaṁ yajati, no ca khvassa purohito brāhmaṇo ajjhāyako mantadharo tiṇṇaṁ vedānaṁ pāragū sanighaṇḍukeṭubhānaṁ sākkharappabhedānaṁ itihāsapañcamānaṁ padako veyyākaraṇo lokāyatamahāpurisalakkhaṇesu anavayo -pa- no ca khvassa purohito brāhmaṇo sīlavā vuddhasīlī vuddhasīlena samannāgato -pa- no ca khvassa purohito brāhmaṇo paṇḍito viyatto medhāvī paṭhamo vā dutiyo vā sujaṁ paggaṇhantānaṁ, atha ca pana bhavaṁ rājā evarūpaṁ mahāyaññaṁ yajatī”ti, evampi bhoto rañño vattā dhammato natthi. Bhoto kho pana rañño purohito brāhmaṇo paṇḍito viyatto medhāvī paṭhamo vā dutiyo vā sujaṁ paggaṇhantānaṁ. Imināpetaṁ bhavaṁ rājā jānātu, yajataṁ bhavaṁ, sajjataṁ bhavaṁ, modataṁ bhavaṁ, cittameva bhavaṁ antaraṁ pasādetūti. Imehi kho brāhmaṇa purohito brāhmaṇo rañño Mahāvijitassa mahāyaññaṁ yajamānassa soḷasahi ākārehi cittaṁ sandassesi samādapesi samuttejesi sampahaṁsesi. (16)

345. Tasmiṁ kho brāhmaṇa yaññe neva gāvo haññiṁsu, na ajeḷakā haññiṁsu, na kukkuṭasūkarā haññiṁsu, na vividhā pāṇā saṁghātaṁ āpajjiṁsu, na rukkhā chijjiṁsu yūpatthāya, na dabbhā lūyiṁsu barihisatthāya[1], yepissa ahesuṁ dāsāti vā pessāti vā kammakarāti vā, tepi na daṇḍatajjitā

1. Parihiṁsatthāya (Syā, Ka-Sī, Ka), parahiṁsatthāya (Ka)

na bhayatajjitā na assumukhā rudamānā parikammāni akaṁsu. Atha kho ye icchiṁsu, te akaṁsu, ye na icchiṁsu, na te akaṁsu, yaṁ icchiṁsu, taṁ akaṁsu, yaṁ na icchiṁsu, na taṁ akaṁsu, sappitelanavanītadadhimadhuphāṇitena ceva so yañño niṭṭhānamagamāsi.

346. Atha kho brāhmaṇa khattiyā ānuyantā negamā ceva jānapadā ca. Amaccā pārisajjā negamā ceva jānapadā ca. Brāhmaṇamahāsālā negamā ceva jānapadā ca. Gahapatinecayikā negamā ceva jānapadā ca pahūtaṁ sāpateyyaṁ ādāya rājānaṁ Mahāvijitaṁ upasaṅkamitvā evamāhaṁsu "idaṁdeva pahūtaṁ sāpateyyaṁ devaññeva uddissābhataṁ, taṁ devo paṭiggaṇhātū"ti. Alaṁ bho mamāpidaṁ pahūtaṁ sāpateyyaṁ dhammikena balinā abhisaṅkhataṁ, tañca vo hotu, ito ca bhiyyo harathāti. Te raññā paṭikkhittā ekamantaṁ apakkamma evaṁ samacintesuṁ "na kho etaṁ amhākaṁ patirūpaṁ, yaṁ mayaṁ imāni sāpateyyāni punadeva sakāni gharāni paṭihareyyāma, rājā kho Mahāvijito mahāyaññaṁ yajati, handassa mayaṁ anuyāgino homā"ti.

347. Atha kho brāhmaṇa puratthimena yaññavāṭassa[1] khattiyā ānuyantā negamā ceva jānapadā ca dānāni paṭṭhapesuṁ. Dakkhiṇena yaññavāṭassa amaccā pārisajjā negamā ceva jānapadā ca dānāni paṭṭhapesuṁ. Pacchimena yaññavāṭassa brāhmaṇamahāsālā negamā ceva jānapadā ca dānāni paṭṭhapesuṁ. Uttarena yaññavāṭassa gahapatinecayikā negamā ceva jānapadā ca dānāni paṭṭhapesuṁ.

Tesupi kho brāhmaṇa yaññesu neva gāvo haññiṁsu, na ajeḷakā haññiṁsu, na kukkuṭasūkarā haññiṁsu, na vividhā pāṇā saṁghātaṁ āpajjiṁsu, na rukkhā chijjiṁsu yūpatthāya, na dabbhā lūyiṁsu barihisatthāya. Yepi nesaṁ ahesuṁ dāsāti vā pessāti vā kammakarāti vā, tepi na daṇḍatajjitā na bhayatajjitā na assumukhā rudamānā parikammāni akaṁsu. Atha kho ye icchiṁsu, te akaṁsu, ye na icchiṁsu, na te akaṁsu, yaṁ icchiṁsu, taṁ akaṁsu, yaṁ na icchiṁsu, na taṁ akaṁsu, sappitelanavanītadadhimadhuphāṇitena ceva te yaññā niṭṭhānamagamaṁsu.

---

1. Yaññāvāṭassa (Sī, I, Ka)

Iti cattāro ca anumatipakkhā, rājā Mahāvijito aṭṭhahaṅgehi samannāgato, purohito brāhmaṇo catūhaṅgehi samannāgato, tisso ca vidhā. Ayaṁ vuccati brāhmaṇa tividhā yaññasampadā soḷasaparikkhārāti.

348. Evaṁ vutte te brāhmaṇā unnādino uccāsaddamahāsaddā ahesuṁ "aho yañño, aho yaññasampadā"ti. Kūṭadanto pana brāhmaṇo tuṇhībhūtova nisinno hoti. Atha kho te brāhmaṇā Kūṭadantaṁ brāhmaṇaṁ etadavocuṁ "kasmā pana bhavaṁ Kūṭadanto samaṇassa Gotamassa subhāsitaṁ subhāsitato nābbhanumodatī"ti. Nāhaṁ bho samaṇassa Gotamassa subhāsitaṁ subhāsitato nābbhanumodāmi. Muddhāpi tassa vipateyya, yo samaṇassa Gotamassa subhāsitaṁ subhāsitato nābbhanumodeyya. Api ca me bho evaṁ hoti, samaṇo Gotamo na evamāha "evaṁ me sutan"ti vā "evaṁ arahati bhavitun"ti vā. Api ca samaṇo Gotamo "evaṁ tadā āsi, itthaṁ tadā āsi"tveva bhāsati. Tassa mayhaṁ bho evaṁ hoti "addhā samaṇo Gotamo tena samayena rājā vā ahosi Mahāvijito yaññassāmi purohito vā brāhmaṇo tassa yaññassa yājetā"ti. Abhijānāti pana bhavaṁ Gotamo evarūpaṁ yaññaṁ yajitvā vā yājetvā vā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjitāti. Abhijānāmahaṁ brāhmaṇa evarūpaṁ yaññaṁ yajitvā vā yājetvā vā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapajjitā, ahaṁ tena samayena purohito brāhmaṇo ahosiṁ tassa yaññassa yājetāti.

## Niccadāna anukulayañña

349. Atthi pana bho Gotama añño yañño imāya tividhāya yaññasampadāya[1] soḷasaparikkhārāya appaṭṭhataro[2] ca appasamārambhataro[3] ca mahapphalataro ca mahānisaṁsataro cāti.

---

1. Tividhayaññasampadāya (Ka)
2. Appatthataro (Syā, Kaṁ)
3. Appasamārabbhataro (Sī, I, Ka)

Atthi kho brāhmaṇa añño yañño imāya tividhāya yaññasampadāya soḷasaparikkhārāya appaṭṭhataro ca appasamārambhataro ca mahapphalataro ca mahānisaṁsataro cāti.

Katamo pana so bho Gotama yañño imāya tividhāya yaññasampadāya soḷasaparikkhārāya appaṭṭhataro ca appasamārambhataro ca mahapphalataro ca mahānisaṁsataro cāti.

Yāni kho pana tāni brāhmaṇa niccadānāni anukulayaññāni sīlavante pabbajite uddissa diyyanti, ayaṁ kho brāhmaṇa yañño imāya tividhāya yaññasampadāya soḷasaparikkhārāya appaṭṭhataro ca appasamārambhataro ca mahapphalataro ca mahānisaṁsataro cāti.

Ko nu kho bho Gotama hetu ko paccayo, yena taṁ niccadānaṁ anukulayaññaṁ imāya tividhāya yaññasampadāya soḷasaparikkhārāya appaṭṭhatarañca appasamārambhatarañca mahapphalatarañca mahānisaṁsatarañcāti.

Na kho brāhmaṇa evarūpaṁ yaññaṁ upasaṅkamanti arahanto vā arahattamaggaṁ vā samāpannā. Taṁ kissa hetu, dissanti hettha brāhmaṇa daṇḍappahārāpi galaggahāpi, tasmā evarūpaṁ yaññaṁ na upasaṅkamanti arahanto vā arahattamaggaṁ vā samāpannā. Yāni kho pana tāni brāhmaṇa niccadānāni anukulayaññāni sīlavante pabbajite uddissa diyyanti, evarūpaṁ kho brāhmaṇa yaññaṁ upasaṅkamanti arahanto vā arahattamaggaṁ vā samāpannā. Taṁ kissa hetu, na hettha brāhmaṇa dissanti daṇḍappahārāpi galaggahāpi, tasmā evarūpaṁ yaññaṁ upasaṅkamanti arahanto vā arahattamaggaṁ vā samāpannā. Ayaṁ kho brāhmaṇa hetu ayaṁ paccayo, yena taṁ niccadānaṁ anukulayaññaṁ imāya tividhāya yaññasampadāya soḷasaparikkhārāya appaṭṭhatarañca appasamārambhatarañca mahapphalatarañca mahānisaṁsatarañcāti.

350. Atthi pana bho Gotama añño yañño imāya ca tividhāya yaññasampadāya soḷasaparikkhārāya iminā ca niccadānena anukulayaññena appaṭṭhataro ca appasamārambhataro ca mahapphalataro ca mahānisaṁsataro cāti.

Atthi kho brāhmaṇa añño yañño imāya ca tividhāya yaññasampadāya soḷasaparikkhārāya iminā ca niccadānena anukulayaññena appaṭṭhataro ca appasamārambhataro ca mahapphalataro ca mahānisaṁsataro cāti.

Katamo pana so bho Gotama yañño imāya ca tividhāya yaññasampadāya soḷasaparikkhārāya iminā ca niccadānena anukulayaññena appaṭṭhataro ca appasamārambhataro ca mahapphalataro ca mahānisaṁsataro cāti.

Yo kho brāhmaṇa cātuddisaṁ saṁghaṁ uddissa vihāraṁ karoti, ayaṁ kho brāhmaṇa yañño imāya ca tividhāya yaññasampadāya soḷasaparikkhārāya iminā ca niccadānena anukulayaññena appaṭṭhataro ca appasamārambhataro ca mahapphalataro ca mahānisaṁsataro cāti.

351. Atthi pana bho Gotama añño yañño imāya ca tividhāya yaññasampadāya soḷasaparikkhārāya iminā ca niccadānena anukulayaññena iminā ca vihāradānena appaṭṭhataro ca appasamārambhataro ca mahapphalataro ca mahānisaṁsataro cāti.

Atthi kho brāhmaṇa añño yañño imāya ca tividhāya yaññasampadāya soḷasaparikkhārāya iminā ca niccadānena anukulayaññena iminā ca vihāradānena appaṭṭhataro ca appasamārambhataro ca mahapphalataro ca mahānisaṁsataro cāti.

Katamo pana so bho Gotama yañño imāya ca tividhāya yaññasampadāya soḷasaparikkhārāya iminā ca niccadānena anukulayaññena iminā ca vihāradānena appaṭṭhataro ca appasamārambhataro ca mahapphalataro ca mahānisaṁsataro cāti.

Yo kho brāhmaṇa pasannacitto Buddhaṁ saraṇaṁ gacchati, dhammaṁ saraṇaṁ gacchati, saṁghaṁ saraṇaṁ gacchati, ayaṁ kho brāhmaṇa yañño imāya ca tividhāya yaññasampadāya soḷasaparikkhārāya iminā ca niccadānena anukulayaññena iminā ca vihāradānena appaṭṭhataro ca appasamārambhataro ca mahapphalataro ca mahānisaṁsataro cāti.

352. Atthi pana bho Gotama añño yañño imāya ca tividhāya yaññasampadāya soḷasaparikkhārāya iminā ca niccadānena anukulayaññena iminā ca vihāradānena imehi ca saraṇagamanehi appaṭṭhataro ca appasamārambhataro ca mahapphalataro ca mahānisaṁsataro cāti.

Atthi kho brāhmaṇa añño yañño imāya ca tividhāya yaññasampadāya soḷasaparikkhārāya iminā ca niccadānena anukulayaññena iminā ca vihāradānena imehi ca saraṇagamanehi appaṭṭhataro ca appasamārambhataro ca mahapphalataro ca mahānisaṁsataro cāti.

Katamo pana so bho Gotama yañño imāya ca tividhāya yaññasampadāya soḷasaparikkhārāya iminā ca niccadānena anukulayaññena iminā ca vihāradānena imehi ca saraṇagamanehi appaṭṭhataro ca appasamārambhataro ca mahapphalataro ca mahānisaṁsataro cāti.

Yo kho brāhmaṇa pasannacitto sikkhāpadāni samādiyati pāṇatipātā veramaṇiṁ, adinnādānā veramaṇiṁ, kāmesumicchācārā veramaṇiṁ, musāvādā veramaṇiṁ, surāmerayamajjapamādaṭṭhānā veramaṇiṁ. Ayaṁ kho brāhmaṇa yañño imāya ca tividhāya yaññasampadāya soḷasaparikkhārāya iminā ca niccadānena anukulayaññena iminā ca vihāradānena imehi ca saraṇagamanehi appaṭṭhataro ca appasamārambhataro ca mahapphalataro ca mahānisaṁsataro cāti.

353. Atthi pana bho Gotama añño yañño imāya ca tividhāya yaññasampadāya soḷasaparikkhārāya iminā ca niccadānena anukulayaññena iminā ca vihāradānena imehi ca saraṇagamanehi imehi ca sikkhāpadehi appaṭṭhataro ca appasamārambhataro ca mahapphalataro ca mahānisaṁsataro cāti.

Atthi kho brāhmaṇa añño yañño imāya ca tividhāya yaññasampadāya soḷasaparikkhārāya iminā ca niccadānena anukulayaññena iminā ca vihāradānena imehi ca saraṇagamanehi imehi ca sikkhāpadehi

appaṭṭhataro ca appasamārambhataro ca mahapphalataro ca mahānisaṁsataro cāti.

Katamo pana so bho Gotama yañño imāya ca tividhāya yaññasampadāya soḷasaparikkhārāya iminā ca niccadānena anukulayaññena iminā ca vihāradānena imehi ca saraṇagamanehi imehi ca sikkhāpadehi appaṭṭhataro ca appasamārambhataro ca mahapphalataro ca mahānisaṁsataro cāti.

Idha brāhmaṇa Tathāgato loke uppajjati Arahaṁ Sammāsambuddho -pa-. (Yathā Sāmaññaphale, evaṁ vitthāretabbaṁ.) Evaṁ kho brāhmaṇa bhikkhu sīlasampanno hoti -pa- paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Ayaṁ kho brāhmaṇa yañño purimehi yaññehi appaṭṭhataro ca appasamārambhataro ca mahapphalataro ca mahānisaṁsataro ca.

-pa- dutiyaṁ jhānaṁ. Tatiyaṁ jhānaṁ. Catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Ayaṁpi kho brāhmaṇa yañño purimehi yaññehi appaṭṭhataro ca appasamārambhataro ca mahapphalataro ca mahānisaṁsataro cāti.

-pa- ñāṇadassanāya cittaṁ abhinīharati abhininnāmehi. Ayaṁpi kho brāhmaṇa yañño purimehi yaññehi appaṭṭhataro ca appasamārambhataro ca mahapphalataro ca mahānisaṁsataro ca -pa- nāparaṁ itthattāyāti pajānāti. Ayaṁpi kho brāhmaṇa yañño purimehi yaññehi appaṭṭhataro ca appasamārambhataro ca mahapphalataro ca mahānisaṁsataro ca. Imāya ca brāhmaṇa yaññasampadāya aññā yaññasampadā uttaritarā vā paṇītatarā vā natthīti.

## Kūṭadanta upāsakattapaṭivedanā

354. Evaṁ vutte Kūṭadanto brāhmaṇo Bhagavantaṁ etadavoca "abhikkantaṁ bho Gotama, abhikkantaṁ bho Gotama, seyyathāpi bho Gotama nikkujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya 'cakkhumanto rūpāni dakkhantī'ti, evamevaṁ bhotā Gotamena anekapariyāyena

dhammo pakāsito, esāhaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañca bhikkhusaṁghañca, upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gataṁ. Esāhaṁ bho Gotama satta ca usabhasatāni satta ca vacchatarasatāni satta ca vacchatarīsatāni satta ca ajasatāni satta ca urabbhasatāni muñcāmi, jīvitaṁ demi, haritāni ceva tiṇāni khādantu, sītāni ca pānīyāni pivantu, sīto ca nesaṁ vāto upavāyatū"ti.

## Sotāpattiphalasacchikiriyā

355. Atha kho Bhagavā Kūṭadantassa brāhmaṇassa anupubbiṁ kathaṁ kathesi. Seyyathidaṁ, dānakathaṁ sīlakathaṁ saggakathaṁ kāmānaṁ ādīnavaṁ okāraṁ saṁkilesaṁ nekkhamme ānisaṁsaṁ pakāsesi. Yadā Bhagavā aññāsi Kūṭadantaṁ brāhmaṇaṁ kallacittaṁ muducittaṁ vinīvaraṇacittaṁ udaggacittaṁ pasannacittaṁ, atha yā Buddhānaṁ sāmukkaṁsikā dhammadesanā, taṁ pakāsesi dukkhaṁ samudayaṁ nirodhaṁ maggaṁ. Seyyathāpi nāma suddhaṁ vatthaṁ apagatakāḷakaṁ sammadeva rajanaṁ paṭiggaṇheyya, evameva Kūṭadantassa brāhmaṇassa tasmiṁyeva āsane virajaṁ vītamalaṁ dhammacakkhuṁ udapādi "yaṁ kiñci samudayadhammaṁ, sabbaṁ taṁ nirodhadhamman"ti.

356. Atha kho Kūṭadanto brāhmaṇo diṭṭhadhammo pattadhammo viditadhammo pariyogāḷhadhammo tiṇṇavicikiccho vigatakathaṁkatho vesārajjappatto aparappaccayo Satthusāsane Bhagavantaṁ etadavoca "adhivāsetu me bhavaṁ Gotamo svātanāya bhattaṁ saddhiṁ bhikkhusaṁghenā"ti. Adhivāsesi Bhagavā tuṇhībhāvena.

357. Atha kho Kūṭadanto brāhmaṇo Bhagavato adhivāsanaṁ viditvā uṭṭhāyāsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā pakkāmi. Atha kho Kūṭadanto brāhmaṇo tassā rattiyā accayena sake yaññavāṭe paṇītaṁ khādanīyaṁ bhojanīyaṁ paṭiyādāpetvā Bhagavato kālaṁ ārocāpesi "kālo bho Gotama niṭṭhitaṁ bhattan"ti.

358. Atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya saddhiṁ bhikkhusaṁghena yena Kūṭadantassa brāhmaṇassa yaññavāṭo tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi.

Atha kho Kūṭadanto brāhmaṇo Buddhappamukhaṁ bhikkhusaṁghaṁ paṇītena khādanīyena bhojanīyena sahatthā santappesi sampavāresi. Atha kho Kūṭadanto brāhmaṇo Bhagavantaṁ bhuttāviṁ onītapattapāṇiṁ aññataraṁ nīcaṁ āsanaṁ gahetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinnaṁ kho Kūṭadantaṁ brāhmaṇaṁ Bhagavā dhammiyā kathāya sandassetvā samādapetvā samuttejetvā sampahaṁsetvā uṭṭhāyāsanā pakkāmīti.

## Kūṭadantasuttaṁ niṭṭhitaṁ pañcamaṁ.

# 6. Mahālisutta

## Brāhmaṇadūtavatthu

359. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Vesāliyaṁ viharati Mahāvane Kūṭāgārasālāyaṁ. Tena kho pana samayena sambahulā Kosalakā ca brāhmaṇadūtā Māgadhakā ca brāhmaṇadūtā Vesāliyaṁ paṭivasanti kenacideva karaṇīyena. Assosuṁ kho te Kosalakā ca brāhmaṇadūtā Māgadhakā ca brāhmaṇadūtā "samaṇo khalu bho Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito Vesāliyaṁ viharati Mahāvane Kūṭāgārasālāyaṁ. Taṁ kho pana bhavantaṁ Gotamaṁ evaṁ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato 'itipi so Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā'. So imaṁ lokaṁ sadevakaṁ samārakaṁ sabrahmakaṁ sassamaṇabrāhmaṇiṁ pajaṁ sadevamanussaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedeti. So dhammaṁ deseti ādikalyāṇaṁ majjhekalyāṇaṁ pariyosānakalyāṇaṁ sātthaṁ sabyañjanaṁ kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ pakāseti. Sādhu kho pana tathārūpānaṁ arahataṁ dassanaṁ hotī"ti.

360. Atha kho te Kosalakā ca brāhmaṇadūtā Māgadhakā ca brāhmaṇadūtā yena Mahāvanaṁ Kūṭāgārasālā tenupasaṅkamiṁsu. Tena kho pana samayena āyasmā Nāgito Bhagavato upaṭṭhāko hoti. Atha kho te Kosalakā ca brāhmaṇadūtā Māgadhakā ca brāhmaṇadūtā yenāyasmā Nāgito tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā āyasmantaṁ Nāgitaṁ etadavocuṁ "kahaṁ nu kho bho Nāgita etarahi so bhavaṁ Gotamo viharati, dassanakāmā hi mayaṁ taṁ bhavantaṁ Gotaman"ti. Akālo kho āvuso Bhagavantaṁ dassanāya, paṭisallīno Bhagavāti. Atha kho te Kosalakā ca brāhmaṇadūtā Māgadhakā ca brāhmaṇadūtā tattheva ekamantaṁ nisīdiṁsu "disvāva mayaṁ taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ gamissāmā"ti.

## Oṭṭhaddhalicchavīvatthu

361. Oṭṭhaddhopi Licchavī mahatiyā Licchavīparisāya saddhiṁ yena Mahāvanaṁ Kūṭāgārasālā yenāyasmā Nāgito tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmantaṁ Nāgitaṁ abhivādetvā ekamantaṁ aṭṭhāsi, ekamantaṁ ṭhito kho Oṭṭhaddhopi Licchavī āyasmantaṁ Nāgitaṁ etadavoca "kahaṁ nu kho bhante Nāgita etarahi so Bhagavā viharati Arahaṁ Sammāsambuddho, dassanakāmā hi mayaṁ taṁ Bhagavantaṁ Arahantaṁ Sammāsambuddhan"ti. Akālo kho Mahāli Bhagavantaṁ dassanāya, paṭisallīno Bhagavāti. Oṭṭhaddhopi Licchavī tattheva ekamantaṁ nisīdi "disvāva ahaṁ taṁ Bhagavantaṁ gamissāmi Arahantaṁ Sammāsambuddhan"ti.

362. Atha kho Sīho samaṇuddeso yenāyasmā Nāgito tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmantaṁ Nāgitaṁ abhivādetvā ekamantaṁ aṭṭhāsi, ekamantaṁ ṭhito kho Sīho samaṇuddeso āyasmantaṁ Nāgitaṁ etadavoca "ete bhante Kassapa sambahulā Kosalakā ca brāhmaṇadūtā Māgadhakā ca brāhmaṇadūtā idhūpasaṅkantā Bhagavantaṁ dassanāya, Oṭṭhaddhopi Licchavī mahatiyā Licchavīparisāya saddhiṁ idhūpasaṅkanto Bhagavantaṁ dassanāya, sādhu bhante Kassapa labhataṁ esā janatā Bhagavantaṁ dassanāyā"ti.

Tena hi Sīha tvaññeva Bhagavato ārocehīti. "Evaṁ bhante"ti kho Sīho samaṇuddeso āyasmato Nāgitassa paṭissutvā yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ aṭṭhāsi, ekamantaṁ ṭhito kho Sīho samaṇuddeso Bhagavantaṁ etadavoca "ete bhante sambahulā Kosalakā ca brāhmaṇadūtā Māgadhakā ca brāhmaṇadūtā idhūpasaṅkantā Bhagavantaṁ dassanāya, Oṭṭhaddhopi Licchavī mahatiyā Licchavīparisāya saddhiṁ idhūpasaṅkanto Bhagavantaṁ dassanāya, sādhu bhante labhataṁ esā janatā Bhagavantaṁ dassanāyā"ti. Tena hi Sīha vihārapacchāyāyaṁ āsanaṁ paññapehīti. "Evaṁ bhante"ti kho Sīho samaṇuddeso Bhagavato paṭissutvā vihārapacchāyāyaṁ āsanaṁ paññapesi.

363. Atha kho Bhagavā vihārā nikkhamma vihārapacchāyāyaṁ paññatte āsane nisīdi. Atha kho te Kosalakā ca brāhmaṇadūtā Māgadhakā ca brāhmaṇadūtā yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodiṁsu, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Oṭṭhaddhopi Licchavī mahatiyā Licchavīparisāya saddhiṁ yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi.

364. Ekamantaṁ nisinno kho Oṭṭhaddho Licchavī Bhagavantaṁ etadavoca "purimāni bhante divasāni purimatarāni Sunakkhatto Licchaviputto yenāhaṁ tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā maṁ etadavoca 'yadagge ahaṁ Mahāli Bhagavantaṁ upanissāya viharāmi, na ciraṁ tīṇi vassāni, dibbāni hi kho rūpāni passāmi piyarūpāni kāmūpasaṁhitāni rajanīyāni, no ca kho dibbāni saddāni suṇāmi piyarūpāni kāmūpasaṁhitāni rajanīyānī'ti, santāneva nu kho bhante Sunakkhatto Licchaviputto dibbāni saddāni nāssosi piyarūpāni kāmūpasaṁhitāni rajanīyāni, udāhu asantānī"ti.

## Ekaṁsabhāvitasamādhi

365. Santāneva kho Mahāli Sunakkhatto Licchaviputto dibbāni saddāni nāssosi piyarūpāni kāmūpasaṁhitāni rajanīyāni, no asantānīti. Ko nu kho bhante hetu, ko paccayo, yena santāneva Sunakkhatto Licchaviputto dibbāni saddāni nāssosi piyarūpāni kāmūpasaṁhitāni rajanīyāni, no asantānīti.

366. Idha Mahāli bhikkhuno puratthimāya disāya ekaṁsabhāvito samādhi hoti dibbānaṁ rūpānaṁ dassanāya piyarūpānaṁ kāmūpasaṁhitānaṁ rajanīyānaṁ, no ca kho dibbānaṁ saddānaṁ savanāya piyarūpānaṁ kāmūpasaṁhitānaṁ rajanīyānaṁ. So puratthimāya disāya ekaṁsabhāvite samādhimhi dibbānaṁ rūpānaṁ dassanāya piyarūpānaṁ kāmūpasaṁhitānaṁ rajanīyānaṁ, no ca kho dibbānaṁ saddānaṁ savanāya piyarūpānaṁ kāmūpasaṁhitānaṁ rajanīyānaṁ. Puratthimāya disāya dibbāni rūpāni passati piyarūpāni kāmūpasaṁhitāni rajanīyāni, no ca kho dibbāni saddāni suṇāti piyarūpāni kāmūpasaṁhitāni rajanīyāni. Taṁ kissa hetu, evaṁ hetaṁ Mahāli hoti

bhikkhuno puratthimāya disāya ekaṁsabhāvite samādhimhi dibbānaṁ rūpānaṁ dassanāya piyarūpānaṁ kāmūpasaṁhitānaṁ rajanīyānaṁ, no ca kho dibbānaṁ saddānaṁ savanāya piyarūpānaṁ kāmūpasaṁhitānaṁ rajanīyānaṁ.

367. Puna caparaṁ Mahāli bhikkhuno dakkhiṇāya disāya -pa-. Pacchimāya disāya. Uttarāya disāya. Uddhamadho tiriyaṁ ekaṁsabhāvito samādhi hoti dibbānaṁ rūpānaṁ dassanāya piyarūpānaṁ kāmūpasaṁhitānaṁ rajanīyānaṁ, no ca kho dibbānaṁ saddānaṁ savanāya piyarūpānaṁ kāmūpasaṁhitānaṁ rajanīyānaṁ. So uddhamadho tiriyaṁ ekaṁsabhāvite samādhimhi dibbānaṁ rūpānaṁ dassanāya piyarūpānaṁ kāmūpasaṁhitānaṁ rajanīyānaṁ, no ca kho dibbānaṁ saddānaṁ savanāya piyarūpānaṁ kāmūpasaṁhitānaṁ rajanīyānaṁ. Uddhamadho tiriyaṁ dibbāni rūpāni passati piyarūpāni kāmūpasaṁhitāni rajanīyāni, no ca kho dibbāni saddāni suṇāti piyarūpāni kāmūpasaṁhitāni rajanīyāni. Taṁ kissa hetu, evaṁ hetaṁ Mahāli hoti bhikkhuno uddhamadho tiriyaṁ ekaṁsabhāvite samādhimhi dibbānaṁ rūpānaṁ dassanāya piyarūpānaṁ kāmūpasaṁhitānaṁ rajanīyānaṁ, no ca kho dibbānaṁ saddānaṁ savanāya piyarūpānaṁ kāmūpasaṁhitānaṁ rajanīyānaṁ.

368. Idha Mahāli bhikkhuno puratthimāya disāya ekaṁsabhāvito samādhi hoti dibbānaṁ saddānaṁ savanāya piyarūpānaṁ kāmūpasaṁhitānaṁ rajanīyānaṁ, no ca kho dibbānaṁ rūpānaṁ dassanāya piyarūpānaṁ kāmūpasaṁhitānaṁ rajanīyānaṁ. So puratthimāya disāya ekaṁsabhāvite samādhimhi dibbānaṁ savanāya piyarūpānaṁ kāmūpasaṁhitānaṁ rajanīyānaṁ, no ca kho dibbānaṁ rūpānaṁ dassanāya piyarūpānaṁ kāmūpasaṁhitānaṁ rajanīyānaṁ. Puratthimāya disāya dibbāni saddāni suṇāti piyarūpāni kāmūpasaṁhitāni rajanīyāni, no ca kho dibbāni rūpāni passati piyarūpāni kāmūpasaṁhitāni rajanīyāni. Taṁ kissa hetu, evaṁ hetaṁ Mahāli hoti bhikkhuno puratthimāya disāya ekaṁsabhāvite samādhimhi dibbānaṁ saddānaṁ savanāya piyarūpānaṁ kāmūpasaṁhitānaṁ rajanīyānaṁ, no ca kho dibbānaṁ rūpānaṁ dassanāya piyarūpānaṁ kāmūpasaṁhitānaṁ rajanīyānaṁ.

369. Puna caparaṁ Mahāli bhikkhuno dakkhiṇāya disāya -pa-. Pacchimāya disāya. Uttarāya disāya. Uddhamadho tiriyaṁ ekaṁsabhāvito

samādhi hoti dibbānaṁ saddānaṁ savanāya piyarūpānaṁ kāmūpasaṁhitānaṁ rajanīyānaṁ, no ca kho dibbānaṁ rūpānaṁ dassanāya piyarūpānaṁ kāmūpasaṁhitānaṁ rajanīyānaṁ. So uddhamadho tiriyaṁ ekaṁsabhāvite samādhimhi dibbānaṁ saddānaṁ savanāya piyarūpānaṁ kāmūpasaṁhitānaṁ rajanīyānaṁ, no ca kho dibbānaṁ rūpānaṁ dassanāya piyarūpānaṁ kāmūpasaṁhitānaṁ rajanīyānaṁ. Uddhamadho tiriyaṁ dibbāni saddāni suṇāti piyarūpāni kāmūpasaṁhitāni rajanīyāni, no ca kho dibbāni rūpāni passati piyarūpāni kāmūpasaṁhitāni rajanīyāni. Taṁ kissa hetu, evaṁ hetaṁ Mahāli hoti bhikkhuno uddhamadho tiriyaṁ ekaṁsabhāvite samādhimhi dibbānaṁ saddānaṁ savanāya piyarūpānaṁ kāmūpasaṁhitānaṁ rajanīyānaṁ, no ca kho dibbānaṁ rūpānaṁ dassanāya piyarūpānaṁ kāmūpasaṁhitānaṁ rajanīyānaṁ.

370. Idha Mahāli bhikkhuno puratthimāya disāya ubhayaṁsabhāvito samādhi hoti dibbānañca rūpānaṁ dassanāya piyarūpānaṁ kāmūpasaṁhitānaṁ rajanīyānaṁ, dibbānañca saddānaṁ savanāya piyarūpānaṁ kāmūpasaṁhitānaṁ rajanīyānaṁ. So puratthimāya disāya ubhayaṁsabhāvite samādhimhi dibbānañca rūpānaṁ dassanāya piyarūpānaṁ kāmūpasaṁhitānaṁ rajanīyānaṁ, dibbānañca saddānaṁ savanāya piyarūpānaṁ kāmūpasaṁhitānaṁ rajanīyānaṁ. Puratthimāya disāya dibbāni ca rūpāni passati piyarūpāni kāmūpasaṁhitāni rajanīyāni, dibbāni ca saddāni suṇāti piyarūpāni kāmūpasaṁhitāni rajanīyāni. Taṁ kissa hetu, evaṁ hetaṁ Mahāli hoti bhikkhuno puratthimāya disāya ubhayaṁsabhāvite samādhimhi dibbānañca rūpānaṁ dassanāya piyarūpānaṁ kāmūpasaṁhitānaṁ rajanīyānaṁ dibbānañca saddānaṁ savanāya piyarūpānaṁ kāmūpasaṁhitānaṁ rajanīyānaṁ.

371. Puna caparaṁ Mahāli bhikkhuno dakkhiṇāya disāya -pa-. Pacchimāya disāya. Uttarāya disāya. Uddhamadho tiriyaṁ ubhayaṁsabhāvito samādhi hoti dibbānañca rūpānaṁ dassanāya piyarūpānaṁ kāmūpasaṁhitānaṁ rajanīyānaṁ, dibbānañca saddānaṁ savanāya piyarūpānaṁ kāmūpasaṁhitānaṁ rajanīyānaṁ. So uddhamadho tiriyaṁ ubhayaṁsabhāvite samādhimhi dibbānañca rūpānaṁ dassanāya piyarūpānaṁ kāmūpasaṁhitānaṁ rajanīyānaṁ dibbānañca saddānaṁ savanāya piyarūpānaṁ kāmūpasaṁhitānaṁ rajanīyānaṁ. Uddhamadho tiriyaṁ dibbāni ca rūpāni passati

piyarūpāni kāmūpasaṁhitāni rajanīyāni, dibbāni ca saddāni suṇāti piyarūpāni kāmūpasaṁhitāni rajanīyāni. Taṁ kissa hetu, evaṁ hetaṁ Mahāli hoti bhikkhuno uddhamadho tiriyaṁ ubhayaṁsabhāvite samādhimhi dibbānañca rūpānaṁ dassanāya piyarūpānaṁ kāmūpasaṁhitānaṁ rajanīyānaṁ, dibbānañca saddānaṁ savanāya piyarūpānaṁ kāmūpasaṁhitānaṁ rajanīyānaṁ. Ayaṁ kho Mahāli hetu ayaṁ paccayo. Yena santāneva Sunakkhatto Licchaviputto dibbāni saddāni nāssosi piyarūpāni kāmūpasaṁhitāni rajanīyāni, no asantānīti.

372. Etāsaṁ nūna bhante samādhibhāvanānaṁ sacchikiriyāhetu bhikkhū Bhagavati brāhmacariyaṁ carantīti. Na kho Mahāli etāsaṁ samādhibhāvanānaṁ sacchikiriyāhetu bhikkhū mayi brahmacariyaṁ caranti, atthi kho Mahāli aññeva dhammā uttaritarā ca paṇītatarā ca, yesaṁ sacchikiriyāhetu bhikkhū mayi brahmacariyaṁ carantīti.

## Catu-ariyaphala

373. Katame pana te bhante dhammā uttaritarā ca paṇītatarā ca, yesaṁ sacchikiriyāhetu bhikkhū Bhagavati brahmacariyaṁ carantīti. Idha Mahāli bhikkhu tiṇṇaṁ saññojanānaṁ parikkhayā Sotāpanno hoti avinipātadhammo niyato sambodhiparāyaṇo. Ayampi kho Mahāli dhammo uttaritaro ca paṇītataro ca yassa sacchikiriyāhetu bhikkhū mayi brahmacariyaṁ caranti.

Puna caparaṁ Mahāli bhikkhu tiṇṇaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā rāgadosamohānaṁ tanuttā sakadāgāmī hoti, sakideva[1] imaṁ lokaṁ āgantvā dukkhassantaṁ karoti. Ayampi kho Mahāli dhammo uttaritaro ca paṇītataro ca yassa sacchikiriyāhetu bhikkhū mayi brahmacariyaṁ caranti.

Puna caparaṁ Mahāli bhikkhu pañcannaṁ orambhāgiyānaṁ saṁyojanānaṁ parikkhayā opapātiko hoti tattha parinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā. Ayampi kho Mahāli dhammo uttaritaro ca paṇītataro ca yassa sacchikiriyāhetu bhikkhū mayi brahmacariyaṁ caranti.

1. Sakiṁ deva (Ka)

Puna caparaṁ Mahāli bhikkhu āsavānaṁ khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Ayampi kho Mahāli dhammo uttaritaro ca paṇītataro ca yassa sacchikiriyāhetu bhikkhū mayi brahmacariyaṁ caranti. Ime kho te Mahāli dhammā uttaritarā ca paṇītatarā ca yesaṁ sacchikiriyāhetu bhikkhū mayi brahmacariyaṁ carantīti.

## Ariya-aṭṭhaṅgikamagga

374. Atthi pana bhante maggo atthi paṭipadā etesaṁ dhammānaṁ sacchikiriyāyāti. Atthi kho Mahāli maggo atthi paṭipadā etesaṁ dhammānaṁ sacchikiriyāyāti.

375. Katamo pana bhante maggo katamā paṭipadā etesaṁ dhammānaṁ sacchikiriyāyāti. Ayameva ariyo aṭṭhaṅgiko maggo. Seyyathidaṁ, sammādiṭṭhi sammāsaṅkappo sammāvācā sammākammanto sammā-ājīvo sammāvāyāmo sammāsati sammāsamādhi. Ayaṁ kho Mahāli maggo ayaṁ paṭipadā etesaṁ dhammānaṁ sacchikiriyāya.

## Dvepabbajitavatthu

376. Ekamidāhaṁ Mahāli samayaṁ Kosambiyaṁ viharāmi Ghositārāme. Atha kho dve pabbajitā Muṇḍiyo ca paribbājako Jāliyo ca Dārupattikantevāsī yenāhaṁ tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā mayā saddhiṁ sammodiṁsu, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ aṭṭhaṁsu, ekamantaṁ ṭhitā kho te dve pabbajitā maṁ etadavocuṁ "kiṁ nu kho āvuso Gotama taṁ jīvaṁ taṁ sarīraṁ, udāhu aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīran"ti.

377. Tena hāvuso suṇātha sādhukaṁ manasi karotha bhāsissāmīti. "Evamāvuso"ti kho te dve pabbajitā mama paccassosuṁ. Ahaṁ etadavocaṁ. Idhāvuso Tathāgato loke uppajjati Arahaṁ Sammāsambuddho -pa-. (Yathā Sāmaññaphale, evaṁ vitthāretabbaṁ.) Evaṁ kho āvuso bhikkhu sīlasampanno hoti.

-pa- paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Yo kho āvuso bhikkhu evaṁ jānāti evaṁ passati, kallaṁ nu kho tassetaṁ vacanāya "taṁ jīvaṁ taṁ sarīran"ti

vā "aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīran"ti vāti. Yo so āvuso bhikkhu evaṁ jānāti evaṁ passati, kallaṁ tassetaṁ vacanāya "taṁ jīvaṁ taṁ sarīran"ti vā "aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīran"ti vāti. Ahaṁ kho panetaṁ āvuso evaṁ jānāmi evaṁ passāmi. Atha ca panāhaṁ na vadāmi "taṁ jīvaṁ taṁ sarīran"ti vā "aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīran"ti vā -pa- dutiyaṁ jhānaṁ. Tatiyaṁ jhānaṁ. Catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Yo kho āvuso bhikkhu evaṁ jānāti evaṁ passati, kallaṁ nu kho tassetaṁ vacanāya "taṁ jīvaṁ taṁ sarīran"ti vā "aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīran"ti vāti. Yo so āvuso bhikkhu evaṁ jānāti evaṁ passati, kallaṁ tassetaṁ vacanāya "taṁ jīvaṁ taṁ sarīran"ti vā "aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīran"ti vāti. Ahaṁ kho panetaṁ āvuso evaṁ jānāmi evaṁ passāmi. Atha ca panāhaṁ na vadāmi "taṁ jīvaṁ taṁ sarīran"ti vā "aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīran"ti vā -pa- ñāṇadassanāya cittaṁ abhinīharati abhininnāmeti. Yo kho āvuso bhikkhu evaṁ jānāti evaṁ passati, kallaṁ nu kho tassetaṁ vacanāya "taṁ jīvaṁ taṁ sarīran"ti vā "aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīran"ti vāti. Yo so āvuso bhikkhu evaṁ jānāti evaṁ passati, kallaṁ[1] tassetaṁ vacanāya "taṁ jīvaṁ taṁ sarīran"ti vā "aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīran"ti vāti. Ahaṁ kho panetaṁ āvuso evaṁ jānāmi evaṁ passāmi. Atha ca panāhaṁ na vadāmi "taṁ jīvaṁ taṁ sarīran"ti vā "aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīran"ti vā.

-pa- nāparaṁ itthattāyāti pajānāti. Yo kho āvuso bhikkhu evaṁ jānāti evaṁ passati, kallaṁ nu kho tassetaṁ vacanāya "taṁ jīvaṁ taṁ sarīran"ti vā "aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīran"ti vāti. Yo so āvuso bhikkhu evaṁ jānāti evaṁ passati, na kallaṁ tassetaṁ vacanāya "taṁ jīvaṁ taṁ sarīran"ti vā "aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīran"ti vāti. Ahaṁ kho panetaṁ āvuso evaṁ jānāmi evaṁ passāmi. Atha ca panāhaṁ na vadāmi "taṁ jīvaṁ taṁ sarīran"ti vā "aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīran"ti vāti. Idamavoca Bhagavā. Attamano Oṭṭhaddho Licchavī Bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

## Mahālisuttaṁ niṭṭhitaṁ chaṭṭhaṁ.

---

1. Na kallaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, Ka)

# 7. Jāliyasutta

### Dvepabbajitavatthu

378. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kosambiyaṁ viharati Ghositārāme. Tena kho pana samayena dve pabbajitā Muṇḍiyo ca paribbājako Jāliyo ca Dārupattikantevāsī yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodiṁsu, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ aṭṭhaṁsu, ekamantaṁ ṭhitā kho te dve pabbajitā Bhagavantaṁ etadavocuṁ "kiṁ nu kho āvuso Gotama taṁ jīvaṁ taṁ sarīraṁ, udāhu aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīran"ti.

379. Tena hāvuso suṇātha sādhukaṁ manasi karotha bhāsissāmīti. "Evamāvuso"ti kho te dve pabbajitā Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etadavoca. Idhāvuso Tathāgato loke uppajjati Arahaṁ Sammāsambuddho -pa-. (Yathā Sāmaññaphale, evaṁ vitthāretabbaṁ.) Evaṁ kho āvuso bhikkhu sīlasampanno hoti.

-pa- paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Yo kho āvuso bhikkhu evaṁ jānāti evaṁ passati, kallaṁ nu kho tassetaṁ vacanāya "taṁ jīvaṁ taṁ sarīran"ti vā "aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīran"ti vāti. Yo so āvuso bhikkhu evaṁ jānāti evaṁ passati, kallaṁ tassetaṁ vacanāya "taṁ jīvaṁ taṁ sarīran"ti vā "aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīran"ti vāti. Ahaṁ kho panetaṁ āvuso evaṁ jānāmi evaṁ passāmi. Atha ca panāhaṁ na vadāmi "taṁ jīvaṁ taṁ sarīran"ti vā "aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīran"ti vā -pa- dutiyaṁ jhānaṁ. Tatiyaṁ jhānaṁ. Catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Yo kho āvuso bhikkhu evaṁ jānāti evaṁ passati, kallaṁ nu kho tassetaṁ vacanāya "taṁ jīvaṁ taṁ sarīran"ti vā "aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīran"ti vāti. Yo so āvuso bhikkhu evaṁ jānāti evaṁ passati, kallaṁ tassetaṁ vacanāya "taṁ jīvaṁ taṁ sarīran"ti vā "aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīran"ti vāti. Ahaṁ kho panetaṁ āvuso evaṁ jānāmi evaṁ passāmi. Atha ca panāhaṁ na vadāmi "taṁ jīvaṁ taṁ sarīran"ti vā "aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīran"ti vā -pa- ñāṇadassanāya

cittaṁ abhinīharati abhininnāmeti. Yo kho āvuso bhikkhu evaṁ jānāti evaṁ passati, kallaṁ nu kho tassetaṁ vacanāya "taṁ jīvaṁ taṁ sarīran"ti vā "aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīran"ti vāti. Yo so āvuso bhikkhu evaṁ jānāti evaṁ passati, kallaṁ tassetaṁ vacanāya "taṁ jīvaṁ taṁ sarīran"ti vā "aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīran"ti vāti. Ahaṁ kho panetaṁ āvuso evaṁ jānāmi evaṁ passāmi. Atha ca panāhaṁ na vadāmi "taṁ jīvaṁ taṁ sarīran"ti vā "aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīran"ti vā.

380. -pa- nāparaṁ itthattāyāti pajānāti. Yo kho āvuso bhikkhu evaṁ jānāti evaṁ passati, kallaṁ nu kho tassetaṁ vacanāya "taṁ jīvaṁ taṁ sarīran"ti vā "aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīran"ti vāti. Yo so āvuso bhikkhu evaṁ jānāti evaṁ passati, na kallaṁ tassetaṁ vacanāya "taṁ jīvaṁ taṁ sarīran"ti vā "aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīran"ti vāti. Ahaṁ kho panetaṁ āvuso evaṁ jānāmi evaṁ passāmi. Atha ca panāhaṁ na vadāmi "taṁ jīvaṁ taṁ sarīran"ti vā "aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīran"ti vāti. Idamavoca Bhagavā. Attamanā te dve pabbajitā Bhagavato bhāsitaṁ abhinandunti.

## Jāliyasuttaṁ niṭṭhitaṁ sattamaṁ.

# 8. Mahāsīhanādasutta

## Acelakassapavatthu

381. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Uruññāyaṁ[1] viharati Kaṇṇakatthale Migadāye. Atha kho acelo Kassapo yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ aṭṭhāsi, ekamantaṁ ṭhito kho acelo Kassapo Bhagavantaṁ etadavoca "sutaṁ metaṁ bho Gotama 'samaṇo Gotamo sabbaṁ tapaṁ garahati, sabbaṁ tapassiṁ lūkhājīviṁ ekaṁsena upakkosati upavadatī'ti. Ye te bho Gotama evamāhaṁsu 'samaṇo Gotamo sabbaṁ tapaṁ garahati, sabbaṁ tapassiṁ lūkhājīviṁ ekaṁsena upakkosati upavadatī'ti, kacci te bhoto Gotamassa vuttavādino, na ca bhavantaṁ Gotamaṁ abhūtena abbhācikkhanti, dhammassa cānudhammaṁ byākaronti, na ca koci sahadhammiko vādānuvādo gārayhaṁ ṭhānaṁ āgacchati. Anabbhakkhātukāmā hi mayaṁ bhavantaṁ Gotaman"ti.

382. Ye te Kassapa evamāhaṁsu "samaṇo Gotamo sabbaṁ tapaṁ garahati, sabbaṁ tapassiṁ lūkhājīviṁ ekaṁsena upakkosati upavadatī"ti, na mete vuttavādino, abbhācikkhanti ca pana maṁ te asatā abhūtena. Idhāhaṁ Kassapa ekaccaṁ tapassiṁ lūkhājīviṁ passāmi dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapannaṁ. Idha panāhaṁ Kassapa ekaccaṁ tapassiṁ lūkhājīviṁ passāmi dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapannaṁ.

383. Idhāhaṁ Kassapa ekaccaṁ tapassiṁ appadukkhavihāriṁ passāmi dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapannaṁ. Idha panāhaṁ Kassapa ekaccaṁ tapassiṁ appadukkhavihāriṁ passāmi dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapannaṁ. Yohaṁ Kassapa imesaṁ tapassīnaṁ evaṁ āgatiñca gatiñca cutiñca upapattiñca yathābhūtaṁ

---

1. Ujuññāyaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I)

pajānāmi. Sohaṁ kiṁ sabbaṁ tapaṁ garahissāmi, sabbaṁ vā tapassiṁ lūkhājīviṁ ekaṁsena upakkosissāmi upavadissāmi.

384. Santi Kassapa eke samaṇabrāhmaṇā paṇḍitā nipuṇā kataparappavādā vālavedhirūpā, te bhindantā maññe caranti paññāgatena diṭṭhigatāni. Tehipi me saddhiṁ ekaccesu ṭhānesu sameti, ekaccesu ṭhānesu na sameti. Yaṁ te ekaccaṁ vadanti "sādhū"ti, mayampi taṁ ekaccaṁ vadema "sādhū"ti. Yaṁ te ekaccaṁ vadanti "na sādhū"ti, mayampi taṁ ekaccaṁ vadema "na sādhū"ti. Yaṁ te ekaccaṁ vadanti "sādhū"ti, mayaṁ taṁ ekaccaṁ vadema "na sādhū"ti. Yaṁ te ekaccaṁ vadanti "na sādhū"ti, mayaṁ taṁ ekaccaṁ vadema "sādhū"ti.

Yaṁ mayaṁ ekaccaṁ vadema "sādhū"ti, parepi taṁ ekaccaṁ vadanti "sādhū"ti. Yaṁ mayaṁ ekaccaṁ vadema "na sādhū"ti, parepi taṁ ekaccaṁ vadanti "na sādhū"ti. Yaṁ mayaṁ ekaccaṁ vadema "na sādhū"ti, pare taṁ ekaccaṁ vadanti "sādhū"ti. Yaṁ mayaṁ ekaccaṁ vadema "sādhū"ti, pare taṁ ekaccaṁ vadanti "na sādhū"ti.

## Samanuyuñjāpanakathā

385. Tyāhaṁ upasaṅkamitvā evaṁ vadāmi—yesu no āvuso ṭhānesu na sameti, tiṭṭhantu tāni ṭhānāni. Yesu ṭhānesu sameti, tattha viññū samanuyuñjantaṁ samanugāhantaṁ samanubhāsantaṁ satthārā vā satthāraṁ saṁghena vā saṁghaṁ "ye imesaṁ bhavataṁ dhammā akusalā akusalasaṅkhātā, sāvajjā sāvajjasaṅkhātā, asevitabbā asevitabbasaṅkhātā, na alamariyā na alamariyasaṅkhātā, kaṇhā kaṇhāsaṅkhātā. Ko ime dhamme anavasesaṁ pahāya vattati, samaṇo vā Gotamo, pare vā pana bhonto gaṇācariyā"ti.

386. Ṭhānaṁ kho panetaṁ Kassapa vijjati, yaṁ viññū samanuyuñjantā samanugāhantā samanubhāsantā evaṁ vadeyyuṁ "ye imesaṁ bhavataṁ dhammā akusalā akusalasaṅkhātā, sāvajjā sāvajjasaṅkhātā, asevitabbā asevitabbasaṅkhātā, na alamariyā na alamariyasaṅkhātā, kaṇhā kaṇhasaṅkhātā. Samaṇo Gotamo ime dhamme anavasesaṁ pahāya vattati, yaṁ vā pana bhonto pare gaṇācariyā"ti. Itiha Kassapa

viññū samanuyuñjantā samanugāhantā samanubhāsantā amheva tattha yebhuyyena pasaṁseyyuṁ.

387. Aparampi no Kassapa viññū samanuyuñjantaṁ samanugāhantaṁ samanubhāsantaṁ satthārā vā satthāraṁ saṁghena vā saṁghaṁ "ye imesaṁ bhavataṁ dhammā kusalā kusalasaṅkhātā, anavajjā anavajjasaṅkhātā, sevitabbā sevitabbasaṅkhātā, alamariyā alamariyasaṅkhātā, sukkā sukkasaṅkhātā. Ko ime dhamme anavasesaṁ samādāya vattati, samaṇo vā Gotamo, pare vā pana bhonto gaṇācariyā"ti.

388. Ṭhānaṁ kho panetaṁ Kassapa vijjati, yaṁ viññū samanuyuñjantā samanugāhantā samanubhāsantā evaṁ vadeyyuṁ "ye imesaṁ bhavataṁ dhammā kusalā kusalasaṅkhātā, anavajjā anavajjasaṅkhātā, sevitabbā sevitabbasaṅkhātā, alamariyā alamariyasaṅkhātā, sukkā sukkasaṅkhātā. Samaṇo Gotamo ime dhamme anavasesaṁ samādāya vattati, yaṁ vā pana bhonto pare gaṇācariyā"ti. Itiha Kassapa viññū samanuyuñjantā samanugāhantā samanubhāsantā amheva tattha yebhuyyena pasaṁseyyuṁ.

389. Aparampi no Kassapa viññū samanuyuñjantaṁ samanugāhantaṁ samanubhāsantaṁ satthārā vā satthāraṁ saṁghena vā saṁghaṁ "ye imesaṁ bhavataṁ dhammā akusalā akusalasaṅkhātā, sāvajjā sāvajjasaṅkhātā, asevitabbā asevitabbasaṅkhātā, na alamariyā na alamariyasaṅkhātā, kaṇhā kaṇhasaṅkhātā. Ko ime dhamme anavasesaṁ pahāya vattati, Gotamasāvakasaṁgho vā, pare vā pana bhonto gaṇācariyasāvakasaṁghā"ti.

390. Ṭhānaṁ kho panetaṁ Kassapa vijjati, yaṁ viññū samanuyuñjantā samanugāhantā samanubhāsantā evaṁ vadeyyuṁ "ye imesaṁ bhavataṁ dhammā akusalā akusalasaṅkhātā, sāvajjā sāvajjasaṅkhātā, asevitabbā asevitabbasaṅkhātā, na alamariyā na alamariyasaṅkhātā, kaṇhā kaṇhasaṅkhātā. Gotamasāvakasaṁgho ime dhamme anavasesaṁ pahāya vattati, yaṁ vā pana bhonto pare gaṇācariyasāvakasaṁghā"ti. Itiha Kassapa viññū samanuyuñjantā samanugāhantā samanubhāsantā amheva tattha yebhuyyena pasaṁseyyuṁ.

391. Aparampi no Kassapa viññū samanuyuñjantaṁ samanugāhantaṁ samanubhāsantaṁ satthārā vā satthāraṁ saṁghena vā saṁghaṁ "ye imesaṁ bhavataṁ dhammā kusalā kusalasaṅkhātā, anavajjā anavajjasaṅkhātā, sevitabbā sevitabbasaṅkhātā, alamariyā alamariyasaṅkhātā, sukkā sukkasaṅkhātā. Ko ime dhamme anavasesaṁ samādāya vattati, Gotamasāvakasaṁgho vā, pare vā pana bhonto gaṇācariyasāvakasaṁghā"ti.

392. Ṭhānaṁ kho panetaṁ Kassapa vijjati, yaṁ viññū samanuyuñjantā samanugāhantā samanubhāsantā evaṁ vadeyyuṁ "ye imesaṁ bhavataṁ dhammā kusalā kusalasaṅkhātā, anavajjā anavajjasaṅkhātā, sevitabbā sevitabbasaṅkhātā, alamariyā alamariyasaṅkhātā, sukkā sukkasaṅkhātā. Gotamasāvakasaṁgho ime dhamme anavasesaṁ samādāya vattati, yaṁ vā pana bhonto pare gaṇācariyasāvakasaṁghā"ti. Itiha Kassapa viññū samanuyuñjantā samanugāhantā samanubhāsantā amheva tattha yebhuyyena pasaṁseyyuṁ.

## Ariya-aṭṭhaṅgikamagga

393. Atthi Kassapa maggo atthi paṭipadā, yathāpaṭipanno sāmaṁyeva ñassati sāmaṁ dakkhati[1] "samaṇova Gotamo kālavādī bhūtavādī atthavādī dhammavādī vinayavādī"ti. Katamo ca Kassapa maggo, katamā ca paṭipadā, yathāpaṭipanno sāmaññeva ñassati sāmaṁ dakkhati "samaṇova Gotamo kālavādī bhūtavādī atthavādī dhammavādī vinayavādī"ti. Ayameva ariyo aṭṭhaṅgiko maggo.

Seyyathidaṁ, sammādiṭṭhi sammāsaṅkappo sammāvācā sammākammanto sammā-ājīvo sammāvāyāmo sammāsati sammāsamādhi. Ayaṁ kho Kassapa maggo, ayaṁ paṭipadā, yathāpaṭipanno sāmaññeva ñassati sāmaṁ dakkhati "samaṇova Gotamo kālavādī bhūtavādī atthavādī dhammavādī vinayavādī"ti.

---

1. Dakkhiti (Sī)

## Tapopakkamakathā

394. Evaṁ vutte acelo Kassapo Bhagavantaṁ etadavoca “imepi kho āvuso Gotama tapopakkamā etesaṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ sāmaññasaṅkhātā ca brahmaññasaṅkhātā ca. Acelako hoti, muttācāro, hatthāpalekhano, na-ehibhaddantiko, natiṭṭhabhaddantiko, nābhihaṭaṁ, na uddissakataṁ, na nimantanaṁ sādiyati, so na kumbhimukhā paṭiggaṇhāti, na kaḷopimukhā paṭiggaṇhāti, na eḷakamantaraṁ, na daṇḍamantaraṁ, na musalamantaraṁ, na dvinnaṁ bhuñjamānānaṁ, na gabbhiniyā, na pāyamānāya, na purisantaragatāya, na saṁkittīsu, na yattha sā upaṭṭhito hoti, na yattha makkhikā saṇḍasaṇḍacārinī, na macchaṁ, na maṁsaṁ, na suraṁ, na merayaṁ, na thusodakaṁ pivati, so ekāgāriko vā hoti ekālopiko, dvāgāriko vā hoti dvālopiko, sattāgāriko vā hoti sattālopiko, ekissāpi dattiyā yāpeti, dvīhipi dattīhi yāpeti, sattahipi dattīhi yāpeti, ekāhikampi āhāraṁ āhāreti, dvīhikampi āhāraṁ āhāreti, sattāhikampi āhāraṁ āhāreti, iti evarūpaṁ addhamāsikampi pariyāyabhattabhojanānuyogamanuyutto viharati.

395. Imepi kho āvuso Gotama tapopakkamā etesaṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ sāmaññasaṅkhātā ca brahmaññasaṅkhātā ca. Sākabhakkho vā hoti, sāmākabhakkho vā hoti, nīvārabhakkho vā hoti, daddulabhakkho vā hoti, haṭabhakkho vā hoti, kaṇabhakkho vā hoti, ācāmabhakkho vā hoti, piññākabhakkho vā hoti, tiṇabhakkho vā hoti, gomayabhakkho vā hoti, vanamūlaphalāhāro yāpeti pavattaphalabhojī.

396. Imepi kho āvuso Gotama tapopakkamā etesaṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ sāmaññasaṅkhātā ca brahmaññasaṅkhātā ca. Sāṇānipi dhāreti, masāṇānipi dhāreti, chavadussānipi dhāreti, paṁsukūlānipi dhāreti, tirīṭānipi dhāreti, ajinampi dhāreti, ajinakkhipampi dhāreti, kusacīrampi dhāreti, vākacīrampi dhāreti, phalakacīrampi dhāreti, kesakambalampi dhāreti, vāḷakambalampi dhāreti, ulūkapakkhikampi dhāreti, kesamassulocakopi hoti kesamassulocanānuyogamanuyutto,

ubbhaṭṭhakopi[1] hoti āsanapaṭikkhitto, ukkuṭikopi hoti ukkuṭikappadhānamanuyutto, kaṇṭakāpassayikopi hoti kaṇṭakāpassaye seyyaṁ kappeti, phalakaseyyampi kappeti, thaṇḍilaseyyampi kappeti, ekapassayikopi hoti rajojalladharo, abbhokāsikopi hoti yathāsanthatiko, vekaṭikopi hoti vikaṭabhojanānuyogamanuyutto, apānakopi hoti apānakattamanuyutto, sāyatatiyakampi udakorohanānuyogamanuyutto viharatī”ti.

## Tapopakkamaniratthakatā

397. Acelako cepi Kassapa hoti, muttācāro, hatthāpalekhano -pa- iti evarūpaṁ addhamāsikampi pariyāyabhattabhojanānuyogamanuyutto viharati. Tassa cāyaṁ sīlasampadā cittasampadā paññāsampadā abhāvitā hoti asacchikatā. Atha kho so ārakāva sāmaññā ārakāva brahmaññā. Yato kho Kassapa bhikkhu averaṁ abyāpajjaṁ mettacittaṁ bhāveti, āsavānañca khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Ayaṁ vuccati Kassapa bhikkhu samaṇo itipi brāhmaṇo itipi.

Sākabhakkho cepi Kassapa hoti, sāmākabhakkho -pa- vanamūlaphalāhāro yāpeti pavattaphalabhojī. Tassa cāyaṁ sīlasampadā cittasampadā paññāsampadā abhāvitā hoti asacchikatā. Atha kho so ārakāva sāmaññā ārakāva brāhmaññā. Yato kho Kassapa bhikkhu averaṁ abyāpajjaṁ mettacittaṁ bhāveti, āsavānañca khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Ayaṁ vuccati Kassapa bhikkhu samaṇo itipi brāhmaṇo itipi.

Sāṇāni cepi Kassapa dhāreti, masāṇānipi dhāreti -pa- sāyatatiyakampi udakorohanānuyogamanuyutto viharati. Tassa cāyaṁ sīlasampadā cittasampadā paññāsampadā abhāvitā hoti asacchikatā. Atha kho so ārakāva sāmaññā ārakāva

1. Ubbhaṭṭhikopi (Ka)

brahmaññā. Yato kho Kassapa bhikkhu averaṁ abyāpajjaṁ mettacittaṁ bhāveti, āsavānañca khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Ayaṁ vuccati Kassapa bhikkhu samaṇo itipi brāhmaṇo itipīti.

398. Evaṁ vutte acelo Kassapo Bhagavantaṁ etadavoca "dukkaraṁ bho Gotama sāmaññaṁ dukkaraṁ brahmaññan"ti. Pakati kho esā Kassapa lokasmiṁ dukkaraṁ sāmaññaṁ dukkaraṁ brahmaññanti. Acelako cepi Kassapa hoti, muttācāro, hatthāpalekhano -pa- iti evarūpaṁ addhamāsikampi pariyāyabhattabhojanānuyogamanuyutto viharati. Imāya ca Kassapa mattāya iminā tapopakkamena sāmaññaṁ vā abhavissa brahmaññaṁ vā dukkaraṁ sudukkaraṁ, netaṁ abhavissa kallaṁ vacanāya "dukkaraṁ sāmaññaṁ dukkaraṁ brahmaññan"ti.

Sakkā ca panetaṁ abhavissa kātuṁ gahapatinā vā gahapatiputtena vā antamaso kumbhadāsiyāpi "handāhaṁ acelako homi, muttācāro, hatthāpalekhano -pa- iti evarūpaṁ addhamāsikampi pariyāyabhattabhojanānuyogamanuyutto viharāmī"ti.

Yasmā ca kho Kassapa aññatreva imāya mattāya aññatra iminā tapopakkamena sāmaññaṁ vā hoti brahmaññaṁ vā dukkaraṁ sudukkaraṁ, tasmā etaṁ kallaṁ vacanāya "dukkaraṁ sāmaññaṁ dukkaraṁ brahmaññan"ti. Yato kho Kassapa bhikkhu averaṁ abyāpajjaṁ mettacittaṁ bhāveti, āsavānañca khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Ayaṁ vuccati Kassapa bhikkhu samaṇo itipi brāhmaṇo itipi.

Sākabhakkho cepi Kassapa hoti, sāmākabhakkho -pa- vanamūlaphalāhāro yāpeti pavattaphalabhojī. Imāya ca Kassapa mattāya iminā tapopakkamena sāmaññaṁ vā abhavissa brahmaññaṁ vā dukkaraṁ sudukkaraṁ, netaṁ abhavissa kallaṁ vacanāya "dukkaraṁ sāmaññaṁ dukkaraṁ brahmaññan"ti.

Sakkā ca panetaṁ abhavissa kātuṁ gahapatinā vā gahapatiputtena vā antamaso kumbhadāsiyāpi "handāhaṁ sākabhakkho vā homi, sāmākabhakkho vā -pa- vanamūlaphalāhāro yāpemi pavattaphalabhojī"ti.

Yasmā ca kho Kassapa aññatreva imāya mattāya aññatra iminā tapopakkamena sāmaññaṁ vā hoti brahmaññaṁ vā dukkaraṁ sudukkaraṁ, tasmā etaṁ kallaṁ vacanāya "dukkaraṁ sāmaññaṁ dukkaraṁ brahmaññan"ti. Yato kho Kassapa bhikkhu averaṁ abyāpajjaṁ mettacittaṁ bhāveti, āsavānañca khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Ayaṁ vuccati Kassapa bhikkhu samaṇo itipi brāhmaṇo itipi.

Sāṇāni cepi Kassapa dhāreti, masāṇānipi dhāreti -pa- sāyatatiyakampi udakorohanānuyogamanuyutto viharati. Imāya ca Kassapa mattāya iminā tapopakkamena sāmaññaṁ vā abhavissa brahmaññaṁ vā dukkaraṁ sudukkaraṁ, netaṁ abhavissa kallaṁ vacanāya "dukkaraṁ sāmaññaṁ dukkaraṁ brahmaññan"ti.

Sakkā ca panetaṁ abhavissa kātuṁ gahapatinā vā gahapatiputtena vā antamaso kumbhadāsiyāpi "handāhaṁ sāṇānipi dhāremi, masāṇānipi dhāremi -pa- sāyatatiyakampi udakorohanānuyogamanuyutto viharāmī"ti.

Yasmā ca kho Kassapa aññatreva imāya mattāya aññatra iminā tapopakkamena sāmaññaṁ vā hoti brahmaññaṁ vā dukkaraṁ sudukkaraṁ, tasmā etaṁ kallaṁ vacanāya "dukkaraṁ sāmaññaṁ dukkaraṁ brahmaññan"ti. Yato kho Kassapa bhikkhu averaṁ abyāpajjaṁ mettacittaṁ bhāveti, āsavānañca khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Ayaṁ vuccati Kassapa bhikkhu samaṇo itipi brāhmaṇo itipīti.

399. Evaṁ vutte acelo Kassapo Bhagavantaṁ etadavoca "dujjāno bho Gotama samaṇo dujjāno brāhmaṇo"ti. Pakati kho esā Kassapa lokasmiṁ dujjāno samaṇo dujjāno brāhmaṇoti. Acelako cepi Kassapa hoti, muttācāro, hatthāpalekhano -pa- iti evarūpaṁ addhamāsikampi pariyāyabhattabhojanānuyogamanuyutto viharati. Imāya ca Kassapa mattāya iminā tapopakkamena samaṇo vā

abhavissa brāhmaṇo vā dujjāno sudujjāno, netaṁ abhavissa kallaṁ vacanāya "dujjāno samaṇo dujjāno brāhmaṇo"ti.

Sakkā ca paneso abhavissa ñātuṁ gahapatinā vā gahapatiputtena vā antamaso kumbhadāsiyāpi "ayaṁ acelako hoti, muttācāro, hatthāpalekhano -pa- iti evarūpaṁ addhamāsikampi pariyāyabhattabhojānānuyogamanuyutto viharatī"ti.

Yasmā ca kho Kassapa aññatreva imāya mattāya aññatra iminā tapopakkamena samaṇo vā hoti brāhmaṇo vā dujjāno sudujjāno, tasmā etaṁ kallaṁ vacanāya "dujjāno samaṇo dujjāno brāhmaṇo"ti. Yato kho[1] Kassapa bhikkhu averaṁ abyāpajjaṁ mettacittaṁ bhāveti, āsavānañca khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Ayaṁ vuccati Kassapa bhikkhu samaṇo itipi brāhmaṇo itipi.

Sākabhakkho cepi Kassapa hoti sāmākabhakkho -pa- vanamūlaphalāhāro yāpeti pavattaphalabhojī. Imāya ca Kassapa mattāya iminā tapopakkamena samaṇo vā abhavissa brāhmaṇo vā dujjāno sudujjāno, netaṁ abhavissa kallaṁ vacanāya "dujjāno samaṇo dujjāno brāhmaṇo"ti.

Sakkā ca paneso abhavissa ñātuṁ gahapatinā vā gahapatiputtena vā antamaso kumbhadāsiyāpi "ayaṁ sākabhakkho vā hoti sāmākabhakkho -pa- vanamūlaphalāhāro yāpeti pavattaphalabhojī"ti.

Yasmā ca kho Kassapa aññatreva imāya mattāya aññatra iminā tapopakkamena samaṇo vā hoti brāhmaṇo vā dujjāno sudujjāno, tasmā etaṁ kallaṁ vacanāya "dujjāno samaṇo dujjāno brāhmaṇo"ti. Yato kho Kassapa bhikkhu averaṁ abyāpajjaṁ mettacittaṁ bhāveti, āsavānañca khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Ayaṁ vuccati Kassapa bhikkhu samaṇo itipi brāhmaṇo itipi.

---

1. Yato ca kho (Ka)

Sāṇāni cepi Kassapa dhāreti, masāṇānipi dhāreti -pa- sāyatatiyakampi udakorohanānuyogamanuyutto viharati. Imāya ca Kassapa mattāya iminā tapopakkamena samaṇo vā abhavissa brāhmaṇo vā dujjāno sudujjāno, netaṁ abhavissa kallaṁ vacanāya "dujjāno samaṇo dujjāno brāhmaṇo"ti.

Sakkā ca paneso abhavissa ñātuṁ gahapatinā vā gahapatiputtena vā antamaso kumbhadāsiyāpi "ayaṁ sāṇānipi dhāreti, masāṇānipi dhāreti -pa- sāyatatiyakampi udakorohanānuyogamanuyutto viharatī"ti.

Yasmā ca kho Kassapa aññatreva imāya mattāya aññatra iminā tapopakkamena samaṇo vā hoti brāhmaṇo vā dujjāno sudujjāno, tasmā etaṁ kallaṁ vacanāya "dujjāno samaṇo dujjāno brāhmaṇo"ti. Yato kho Kassapa bhikkhu averaṁ abyāpajjaṁ mettacittaṁ bhāveti, āsavānañca khayā anāsavaṁ cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Ayaṁ vuccati Kassapa bhikkhu samaṇo itipi brāhmaṇo itipīti.

## Sīlasamādhipaññāsampadā

400. Evaṁ vutte acelo Kassapo Bhagavantaṁ etadavoca "katamā pana sā bho Gotama sīlasampadā, katamā cittasampadā, katamā paññāsampadā"ti. Idha Kassapa Tathāgato loke uppajjati Arahaṁ Sammāsambuddho -pa- bhayadassāvī samādāya sikkhati sikkhāpadesu, kāyakammavacīkammena samannāgato kusalena parisuddhājīvo sīlasampanno indriyesu guttadvāro satisampajaññena samannāgato santuṭṭho.

401. Kathañca Kassapa bhikkhu sīlasampanno hoti. Idha Kassapa bhikkhu pāṇātipātaṁ pahāya pāṇātipātā paṭivirato hoti nihitadaṇḍo nihitasattho lajjī dayāpanno, sabbapāṇabhūtahitānukampī viharati. Idampissa hoti sīlasampadāya -pa-.

Yathā vā paneke bhonto samaṇabrāhmaṇā saddhādeyyāni bhojanāni bhuñjitvā te evarūpāya tiracchānavijjāya micchājīvena jīvitaṁ

kappenti. Seyyathidaṁ, santikammaṁ paṇidhikammaṁ -pa- osadhīnaṁ patimokkho iti vā, iti evarūpāya tiracchānavijjāya micchājīvā paṭivirato hoti. Idampissa hoti sīlasampadāya.

Sa khoso[1] Kassapa bhikkhu evaṁ sīlasampanno na kutoci bhayaṁ samanupassati, yadidaṁ sīlasaṁvarato. Seyyathāpi Kassapa rājā khattiyo muddhāvasitto nihatapaccamitto na kutoci bhayaṁ samanupassati, yadidaṁ paccatthikato. Evameva kho Kassapa bhikkhu evaṁ sīlasampanno na kutoci bhayaṁ samanupassati, yadidaṁ sīlasaṁvarato, so iminā ariyena sīlakkhandhena samannāgato ajjhattaṁ anavajjasukhaṁ paṭisaṁvedeti. Evaṁ kho Kassapa bhikkhu sīlasampanno hoti. Ayaṁ kho Kassapa sīlasampadā.

-pa- paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Idampissa hoti cittasampadāya -pa- dutiyaṁ jhānaṁ. Tatiyaṁ jhānaṁ. Catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Idampissa hoti cittasampadāya. Ayaṁ kho Kassapa cittasampadā.

So evaṁ samāhite citte -pa- ñāṇadassanāya cittaṁ abhinīharati abhininnāmeti. Idampissa hoti paññāsampadāya -pa- nāparaṁ itthattāyāti pajānāti. Idampissa hoti paññāsampadāya. Ayaṁ kho Kassapa paññāsampadā.

Imāya ca Kassapa sīlasampadāya cittasampadāya paññāsampadāya aññā sīlasampadā cittasampadā paññāsampadā uttaritarā vā paṇītatarā vā natthi.

## Sīhanādakathā

402. Santi Kassapa eke samaṇabrāhmaṇā sīlavādā, te anekapariyāyena sīlassa vaṇṇaṁ bhāsanti, yāvatā Kassapa ariyaṁ paramaṁ sīlaṁ, nāhaṁ tattha attano samasamaṁ samanupassāmi, kuto bhiyyo, atha kho ahameva tattha bhiyyo, yadidaṁ adhisīlaṁ.

Santi Kassapa eke samaṇabrāhmaṇā tapojigucchāvādā, te anekapariyāyena tapojigucchāya vaṇṇaṁ bhāsanti, yāvatā Kassapa ariyā

1. Ayaṁ kho (Ka)

paramā tapojigucchā, nāhaṁ tattha attano samasamaṁ samanupassāmi, kuto bhiyyo, atha kho ahameva tattha bhiyyo, yadidaṁ adhijegucchaṁ.

Santi Kassapa eke samaṇabrāhmaṇā paññāvādā, te anekapariyāyena paññāya vaṇṇaṁ bhāsanti, yāvatā Kassapa ariyā paramā paññā, nāhaṁ tattha attano samasamaṁ samanupassāmi, kuto bhiyyo, atha kho ahameva tattha bhiyyo, yadidaṁ adhipaññaṁ.

Santi Kassapa eke samaṇabrāhmaṇā vimuttivādā, te anekapariyāyena vimuttiyā vaṇṇaṁ bhāsanti, yāvatā Kassapa ariyā paramā vimutti, nāhaṁ tattha attano samasamaṁ samanupassāmi, kuto bhiyyo, atha kho ahameva tattha bhiyyo, yadidaṁ adhivimutti.

403. Ṭhānaṁ kho panetaṁ Kassapa vijjati, yaṁ aññatitthiyā paribbājakā evaṁ vadeyyuṁ "sīhanādaṁ kho samaṇo Gotamo nadati, tañca kho suññāgāre nadati, no parisāsū"ti. Te "mā hevan"tissu vacanīyā, "sīhanādañca samaṇo Gotamo nadati, parisāsu ca nadatī"ti evamassu Kassapa vacanīyā.

Ṭhānaṁ kho panetaṁ Kassapa vijjati, yaṁ aññatitthiyā paribbājakā evaṁ vadeyyuṁ "sīhanādañca samaṇo Gotamo nadati, parisāsu ca nadati, no ca kho visārado nadatī"ti. Te "mā hevan"tissu vacanīyā, "sīhanādañca samaṇo Gotamo nadati, parisāsu ca nadati, visārado ca nadatī"ti evamassu Kassapa vacanīyā.

Ṭhānaṁ kho panetaṁ Kassapa vijjati, yaṁ aññatitthiyā paribbājakā evaṁ vadeyyuṁ "sīhanādañca samaṇo Gotamo nadati, parisāsu ca nadati, visārado ca nadati, no ca kho naṁ pañhaṁ pucchanti -pa- pañhañca naṁ pucchanti, no ca kho nesaṁ pañhaṁ puṭṭho byākaroti -pa- pañhañca nesaṁ puṭṭho byākaroti, no ca kho pañhassa veyyākaraṇena cittaṁ ārādheti -pa- pañhassa ca veyyākaraṇena cittaṁ ārādheti, no ca kho sotabbaṁ maññanti -pa- sotabbaṁ cassa maññanti, no ca kho sutvā pasīdanti -pa- sutvā cassa

pasīdanti, no ca kho pasannākāraṁ karonti -pa- pasannākārañca karonti, no ca kho tathattāya paṭipajjanti -pa- tathattāya ca paṭipajjanti, no ca kho paṭipannā ārādhentī”ti. Te “mā hevan”tissu vacanīyā, “sīhanādañca samaṇo Gotamo nadati, parisāsu ca nadati, visārado ca nadati, pañhañca naṁ pucchanti, pañhañca nesaṁ puṭṭho byākaroti, pañhassa ca veyyākaraṇena cittaṁ ārādheti, sotabbañcassa maññanti, sutvā cassa pasīdanti, pasannākārañca karonti, tathattāya ca paṭipajjanti, paṭipannā ca ārādhentī”ti evamassu Kassapa vacanīyā.

## Tatthiyaparivāsakathā

404. Ekamidāhaṁ Kassapa samayaṁ Rājagahe viharāmi Gijjhakūṭe pabbate, tatra maṁ aññataro tapabrahmacārī Nigrodho nāma adhijegucche pañhaṁ apucchi, tassāhaṁ adhijegucche pañhaṁ puṭṭho byākāsiṁ, byākate ca pana me attamano ahosi paraṁ viya mattāyāti. Ko hi bhante Bhagavato dhammaṁ sutvā na attamano assa paraṁ viya mattāya. Ahampi hi bhante Bhagavato dhammaṁ sutvā attamano paraṁ viya mattāya. Abhikkantaṁ bhante, abhikkantaṁ bhante. Seyyathāpi bhante nikkujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya “cakkhumanto rūpāni dakkhantī”ti. Evamevaṁ Bhagavatā anekapariyāyena dhammo pakāsito, esāhaṁ bhante Bhagavantaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañca bhikkhusaṁghañca, labheyyāhaṁ bhante Bhagavato santike pabbajjaṁ, labheyyaṁ upasampadanti.

405. Yo kho Kassapa aññatitthiyapubbo imasmiṁ dhammavinaye ākaṅkhati pabbajjaṁ, ākaṅkhati upasampadaṁ, so cattāro māse parivasati, catunnaṁ māsānaṁ accayena āraddhacittā bhikkhū pabbājenti, upasampādenti bhikkhubhāvāya. Api ca mettha puggalavemattatā viditāti. Sace bhante aññatitthiyapubbā imasmiṁ dhammavinaye ākaṅkhanti pabbajjaṁ, ākaṅkhanti upasampadaṁ, cattāro māse parivasanti, catunnaṁ māsānaṁ accayena āraddhacittā bhikkhū pabbājenti, upasampādenti bhikkhubhāvāya. Ahaṁ cattāri vassāni parivasissāmi, catunnaṁ vassānaṁ accayena āraddhacittā bhikkhū pabbājentu, upasampādentu bhikkhubhāvāyāti.

Alattha kho acelo Kassapo Bhagavato santike pabbajjaṁ, alattha upasampadaṁ, acirūpasampanno kho panāyasmā Kassapo eko vūpakaṭṭho appamatto ātāpī pahitatto viharanto na cirasseva yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti, tadanuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsi, "khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ, nāparaṁ itthattāyā"ti abbhaññāsi, aññataro kho panāyasmā Kassapo arahataṁ ahosīti.

## Mahāsīhanādasuttaṁ niṭṭhitaṁ aṭṭhamaṁ.

# 9. Poṭṭhapādasutta

## Poṭṭhapādaparibbājakavatthu

406. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena Poṭṭhapādo paribbājako samayappavādake tindukācīre ekasālake Mallikāya ārāme paṭivasati mahatiyā paribbājakaparisāya saddhiṁ tiṁsamattehi paribbājakasatehi. Atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya Sāvatthiṁ piṇḍāya pāvisi.

407. Atha kho Bhagavato etadahosi "atippago kho tāva Sāvatthiyaṁ piṇḍāya carituṁ, yaṁnūnāhaṁ yena samayappavādako tindukācīro ekasālako Mallikāya ārāmo, yena Poṭṭhapādo paribbājako tenupasaṅkameyyan"ti. Atha kho Bhagavā yena samayappavādako tindukācīro ekasālako Mallikāya ārāmo tenupasaṅkami.

408. Tena kho pana samayena Poṭṭhapādo paribbājako mahatiyā paribbājakaparisāya saddhiṁ nisinno hoti unnādiniyā uccāsaddamahāsaddāya anekavihitaṁ tiracchānakathaṁ kathentiyā. Seyyathidaṁ, rājakathaṁ corakathaṁ mahāmattakathaṁ senākathaṁ bhayakathaṁ yuddhakathaṁ annakathaṁ pānakathaṁ vatthakathaṁ sayanakathaṁ mālākathaṁ gandhakathaṁ ñātikathaṁ yānakathaṁ gāmakathaṁ nigamakathaṁ nagarakathaṁ janapadakathaṁ itthikathaṁ sūrakathaṁ visikhākathaṁ kumbhaṭṭhānakathaṁ pubbapetakathaṁ nānattakathaṁ lokakkhāyikaṁ samuddakkhāyikaṁ itibhavābhavakathaṁ iti vā.

409. Addasā kho Poṭṭhapādo paribbājako Bhagavantaṁ dūratova āgacchantaṁ, disvāna sakaṁ parisaṁ saṇṭhapesi "appasaddā bhonto hontu, mā bhonto saddamakattha, ayaṁ samaṇo Gotamo āgacchati, appasaddakāmo kho so āyasmā appasaddassa vaṇṇavādī, appeva nāma appasaddaṁ parisaṁ viditvā upasaṅkamitabbaṁ maññeyyā"ti. Evaṁ vutte te paribbājakā tuṇhī ahesuṁ.

410. Atha kho Bhagavā yena Poṭṭhapādo paribbājako tenupasaṅkami. Atha kho Poṭṭhapādo paribbājako Bhagavantaṁ etadavoca "etu kho bhante Bhagavā, svāgataṁ bhante Bhagavato, cirassaṁ kho bhante Bhagavā imaṁ pariyāyamakāsi, yadidaṁ idhāgamanāya, nisīdatu bhante Bhagavā, idaṁ āsanaṁ paññattan"ti.

Nisīdi Bhagavā paññatte āsane. Poṭṭhapādopi kho paribbājako aññataraṁ nīcaṁ āsanaṁ gahetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho Poṭṭhapādaṁ paribbājakaṁ Bhagavā etadavoca "kāya nuttha[1] Poṭṭhapāda etarahi kathāya sannisinnā, kā ca pana vo antarākathā vippakatā"ti.

## Abhisaññānirodhakathā

411. Evaṁ vutte Poṭṭhapādo paribbājako Bhagavantaṁ etadavoca "tiṭṭhatesā bhante kathā, yāya mayaṁ etarahi kathāya sannisinnā, nesā bhante kathā Bhagavato dullabhā bhavissati pacchāpi savanāya, purimāni bhante divasāni purimatarāni, nānātitthiyānaṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ kotūhalasālāya sannisinnānaṁ sannipatitānaṁ abhisaññānirodhe kathā udapādi 'kathaṁ nu kho bho abhisaññānirodho hotī'ti. Tatrekacce evamāhaṁsu 'ahetū appaccayā purisassa saññā uppajjantipi nirujjhantipi. Yasmiṁ samaye uppajjanti, saññī tasmiṁ samaye hoti. Yasmiṁ samaye nirujjhanti, asaññī tasmiṁ samaye hotī'ti. Ittheke abhisaññānirodhaṁ paññapenti.

Tamañño evamāha 'na kho pana metaṁ[2] bho evaṁ bhavissati, saññā hi bho purisassa attā, sā ca kho upetipi apetipi. Yasmiṁ samaye upeti, saññī tasmiṁ samaye hoti. Yasmiṁ samaye apeti, asaññī tasmiṁ samaye hotī'ti. Ittheke abhisaññānirodhaṁ paññapenti.

Tamañño evamāha 'na kho pana metaṁ bho evaṁ bhavissati, santi hi bho samaṇabrāhmaṇā mahiddhikā mahānubhāvā, te imassa purisassa saññaṁ upakaḍḍhantipi apakaḍḍhantipi. Yasmiṁ samaye upakaḍḍhanti, saññī tasmiṁ

---

1. Kāya nottha (Syā, Ka)
2. Na kho nāmetaṁ (Sī, I)

samaye hoti. Yasmiṁ samaye apakaḍḍhanti, asaññī tasmiṁ samaye hotī'ti. Ittheke abhisaññānirodhaṁ paññapenti.

Tamañño evamāha 'na kho pana metaṁ bho evaṁ bhavissati, santi hi bho devatā mahiddhikā mahānubhāvā, tā imassa purisassa saññaṁ upakaḍḍhantipi apakaḍḍhantipi. Yasmiṁ samaye upakaḍḍhanti, saññī tasmiṁ samaye hoti. Yasmiṁ samaye apakaḍḍhanti, asaññī tasmiṁ samaye hotī'ti. Ittheke abhisaññānirodhaṁ paññapenti.

Tassa mayhaṁ bhante Bhagavantaṁyeva ārabbha sati udapādi 'aho nūna Bhagavā aho nūna Sugato, yo imesaṁ dhammānaṁ sukusalo'ti. Bhagavā bhante kusalo Bhagavā pakataññū abhisaññānirodhassa, kathaṁ nu kho bhante abhisaññānirodho hotī"ti.

## Sahetukasaññuppādanirodhakathā

412. Tatra Poṭṭhapāda ye te samaṇabrāhmaṇā evamāhaṁsu "ahetū appaccayā purisassa saññā uppajjantipi nirujjhantipī"ti, āditova tesaṁ aparaddhaṁ. Taṁ kissa hetu, sahetū hi Poṭṭhapāda sappaccayā purisassa saññā uppajjantipi nirujjhantipi. Sikkhā ekā saññā uppajjati, sikkhā ekā saññā nirujjhati.

413. Kā ca sikkhāti Bhagavā avoca. Idha Poṭṭhapāda Tathāgato loke uppajjati Arahaṁ Sammāsambuddho -pa-. (Yathā Sāmaññaphale, evaṁ vitthāretabbaṁ.) Evaṁ kho Poṭṭhapāda bhikkhu sīlasampanno hoti -pa- tassime pañcanīvaraṇe pahīne attani samanupassato pāmojjaṁ jāyati, pamuditassa pīti jāyati, pītimanassa kāyo passambhati, passaddhakāyo sukhaṁ vedeti, sukhino cittaṁ samādhiyati, so vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, tassa yā purimā kāmasaññā, sā nirujjhati. Vivekajapītisukhasukhumasaccasaññā tasmiṁ samaye hoti, vivekajapītisukhasukhumasaccasaññīyeva tasmiṁ samaye hoti. Evampi sikkhā ekā saññā uppajjati, sikkhā ekā saññā nirujjhati. Ayaṁ sikkhāti Bhagavā avoca.

Puna caparaṁ Poṭṭhapāda bhikkhu vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avitakkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Tassa yā purimā vivekajapītisukhasukhumasaccasaññā, sā nirujjhati. Samādhijapītisukhasukhumasaccasaññā tasmiṁ samaye hoti, samādhijapītisukhasukhumasaccasaññīyeva tasmiṁ samaye hoti. Evampi sikkhā ekā saññā uppajjati, sikkhā ekā saññā nirujjhati. Ayampi sikkhāti Bhagavā avoca.

Puna caparaṁ Poṭṭhapāda bhikkhu pītiyā ca virāgā upekkhako ca viharati sato ca sampajāno, sukhañca kāyena paṭisaṁvedeti, yaṁ taṁ ariyā ācikkhanti "upekkhako satimā sukhavihārī"ti, tatiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Tassa yā purimā samādhijapītisukhasukhumasaccasaññā, sā nirujjhati. Upekkhāsukhasukhumasaccasaññā tasmiṁ samaye hoti, upekkhāsukhasukhumasaccasaññīyeva tasmiṁ samaye hoti. Evampi sikkhā ekā saññā uppajjati, sikkhā ekā saññā nirujjhati. Ayampi sikkhāti Bhagavā avoca.

Puna caparaṁ Poṭṭhapāda bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbeva somanassadomanassānaṁ atthaṅgamā adukkhamasukhaṁ upekkhāsatipārisuddhiṁ catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Tassa yā purimā upekkhāsukhasukhumasaccasaññā, sā nirujjhati. Adukkhamasukhasukhumasaccasaññā tasmiṁ samaye hoti, adukkhamasukhasukhumasaccasaññīyeva tasmiṁ samaye hoti. Evampi sikkhā ekā saññā uppajjati, sikkhā ekā saññā nirujjhati. Ayampi sikkhāti Bhagavā avoca.

Puna caparaṁ Poṭṭhapāda bhikkhu sabbaso rūpasaññānaṁ samatikkamā paṭighasaññānaṁ atthaṅgamā nānattasaññānaṁ amanasikārā "ananto ākāso"ti ākāsānañcāyatanaṁ upasampajja viharati. Tassa yā purimā rūpasaññā[1], sā nirujjhati. Ākāsānañcāyatanasukhumasaccasaññā tasmiṁ samaye hoti, ākāsānañcāyatanasukhumasaccasaññīyeva tasmiṁ samaye hoti. Evampi sikkhā ekā saññā uppajjati, sikkhā ekā saññā nirujjhati. Ayampi sikkhāti Bhagavā avoca.

---

1. Purimasaññā (Ka)

Puna caparaṁ Poṭṭhapāda bhikkhu sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma "anantaṁ viññāṇan"ti viññāṇañcāyatanaṁ upasampajja viharati, tassa yā purimā ākāsānañcāyatanasukhumasaccasaññā, sā nirujjhati. Viññāṇañcāyatanasukhumasaccasaññā tasmiṁ samaye hoti, viññāṇañcāyatanasukhumasaccasaññīyeva tasmiṁ samaye hoti. Evampi sikkhā ekā saññā uppajjati, sikkhā ekā saññā nirujjhati. Ayampi sikkhāti Bhagavā avoca.

Puna caparaṁ Poṭṭhapāda bhikkhu sabbaso viññāṇañcāyatanaṁ samatikkamma "natthi kiñcī"ti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharati. Tassa yā purimā viññāṇañcāyatanasukhumasaccasaññā, sā nirujjhati. Ākiñcaññāyatanasukhumasaccasaññā tasmiṁ samaye hoti, ākiñcaññāyatanasukhumasaccasaññīyeva tasmiṁ samaye hoti. Evampi sikkhā ekā saññā uppajjati, sikkhā ekā saññā nirujjhati. Ayampi sikkhāti Bhagavā avoca.

414. Yato kho Poṭṭhapāda bhikkhu idha sakasaññī hoti, so tato amutra tato amutra anupubbena saññaggaṁ phusati, tassa saññagge ṭhitassa evaṁ hoti "cetayamānassa me pāpiyo, acetayamānassa me seyyo. Ahañceva kho pana ceteyyaṁ, abhisaṅkhareyyaṁ, imā ca me saññā nirujjheyyuṁ, aññā ca oḷārikā saññā uppajjeyyuṁ, yaṁnūnāhaṁ na ceva ceteyyaṁ, na ca abhisaṅkhareyyan"ti. So na ceva cetehi, na ca abhisaṅkharoti. Tassa acetayato anabhisaṅkharoto tā ceva saññā nirujjhanti, aññā ca oḷārikā saññā na uppajjanti, so nirodhaṁ phusati. Evaṁ kho Poṭṭhapāda anupubbābhisaññānirodhasampajānasamāpatti hoti.

Taṁ kiṁ maññasi Poṭṭhapāda, api nu te ito pubbe evarūpā anupubbābhisaññānirodhasampajānasamāpatti sutapubbāti. No hetaṁ bhante, evaṁ kho ahaṁ bhante Bhagavato bhāsitaṁ ājānāmi "yato kho Poṭṭhapāda bhikkhu idha sakasaññī hoti, so tato amutra tato amutra anupubbena saññaggaṁ phusati, tassa saññaggeṭhitassa evaṁ hoti 'cetayamānassa me pāpiyo, acetayamānassa me seyyo, ahañceva kho pana

ceteyyaṁ, abhisaṅkhareyyaṁ, imā ca me saññā nirujjheyyuṁ, aññā ca oḷārikā saññā uppajjeyyuṁ, yaṁnūnāhaṁ na ceva ceteyyaṁ, na ca abhisaṅkhareyyan'ti. So na ceva ceteti, na cābhisaṅkharoti, tassa acetayato anabhisaṅkharoto tā ceva saññā nirujjhanti, aññā ca oḷārikā saññā na uppajjanti, so nirodhaṁ phusati. Evaṁ kho Poṭṭhapāda anupubbābhisaññānirodhasampajānasamāpatti hotī"ti. Evaṁ Poṭṭhapādāti.

415. Ekaññeva nu kho bhante Bhagavā saññaggaṁ paññapeti, udāhu puthūpi saññagge paññapetīti. Ekampi kho ahaṁ Poṭṭhapāda saññaggaṁ paññapemi, puthūpi saññagge paññapemīti. Yathā kathaṁ pana bhante Bhagavā ekampi saññaggaṁ paññapeti, puthūpi saññagge paññapetīti. Yathā yathā kho Poṭṭhapāda nirodhaṁ phusati, tathā tathāhaṁ saññaggaṁ paññapemi. Evaṁ kho ahaṁ Poṭṭhapāda ekampi saññaggaṁ paññapemi, puthūpi saññagge paññapemīti.

416. Saññā nu kho bhante paṭhamaṁ uppajjati, pacchā ñāṇaṁ, udāhu ñāṇaṁ paṭhamaṁ uppajjati, pacchā saññā, udāhu saññā ca ñāṇañca apubbaṁ acarimaṁ uppajjantīti. Saññā kho Poṭṭhapāda paṭhamaṁ uppajjati, pacchā ñāṇaṁ, saññuppādā ca pana ñāṇuppādo hoti. So evaṁ pajānāti "idappaccayā kira me ñāṇaṁ udapādī"ti, iminā kho etaṁ Poṭṭhapāda pariyāyena veditabbaṁ "yathā saññā paṭhamaṁ uppajjati, pacchā ñāṇaṁ, saññuppādā ca pana ñāṇuppādo hotī"ti.

## Saññā-attakathā

417. Saññā nu kho bhante purisassa attā, udāhu aññā saññā añño attāti. Kaṁ pana tvaṁ Poṭṭhapāda attānaṁ paccesīti. Oḷārikaṁ kho ahaṁ bhante attānaṁ paccemi rūpiṁ cātumahābhūtikaṁ kabaḷīkārāhārabhakkhanti[1]. Oḷāriko ca hi te Poṭṭhapāda attā abhavissa rūpī cātumahābhūtiko kabaḷīkārāhārabhakkho, evaṁ santaṁ kho te Poṭṭhapāda aññāva saññā abhavissa añño attāti. Tadamināpetaṁ

1. Kabaḷīkārabhakkhanti (Syā, Ka)

Poṭṭhapāda pariyāyena veditabbaṁ yathā aññāva saññā bhavissati añño attā. Tiṭṭhateva sāyaṁ[1] Poṭṭhapāda oḷāriko attā rupī cātumahābhūtiko kabaḷīkārāhārabhakkho, atha imassa purisassa aññā ca saññā uppajjanti, aññā ca saññā nirujjhanti. Iminā kho etaṁ Poṭṭhapāda pariyāyena veditabbaṁ "yathā aññāva saññā bhavissati añño attā"ti.

418. Manomayaṁ kho ahaṁ bhante attānaṁ paccemi "sabbaṅgapaccaṅgiṁ ahīnindriyan"ti. Manomayo ca hi te Poṭṭhapāda attā abhavissa sabbaṅgapaccaṅgī ahīnindriyo, evaṁ santampi kho te Poṭṭhapāda aññāva saññā bhavissati añño attā. Tadamināpetaṁ Poṭṭhapāda pariyāyena veditabbaṁ yathā aññāva saññā bhavissati añño attā. Tiṭṭhateva sāyaṁ Poṭṭhapāda manomayo attā sabbaṅgapaccaṅgī ahīnindriyo, atha imassa purisassa aññā ca saññā uppajjanti, aññā ca saññā nirujjhanti. Imināpi kho etaṁ Poṭṭhapāda pariyāyena veditabbaṁ "yathā aññāva saññā bhavissati añño attā"ti.

419. Arūpiṁ kho ahaṁ bhante attānaṁ paccemi saññāmayanti. Arūpī ca hi te Poṭṭhapāda attā abhavissa saññāmayo, evaṁ santampi kho te Poṭṭhapāda aññāva saññā bhavissati añño attā. Tadamināpetaṁ Poṭṭhapāda pariyāyena veditabbaṁ yathā aññāva saññā bhavissati añño attā. Tiṭṭhateva sāyaṁ Poṭṭhapāda arūpī attā saññāmayo, atha imassa purisassa aññā ca saññā uppajjanti, aññā ca saññā nirujjhanti. Imināpi kho etaṁ Poṭṭhapāda pariyāyena veditabbaṁ "yathā aññāva saññā bhavissati añño attā"ti.

420. Sakkā panetaṁ bhante mayā ñātuṁ "saññā purisassa attā"ti vā, "aññāva saññā añño attā"ti vāti. Dujjānaṁ kho etaṁ[2] Poṭṭhapāda tayā aññadiṭṭhikena aññakhantikena aññarucikena aññatrāyogena aññatrācariyakena "saññā purisassa attā"ti vā, "aññāva saññā añño attā"ti vāti.

---

1. Tiṭṭhatevāyaṁ (Sī, I)
2. Evaṁ (Ka)

Sacetaṁ bhante mayā dujjānaṁ aññadiṭṭhikena aññakhantikena aññarucikena aññatrāyogena aññatrācariyakena "saññā purisassa attā"ti vā, "aññāva saññā añño attā"ti vā. Kiṁ pana bhante sassato loko, idameva saccaṁ moghamaññanti. Abyākataṁ kho etaṁ Poṭṭhapāda mayā "sassato loko, idameva saccaṁ moghamaññan"ti.

Kiṁ pana bhante asassato loko, idameva saccaṁ moghamaññanti. Etampi kho Poṭṭhapāda mayā abyākataṁ "asassato loko, idameva saccaṁ moghamaññan"ti.

Kiṁ pana bhante antavā loko -pa- anantavā loko. Taṁ jīvaṁ taṁ sarīraṁ. Aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīraṁ. Hoti tathāgato paraṁ maraṇā. Na hoti tathāgato paraṁ maraṇā. Hoti ca na ca hoti tathāgato paraṁ maraṇā. Neva hoti na na hoti tathāgato paraṁ maraṇā, idameva saccaṁ moghamaññanti. Etampi kho Poṭṭhapāda mayā abyākataṁ "neva hoti na na hoti tathāgato paraṁ maraṇā, idameva saccaṁ moghamaññan"ti.

Kasmā panetaṁ bhante Bhagavatā abyākatanti. Na hetaṁ Poṭṭhapāda atthasaṁhitaṁ na dhammasaṁhitaṁ nādibrahmacariyakaṁ, na nibbidāya na virāgāya na nirodhāya na upasamāya na abhiññāya na sambodhāya na nibbānāya saṁvattati, tasmā etaṁ mayā abyākatanti.

Kiṁ pana bhante Bhagavatā byākatanti. Idaṁ dukkhanti kho Poṭṭhapāda mayā byākataṁ. Ayaṁ dukkhasamudayoti kho Poṭṭhapāda mayā byākataṁ. Ayaṁ dukkhanirodhoti kho Poṭṭhapāda mayā byākataṁ. Ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadāti kho Poṭṭhapāda mayā byākatanti.

Kasmā panetaṁ bhante Bhagavatā byākatanti. Etaṁ hi Poṭṭhapāda atthasaṁhitaṁ, etaṁ dhammasaṁhitaṁ, etaṁ ādibrahmacariyakaṁ, etaṁ nibbidāya virāgāya nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya saṁvattati, tasmā etaṁ mayā byākatanti. Evametaṁ Bhagavā, evametaṁ Sugata, yassadāni bhante Bhagavā kālaṁ maññatīti. Atha kho Bhagavā uṭṭhāyāsanā pakkāmi.

421. Atha kho te paribbājakā acirapakkantassa Bhagavato Poṭṭhapādaṁ paribbājakaṁ samantato vācā[1] sannitodakena sañjhabbharimakaṁsu "evameva panāyaṁ bhavaṁ Poṭṭhapādo yaññadeva samaṇo Gotamo bhāsati, taṁ tadevassa abbhanumodati 'evametaṁ Bhagavā evametaṁ Sugatā'ti. Na kho pana mayaṁ kiñci[2] samaṇassa Gotamassa ekaṁsikaṁ dhammaṁ desitaṁ ājānāma 'sassato loko'ti vā, 'asassato loko'ti vā, 'antavā loko'ti vā, 'anantavā loko'ti vā, 'taṁ jīvaṁ taṁ sarīran'ti vā, 'aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīran'ti vā, 'hoti tathāgato paraṁ maraṇā'ti vā, 'na hoti tathāgato paraṁ maraṇā'ti vā, 'hoti ca na ca hoti tathāgato paraṁ maraṇā'ti vā, 'neva hoti na na hoti tathāgato paraṁ maraṇā'ti vā"ti.

Evaṁ vutte Poṭṭhapādo paribbājako te paribbājake etadavoca "ahampi kho bho na kiñci samaṇassa Gotamassa ekaṁsikaṁ dhammaṁ desitaṁ ājānāmi 'sassato loko'ti vā, 'asassato loko'ti vā -pa- 'neva hoti na na hoti tathāgato paraṁ maraṇā'ti vā, api ca samaṇo Gotamo bhūtaṁ tacchaṁ tathaṁ paṭipadaṁ paññapeti dhammaṭṭhitataṁ dhammaniyāmataṁ, bhūtaṁ kho pana tacchaṁ tathaṁ paṭipadaṁ paññapentassa dhammaṭṭhitataṁ dhammaniyāmataṁ, kathaṁ hi nāma mādiso viññū samaṇassa Gotamassa subhāsitaṁ subhāsitato nābbhānumodeyyā"ti.

### Cittahatthisāriputtapoṭṭhapādavatthu

422. Atha kho dvīhatīhassa accayena Citto ca Hatthisāriputto Poṭṭhapādo ca paribbājako yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Citto Hatthisāriputto Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Poṭṭhapādo pana paribbājako Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Poṭṭhapādo paribbājako Bhagavantaṁ etadavoca—tadā maṁ bhante te paribbājakā acirapakkantassa Bhagavato samantato vācāsannitodakena sañjhabbharimakaṁsu "evameva panāyaṁ bhavaṁ Poṭṭhapādo yaññadeva

---

1. Vācāya (Syā, Ka) 2. Kañci (I)

samaṇo Gotamo bhāsati, taṁ tadevassa abbhanumodati ‘evametaṁ Bhagavā evametaṁ Sugatā’ti. Na kho pana mayaṁ kiñci samaṇassa Gotamassa ekaṁsikaṁ dhammaṁ desitaṁ ājānāma ‘sassato loko’ti vā, ‘asassato loko’ti vā, ‘antavā loko’ti vā, ‘anantavā loko’ti vā, ‘taṁ jīvaṁ taṁ sarīran’ti vā, ‘aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīran’ti vā, ‘hoti tathāgato paraṁ maraṇā’ti vā, ‘na hoti tathāgato paraṁ maraṇā’ti vā, ‘hoti ca na ca hoti tathāgato paraṁ maraṇā’ti vā, ‘neva hoti na na hoti tathāgato paraṁ maraṇā’ti vā”ti. Evaṁ vuttāhaṁ bhante te paribbājake etadavocaṁ “ahampi kho bho na kiñci samaṇassa Gotamassa ekaṁsikaṁ dhammaṁ desitaṁ ājānāmi ‘sassato loko’ti vā, ‘asassato loko’ti vā -pa- ‘neva hoti na na hoti tathāgato paraṁ maraṇā’ti vā, api ca samaṇo Gotamo bhūtaṁ tacchaṁ tathaṁ paṭipadaṁ paññapeti dhammaṭṭhitataṁ dhammaniyāmataṁ, bhūtaṁ kho pana tacchaṁ tathaṁ paṭipadaṁ paññapentassa dhammaṭṭhitataṁ dhammaniyāmataṁ, kathaṁ hi nāma mādiso viññū samaṇassa Gotamassa subhāsitaṁ subhāsitato nābbhanumodeyyā”ti.

423. Sabbeva kho ete Poṭṭhapāda paribbājakā andhā acakkhukā, tvaṁyeva nesaṁ eko cakkhumā. Ekaṁsikāpi hi kho Poṭṭhapāda mayā dhammā desitā paññattā, anekaṁsikāpi hi kho Poṭṭhapāda mayā dhammā desitā paññattā.

Katame ca te Poṭṭhapāda mayā anekaṁsikā dhammā desitā paññattā. Sassato lokoti[1] kho Poṭṭhapāda mayā anekaṁsiko dhammo desito paññatto, asassato lokoti[1] kho Poṭṭhapāda mayā anekaṁsiko dhammo desito paññatto, antavā lokoti[1] kho Poṭṭhapāda -pa- anantavā lokoti[1] kho Poṭṭhapāda. Taṁ jīvaṁ taṁ sarīranti kho Poṭṭhapāda. Aññaṁ jīvaṁ aññaṁ sarīranti kho Poṭṭhapāda. Hoti tathāgato paraṁ maraṇāti kho Poṭṭhapāda. Na hoti tathāgato paraṁ maraṇāti kho Poṭṭhapāda. Hoti ca na ca hoti tathāgato paraṁ maraṇāti kho Poṭṭhapāda.

---

1. Lokoti vā (Sī, Ka)

Neva hoti na na hoti tathāgato paraṁ maraṇāti kho Poṭṭhapāda mayā anekaṁsiko dhammo desito paññatto.

Kasmā ca te Poṭṭhapāda mayā anekaṁsikā dhammā desitā paññattā. Nahete Poṭṭhapāda atthasaṁhitā na dhammasaṁhitā na ādibrahmacariyakā na nibbidāya na virāgāya na nirodhāya na upasamāya na abhiññāya na sambodhāya na nibbānāya saṁvattanti. Tasmā te mayā anekaṁsikā dhammā desitā paññattā.

## Ekaṁsikadhammā

424. Katame ca te Poṭṭhapāda mayā ekaṁsikā dhammā desitā paññattā. Idaṁ dukkhanti kho Poṭṭhapāda mayā ekaṁsiko dhammo desito paññatto, ayaṁ dukkhasamudayoti kho Poṭṭhapāda mayā ekaṁsiko dhammo desito paññatto, ayaṁ dukkhanirodhoti kho Poṭṭhapāda mayā ekaṁsiko dhammo desito paññatto, ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadāti kho Poṭṭhapāda mayā ekaṁsiko dhammo desito paññatto.

Kasmā ca te Poṭṭhapāda mayā ekaṁsikā dhammā desitā paññattā. Ete hi Poṭṭhapāda atthasaṁhitā ete dhammasaṁhitā ete ādibrahmacariyakā ete nibbidāya virāgāya nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya saṁvattanti. Tasmā te mayā ekaṁsikā dhammā desitā paññattā.

425. Santi Poṭṭhapāda eke samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "ekantasukhī attā hoti arogo paraṁ maraṇā"ti. Tyāhaṁ upasaṅkamitvā evaṁ vadāmi "saccaṁ kira tumhe āyasmanto evaṁvādino evaṁdiṭṭhino ekantasukhī attā hoti arogo paraṁ maraṇā"ti. Te ce me evaṁ puṭṭhā "āmā"ti paṭijānanti. Tyāhaṁ evaṁ vadāmi "api pana tumhe āyasmanto ekantasukhaṁ lokaṁ jānaṁ passaṁ viharathā"ti, iti puṭṭhā "no"ti vadanti.

Tyāhaṁ evaṁ vadāmi "api pana tumhe āyasmanto ekaṁ vā rattiṁ ekaṁ vā divasaṁ upaḍḍhaṁ vā rattiṁ upaḍḍhaṁ vā divasaṁ ekantasukhiṁ attānaṁ

sañjānāthā”ti[1], iti puṭṭhā “no”ti vadanti. Tyāhaṁ evaṁ vadāmi “api pana tumhe āyasmanto jānātha ayaṁ maggo ayaṁ paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyā”ti, iti puṭṭhā “no”ti vadanti.

Tyāhaṁ evaṁ vadāmi “api pana tumhe āyasmanto yā tā devatā ekantasukhaṁ lokaṁ upapannā, tāsaṁ bhāsamānānaṁ saddaṁ suṇātha, suppaṭipannāttha mārisā ujuppaṭipannāttha mārisā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāya, mayampi hi mārisā evaṁpaṭipannā ekantasukhaṁ lokaṁ upapannā”ti, iti puṭṭhā “no”ti vadanti.

Taṁ kiṁ maññasi Poṭṭhapāda “nanu evaṁ sante tesaṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ appāṭihīrakataṁ bhāsitaṁ sampajjatī”ti. Addhā kho bhante evaṁ sante tesaṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ appāṭihīrakataṁ bhāsitaṁ sampajjatīti.

426. Seyyathāpi Poṭṭhapāda puriso evaṁ vadeyya “ahaṁ yā imasmiṁ janapade janapadakalyāṇī, taṁ icchāmi taṁ kāmemī”ti. Tamenaṁ evaṁ vadeyyuṁ “ambho purisa yaṁ tvaṁ Janapadakalyāṇiṁ icchasi kāmesi, jānāsi taṁ janapadakalyāṇiṁ khattiyī vā brāhmaṇī vā vessī vā suddī vā”ti, iti puṭṭho “no”ti vadeyya. Tamenaṁ evaṁ vadeyyuṁ “ambho purisa yaṁ tvaṁ janapadakalyāṇiṁ icchasi kāmesi, janāsi taṁ Janapadakalyāṇiṁ evaṁnāmā evaṁgottāti vā, dīghā vā rassā vā majjhimā vā kāḷī vā sāmā vā maṅguracchavī vāti, amukasmiṁ gāme vā nigame vā nagare vā”ti, iti puṭṭho “no”ti vadeyya. Tamenaṁ evaṁ vadeyyuṁ “ambho purisa yaṁ tvaṁ na jānāsi na passati, taṁ tvaṁ icchasi kāmesī”ti, iti puṭṭho “āmā”ti vadeyya.

Taṁ kiṁ maññasi Poṭṭhapāda “nanu evaṁ sante tassa purisassa appāṭihīrakataṁ bhāsitaṁ sampajjatī”ti. Addhā kho bhante evaṁ sante tassa purisassa appāṭihīrakataṁ bhāsitaṁ sampajjatīti.

Evameva kho Poṭṭhapāda ye te samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino “ekantasukhī attā hoti arogo paraṁ maraṇā”ti. Tyāhaṁ upasaṅkamitvā evaṁ vadāmi “saccaṁ kira tumhe āyasmanto evaṁvādino

---

1. Sampajānāthāti (Sī, Syā, Ka)

evaṁdiṭṭhino ekantasukhī attā hoti arogo paraṁ maraṇā"ti. Te ce me evaṁ puṭṭhā "āmā"ti paṭijānanti. Tyāhaṁ evaṁ vadāmi "api pana tumhe āyasmanto ekantasukhaṁ lokaṁ jānaṁ passaṁ viharathā"ti, iti puṭṭhā "no"ti vadanti.

Tyāhaṁ evaṁ vadāmi "api pana tumhe āyasmanto ekaṁ vā rattiṁ ekaṁ vā divasaṁ upaḍḍhaṁ vā rattiṁ upaḍḍhaṁ vā divasaṁ ekantasukhiṁ attānaṁ sañjānāthā"ti, iti puṭṭhā "no"ti vadanti. Tyāhaṁ evaṁ vadāmi "api pana tumhe āyasmanto jānātha ayaṁ maggo ayaṁ paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyā"ti, iti puṭṭhā "no"ti vadanti.

Tyāhaṁ evaṁ vadāmi "api pana tumhe āyasmanto yā tā devatā ekantasukhaṁ lokaṁ upapannā, tāsaṁ bhāsamānānaṁ saddaṁ suṇātha, suppaṭipannāttha mārisā ujuppaṭipannāttha mārisā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāya, mayampi hi mārisā evaṁpaṭipannā ekantasukhaṁ lokaṁ upapannā"ti, iti puṭṭhā "no"ti vadanti.

Taṁ kiṁ maññasi Poṭṭhapāda "nanu evaṁ sante tesaṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ appāṭihīrakataṁ bhāsitaṁ sampajjatī"ti. Addhā kho bhante evaṁ sante tesaṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ appāṭihīrakataṁ bhāsitaṁ sampajjatīti.

427. Seyyathāpi Poṭṭhapāda puriso cātumahāpathe nisseṇiṁ kareyya pāsādassa ārohaṇāya. Tamenaṁ evaṁ vadeyyuṁ "ambho purisa yassa tvaṁ[1] pāsādassa ārohaṇāya nisseṇiṁ karosi, jānāsi taṁ pāsādaṁ puratthimāya vā disāya dakkhiṇāya vā disāya pacchimāya vā disāya uttarāya vā disāya ucco vā nīco vā majjhimo vā"ti, iti puṭṭho "no"ti vadeyya. Tamenaṁ evaṁ vadeyyuṁ "ambho purisa yaṁ tvaṁ na jānāsi na passati, tassa tvaṁ pāsādassa ārohaṇāya nisseṇiṁ karosī"ti, iti puṭṭho "āmā"ti vadeyya.

Taṁ kiṁ maññasi Poṭṭhapāda "nanu evaṁ sante tassa purisassa appāṭihīrakataṁ bhāsitaṁ sampajjatī"ti. Addhā kho bhante evaṁ sante tassa purisassa appāṭihīrakataṁ bhāsitaṁ sampajjatīti.

---

1. Yaṁ tvaṁ (Sī, Ka)

Evameva kho Poṭṭhapāda ye te samaṇabrāhmaṇā evaṁvādino evaṁdiṭṭhino "ekantasukhī attā hoti arogo paraṁ maraṇā"ti. Tyāhaṁ upasaṅkamitvā evaṁ vadāmi "saccaṁ kira tumhe āyasmānto evaṁvādino evaṁdiṭṭhino ekantasukhī attā hoti arogo paraṁ maraṇā"ti. Te ce me evaṁ puṭṭhā "āmā"ti paṭijānanti. Tyāhaṁ evaṁ vadāmi "api pana tumhe āyasmanto ekantasukhaṁ lokaṁ jānaṁ passaṁ viharathā"ti, iti puṭṭhā "no"ti vadanti.

Tyāhaṁ evaṁ vadāmi "api pana tumhe āyasmanto ekaṁ vā rattiṁ ekaṁ vā divasaṁ upaḍḍhaṁ vā rattiṁ upaḍḍhaṁ vā divasaṁ ekantasukhiṁ attānaṁ sañjānāthā"ti, iti puṭṭhā "no"ti vadanti. Tyāhaṁ evaṁ vadāmi "api pana tumhe āyasmanto jānātha ayaṁ maggo ayaṁ paṭipadā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāyā"ti, iti puṭṭhā "no"ti vadanti.

Tyāhaṁ evaṁ vadāmi "api pana tumhe āyasmanto yā tā devatā ekantasukhaṁ lokaṁ upapannā, tāsaṁ devatānaṁ bhāsamānānaṁ saddaṁ suṇātha, suppaṭipannāttha mārisā ujuppaṭipannāttha mārisā ekantasukhassa lokassa sacchikiriyāya, mayampi hi mārisā evaṁ paṭipannā ekantasukhaṁ lokaṁ upapannā"ti, iti puṭṭhā "no"ti vadanti.

Taṁ kiṁ maññasi Poṭṭhapāda "nanu evaṁ sante tesaṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ appāṭihīrakataṁ bhāsitaṁ sampajjatī"ti. Addhā kho bhante evaṁ sante tesaṁ samaṇabrāhmaṇānaṁ appāṭihīrakataṁ bhāsitaṁ sampajjatīti.

## Tayo attapaṭilābha

428. Tayo kho me Poṭṭhapāda attapaṭilābhā oḷāriko attapaṭilābho, manomayo attapaṭilābho, arūpo attapaṭilābho. Katamo ca Poṭṭhapāda oḷāriko attapaṭilābho. Rūpī cātumahābhūtiko kabaḷīkārāhārabhakkho[1], ayaṁ oḷāriko attapaṭilābho. Katamo manomayo attapaṭilābho. Rūpī manomayo sabbaṅgapaccaṅgī ahīnindriyo, ayaṁ manomayo attapaṭilābho. Katamo arūpo attapaṭilābho. Arūpī saññāmayo, ayaṁ arūpo attapaṭilābho.

1. Kabaḷīkārabhakkho (Syā, Ka)

429. Oḷārikassapi kho ahaṁ Poṭṭhapāda attapaṭilābhassa pahānāya dhammaṁ desemi “yathāpaṭipannānaṁ vo saṁkilesikā dhammā pahīyissanti, vodāniyā dhammā abhivaḍḍhissanti, paññāpāripūriṁ vepullattañca diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissathā”ti. Siyā kho pana te Poṭṭhapāda evamassa “saṁkilesikā dhammā pahīyissanti, vodāniyā dhammā abhivaḍḍhissanti, paññāpāripūriṁ vepullattañca diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissati, dukkho ca kho vihāro”ti. Na kho panetaṁ Poṭṭhapāda evaṁ daṭṭhabbaṁ. Saṁkilesikā ceva dhammā pahīyissanti, vodāniyā ca dhammā abhivaḍḍhissanti, paññāpāripūriṁ vepullattañca diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissati, pāmujjañceva bhavissati pīti ca passaddhi ca sati ca sampajaññañca sukho ca vihāro.

430. Manomayassapi kho ahaṁ Poṭṭhapāda attapaṭilābhassa pahānāya dhammaṁ desemi “yathāpaṭipannānaṁ vo saṁkilesikā dhammā pahīyissanti, vodāniyā dhammā abhivaḍḍhissanti, paññāpāripūriṁ vepullattañca diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissathā”ti. Siyā kho pana te Poṭṭhapāda evamassa “saṁkilesikā dhammā pahīyissanti, vodāniyā dhammā abhivaḍḍhissanti, paññāpāripūriṁ vepullattañca diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissati, dukkho ca kho vihāro”ti. Na kho panetaṁ Poṭṭhapāda evaṁ daṭṭhabbaṁ. Saṁkilesikā ceva dhammā pahīyissanti, vodāniyā ca dhammā abhivaḍḍhissanti, paññāpāripūriṁ vepullattañca diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissati, pāmujjañceva bhavissati pīti ca passaddhi ca sati ca sampajaññañca sukho ca vihāro.

431. Arūpassapi kho ahaṁ Poṭṭhapāda attapaṭilābhassa pahānāya dhammaṁ desemi “yathāpaṭipannānaṁ vo saṁkilesikā dhammā pahīyissanti, vodāniyā dhammā abhivaḍḍhissanti, paññāpāripūriṁ vepullattañca diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissathā”ti. Siyā kho pana te Poṭṭhapāda evamassa “saṁkilesikā dhammā pahīyissanti, vodāniyā dhammā abhivaḍḍhissanti, paññāpāripūriṁ vepullattañca diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissati, dukkho ca kho vihāro”ti. Na kho

panetaṁ Poṭṭhapāda evaṁ daṭṭhabbaṁ. Saṁkilesikā ceva dhammā pahīyissanti, vodāniyā ca dhammā abhivaḍḍhissanti, paññāpāripūriṁ vepullattañca diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissati, pāmujjañceva bhavissati pīti ca passaddhi ca sati ca sampajaññañca sukho ca vihāro.

432. Pare ce Poṭṭhapāda amhe evaṁ puccheyyuṁ "katamo pana so āvuso oḷāriko attapaṭilābho, yassa tumhe pahānāya dhammaṁ desetha, yathāpaṭipannānaṁ vo saṁkilesikā dhammā pahīyissanti, vodāniyā dhammā abhivaḍḍhissanti, paññāparipūriṁ vepullattañca diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissathā"ti. Tesaṁ mayaṁ evaṁ puṭṭhā evaṁ byākareyyāma "ayaṁ vā so āvuso oḷāriko attapaṭilābho, yassa mayaṁ pahānāya dhammaṁ desema, yathāpaṭipannānaṁ vo saṁkilesikā dhammā pahīyissanti, vodāniyā dhammā abhivaḍḍhissanti, paññāpāripūriṁ vepullattañca diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissathā"ti.

433. Pare ce Poṭṭhapāda amhe evaṁ puccheyyuṁ "katamo pana so āvuso manomayo attapaṭilābho, yassa tumhe pahānāya dhammaṁ desetha, yathāpaṭipannānaṁ vo saṁkilesikā dhammā pahīyissanti, vodāniyā dhammā abhivaḍḍhissanti, paññāpāripūriṁ vepullattañca diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissathā"ti. Tesaṁ mayaṁ evaṁ puṭṭhā evaṁ byākareyyāma "ayaṁ vā so āvuso manomayo attapaṭilābho yassa mayaṁ pahānāya dhammaṁ desema, yathāpaṭipannānaṁ vo saṁkilesikā dhammā pahīyissanti, vodāniyā dhammā abhivaḍḍhissanti, paññāpāripūriṁ vepullattañca diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissathā"ti.

434. Pare ce Poṭṭhapāda amhe evaṁ puccheyyuṁ "katamo pana so āvuso arūpo attapaṭilābho, yassa tumhe pahānāya dhammaṁ desetha, yathāpaṭipannānaṁ vo saṁkilesikā dhammā pahīyissanti, vodāniyā dhammā abhivaḍḍhissanti, paññāpāripūriṁ vepullattañca diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissathā"ti. Tesaṁ mayaṁ evaṁ

puṭṭhā evaṁ byākareyyāma "ayaṁ vā so āvuso arūpo attapaṭilābho yassa mayaṁ pahānāya dhammaṁ desema, yathāpaṭipannānaṁ vo saṁkilesikā dhammā pahīyissanti, vodāniyā dhammā abhivaḍḍhissanti, paññāpāripūriṁ vepullattañca diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissathā"ti.

Taṁ kiṁ maññasi Poṭṭhapāda "nanu evaṁ sante sappāṭihīrakataṁ bhāsitaṁ sampajjatī"ti. Addhā kho bhante evaṁ sante sappāṭihīrakataṁ bhāsitaṁ sampajjatīti.

435. Seyyathāpi Poṭṭhapāda puriso nisseṇiṁ kareyya pāsādassa ārohaṇāya tasseva pāsādassa heṭṭhā. Tamenaṁ evaṁ vadeyyuṁ "ambho purisa yassa tvaṁ pāsādassa ārohaṇāya nisseṇiṁ karosi, jānāsi taṁ pāsādaṁ puratthimāya vā disāya dakkhiṇāya vā disāya pacchimāya vā disāya uttarāya vā disāya ucco vā nīco vā majjhimo vā"ti. So evaṁ vadeyya "ayaṁ vā so āvuso pāsādo, yassāhaṁ ārohaṇāya nisseṇiṁ karomi tasseva pāsādassa heṭṭhā"ti.

Taṁ kiṁ maññasi Poṭṭhapāda "nanu evaṁ sante tassa purisassa sappāṭihīrakataṁ bhāsitaṁ sampajjatī"ti. Addhā kho bhante evaṁ sante tassa purisassa sappāṭihīrakataṁ bhāsitaṁ sampajjatīti.

436. Evameva kho Poṭṭhapāda pare ce amhe evaṁ puccheyyuṁ "katamo pana so āvuso oḷāriko attapaṭilābho -pa-. Katamo pana so āvuso manomayo attapaṭilābho -pa-. Katamo pana so āvuso arūpo attapaṭilābho, yassa tumhe pahānāya dhammaṁ desetha, yathāpaṭipannānaṁ vo saṁkilesikā dhammā pahīyissanti, vodāniyā dhammā abhivaḍḍhissanti, paññāpāripūriṁ vepullattañca diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissathā"ti. Tesaṁ mayaṁ evaṁ puṭṭhā evaṁ byākareyyāma "ayaṁ vā so āvuso arūpo attapaṭilābho, yassa mayaṁ pahānāya dhammaṁ desema, yathāpaṭipannānaṁ vo saṁkilesikā dhammā pahīyissanti, vodāniyā dhammā abhivaḍḍhissanti,

paññāpāripūriṁ vepullattañca diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissathā"ti.

Taṁ kiṁ maññasi Poṭṭhapāda "nanu evaṁ sante sappāṭihīrakataṁ bhāsitaṁ sampajjatī"ti. Addhā kho bhante evaṁ sante sappāṭihīrakataṁ bhāsitaṁ sampajjatīti.

437. Evaṁ vutte Citto hatthisāriputto Bhagavantaṁ etadavoca "yasmiṁ bhante samaye oḷāriko attapaṭilābho hoti, moghassa tasmiṁ samaye manomayo attapaṭilābho hoti, mogho arūpo attapaṭilābho hoti, oḷāriko vāssa attapaṭilābho tasmiṁ samaye sacco hoti. Yasmiṁ bhante samaye manomayo attapaṭilābho hoti, moghassa tasmiṁ samaye oḷāriko attapaṭilābho hoti, mogho arūpo attapaṭilābho hoti, manomayo vāssa attapaṭilābho tasmiṁ samaye sacco hoti. Yasmiṁ bhante samaye arūpo attapaṭilābho hoti, moghassa tasmiṁ samaye oḷāriko attapaṭilābho hoti, mogho manomayo attapaṭilābho hoti, arūpo vāssa attapaṭilābho tasmiṁ samaye sacco hotī"ti.

Yasmiṁ Citta samaye oḷāriko attapaṭilābho hoti, neva tasmiṁ samaye manomayo attapaṭilābhoti saṅkhaṁ gacchati, na arūpo attapaṭilābhoti saṅkhaṁ gacchati, oḷāriko attapaṭilābhotveva tasmiṁ samaye saṅkhaṁ gacchati. Yasmiṁ citta samaye manomayo attapaṭilābho hoti, neva tasmiṁ samaye oḷāriko attapaṭilābhoti saṅkhaṁ gacchati, na arūpo attapaṭilābhoti saṅkhaṁ gacchati, manomayo attapaṭilābhotveva tasmiṁ samaye saṅkhaṁ gacchati. Yasmiṁ citta samaye arūpo attapaṭilābho hoti, neva tasmiṁ samaye oḷāriko attapaṭilābhoti saṅkhaṁ gacchati, na manomayo attapaṭilābhoti saṅkhaṁ gacchati, arūpo attapaṭilābhotveva tasmiṁ samaye saṅkhaṁ gacchati.

438. Sace taṁ Citta evaṁ puccheyyuṁ "ahosi tvaṁ atītamaddhānaṁ, na tvaṁ nāhosi, bhavissasi tvaṁ anāgatamaddhānaṁ, na tvaṁ na bhavissasi, atthi

tvaṁ etarahi, na tvaṁ natthī”ti, evaṁ puṭṭho tvaṁ citta kinti byākareyyāsīti. Sace maṁ bhante evaṁ puccheyyuṁ “ahosi tvaṁ atītamaddhānaṁ, na tvaṁ na ahosi, bhavissasi tvaṁ anāgatamaddhānaṁ, na tvaṁ na bhavissasi, atthi tvaṁ etarahi, na tvaṁ natthī”ti. Evaṁ puṭṭho ahaṁ bhante evaṁ byākareyyaṁ “ahosāhaṁ atītamaddhānaṁ, nāhaṁ na ahosiṁ, bhavissāmahaṁ anāgatamaddhānaṁ, nāhaṁ na bhavissāmi, atthāhaṁ etarahi, nāhaṁ natthī”ti. Evaṁ puṭṭho ahaṁ bhante evaṁ byākareyyanti.

Sace pana taṁ Citte evaṁ puccheyyuṁ “yo te ahosi atīto attapaṭilābho, sova[1] te attapaṭilābho sacco, mogho anāgato, mogho paccuppanno. Yo[2] te bhavissati anāgato attapaṭilābho, sova te attapaṭilābho sacco, mogho atīto, mogho paccuppanno. Yo[2] te etarahi paccuppanno attapaṭilābho, sova[3] te attapaṭilābho sacco, mogho atīto, mogho anāgato”ti. Evaṁ puṭṭho tvaṁ citta kinti byākareyyāsīti. Sace pana maṁ bhante evaṁ puccheyyuṁ “yo te ahosi atīto attapaṭilābho, sova te attapaṭilābho sacco, mogho anāgato, mogho paccuppanno. Yo te bhavissati anāgato attapaṭilābho, sova te attapaṭilābho sacco, mogho atīto, mogho paccuppanno. Yo te etarahi paccuppanno attapaṭilābho, sova te attapaṭilābho sacco, mogho atīto, mogho anāgato”ti. Evaṁ puṭṭho ahaṁ bhante evaṁ byākareyyaṁ “yo me ahosi atīto attapaṭilābho, sova me attapaṭilābho tasmiṁ samaye sacco ahosi, mogho anāgato, mogho paccuppanno. Yo me bhavissati anāgato attapaṭilābho, sova me attapaṭilābho tasmiṁ samaye sacco bhavissati, mogho atīto, mogho paccuppanno. Yo me etarahi paccuppanno attapaṭilābho, sova me attapaṭilābho sacco, mogho atīto, mogho anāgato”ti. Evaṁ puṭṭho ahaṁ bhante evaṁ byākareyyanti.

---

1. Sveva (Sī, I), soyeva (Syā) 2. Yo vā (I) 3. So ca (Ka)

439. Evameva kho Citta yasmiṁ samaye oḷāriko attapaṭilābho hoti, neva tasmiṁ samaye manomayo attapaṭilābhoti saṅkhaṁ gacchati, na arūpo attapaṭilābhoti saṅkhaṁ gacchati, oḷāriko attapaṭilābhotveva tasmiṁ samaye saṅkhaṁ gacchati. Yasmiṁ citta samaye manomayo attapaṭilābho hoti -pa-. Yasmiṁ citta samaye arūpo attapaṭilābho hoti, neva tasmiṁ samaye oḷāriko attapaṭilābhoti saṅkhaṁ gacchati, na manomayo attapaṭilābhoti saṅkhaṁ gacchati, arūpo attapaṭilābhotveva tasmiṁ samaye saṅkhaṁ gacchati.

440. Seyyathāpi Citta gavā khīraṁ, khīramhā dadhi, dadhimhā navanītaṁ, navanītamhā sappi, sappimhā sappimaṇḍo. Yasmiṁ samaye khīraṁ hoti, neva tasmiṁ samaye dadhīti saṅkhaṁ gacchati, na navanītanti saṅkhaṁ gacchati, na sappīti saṅkhaṁ gacchati, na sappimaṇḍoti saṅkhaṁ gacchati, khīraṁtveva tasmiṁ samaye saṅkhaṁ gacchati. Yasmiṁ samaye dadhi hoti -pa- navanītaṁ hoti. Sappi hoti. Sappimaṇḍo hoti, neva tasmiṁ samaye khīranti saṅkhaṁ gacchati, na dadhīti saṅkhaṁ gacchati, na navanītanti saṅkhaṁ gacchati, na sappīti saṅkhaṁ gacchati, sappimaṇḍotveva tasmiṁ samaye saṅkhaṁ gacchati. Evameva kho citta yasmiṁ samaye oḷāriko attapaṭilābho hoti -pa-. Yasmiṁ citta samaye manomayo attapaṭilābho hoti -pa-. Yasmiṁ citta samaye arūpo attapaṭilābho hoti, neva tasmiṁ samaye oḷāriko attapaṭilābhoti saṅkhaṁ gacchati, na manomayo attapaṭilābhoti saṅkhaṁ gacchati, arūpo attapaṭilābhotveva tasmiṁ samaye saṅkhaṁ gacchati. Imā kho citta lokasamaññā lokaniruttiyo lokavohārā lokapaññattiyo, yāhi Tathāgato voharati aparāmasanti.

441. Evaṁ vutte Poṭṭhapādo paribbājako Bhagavantaṁ etadavoca "abhikkantaṁ bhante abhikkantaṁ bhante, seyyathāpi bhante nikkujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya 'cakkhumanto rūpāni dakkhantī'ti, evamevaṁ Bhagavatā anekapariyāyena dhammo pakāsito, esāhaṁ bhante Bhagavantaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañca bhikkhusaṁghañca, upāsakaṁ maṁ Bhagavā dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatan"ti.

### Cittahatthisāriputta-upasampadā

442. Citto pana Hatthisāriputto Bhagavantaṁ etadavoca "abhikkantaṁ bhante abhikkantaṁ bhante, seyyathāpi bhante nikkujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya 'cakkhumanto rūpāni dakkhantī'ti, evamevaṁ Bhagavatā anekapariyāyena dhammo pakāsito, esāhaṁ bhante Bhagavantaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañca bhikkhusaṁghañca, labheyyāhaṁ bhante Bhagavato santike pabbajjaṁ labheyyaṁ upasampadan"ti.

443. Alattha kho Citto Hatthisāriputto Bhagavato santike pabbajjaṁ alattha upasampadaṁ. Acirūpasampanno kho panāyasmā Citto Hatthisāriputto eko vūpakaṭṭho appamatto ātāpī pahitatto viharanto na cirasseva yassatthāya kulaputtā sammadeva agārasmā anagāriyaṁ pabbajanti, tadanuttaraṁ brahmacariyapariyosānaṁ diṭṭheva dhamme sayaṁ abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsi, "khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ, nāparaṁ itthattāyā"ti abbhaññāsi. Aññataro kho panāyasmā Citto Hatthisāriputto arahataṁ ahosīti.

## Poṭṭhapādasuttaṁ niṭṭhitaṁ navamaṁ.

# 10. Subhasutta

### Subhamāṇavavatthu

444. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ āyasmā Ānando Sāvatthiyaṁ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme aciraparinibbute Bhagavati. Tena kho pana samayena Subho māṇavo Todeyyaputto Sāvatthiyaṁ paṭivasati kenacideva karaṇīyena.

445. Atha kho Subho māṇavo Todeyyaputto aññataraṁ māṇavakaṁ āmantesi—ehi tvaṁ māṇavaka yena samaṇo Ānando tenupasaṅkama, upasaṅkamitvā mama vacanena samaṇaṁ Ānandaṁ appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ puccha "Subho māṇavo Todeyyaputto bhavantaṁ Ānandaṁ appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ pucchatī"ti, evañca vadehi "sādhu kira bhavaṁ Ānando yena Subhassa māṇavassa Todeyyaputtassa nivesanaṁ tenupasaṅkamatu anukampaṁ upādāyā"ti.

446. "Evaṁ bho"ti kho so māṇavako Subhassa māṇavassa Todeyyaputtassa paṭissutvā yenāyasmā Ānando tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmatā Ānandena saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho so māṇavako āyasmantaṁ Ānandaṁ etadavoca "Subho māṇavo Todeyyaputto bhavantaṁ Ānandaṁ appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ pucchati, evañca vadeti sādhu kira bhavaṁ Ānando yena Subhassa māṇavassa Todeyyaputtassa nivesanaṁ tenupasaṅkamatu anukampaṁ upādāyā"ti.

447. Evaṁ vutte āyasmā Ānando taṁ māṇavakaṁ etadavoca "akālo kho māṇavaka, atthi me ajja bhesajjamattā pītā, appevanāma svepi upasaṅkameyyāma kālañca samayañca upādāyā"ti. "Evaṁ bho"ti kho so māṇavako āyasmato Ānandassa paṭissutvā uṭṭhāyāsanā yena Subho māṇavo Todeyyaputto

tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Subhaṁ māṇavaṁ Todeyyaputtaṁ etadavoca—avocumhā kho mayaṁ bhoto vacanena taṁ bhavantaṁ Ānandaṁ “Subho māṇavo Todeyyaputto bhavantaṁ Ānandaṁ appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ pucchati, evañca vadeti ‘sādhu kira bhavaṁ Ānando yena Subhassa māṇavassa Todeyyaputtassa nivesanaṁ tenupasaṅkamatu anukampaṁ upādāyā’ti. Evaṁ vutte bho samaṇo Ānando maṁ etadavoca “akālo kho māṇavaka, atthi me ajja bhesajjamattā pītā, appevanāma svepi upasaṅkameyyāma kālañca samayañca upādāyā”ti. Ettāvatāpi kho bho katameva etaṁ, yato kho so bhavaṁ Ānando okāsamakāsi svātanāyapi upasaṅkamanāyāti.

448. Atha kho āyasmā Ānando tassā rattiyā accayena pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya cetakena bhikkhunā pacchāsamaṇena yena Subhassa māṇavassa Todeyyaputtassa nivesanaṁ tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi.

Atha kho Subho māṇavo Todeyyaputto yenāyasmā Ānando tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmatā Ānandena saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Subho māṇavo Todeyyaputto āyasmantaṁ Ānandaṁ etadavoca “bhavaṁ hi Ānando tassa bhoto Gotamassa dīgharattaṁ upaṭṭhāko santikāvacaro samīpacārī, bhavametaṁ Ānando jāneyya, yesaṁ so bhavaṁ Gotamo dhammānaṁ vaṇṇavādī ahosi, yattha ca imaṁ janataṁ samādapesi nivesesi patiṭṭhāpesi, katamesānaṁ kho bho Ānanda dhammānaṁ so bhavaṁ Gotamo vaṇṇavādī ahosi, kattha ca imaṁ janataṁ samādapesi nivesesi patiṭṭhāpesī”ti.

449. Tiṇṇaṁ kho māṇava khandhānaṁ so Bhagavā vaṇṇavādī ahosi, ettha ca imaṁ janataṁ samādapesi nivesesi patiṭṭhāpesi. Katamesaṁ tiṇṇaṁ, ariyassa sīlakkhandhassa ariyassa samādhikkhandhassa ariyassa paññākkhandhassa, imesaṁ kho māṇava tiṇṇaṁ khandhānaṁ so Bhagavā vaṇṇavādī ahosi, ettha ca imaṁ janataṁ samādapesi nivesesi patiṭṭhāpesīti.

**Sīlakkhandha**

450. Katamo pana so bho Ānanda ariyo sīlakkhandho, yassa so bhavaṁ Gotamo vaṇṇavādī ahosi, yattha ca imaṁ janataṁ samādapesi nivesesi patiṭṭhāpesīti.

Idha māṇava Tathāgato loke uppajjati Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā, so imaṁ lokaṁ sadevakaṁ samārakaṁ sabrahmakaṁ sassamaṇabrāhmaṇiṁ pajaṁ sadevamanussaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedeti, so dhammaṁ deseti ādikalyāṇaṁ majjhekalyāṇaṁ pariyosānakalyāṇaṁ sātthaṁ sabyañjanaṁ kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ pakāseti, taṁ dhammaṁ suṇāti gahapati vā gahapatiputto vā aññatarasmiṁ vā kule paccājāto, so taṁ dhammaṁ sutvā Tathāgate saddhaṁ paṭilabhati, so tena saddhāpaṭilābhena samannāgato iti paṭisañcikkhati "sambādho gharāvāso rajopatho, abbhokāso pabbajjā, nayidaṁ sukaraṁ agāraṁ ajjhāvasatā ekantaparipuṇṇaṁ ekantaparisuddhaṁ saṅkhalikhitaṁ brahmacariyaṁ carituṁ, yaṁnūnāhaṁ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajeyyan"ti, so aparena samayena appaṁ vā bhogakkhandhaṁ pahāya mahantaṁ vā bhogakkhandhaṁ pahāya appaṁ vā ñātiparivaṭṭaṁ pahāya mahantaṁ vā ñātiparivaṭṭaṁ pahāya kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyaṁ pabbajati, so evaṁ pabbajito samāno pātimokkhasaṁvarasaṁvuto viharati ācāragocarasampanno anumattesu vajjesu bhayadassāvī samādāya sikkhati sikkhāpadesu, kāyakammavacīkammena samannāgato kusalena parisuddhājīvo, sīlasampanno indriyesu guttadvāro satisampajaññena samannāgato santuṭṭho.

451. Kathañca māṇava bhikkhu sīlasampanno hoti. Idha māṇava bhikkhu pāṇātipātaṁ pahāya pāṇātipātā paṭivirato hoti, nihitadaṇḍo nihitasattho lajjī dayāpanno, sabbapāṇabhūtahitānukampī viharati. Yampi māṇava bhikkhu pāṇātipātaṁ pahāya pāṇātipātā paṭivirato hoti, nihitadaṇḍo nihitasattho lajjī dayāpanno,

sabbapāṇabhūtahitānukampī viharati, idampissa hoti sīlasmiṁ. (Tato paraṁ sabbaṁ vitthāretabbaṁ.)

Yathā vā paneke bhonto samaṇabrāhmaṇā saddhādeyyāni bhojanāni bhuñjitvā te evarūpāya tiracchānavijjāya micchājīvena jīvitaṁ kappenti, seyyathidaṁ, santikammaṁ paṇidhikammaṁ bhūtakammaṁ bhūrikammaṁ vassakammaṁ vossakammaṁ vatthukammaṁ vatthuparikammaṁ ācamanaṁ nhāpanaṁ juhanaṁ vamanaṁ virecanaṁ uddhaṁvirecanaṁ adhovirecanaṁ sīsavirecanaṁ kaṇṇatelaṁ nettatappanaṁ natthukammaṁ añjanaṁ paccañjanaṁ sālākiyaṁ sallakattiyaṁ dārakatikicchā mūlabhesajjānaṁ anuppadānaṁ osadhīnaṁ paṭimokkho iti vā, iti evarūpāya tiracchānavijjāya micchājīvā paṭivirato hoti. Yampi māṇava bhikkhu yathā vā paneke bhonto samaṇabrāhmaṇā saddhādeyyāni bhojanāni bhuñjitvā te evarūpāya tiracchānavijjāya micchājīvena jīvitaṁ kappenti, seyyathidaṁ, santikammaṁ paṇidhikammaṁ -pa- osadhīnaṁ paṭimokkho iti vā, iti evarūpāya tiracchānavijjāya micchājīvā paṭivirato hoti, idampissa hoti sīlasmiṁ.

452. Sa khoso[1] māṇava bhikkhu evaṁ sīlasampanno na kutoci bhayaṁ samanupassati, yadidaṁ sīlasaṁvarato. Seyyathāvi māṇava rājā khattiyo muddhāvasitto nihatapaccāmitto na kutoci bhayaṁ samanupassati, yadidaṁ paccatthikato. Evameva kho māṇava bhikkhu evaṁ sīlasampanno na kutoci bhayaṁ samanupassati, yadidaṁ sīlasaṁvarato. So iminā ariyena sīlakkhandhena samannāgato ajjhattaṁ anavajjasukhaṁ paṭisaṁvedeti. Evaṁ kho māṇava bhikkhu sīlasampanno hoti.

453. Ayaṁ kho so māṇava ariyo sīlakkhandho, yassa so Bhagavā vaṇṇavādī ahosi, yattha ca imaṁ janataṁ samādapesi nivesesi patiṭṭhāpesi. Atthi cevettha uttarikaraṇīyanti.

Acchariyaṁ bho Ānanda abbhutaṁ bho Ānanda, so cāyaṁ bho Ānanda ariyo sīlakkhandho paripuṇṇo, no aparipuṇṇo. Evaṁ paripuṇṇañcāhaṁ bho Ānanda ariyaṁ sīlakkhandhaṁ ito bahiddhā aññesu samaṇabrāhmaṇesu

1. Ayaṁ kho so (Ka)

na samanupassāmi, evaṁ paripuṇṇañca bho Ānanda ariyaṁ sīlakkhandhaṁ ito bahiddhā aññe samaṇabrāhmaṇā attani samanupasseyyuṁ, te tāvatakeneva attamanā assu "alamettāvatā katamettāvatā, anuppatto no sāmaññattho, natthi no kiñci uttarikaraṇīyan"ti. Atha ca pana bhavaṁ Ānando evamāha atthi cevettha uttarikaraṇīyanti[1].

## Samādhikkhandha

454. Katamo pana so bho Ānanda ariyo samādhikkhandho, yassa so bhavaṁ Gotamo vaṇṇavādī ahosi, yattha ca imaṁ janataṁ samādapesi nivesesi patiṭṭhāpesīti.

Kathañca māṇava bhikkhu indriyesu guttadvāro hoti. Idha māṇava bhikkhu cakkhunā rūpaṁ disvā na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī, yatvādhikaraṇamenaṁ cakkhundriyaṁ asaṁvutaṁ viharantaṁ abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṁ. Tassa saṁvarāya paṭipajjati, rakkhati cakkhundriyaṁ, cakkhundriye saṁvaraṁ āpajjati. Sotena saddaṁ sutvā -pa- ghānena gandhaṁ ghāyitvā. Jivhāya rasaṁ sāyitvā. Kāyena phoṭṭhabbaṁ phusitvā. Manasā dhammaṁ viññāya na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī, yatvādhikaraṇamenaṁ manindriyaṁ asaṁvutaṁ viharantaṁ abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyuṁ. Tassa saṁvarāya paṭipajjati, rakkhati manindriyaṁ, manindriye saṁvaraṁ āpajjati. So iminā ariyena indriyasaṁvarena samannāgato ajjhattaṁ abyāsekasukhaṁ paṭisaṁvedeti. Evaṁ kho māṇava bhikkhu indriyesu guttadvāro hoti.

455. Kathañca māṇava bhikkhu satisampajaññena samannāgato hoti. Idha māṇava bhikkhu abhikkante paṭikkante sampajānakārī hoti, ālokite vilokite sampajānakārī hoti, samiñjite pasārite sampajānakārī hoti, saṁghāṭipattacīvaradhāraṇe sampajānakārī hoti, asite pīte khāyite sāyite sampajānakārī hoti, uccārapassāvakamme sampajānakārī hoti, gate ṭhite

1. Imassa anantaraṁ Sī-I-potthakesu "paṭhamabhāṇavāraṁ"ti pāṭho dissati.

nisinne sutte jāgarite bhāsite tuṇhībhāve sampajānakārī hoti. Evaṁ kho māṇava bhikkhu satisampajaññena samannāgato hoti.

456. Kathañca māṇava bhikkhu santuṭṭho hoti. Idha māṇava bhikkhu santuṭṭho hoti kāyaparihārikena cīvarena kucchiparihārikena piṇḍapātena, so yena yeneva pakkamati, samādāyeva pakkamati. Seyyathāpi māṇava pakkhī sakuṇo yena yeneva ḍeti, sapattabhārova ḍeti, evameva kho māṇava bhikkhu santuṭṭho hoti kāyaparihārikena cīvarena kucchiparihārikena piṇḍapātena, so yena yeneva pakkamati, samādāyeva pakkamati. Evaṁ kho māṇava bhikkhu santuṭṭho hoti.

457. So iminā ca ariyena sīlakkhandhena samannāgato iminā ca ariyena indriyasaṁvarena samannāgato iminā ca ariyena satisampajaññena samannāgato imāya ca ariyāya santuṭṭhiyā samannāgato vivittaṁ senāsanaṁ bhajati araññaṁ rukkhamūlaṁ pabbataṁ kandaraṁ giriguhaṁ susānaṁ vanapatthaṁ abbhokāsaṁ palālapuñjaṁ. So pacchābhattaṁ piṇḍapātapaṭikkanto nisīdati pallaṅkaṁ ābhujitvā ujuṁ kāyaṁ paṇidhāya parimukhaṁ satiṁ upaṭṭhapetvā.

458. So abhijjhaṁ loke pahāya vigatābhijjhena cetasā viharati abhijjhāya cittaṁ parisodheti. Byāpādapadosaṁ pahāya abyāpannacitto viharati sabbapāṇabhūtahitānukampī byāpādapadosā cittaṁ parisodheti. Thinamiddhaṁ pahāya vigatathinamiddho viharati ālokasaññī sato sampajāno, thinamiddhā cittaṁ parisodheti. Uddhaccakukkuccaṁ pahāya anuddhato viharati ajjhattaṁ vūpasantacitto uddhaccakukkuccā cittaṁ parisodheti. Vicikicchaṁ pahāya tiṇṇavicikiccho viharati akathaṁkathī kusalesu dhammesu, vicikicchāya cittaṁ parisodheti.

459. Seyyathāpi māṇava puriso iṇaṁ ādāya kammante payojeyya, tassa te kammantā samijjheyyuṁ, so yāni ca porāṇāni iṇamūlāni tāni ca byantiṁ kareyya, siyā cassa uttariṁ avasiṭṭhaṁ dārabharaṇāya, tassa evamassa ahaṁ kho pubbe iṇaṁ ādāya kammante

payojesiṁ, tassa me te kammantā samijjhiṁsu, sohaṁ yāni ca porāṇāni iṇamūlāni tāni ca byāntiṁ akāsiṁ, atthi ca me uttariṁ avasiṭṭhaṁ dārabharaṇāyāti. So tatonidānaṁ labhetha pāmojjaṁ, adhigaccheyya somanassaṁ.

460. Seyyathāpi māṇava puriso ābādhiko assa dukkhito bāḷhagilāno, bhattañcassa nacchādeyya, na cassa kāye balamattā, so aparena samayena tamhā ābādhā mucceyya, bhattañcassa chādeyya, siyā cassa kāye balamattā. Tassa evamassa "ahaṁ kho pubbe ābādhiko ahosiṁ dukkhito bāḷhagilāno, bhattañca me nacchādesi, na ca me āsi kāye balamattā. Somhi etarahi tamhā ābādhā mutto bhattañca me chādeti, atthi ca me kāye balamattā"ti. So tatonidānaṁ labhetha pāmojjaṁ, adhigaccheyya somanassaṁ.

461. Seyyathāpi māṇava puriso bandhanāgāre baddho assa, so aparena samayena tamhā bandhanāgārā mucceyya sotthinā abbhayena, na cassa kiñci bhogānaṁ vayo. Tassa evamassa "ahaṁ kho pubbe bandhanāgāre baddho ahosiṁ. Somhi etarahi tamhā bandhanāgārā mutto sotthinā abbhayena, natthi ca me kiñci bhogānaṁ vayo"ti. So tatonidānaṁ labhetha pāmojjaṁ, adhigaccheyya somanassaṁ.

462. Seyyathāpi māṇava puriso dāso assa anattādhīno parādhīno na yena kāmaṁgamo, so aparena samayena tamhā dāsabyā mucceyya, attādhīno aparādhīno bhujisso yena kāmaṁgamo. Tassa evamassa "ahaṁ kho pubbe dāso ahosiṁ anattādhīno parādhīno na yena kāmaṁgamo. Somhi etarahi tamhā dāsabyā mutto attādhīno aparādhīno bhujisso yena kāmaṁgamo"ti. So tatonidānaṁ labhetha pāmojjaṁ, adhigaccheyya somanassaṁ.

463. Seyyathāpi māṇava puriso sadhano sabhogo kantāraddhānamaggaṁ paṭipajjeyya dubbhikkhaṁ sappaṭibhayaṁ, so aparena samayena taṁ kantāraṁ nitthareyya, sotthinā gāmantaṁ anupāpuṇeyya khemaṁ appaṭibhayaṁ. Tassa

evamassa “ahaṁ kho pubbe sadhano sabhogo kantāraddhānamaggaṁ paṭipajjiṁ dubbhikkhaṁ sappaṭibhayaṁ. Somhi etarahi taṁ kantāraṁ nitthiṇṇo, sotthinā gāmantaṁ anuppatto khemaṁ appaṭibhayan”ti. So tatonidānaṁ labhetha pāmojjaṁ, adhigaccheyya somanassaṁ.

464. Evameva kho māṇava bhikkhu yathā iṇaṁ yathā rogaṁ yathā bandhanāgāraṁ yathā dāsabyaṁ yathā kantāraddhānamaggaṁ, evaṁ ime pañca nīvaraṇe appahīne attani samanupassati.

465. Seyyathāpi māṇava yathā āṇaṇyaṁ yathā ārogyaṁ yathā bandhanāmokkhaṁ yathā bhujissaṁ yathā khemantabhūmiṁ. Evameva kho bhikkhu ime pañca nīvaraṇe pahīne attani samanupassati.

466. Tassime pañca nīvaraṇe pahīne attani samanupassato pāmojjaṁ jāyati, pamuditassa pīti jāyati, pītimanassa kāyo passambhati, passaddhakāyo sukhaṁ vedeti, sukhino cittaṁ samādhiyati.

467. So vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, so imameva kāyaṁ vivekajena pītisukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa vivekajena pītisukhena apphuṭaṁ hoti.

Seyyathāpi māṇava dakkho nhāpako vā nhāpakantevāsī vā kaṁsathāle nhānīyacuṇṇāni ākiritvā udakena paripphosakaṁ paripphosakaṁ sanneyya, sāyaṁ nhānīyapiṇḍi snehānugatā snehaparetā santarabāhirā phuṭā snehena, na ca paggharaṇī. Evameva kho māṇava bhikkhu imameva kāyaṁ vivekajena pītisukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa vivekajena pītisukhena apphuṭaṁ hoti. Yampi māṇava bhikkhu vivicceva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajaṁ pītisukhaṁ paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, so imameva kāyaṁ vivekajena pītisukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nāssa kiñci sabbāvato

kāyassa vivekajena pītisukhena apphuṭaṁ hoti. Idampissa hoti samādhismiṁ.

468. Puna caparaṁ māṇava bhikkhu vitakkavicārānaṁ vūpasamā ajjhattaṁ sampasādanaṁ cetaso ekodibhāvaṁ avitakkaṁ avicāraṁ samādhijaṁ pītisukhaṁ dutiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, so imameva kāyaṁ samādhijena pītisukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa samādhijena pītisukhena apphuṭaṁ hoti.

Seyyathāpi māṇava udakarahado gambhīro ubbhidodako. Tassa nevassa puratthimāya disāya udakassa āyamukhaṁ, na dakkhiṇāya disāya udakassa āyamukhaṁ, na pacchimāya disāya udakassa āyamukhaṁ, na uttarāya disāya udakassa āyamukhaṁ, devo ca na kālena kālaṁ sammā dhāraṁ anupaveccheyya. Atha kho tamhāva udakarahadā sītā vāridhārā ubbhijjitvā tameva udakarahadaṁ sītena vārinā abhisandeyya parisandeyya paripūreyya paripphareyya, nāssa kiñci sabbāvato udakarahadassa sītena vārinā apphuṭaṁ assa. Evameva kho māṇava bhikkhu -pa- yampi māṇava bhikkhu vitakkavicārānaṁ vūpasamā -pa- dutiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, so imameva kāyaṁ samādhijena pītisukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa samādhijena pītisukhena apphuṭaṁ hoti. Idampissa hoti samādhismiṁ.

469. Puna caparaṁ māṇava bhikkhu pītiyā ca virāgā upekkhako ca viharati sato sampajāno, sukhañca kāyena paṭisaṁvedeti, yaṁ taṁ ariyā ācikkhanti "upekkhako satimā sukhavihārī"ti, tatiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, so imameva kāyaṁ nippītikena sukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa nippītikena sukhena apphuṭaṁ hoti.

Seyyathāpi māṇava uppaliniyaṁ vā paduminiyaṁ vā puṇḍarīkiniyaṁ vā appekaccāni uppalāni vā padumāni vā puṇḍarīkāni vā udake jātāni udake saṁvaḍḍhāni udakānuggatāni antonimuggaposīni, tāni yāva caggā yāva ca mūlā sītena vārinā abhisannāni parisannāni paripūrāni paripphuṭāni, nāssa kiñci sabbāvataṁ uppalānaṁ vā padumānaṁ vā puṇḍarīkānaṁ

vā sītena vārinā apphuṭaṁ assa. Evameva kho māṇava bhikkhu -pa- yampi māṇava bhikkhu pītiyā ca virāgā -pa-. Tatiyaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, so imameva kāyaṁ nippītikena sukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa nippītikena sukhena apphuṭaṁ hoti. Idampissa hoti samādhismiṁ.

470. Puna caparaṁ māṇava bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbeva somanassadomanassānaṁ atthaṅgamā adukkhamasukhaṁ upekkhāsatipārisuddhiṁ catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, so imameva kāyaṁ parisuddhena cetasā pariyodātena pharitvā nisinno hoti, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa parisuddhena cetasā pariyodātena apphuṭaṁ hoti.

Seyyathāpi māṇava puriso odātena vatthena sasīsaṁ pārupitvā nisinno assa, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa odātena vatthena apphuṭaṁ assa. Evameva kho māṇava bhikkhu -pa- yampi māṇava bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbeva somanassadomanassānaṁ atthaṅgamā adukkhamasukhaṁ upekkhāsatipārisuddhiṁ catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati, so imameva kāyaṁ parisuddhena cetasā pariyodātena pharitvā nisinno hoti, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa parisuddhena cetasā pariyodātena apphuṭaṁ hoti. Idampissa hoti samādhismiṁ.

471. Ayaṁ kho so māṇava ariyo samādhikkhandho, yassa so Bhagavā vaṇṇavādī ahosi, yattha ca imaṁ janataṁ samādapesi nivesesi patiṭṭhāpesi. Atthi cevettha uttarikaraṇīyanti.

Acchariyaṁ bho Ānanda, abbhutaṁ bho Ānanda, so cāyaṁ bho Ānanda ariyo samādhikkhandho paripuṇṇo, no aparipuṇṇo. Evaṁ paripuṇṇañcāhaṁ bho Ānanda ariyaṁ samādhikkhandhaṁ ito bahiddhā aññesu samaṇabrāhmaṇesu na samanupassāmi. Evaṁ paripuṇṇañca bho Ānanda ariyaṁ samādhikkhandhaṁ ito bahiddhā aññe samaṇabrāhmaṇā attani samanupasseyyuṁ, te tāvatakeneva attamanā assu "alamettāvatā, katamettāvatā, anuppatto no sāmaññattho, natthi no kiñci uttarikaraṇīyan"ti. Atha ca pana bhavaṁ Ānando evamāha "atthi cevettha uttarikaraṇīyan"ti.

**Paññākkhandha**

472. Katamo pana so bho Ānanda ariyo paññākkhandho, yassa bho bhavaṁ Gotamo vaṇṇavādī ahosi, yattha ca imaṁ janataṁ samādapesi nivesesi patiṭṭhāpesīti.

So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte ñāṇadassanāya cittaṁ abhinīharati abhininnāmeti. So evaṁ pajānāti "ayaṁ kho me kāyo rūpī cātumahābhūtiko mātāpettikasambhavo odanakummāsūpacayo aniccucchādanaparimaddanabhedanaviddhaṁsanadhammo, idañca pana me viññāṇaṁ ettha sitaṁ ettha paṭibaddhan"ti.

Seyyathāpi māṇava maṇi veḷuriyo subho jātimā aṭṭhaṁso suparikammakato accho vippasanno anāvilo sabbākārasampanno. Tatrāssa suttaṁ āvutaṁ nīlaṁ vā pītaṁ vā lohitaṁ vā odātaṁ vā paṇḍusuttaṁ vā. Tamenaṁ cakkhumā puriso hatthe karitvā paccavekkheyya "ayaṁ kho maṇi veḷuriyo subho jātimā aṭṭhaṁso suparikammakato accho vippasanno anāvilo sabbākārasampanno. Tatridaṁ suttaṁ āvutaṁ nīlaṁ vā pītaṁ vā lohitaṁ vā odātaṁ vā paṇḍusuttaṁ vā"ti. Evameva kho māṇava bhikkhu evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte ñāṇadassanāya cittaṁ abhinīharati abhininnāmeti. So evaṁ pajānāti "ayaṁ kho me kāyo rūpī cātumahābhūtiko mātāpettikasambhavo odanakummāsūpacayo aniccucchādanaparimaddanabhedanaviddhaṁsanadhammo. Idañca pana me viññāṇaṁ ettha sitaṁ ettha paṭibaddhan"ti. Yampi māṇava bhikkhu evaṁ samāhite citte -pa- āneñjappatte ñāṇadassanāya cittaṁ abhinīharati abhininnāmeti. So evaṁ pajānāti -pa-. Ettha paṭibaddhan"ti. Idampissa hoti paññāya.

473. So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte manomayaṁ kāyaṁ abhinimmānāya cittaṁ abhinīharati abhininnāmeti, so imamhā kāyā aññaṁ kāyaṁ abhinimmināti rūpiṁ manomayaṁ sabbaṅgapaccaṅgiṁ ahīnindriyaṁ.

Seyyathāpi māṇava puriso muñjamhā īsikaṁ pavāheyya. Tassa evamassa "ayaṁ muñjo ayaṁ īsikā, añño muñjo aññā īsikā, muñjamhātveva īsikā pavāḷhā"ti. Seyyathā vā pana māṇava puriso asiṁ kosiyā pavāheyya. Tassa evamassa "ayaṁ asi ayaṁ kosi, añño asi aññā kosi, kosiyātveva asi pavāḷho"ti. Seyyathā vā pana māṇava puriso ahiṁ karaṇḍā uddhareyya. Tassa evamassa "ayaṁ ahi ayaṁ karaṇḍo, añño ahi añño karaṇḍo, karaṇḍātveva ahi ubbhato"ti. Evameva kho māṇava bhikkhu -pa- yampi māṇava bhikkhu evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte manomayaṁ kāyaṁ abhinimmānāya cittaṁ abhinīharati abhininnāmeti -pa-. Idampissa hoti paññāya.

474. So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte iddhividhāya cittaṁ abhinīharati abhininnāmeti. So anekavihitaṁ iddhividhaṁ paccanubhoti, ekopi hutvā bahudhā hoti, bahudhāpi hutvā eko hoti. Āvibhāvaṁ tirobhāvaṁ tirokuṭṭaṁ tiropākāraṁ tiropabbataṁ asajjamāno gacchati seyyathāpi ākāse. Pathaviyāpi ummujjanimujjaṁ karoti seyyathāpi udake. Udakepi abhijjamāne gacchati seyyathāpi pathaviyaṁ. Ākāsepi pallaṅkena kamati seyyathāpi pakkhī sakuṇo. Imepi candimasūriye evaṁ mahiddhike evaṁ mahānubhāve pāṇinā parāmasati parimajjati. Yāva brahmalokāpi kāyena vasaṁ vatteti.

Seyyathāpi māṇava dakkho kumbhakāro vā kumbhakārantevāsī vā suparikammakatāya mattikāya yaññadeva bhājanavikatiṁ ākaṅkheyya. Taṁ tadeva kareyya abhinipphādeyya. Seyyathā vā pana māṇava dakkho dantakāro vā dantakārantevāsī vā suparikammakatasmiṁ dantasmiṁ yaññadeva dantavikatiṁ ākaṅkheyya. Taṁ tadeva kareyya abhinipphādeyya. Seyyathā vā pana māṇava dakkho suvaṇṇakāro vā suvaṇṇakārantevāsī vā suparikammakatasmiṁ suvaṇṇasmiṁ yaññadeva suvaṇṇavikatiṁ ākaṅkheyya, taṁ tadeva kareyya abhinipphādeyya. Evameva kho māṇava

bhikkhu -pa- yampi māṇava bhikkhu evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte iddhividhāya cittaṁ abhinīharati abhininnāmeti. So anekavihitaṁ iddhividhaṁ paccanubhoti, ekopi hutvā bahudhā hoti -pa- yāva brahmalokāpi kāyena vasaṁ vatteti. Idampissa hoti paññāya.

475. So evaṁ samāhite citte -pa- āneñjappatte dibbāya sotadhātuyā cittaṁ abhinīharati abhininnāmeti. So dibbāya sotadhātuyā visuddhāya atikkantamānusikāya ubho sadde suṇāti dibbe ca mānuse ca ye dūre santike ca. Seyyathāpi māṇava puriso addhānamaggappaṭipanno, so suṇeyya bherisaddampi mudiṅgasaddampi saṅkhapaṇavadindimasaddampi. Tassa evamassa bherisaddo itipi mudiṅgasaddo itipi saṅkhapaṇavadindimasaddo itipi[1]. Evameva kho māṇava bhikkhu -pa- yampi māṇava bhikkhu evaṁ samāhite citte -pa- āneñjappatte dibbāya sotadhātuyā cittaṁ abhinīharati abhininnāmeti, so dibbāya sotadhātuyā visuddhāya atikkantamānusikāya ubho sadde suṇāti dibbe ca mānuse ca ye dūre santike ca. Idampissa hoti paññāya.

476. So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte cetopariyañāṇaya cittaṁ abhinīharati abhininnāmeti. So parasattānaṁ parapuggalānaṁ cetasā ceto paricca pajānāti, sarāgaṁ vā cittaṁ sarāgaṁ cittanti pajānāti, vītarāgaṁ vā cittaṁ vītarāgaṁ cittanti pajānāti, sadosaṁ vā cittaṁ sadosaṁ cittanti pajānāti, vītadosaṁ vā cittaṁ vītadosaṁ cittanti pajānāti, samohaṁ vā cittaṁ samohaṁ cittanti pajānāti, vītamohaṁ vā cittaṁ vītamohaṁ cittanti pajānāti, saṁkhittaṁ vā cittaṁ saṁkhittaṁ cittanti pajānāti, vikkhittaṁ vā cittaṁ vikkhittaṁ cittanti pajānāti, mahaggataṁ vā cittaṁ mahaggataṁ cittanti pajānāti, amahaggataṁ vā cittaṁ amahaggataṁ cittanti pajānāti, sa-uttaraṁ vā cittaṁ sa-uttaraṁ cittanti pajānāti, anuttaraṁ vā cittaṁ anuttaraṁ cittanti pajānāti, samāhitaṁ vā cittaṁ samāhitaṁ cittanti pajānāti, asamāhitaṁ vā cittaṁ asamāhitaṁ cittanti pajānāti,

---

1. Itipīti (Ka)

vimuttaṁ vā cittaṁ vimuttaṁ cittanti pajānāti, avimuttaṁ vā cittaṁ avimuttaṁ cittanti pajānāti.

Seyyathāpi māṇava itthī vā puriso vā daharo yuvā maṇḍanajātiko ādāse vā parisuddhe pariyodāte acche vā udakapatte sakaṁ mukhanimittaṁ paccavekkhamāno sakaṇikaṁ vā sakaṇikanti jāneyya, akaṇikaṁ vā akaṇikanti jāneyya. Evameva kho māṇava bhikkhu -pa- yampi māṇava bhikkhu evaṁ samāhite -pa- āneñjappatte cetopariyañāṇāya cittaṁ abhinīharati abhininnāmeti. So parasattānaṁ parapuggalānaṁ cetasā ceto paricca pajānāti, sarāgaṁ vā cittaṁ sarāgaṁ cittanti pajānāti -pa- avimuttaṁ vā cittaṁ avimuttaṁ cittanti pajānāti. Idampissa hoti paññāya.

477. So evaṁ samāhite citte -pa- āneñjappatte pubbenivāsānussatiñāṇāya cittaṁ abhinīharati abhininnāmeti. So anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. Seyyathidaṁ, ekampi jātiṁ dvepi jātiyo tissopi jātiyo catassopi jātiyo pañcapi jātiyo dasapi jātiyo vīsampi jātiyo tiṁsampi jātiyo cattālīsampi jātiyo paññāsampi jātiyo jātisatampi jātisahassampi jātisatasahassampi anekepi saṁvaṭṭakappe anekepi vivaṭṭakappe anekepi saṁvaṭṭavivaṭṭakappe, amutrāsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁsukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto amutra udapādiṁ, tatrāpāsiṁ evaṁnāmo evaṁgotto evaṁvaṇṇo evamāhāro evaṁsukhadukkhappaṭisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto idhūpapannoti. Iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati.

Seyyathāpi māṇava puriso sakamhā gāmā aññaṁ gāmaṁ gaccheyya, tamhāpi gāmā aññaṁ gāmaṁ gaccheyya, so tamhā gāmā sakaṁyeva gāmaṁ paccāgaccheyya. Tassa evamassa ahaṁ kho sakamhā gāmā amuṁ gāmaṁ agacchiṁ, tatra evaṁ aṭṭhāsiṁ evaṁ nisīdiṁ evaṁ abhāsiṁ evaṁ tuṇhī ahosiṁ, so tamhāpi gāmā amuṁ gāmaṁ gacchiṁ, tatrāpi evaṁ aṭṭhāsiṁ evaṁ nisīdiṁ evaṁ abhāsiṁ evaṁ tuṇhī ahosiṁ. Somhi tamhā gāmā sakaṁyeva gāmaṁ paccāgatoti. Evameva kho māṇava bhikkhu -pa- yampi māṇava bhikkhu

evaṁ samāhite citte -pa- āneñjappatte pubbenivāsānussatiñāṇāya cittaṁ abhinīharati abhininnāmeti. So anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. Seyyathidaṁ, ekampi jātiṁ -pa-. Iti sākāraṁ sa-uddesaṁ anekavihitaṁ pubbenivāsaṁ anussarati. Idampissa hoti paññāya.

478. So evaṁ samāhite citte -pa- āneñjappatte sattānaṁ cutūpapātañāṇāya cittaṁ abhinīharati abhininnāmeti. So dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate, yathākammūpage satte pajānāti "ime vata bhonto sattā kāyaduccaritena samannāgatā vacīduccaritena samannāgatā manoduccaritena samannāgatā ariyānaṁ upavādakā micchādiṭṭhikā miccādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apāyaṁ duggatiṁ vinipātaṁ nirayaṁ upapannā. Ime vā pana bhonto sattā kāyasucaritena samannāgatā vacīsucaritena samannāgatā manosucaritena samannāgatā ariyānaṁ anupavādakā sammādiṭṭhikā sammādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā paraṁ maraṇā sugatiṁ saggaṁ lokaṁ upapannā"ti. Iti dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate, yathākammūpage satte pajānāti.

Seyyathāpi māṇava majjhesiṅghāṭake pāsādo, tattha cakkhumā puriso ṭhito passeyya manusse gehaṁ pavisantepi nikkhamantepi rathikāyapi vīthiṁ sañcarante majjhesiṅghāṭake nisinnepi, tassa evamassa "ete manussā gehaṁ pavisanti, ete nikkhamanti, ete rathikāya vīthiṁ sañcaranti, ete majjhesiṅghāṭake nisinnā"ti. Evameva kho māṇava bhikkhu -pa- yampi māṇava bhikkhu evaṁ samāhite citte -pa- āneñjappatte sattānaṁ cutūpapātañāṇāya cittaṁ abhinīharati abhininnāmeti. So dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne paṇīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate, yathākammūpage satte pajānāti. Idampissa hoti paññāya.

479. So evaṁ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite āneñjappatte āsavānaṁ

khayañāṇāya cittaṁ abhinīharati abhininnāmeti. So idaṁ dukkhanti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ dukkhasamudayoti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ dukkhanirodhoti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ dukkhanirodhagāminī paṭipadāti yathābhūtaṁ pajānāti, ime āsavāti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ āsavasamudayoti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ āsavanirodhoti yathābhūtaṁ pajānāti, ayaṁ āsavanirodhagāminī paṭipadāti yathābhūtaṁ pajānāti. Tassa evaṁ jānato evaṁ passato kāmāsavāpi cittaṁ vimuccati, bhavāsavāpi cittaṁ vimuccati, avijjāsavāpi cittaṁ vimuccati, vimuttasmiṁ vimuttamiti ñāṇaṁ hoti, "khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ, nāparaṁ itthattāyā"ti pajānāti.

Seyyathāpi māṇava pabbatasaṅkhepe udakarahado accho vippasanno anāvilo, tattha cakkhumā puriso tīre ṭhito passeyya sippikasambukampisakkharakathalampi macchagumbampi carantampi tiṭṭhantampi. Tassa evamassa "ayaṁ kho udakarahado accho vippasanno anāvilo, tatrime sippikasambukāpi sakkharakathalāpi macchagumbāpi carantipi tiṭṭhantipī"ti. Evameva kho māṇava bhikkhu -pa- yampi māṇava bhikkhu evaṁ samāhite citte -pa- āneñjappatte āsavānaṁ khayañāṇāya cittaṁ abhinīharati abhininnāmeti. So idaṁ dukkhanti yathābhūtaṁ pajānāti -pa- āsavanirodhagāminī paṭipadāti yathābhūtaṁ pajānāti. Tassa evaṁ jānato evaṁ passato kāmāsavāpi cittaṁ vimuccati, bhavāsavāpi cittaṁ vimuccati, avijjāsavāpi cittaṁ vimuccati, vimuttasmiṁ vimuttamiti ñāṇaṁ hoti, "khīṇā jāti, vusitaṁ brahmacariyaṁ, kataṁ karaṇīyaṁ, nāparaṁ itthattāyā"ti pajānāti. Idampissa hoti paññāya.

480. Ayaṁ kho so māṇava ariyo paññākkhandho, yassa so Bhagavā vaṇṇavādī ahosi, yattha ca imaṁ janataṁ samādapesi nivesesi patiṭṭhāpesi. Natthi cevettha uttarikaraṇīyanti. Acchariyaṁ bho Ānanda, abbhutaṁ bho Ānanda, so cāyaṁ bho Ānanda ariyo paññākkhandho paripuṇṇo, no aparipuṇṇo. Evaṁ paripuṇṇañcāhaṁ bho Ānanda ariyaṁ paññākkhandhaṁ ito bahiddhā aññesu samaṇabrāhmaṇesu na samanupassāmi,

natthi cevettha[1] uttarikaraṇīyaṁ[2]. Abhikkantaṁ bho Ānanda, abhikkantaṁ bho Ānanda, seyyathāpi bho Ānanda nikkujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya "cakkhumanto rūpāni dakkhantī"ti. Evamevaṁ bhotā Ānandena anekapariyāyena dhammo pakāsito, esāhaṁ bho Ānanda taṁ bhavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañca bhikkhusaṁghañca, upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Ānando dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatanti.

## Subhasuttaṁ niṭṭhitaṁ dasamaṁ.

1. Na samanupassāmi -pa- natthi no kiñci (Syā, Ka)
2. Uttariṁ karaṇīyanti (Sī, Syā, I) uttarikaraṇīyanti (Ka)

# 11. Kevaṭṭasutta

## Kevaṭṭagahapatiputtavatthu

481. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Nāḷandāyaṁ viharati Pāvārikambavane. Atha kho Kevaṭṭo gahapatiputto yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Kevaṭṭo gahapatiputto Bhagavantaṁ etadavoca "ayaṁ bhante Nāḷandā iddhā ceva phītā ca bahujanā ākiṇṇamanussā Bhagavati abhippasannā, sādhu bhante Bhagavā ekaṁ bhikkhuṁ samādisatu, yo uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ karissati, evāyaṁ Nāḷandā bhiyyoso mattāya Bhagavati abhippasīdissatī"ti. Evaṁ vutte Bhagavā Kevaṭṭaṁ gahapatiputtaṁ etadavoca "na kho ahaṁ Kevaṭṭa bhikkhūnaṁ evaṁ dhammaṁ desemi, etha tumhe bhikkhave gihīnaṁ odātavasanānaṁ uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ karothā"ti.

482. Dutiyampi kho Kevaṭṭo gahapatiputto Bhagavantaṁ etadavoca "nāhaṁ bhante Bhagavantaṁ dhaṁsemi, api ca evaṁ vadāmi, ayaṁ bhante Nāḷandā iddhā ceva phītā ca bahujanā ākiṇṇamanussā Bhagavati abhippasannā, sādhu bhante Bhagavā ekaṁ bhikkhuṁ samādisatu, yo uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ karissati, evāyaṁ Nāḷandā bhiyyoso mattāya Bhagavati abhippasīdissatī"ti. Dutiyampi kho Bhagavā Kevaṭṭaṁ gahapatiputtaṁ etadavoca "na kho ahaṁ Kevaṭṭa bhikkhūnaṁ evaṁ dhammaṁ desemi, etha tumhe bhikkhave gihīnaṁ odātavasanānaṁ uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ karothā"ti.

Tatiyampi kho Kevaṭṭo gahapatiputto Bhagavantaṁ etadavoca "nāhaṁ bhante Bhagavantaṁ dhaṁsemi, api ca evaṁ vadāmi, ayaṁ bhante Nāḷandā iddhā ceva phītā ca bahujanā ākiṇṇamanussā Bhagavati abhippasannā, sādhu bhante Bhagavā ekaṁ bhikkhuṁ samādisatu, yo uttarimanussadhammā iddhipāṭihāriyaṁ karissati. Evāyaṁ Nāḷandā bhiyyoso mattāya Bhagavati abhippasīdissatī"ti.

## Iddhipāṭihāriya

483. Tīṇi kho imāni Kevaṭṭa pāṭihāriyāni mayā sayaṁ abhiññā sacchikatvā paveditāni. Katamāni tīṇi, iddhipāṭihāriyaṁ, ādesanāpāṭihāriyaṁ, anusāsanīpāṭihāriyaṁ.

484. Katamañca Kevaṭṭa iddhipāṭihāriyaṁ. Idha Kevaṭṭa bhikkhu anekavihitaṁ iddhividhaṁ paccanubhoti, ekopi hutvā bahudhā hoti, bahudhāpi hutvā eko hoti, āvibhāvaṁ tirobhāvaṁ tirokuṭṭaṁ tiropākāraṁ tiropabbataṁ asajjamāno gacchati seyyathāpi ākāse, pathaviyāpi ummujjanimujjaṁ karoti seyyathāpi udake, udakepi abhijjamāne gacchati seyyathāpi pathaviyaṁ, ākāsepi pallaṅkena kamati seyyathāpi pakkhī sakuṇo, imepi candimasūriye evaṁ mahiddhike evaṁ mahānubhāve pāṇinā parāmasati parimajjati, yāva brahmalokāpi kāyena vasaṁ vatteti.

Tamenaṁ aññataro saddho pasanno passati taṁ bhikkhuṁ anekavihitaṁ iddhividhaṁ paccanubhontaṁ ekopi hutvā bahudhā hontaṁ, bahudhāpi hutvā eko hontaṁ, āvibhāvaṁ tirobhāvaṁ tirokuṭṭaṁ tiropākāraṁ tiropabbataṁ asajjamānaṁ gacchantaṁ seyyathāpi ākāse, pathaviyāpi ummujjanimujjaṁ karontaṁ seyyathāpi udake, udakepi abhijjamāne gacchantaṁ seyyathāpi pathaviyaṁ, ākāsepi pallaṅkena kamantaṁ seyyathāpi pakkhī sakuṇo, imepi candimasūriye evaṁ mahiddhike evaṁ mahānubhāve pāṇinā parāmasantaṁ parimajjantaṁ yāva brahmalokāpi kāyena vasaṁ vattentaṁ.

Tamenaṁ so saddho pasanno aññatarassa assaddhassa appasannassa āroceti "acchariyaṁ vata bho abbhutaṁ vata bho samaṇassa mahiddhikatā mahānubhāvatā, amāhaṁ bhikkhuṁ addasaṁ anekavihitaṁ iddhividhaṁ paccanubhontaṁ, ekopi hutvā bahudhā hontaṁ, bahudhāpi hutvā eko hontaṁ -pa- yāva brahmalokāpi kāyena vasaṁ vattentan"ti.

Tamenaṁ so assaddho appasanno taṁ saddhaṁ pasannaṁ evaṁ vadeyya "atthi kho bho gandhārī nāma vijjā, tāya so bhikkhu anekavihitaṁ iddhividhaṁ paccanubhoti, ekopi hutvā bahudhā hoti, bahudhāpi hutvā eko hoti -pa- yāva brahmalokāpi kāyena vasaṁ vattetī"ti.

Taṁ kiṁ maññasi Kevaṭṭa api nu so assaddho appasanno taṁ saddhaṁ pasannaṁ evaṁ vadeyyāti. Vadeyya bhanteti. Imaṁ kho ahaṁ Kevaṭṭa iddhipāṭihāriye ādīnavaṁ sampassamāno iddhipāṭihāriyena aṭṭīyāmi harāyāmi jigucchāmi.

## Ādesanāpāṭihāriya

485. Katamañca Kevaṭṭa ādesanāpāṭihāriyaṁ. Idha Kevaṭṭa bhikkhu parasattānaṁ parapuggalānaṁ cittampi ādisati, cetasikampi ādisati, vitakkitampi ādisati, vicāritampi ādisati "evampi te mano, itthampi te mano, itipi te cittan"ti.

Tamenaṁ aññataro saddho pasanno passati taṁ bhikkhuṁ parasattānaṁ parapuggalānaṁ cittampi ādisantaṁ cetasikampi ādisantaṁ vitakkitampi ādisantaṁ vicāritampi ādisantaṁ "evampi te mano, itthampi te mano, itipi te cittan"ti, tamenaṁ so saddho pasanno aññatarassa assaddhassa appasannassa āroceti—acchariyaṁ vata bho abbhutaṁ vata bho samaṇassa mahiddhikatā mahānubhāvatā, amāhaṁ bhikkhuṁ addasaṁ parasattānaṁ parapuggalānaṁ cittampi ādisantaṁ cetasikampi ādisantaṁ vitakkitampi ādisantaṁ vicāritampi ādisantaṁ "evampi te mano, itthampi te mano, itipi te cittan"ti.

Tamenaṁ so assaddho appasanno taṁ saddhaṁ pasannaṁ evaṁ vadeyya "atthi kho bho maṇikā nāma vijjā, tāya so bhikkhu parasattānaṁ parapuggalānaṁ cittampi ādisati, cetasikampi ādisati, vitakkitampi ādisati, vicāritampi ādisati "evampi te mano, itthampi te mano, itipi te cittan"ti.

Taṁ kiṁmaññasi Kevaṭṭa, api nu so assaddho appasanno taṁ saddhaṁ pasannaṁ evaṁ vadeyyāti. Vadeyya bhanteti. Imaṁ kho ahaṁ Kevaṭṭa ādesanāpāṭihāriye ādīnavaṁ sampassamāno ādesanāpāṭihāriyena aṭṭīyāmi harāyāmi jigucchāmi.

## Anusāsanīpāṭihāriya

486. Katamañca Kevaṭṭa anusāsanīpāṭihāriyaṁ. Idha Kevaṭṭa bhikkhu evamanusāsati "evaṁ vitakketha, mā evaṁ vitakkayittha, evaṁ manasikarotha

mā evaṁ manasākattha, idaṁ pajahatha, idaṁ upasampajja viharathā"ti. Idaṁ vuccati Kevaṭṭa anusāsanīpāṭihāriyaṁ.

Puna caparaṁ Kevaṭṭa idha Tathāgato loke uppajjati Arahaṁ Sammāsambuddho -pa-. (Yathā Sāmaññaphale, evaṁ vitthāretabbaṁ.) Evaṁ kho Kevaṭṭa bhikkhu sīlasampanno hoti -pa- paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Idampi vuccati Kevaṭṭa anusāsanīpāṭihāriyaṁ.

-pa- dutiyaṁ jhānaṁ. Tatiyaṁ jhānaṁ. Catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Idampi vuccati Kevaṭṭa anusāsanīpāṭihāriyaṁ. Ñāṇadassānāya cittaṁ abhinīharati abhininnāmeti -pa-. Idampi vuccati Kevaṭṭa anusāsanīpāṭihāriyaṁ. Nāparaṁ itthattāyāti pajānāti -pa-. Idampi vuccati Kevaṭṭa anusāsanīpāṭihāriyaṁ.

Imāni kho Kevaṭṭa tīṇi pāṭihāriyāni mayā sayaṁ abhiññā sacchikatvā paveditāni.

### Bhūtanirodhesakabhikkhuvatthu

487. Bhūtapubbaṁ Kevaṭṭa imasmiṁyeva bhikkhusaṁghe aññatarassa bhikkhuno evaṁ cetaso parivitakko udapādi "kattha nu kho ime cattāro mahābhūtā aparisesā nirujjhanti, seyyathidaṁ, pathavīdhātu āpodhātu tejodhātu vāyodhātū"ti.

488. Atha kho so Kevaṭṭa bhikkhu tathārūpaṁ samādiṁ samāpajji, yathāsamehite citte devayāniyo maggo pāturahosi. Atha kho so Kevaṭṭa bhikkhu yena Cātumahārājikā devā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Cātumahārājike deve etadavoca "kattha nu kho āvuso ime cattāro mahābhūtā aparisesā nirujjhanti, seyyathidaṁ, pathavīdhātu āpodhātu tejodhātu vāyodhātū"ti.

Evaṁ vutte Kevaṭṭa Cātumahārājikā devā taṁ bhikkhuṁ etadavocuṁ "mayampi kho bhikkhu na jānāma, yatthime cattāro mahābhūtā aparisesā nirujjhanti, seyyathidaṁ, pathavīdhātu āpodhātu tejodhātu vāyodhātūti[1]. Atthi kho[1] bhikkhu cattāro mahārājāno amhehi

1. Vāyodhātu. Atthi kho (I, evamuparipi)

abhikkantatarā ca paṇītatarā ca, te kho etaṁ jāneyyuṁ, yatthime cattāro mahābhūtā aparisesā nirujjhanti, seyyathidaṁ, pathavīdhātu āpodhātu tejodhātu vāyodhātū"ti.

489. Atha kho so Kevaṭṭa bhikkhu yena cattāro mahārājāno tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā cattāro mahārāje etadavoca "kattha nu kho āvuso ime cattāro mahābhūtā aparisesā nirujjhanti, seyyathidaṁ, pathavīdhātu āpodhātu tejodhātu vāyodhātū"ti. Evaṁ vutte Kevaṭṭa cattāro mahārājāno taṁ bhikkhuṁ etadavocuṁ "mayampi kho bhikkhu na jānāma, yatthime cattāro mahābhūtā aparisesā nirujjhanti, seyyathidaṁ, pathavīdhātu āpodhātu tejodhātu vāyodhātūti. Atthi kho bhikkhu Tāvatiṁsā nāma devā amhehi abhikkantatarā ca paṇītatarā ca, te kho etaṁ jāneyyuṁ, yatthime cattāro mahābhūtā aparisesā nirujjhanti, seyyathidaṁ, pathavīdhātu āpodhātu tejodhātu vāyodhātū"ti.

490. Atha kho so Kevaṭṭa bhikkhu yena Tāvatiṁsā devā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Tāvatiṁse deve etadavoca "kattha nu kho āvuso ime cattāro mahābhūtā aparisesā nirujjhanti, seyyathidaṁ, pathavīdhātu āpodhātu tejodhātu vāyodhātū"ti. Evaṁ vutte Kevaṭṭa Tāvatiṁsā devā taṁ bhikkhuṁ etadavocuṁ "mayampi kho bhikkhu na jānāma, yatthime cattāro mahābhūtā aparisesā nirujjhanti, seyyathidaṁ, pathavīdhātu āpodhātu tejodhātu vāyodhātūti. Atthi kho bhikkhu Sakko nāma Devānamindo amhehi abhikkantataro ca paṇītataro ca, so kho etaṁ jāneyya, yatthime cattāro mahābhūtā aparisesā nirujjhanti, seyyathidaṁ, pathavīdhātu āpodhātu tejodhātu vāyodhātū"ti.

491. Atha kho so Kevaṭṭa bhikkhu yena Sakko Devānamindo tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Sakkaṁ Devānamindaṁ etadavoca "kattha nu kho āvuso ime cattāro mahābhūtā aparisesā nirujjhanti, seyyathidaṁ, pathavīdhātu āpodhātu tejodhātu vāyodhātū"ti. Evaṁ vutte Kevaṭṭa Sakko Devānamindo taṁ bhikkhuṁ etadavoca "ahampi kho bhikkhu

na jānāmi, yatthime cattāro mahābhūtā aparisesā nirujjhanti, seyyathidaṁ, pathavīdhātu āpodhātu tejodhātu vāyodhātūti. Atthi kho bhikkhu Yāmā nāma devā -pa-. Suyāmo nāma devaputto. Tusitā nāma devā. Santussito nāma devaputto. Nimmānaratī nāma devā. Sunimmito nāma devaputto. Paranimmitavasavattī nāma devā. Vasavattī nāma devaputto amhehi abhikkantataro ca paṇītataro ca, so kho etaṁ jāneyya, yatthime cattāro mahābhūtā aparisesā nirujjhanti, seyyathidaṁ, pathavīdhātu āpodhātu tejodhātu vāyodhātū"ti.

492. Atha kho so Kevaṭṭa bhikkhu yena Vasavattī devaputto tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Vasavattiṁ devaputtaṁ etadavoca "kattha nu kho āvuso ime cattāro mahābhūtā aparisesā nirujjhanti, seyyathidaṁ, pathavīdhātu āpodhātu tejodhātu vāyodhātū"ti. Evaṁ vutte Kevaṭṭa Vasavattī devaputto taṁ bhikkhuṁ etadavoca "ahaṁpi kho bhikkhu na jānāmi, yatthime cattāro mahābhūtā aparisesā nirujjhanti, seyyathidaṁ, pathavīdhātu āpodhātu tejodhātu vāyodhātūti. Atthi kho bhikkhu brahmakāyikā nāma devā amhehi abhikkantatarā ca paṇītatarā ca, te kho etaṁ jāneyyuṁ, yatthime cattāro mahābhūtā aparisesā nirujjhanti, seyyathidaṁ, pathavīdhātu āpodhātu tejodhātu vāyodhātū"ti.

493. Atha kho so Kevaṭṭa bhikkhu tathārūpaṁ samādhiṁ samāpajji, yathāsamāhite citte brahmayāniyo maggo pāturahosi. Atha kho so Kevaṭṭa bhikkhu yena brahmakāyikā devā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā brahmakāyike deve etadavoca "kattha nu kho āvuso ime cattāro mahābhūtā aparisesā nirujjhanti, seyyathidaṁ, pathavīdhātu āpodhātu tejodhātu vāyodhātū"ti. Evaṁ vutte Kevaṭṭa brahmakāyikā devā taṁ bhikkhuṁ etadavocuṁ "mayaṁpi kho bhikkhu na jānāma, yatthime cattāro mahābhūtā aparisesā nirujjhanti, seyyathidaṁ, pathavīdhātu āpodhātu tejodhātu vāyodhātūti. Atthi kho bhikkhu brahmā mahābrahmā abhibhū anabhibhūto aññadatthudaso vasavattī

issaro kattā nimmātā seṭṭho sajitā vasī pitā bhūtabhabyānaṁ amhehi abhikkantataro ca paṇītataro ca, so kho etaṁ jāneyya, yatthime cattāro mahābhūtā aparisesā nirujjhanti, seyyathidaṁ, pathavīdhātu āpodhātu tejodhātu vāyodhātū”ti.

Kahaṁ panāvuso etarahi so mahābrahmāti. Mayampi kho bhikkhu na jānāma, yattha vā brahmā yena vā brahmā yahiṁ vā brahmā, api ca bhikkhu yathā nimittā dissanti, āloko sañjāyati, obhāso pātubhavati, brahmā pātubhavissati, brahmuno hetaṁ pubbanimittaṁ pātubhāvāya, yadidaṁ āloko sañjāyati, obhāso pātubhavatīti. Atha kho so Kevaṭṭa mahābrahmā nacirasseva pāturahosi.

494. Atha kho so Kevaṭṭa bhikkhu yena so mahābrahmā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā taṁ mahābrahmānaṁ etadavoca “kattha nu kho āvuso ime cattāro mahābhūtā aparisesā nirujjhanti, seyyathidaṁ, pathavīdhātu āpodhātu tejodhātu vāyodhātū”ti. Evaṁ vutte Kevaṭṭa so mahābrahmā taṁ bhikkhuṁ etadavoca “ahamasmi bhikkhu brahmā mahābrahmā abhibhū anabhibhūto aññadatthudaso vasavattī issaro kattā nimmātā seṭṭho sajitā vasī pitā bhūtabhabyānan”ti.

Dutiyampi kho so Kevaṭṭa bhikkhu taṁ mahābrahmānaṁ etadavoca—na khohaṁ taṁ āvuso evaṁ pucchāmi “tvamasi brahmā mahābrahmā abhibhū anabhibhūto aññadatthudaso vasavattī issaro kattā nimmātā seṭṭho sajitā vasī pitā bhūtabhabyānan”ti. Evañca kho ahaṁ taṁ āvuso pucchāmi “kattha nu kho āvuso ime cattāro mahābhūtā aparisesā nirujjhanti, seyyathidaṁ, pathavīdhātu āpodhātu tejodhātu vāyodhātū”ti.

Dutiyampi kho so Kevaṭṭa mahābrahmā taṁ bhikkhuṁ etadavoca “ahamasmi bhikkhu brahmā mahābrahmā abhibhū anabhibhūto aññadatthudaso vasavattī issaro kattā nimmātā seṭṭho sajitā vasī pitā bhūtabhabyānan”ti. Tatiyampi kho so Kevaṭṭa bhikkhu taṁ mahābrahmānaṁ etadavoca—na khohaṁ taṁ āvuso evaṁ pucchāmi “tvamasi brahmā mahābrahmā

abhibhū anabhibhūto aññadatthudaso vasavattī issaro kattā nimmātā seṭṭho sajitā vasī pitā bhūtabhabyānan”ti. Evañca kho ahaṁ taṁ āvuso pucchāmi “kattha nu kho āvuso ime cattāro mahābhūtā aparisesā nirujjhanti, seyyathidaṁ, pathavīdhātu āpodhātu tejodhātu vāyodhātū”ti.

495. Atha kho so Kevaṭṭa mahābrahmā taṁ bhikkhuṁ bāhāyaṁ gahetvā ekamantaṁ apanetvā taṁ bhikkhuṁ etadavoca “ime kho maṁ bhikkhu brahmakāyikā devā evaṁ jānanti ‘natthi kiñci brahmuno aññātaṁ, natthi kiñci brahmuno adiṭṭhaṁ, natthi kiñci brahmuno aviditaṁ natthi kiñci brahmuno asacchikatan’ti. Tasmāhaṁ tesaṁ sammukhā na byākāsiṁ. Ahaṁpi kho bhikkhu na jānāmi, yatthime cattāro mahābhūtā aparisesā nirujjhanti, seyyathidaṁ, pathavīdhātu āpodhātu tejodhātu vāyodhātūti. Tasmātiha bhikkhu tuyhevetaṁ dukkaṭaṁ, tuyhevetaṁ aparaddhaṁ, yaṁ tvaṁ taṁ Bhagavantaṁ atidhāvitvā bahiddhā pariyeṭṭhiṁ āpajjasi imassa pañhassa veyyākaraṇāya. Gaccha tvaṁ bhikkhu tameva Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā imaṁ pañhaṁ puccha, yathā ca te Bhagavā byākaroti, tathā naṁ dhāreyyāsī”ti.

496. Atha kho so Kevaṭṭa bhikkhu seyyathāpi nāma balavā puriso samiñjitaṁ vā bāhaṁ pasāreyya, pasāritaṁ vā bāhaṁ samiñjeyya. Evameva brahmaloke antarahito mama purato pāturahosi. Atha kho so Kevaṭṭa bhikkhu maṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi, ekamantaṁ nisinno kho Kevaṭṭa so bhikkhu maṁ etadavoca “kattha nu kho bhante ime cattāro mahābhūtā aparisesā nirujjhanti, seyyathidaṁ, pathavīdhātu āpodhātu tejodhātu vāyodhātū”ti.

### Tīradassisakuṇupamā

497. Evaṁ vutte ahaṁ Kevaṭṭa taṁ bhikkhuṁ etadavocaṁ— bhūtapubbaṁ bhikkhu sāmuddikā vāṇijā tīradassiṁ sakuṇaṁ gahetvā nāvāya samuddaṁ ajjhogāhanti. Te atīradakkhiniyā nāvāya tīradassiṁ sakuṇaṁ muñcanti, so gacchateva puratthimaṁ disaṁ, gacchati dakkhiṇaṁ disaṁ, gacchati pacchimaṁ disaṁ, gacchati uttaraṁ disaṁ, gacchati uddhaṁ disaṁ, gacchati anudisaṁ. Sace so samantā

tīraṁ passati, tathāgatakova[1] hoti. Sace pana so samantā tīraṁ na passati, tameva nāvaṁ paccāgacchati. Evameva kho tvaṁ bhikkhu yato yāva brahmalokā pariyesamāno imassa pañhassa veyyākaraṇaṁ nājjhagā, atha mamaññeva santike paccāgato. Na kho eso bhikkhu pañho evaṁ pucchitabbo "kattha nu kho bhante ime cattāro mahābhūtā aparisesā nirujjhanti, seyyathidaṁ, pathavīdhātu āpodhātu tejodhātu vāyodhātū"ti.

498. Evañca kho eso bhikkhu pañho pucchitabbo.

"Kattha āpo ca pathavī, tejo vāyo na gādhati.
Kattha dīghañca rassañca, aṇuṁ thūlaṁ subhāsubhaṁ.
Kattha nāmañca rūpañca, asesaṁ uparujjhatī"ti.

499. Tatra veyyākaraṇaṁ bhavati.

"Viññāṇaṁ anidassanaṁ, anantaṁ sabbatopabhaṁ.
Ettha āpo ca pathavī, tejo vāyo na gādhati.

Ettha dīghañca rassañca, aṇuṁ thūlaṁ subhāsubhaṁ.
Ettha nāmañca rūpañca, asesaṁ uparujjhati.
Viññāṇassa nirodhena, etthetaṁ uparujjhatī"ti.

500. Idamavoca Bhagavā. Attamano Kevaṭṭo gahapatiputto Bhagavato bhāsitaṁ abhinandīti.

## Kevaṭṭasuttaṁ niṭṭhitaṁ ekādasamaṁ.

---

1. Tathāpakkantova (Syā)

# 12. Lohiccasutta

## Lohiccabrāhmaṇavatthu

501. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kosalesu cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ pañcamattehi bhikkhusatehi yena Sālavatikā tadavasari. Tena kho pana samayena Lohicco brāhmaṇo Sālavatikaṁ ajjhāvasati sattussadaṁ satiṇakaṭṭhodakaṁ sadhaññaṁ rājabhoggaṁ raññā Pasenadinā Kosalena dinnaṁ rājadāyaṁ brahmadeyyaṁ.

502. Tena kho pana samayena Lohiccassa brāhmaṇassa evarūpaṁ pāpakaṁ diṭṭhigataṁ uppannaṁ hoti "idha samaṇo vā brāhmaṇo vā kusalaṁ dhammaṁ adhigaccheyya, kusalaṁ dhammaṁ adhigantvā na parassa āroceyya, kiñhi paro parassa karissati. Seyyathāpi nāma purāṇaṁ bandhanaṁ chinditvā aññaṁ navaṁ bandhanaṁ kareyya, evaṁ sampadamidaṁ pāpakaṁ lobhadhammaṁ vadāmi, kiñhi paro parassa karissatī"ti.

503. Assosi kho Lohicco brāhmaṇo "samaṇo khalu bho Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito Kosalesu cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ pañcamattehi bhikkhusatehi Sālavatikaṁ anuppatto. Taṁ kho pana bhavantaṁ Gotamaṁ evaṁ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato 'itipi so Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā'. So imaṁ lokaṁ sadevakaṁ samārakaṁ sabrahmakaṁ sassamaṇabrāhmaṇiṁ pajaṁ sadevamanussaṁ sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedeti, so dhammaṁ deseti ādikalyāṇaṁ majjhekalyāṇaṁ pariyosānakalyāṇaṁ sātthaṁ sabyañjanaṁ kevalaparipuṇṇaṁ parisuddhaṁ brahmacariyaṁ pakāseti, sādhu kho pana tathārūpānaṁ arahataṁ dassanaṁ hotī"ti.

504. Atha kho Lohicco brāhmaṇo Rosikaṁ[1] nhāpitaṁ āmantesi—ehi tvaṁ samma Rosike yena samaṇo Gotamo

---

1. Bhesikaṁ (Sī, I)

tenupasaṅkama, upasaṅkamitvā mama vacanena samaṇaṁ Gotamaṁ appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ puccha "Lohicco bho Gotama brāhmaṇo bhavantaṁ Gotamaṁ appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ pucchatī"ti. Evañca vadehi "adhivāsetu kira bhavaṁ Gotamo Lohiccassa brāhmaṇassa svātanāya bhattaṁ saddhiṁ bhikkhusaṁghenā"ti.

505. "Evaṁ bho"ti[1] kho Rosikā nhāpito Lohiccassa brāhmaṇassa paṭissutvā yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho Rosikā nhāpito Bhagavantaṁ etadavoca "Lohicco bhante brāhmaṇo Bhagavantaṁ appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ pucchati, evañca vadeti adhivāsetu kira bhante Bhagavā Lohiccassa brāhmaṇassa svātanāya bhattaṁ saddhiṁ bhikkhusaṁghenā"ti. Adhivāsesi Bhagavā tuṇhībhāvena.

506. Atha kho Rosikā nhāpito Bhagavato adhivāsanaṁ viditvā uṭṭhāyāsanā Bhagavantaṁ abhivādetvā padakkhiṇaṁ katvā yena Lohicco brāhmaṇo tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Lohiccaṁ brāhmaṇaṁ etadavoca "avocumhā kho mayaṁ bhoto[2] vacanena taṁ Bhagavantaṁ Lohicco bhante brāhmaṇo Bhagavantaṁ appābādhaṁ appātaṅkaṁ lahuṭṭhānaṁ balaṁ phāsuvihāraṁ pucchati, evañca vadeti adhivāsetu kira bhante Bhagavā Lohiccassa brāhmaṇassa svātanāya bhattaṁ saddhiṁ bhikkhusaṁghenā'ti. Adhivutthañca pana tena Bhagavatā"ti.

507. Atha kho Lohicco brāhmaṇo tassā rattiyā accayena sake nivesane paṇītaṁ khādanīyaṁ bhojanīyaṁ paṭiyādāpetvā Rosikaṁ nhāpitaṁ āmantesi "ehi tvaṁ samma Rosike yena samaṇo Gotamo tenupasaṅkama, upasaṅkamitvā samaṇassa Gotamassa kālaṁ ārocehi kālo bho Gotama niṭṭhitaṁ bhattan"ti. "Evaṁ bho"ti kho Rosikā nhāpito Lohiccassa brāhmaṇassa paṭissutvā yena Bhagavā tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ

---

1. Evaṁ bhanteti (Sī, I)
2. Mayaṁ bhante tava (Sī, I)

aṭṭhāsi. Ekamantaṁ ṭhito kho Rosikā nhāpito Bhagavato kālaṁ ārocesi "kālo bhante niṭṭhitaṁ bhattan"ti.

508. Atha kho Bhagavā pubbaṇhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaramādāya saddhiṁ bhikkhusaṁghena yena Sālavatikā tenupasaṅkami. Tena kho pana samayena Rosikā nhāpito Bhagavantaṁ piṭṭhito piṭṭhito anubandho hoti. Atha kho Rosikā nhāpito Bhagavantaṁ etadavoca "Lohiccassa bhante brāhmaṇassa evarūpaṁ pāpakaṁ diṭṭhigataṁ uppannaṁ 'idha samaṇo vā brāhmaṇo vā kusalaṁ dhammaṁ adhigaccheyya, kusalaṁ dhammaṁ adhigantvā na parassa āroceyya, kiñhi paro parassa karissati. Seyyathāpi nāma purāṇaṁ bandhanaṁ chinditvā aññaṁ navaṁ bandhanaṁ kareyya, evaṁ sampadamidaṁ pāpakaṁ lobhadhammaṁ vadāmi, kiñhi paro parassa karissatī'ti. Sādhu bhante Bhagavā Lohiccaṁ brāhmaṇaṁ etasmā pāpakā diṭṭhigatā vivecetū"ti. Appeva nāma siyā Rosike, appeva nāma siyā Rosiketi.

Atha kho Bhagavā yena Lohiccassa brāhmaṇassa nivesanaṁ tenupasaṅkami, upasaṅkamitvā paññatte āsane nisīdi. Atha kho Lohicco brāhmaṇo Buddhappamukhaṁ bhikkhusaṁghaṁ paṇītena khādanīyena bhojanīyena sahatthā santappesi sampavāresi.

### Lohiccabrāhmaṇānuyoga

509. Atha kho Lohicco brāhmaṇo Bhagavantaṁ bhuttāviṁ onītapattapāṇiṁ aññataraṁ nīcaṁ āsanaṁ gahetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinnaṁ kho Lohiccaṁ brāhmaṇaṁ Bhagavā etadavoca— saccaṁ kira te Lohicca evarūpaṁ pāpakaṁ diṭṭhigataṁ uppannaṁ "idha samaṇo vā brāhmaṇo vā kusalaṁ dhammaṁ adhigaccheyya, kusalaṁ dhammaṁ adhigantvā na parassa āroceyya, kiñhi paro parassa karissati. Seyyathāpi nāma purāṇaṁ bandhanaṁ chinditvā aññaṁ navaṁ bandhanaṁ kareyya, evaṁ sampadamidaṁ pāpakaṁ lobhadhammaṁ vadāmi, kiñhi paro parassa karissatī"ti. Evaṁ bho Gotama. Taṁ kiṁ maññasi Lohicca nanu tvaṁ Sālavatikaṁ ajjhāvasasīti. Evaṁ bho Gotama. Yo nu kho Lohicca evaṁ vadeyya "Lohicco brāhmaṇo Sālavatikaṁ ajjhāvasati, yā Sālavatikāya samudayasañjāti, Lohiccova taṁ

brāhmaṇo ekako paribhuñjeyya, na aññesaṁ dadeyyā”ti. Evaṁ vādī so ye taṁ upajīvanti, tesaṁ antarāyakaro vā hoti, no vāti.

Antarāyakaro bho Gotama. Antarāyakaro samāno hitānukampī vā tesaṁ hoti ahitānukampī vāti. Ahitānukampī bho Gotama. Ahitānukampissa mettaṁ vā tesu cittaṁ paccupaṭṭhitaṁ hoti sapattakaṁ vāti. Sapattakaṁ bho Gotama. Sapattake citte paccupaṭṭhite micchādiṭṭhi vā hoti sammādiṭṭhi vāti. Micchādiṭṭhi bho Gotama. Micchādiṭṭhissa kho ahaṁ Lohicca dvinnaṁ gatīnaṁ aññataraṁ gatiṁ vadāmi nirayaṁ vā tiracchānayoniṁ vā.

510. Taṁ kiṁ maññasi Lohicca nanu rājā Pasenadi Kosalo Kāsikosalaṁ ajjhāvasatīti. Evaṁ bho Gotama. Yo nu kho Lohicca evaṁ vadeyya “rājā Pasenadi Kosalo Kāsikosalaṁ ajjhāvasati, yā Kāsikosale samudayasañjāti, rājāva taṁ Pasenadi Kosalo ekako paribhuñjeyya, na aññesaṁ dadeyyā”ti. Evaṁ vādī so ye rājānaṁ Pasenadiṁ Kosalaṁ upajīvanti tumhe ceva aññe ca, tesaṁ antarāyakaro vā hoti, no vā ti.

Antarāyakaro bho Gotama. Antarāyakaro samāno hitānukampī vā tesaṁ hoti ahitānukampī vāti. Ahitānukampī bho Gotama. Ahitānukampissa mettaṁ vā tesu cittaṁ paccupaṭṭhitaṁ hoti sapattakaṁ vāti. Sapattakaṁ bho Gotama. Sapattake citte paccupaṭṭhite micchādiṭṭhi vā hoti sammādiṭṭhi vāti. Micchādiṭṭhi bho Gotama. Micchādiṭṭhissa kho ahaṁ Lohicca dvinnaṁ gatīnaṁ aññataraṁ gatiṁ vadāmi nirayaṁ vā tiracchānayoniṁ vā.

511. Iti kira Lohicca yo evaṁ vadeyya “Lohicco brāhmaṇo Sālavatikaṁ ajjhāvasati, yā Sālavatikāya samudayasañjāti, Lohiccova taṁ brāhmaṇo ekako paribhuñjeyya, na aññesaṁ dadeyyā”ti. Evaṁ vādī so ye taṁ upajīvanti, tesaṁ antarāyakaro hoti. Antarāyakaro samāno ahitānukampī hoti, ahitānukampissa sapattakaṁ cittaṁ paccupaṭṭhitaṁ hoti, sapattake citte paccupaṭṭhite micchādiṭṭhi hoti. Evameva kho Lohicca yo evaṁ vadeyya “idha

samaṇo vā brāhmaṇo vā kusalaṁ dhammaṁ adhigaccheyya, kusalaṁ dhammaṁ adhigantvā na parassa āroceyya, kiñhi paro parassa karissati. Seyyathāpi nāma purāṇaṁ bandhanaṁ chinditvā aññaṁ navaṁ bandhanaṁ kareyya -pa- karissatī”ti. Evaṁ vādī so ye te kulaputtā Tathāgatappaveditaṁ dhammavinayaṁ āgamma evarūpaṁ uḷāraṁ visesaṁ adhigacchanti, sotāpattiphalampi sacchikaronti, sakadāgāmiphalampi sacchikaronti, anāgāmiphalampi sacchikaronti, arahattampi sacchikaronti, ye cime dibbā gabbhā paripācenti dibbānaṁ bhavānaṁ abhinibbattiyā, tesaṁ antarāyakaro hoti, antarāyakaro samāno ahitānukampī hoti, ahitānukampissa sapattakaṁ cittaṁ paccupaṭṭhitaṁ hoti, sapattake citte paccupaṭṭhite micchādiṭṭhi hoti. Micchādiṭṭhissa kho ahaṁ Lohicca dvinnaṁ gatīnaṁ aññataraṁ gatiṁ vadāmi nirayaṁ vā tiracchānayoniṁ vā.

512. Iti kira Lohicca yo evaṁ vadeyya “rājā Pasenadi Kosalo Kāsikosalaṁ ajjhāvasati, yā Kāsikosale samudayasañjāti, rājāva taṁ Pasenadi Kosalo ekako paribhuñjeyya, na aññesaṁ dadeyyā”ti. Evaṁ vādī so ye rājānaṁ Pasenadiṁ Kosalaṁ upajīvanti tumhe ceva aññe ca, tesaṁ antarāyakaro hoti. Antarāyakaro samāno ahitānukampī hoti, ahitānukampissa sapattakaṁ cittaṁ paccupaṭṭhitaṁ hoti, sapattake citte paccupaṭṭhite micchādiṭṭhi hoti. Evameva kho Lohicca yo evaṁ vadeyya, “idha samaṇo vā brāhmaṇo vā kusalaṁ dhammaṁ adhigaccheyya, kusalaṁ dhammaṁ adhigantvā na parassa āroceyya, kiñhi paro parassa karissati. Seyyathāpi nāma -pa- kiñhi paro parassa karissatī”ti. Evaṁ vādī so ye te kulaputtā Tathāgatappaveditaṁ dhammavinayaṁ āgamma evarūpaṁ uḷāraṁ visesaṁ adhigacchanti, sotāpattiphalampi sacchikaronti, sakadāgāmiphalampi sacchikaronti, anāgāmiphalampi sacchikaronti, arahattampi sacchikaronti, ye cime dibbā gabbhā paripācenti dibbānaṁ bhavānaṁ abhinibbattiyā, tesaṁ antarāyakaro hoti, antarāyakaro samāno ahitānukampī hoti, ahitānukampissa sapattakaṁ cittaṁ paccupaṭṭhitaṁ hoti, sapattake citte paccupaṭṭhite micchādiṭṭhi hoti. Micchādiṭṭhissa kho ahaṁ Lohicca dvinnaṁ gatīnaṁ aññataraṁ gatiṁ vadāmi nirayaṁ vā tiracchānayoniṁ vā.

## Tayocodanārahā

513. Tayo khome Lohicca satthāro, ye loke codanārahā, yo ca panevarūpe satthāro codeti, sā codanā bhūtā tacchā dhammikā anavajjā. Katame tayo. Idha Lohicca ekacco satthā yassatthāya agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti, svāssa sāmaññattho ananuppatto hoti. So taṁ sāmaññatthaṁ ananupāpuṇitvā sāvakānaṁ dhammaṁ deseti "idaṁ vo hitāya idaṁ vo sukhāyā"ti. Tassa sāvakā na sussūsanti, na sotaṁ odahanti, na aññā cittaṁ upaṭṭhapenti, vokkamma ca satthusāsanā vattanti. So evamassa codetabbo "āyasmā kho yassatthāya agārasmā anagāriyaṁ pabbajito, so te sāmaññattho ananuppatto, taṁ tvaṁ sāmaññatthaṁ ananupāpuṇitvā sāvakānaṁ dhammaṁ desesi 'idaṁ vo hitāya idaṁ vo sukhāyā'ti. Tassa te sāvakā na sussūsanti, na sotaṁ odahanti, na aññā cittaṁ upaṭṭhapenti, vokkamma ca satthusāsanā vattanti. Seyyathāpi nāma osakkantiyā vā ussakkeyya, parammukhiṁ vā āliṅgeyya, evaṁ sampadamidaṁ pāpakaṁ lobhadhammaṁ vadāmi, kiñhi paro parassa karissatī"ti. Ayaṁ kho Lohicca paṭhamo satthā, yo loke codanāraho, yo ca panevarūpaṁ satthāraṁ codeti, sā codanā bhūtā tacchā dhammikā anavajjā.

514. Puna caparaṁ Lohicca idhekacco satthā yassatthāya agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti, svāssa sāmaññattho ananuppatto hoti. So taṁ sāmaññatthaṁ ananupāpuṇitvā sāvakānaṁ dhammaṁ deseti "idaṁ vo hitāya idaṁ vo sukhāyā"ti. Tassa sāvakā sussūsanti, sotaṁ odahanti, aññā cittaṁ upaṭṭhapenti, na ca vokkamma satthusāsanā vattanti. So evamassa codetabbo "āyasmā kho yassatthāya agārasmā anagāriyaṁ pabbajito, so te sāmaññattho ananuppatto, taṁ tvaṁ sāmaññatthaṁ ananupāpuṇitvā sāvakānaṁ dhammaṁ desesi 'idaṁ vo hitāya idaṁ vo sukhāyā'ti. Tassa te sāvakā sussūsanti, sotaṁ odahanti, aññā cittaṁ upaṭṭhapenti, na ca vokkamma satthusāsanā vattanti. Seyyathāpi nāma sakaṁ khettaṁ ohāya paraṁ khettaṁ niddāyitabbaṁ

maññeyya, evaṁ sampadamidaṁ pāpakaṁ lobhadhammaṁ vadāmi, kiñhi paro parassa karissatī”ti. Ayaṁ kho Lohicca dutiyo satthā, yo loke codanāraho, yo ca panevarūpaṁ satthāraṁ codeti, sā codanā bhūtā tacchā dhammikā anavajjā.

515. Puna caparaṁ Lohicca idhekacco satthā yassatthāya agārasmā anagāriyaṁ pabbajito hoti, svāssa sāmaññattho anuppatto hoti. So taṁ sāmaññatthaṁ anupāpuṇitvā sāvakānaṁ dhammaṁ deseti “idaṁvo hitāya idaṁ vo sukhāyā”ti. Tassa sāvakā na sussūsanti, na sotaṁ odahanti, na aññā cittaṁ upaṭṭhapenti, vokkamma ca satthusāsanā vattanti. So evamassa codetabbo “āyasmā kho yassatthāya agārasmā anagāriyaṁ pabbajito, so te sāmaññattho anuppatto, taṁ tvaṁ sāmaññatthaṁ anupāpuṇitvā sāvakānaṁ dhammaṁ deseti ‘idaṁ vo hitāya idaṁ vo sukhāyā’ti. Tassa te sāvakā na sussūsanti, na sotaṁ odahanti, na aññā cittaṁ upaṭṭhapenti, vokkamma ca satthusāsanā vattanti. Seyyathāpi nāma purāṇaṁ bandhanaṁ chinditvā aññaṁ navaṁ bandhanaṁ kareyya, evaṁ sampadamidaṁ pāpakaṁ lobhadhammaṁ vadāmi, kiñhi paro parassa karissatī”ti. Ayaṁ kho Lohicca tatiyo satthā, yo loke codanāraho, yo ca panevarūpaṁ satthāraṁ codeti, sā codanā bhūtā tacchā dhammikā anavajjā. Ime kho Lohicca tayo satthāro, ye loke codanārahā, yo ca panevarūpe satthāro codeti, sā codanā bhūtā tacchā dhammikā anavajjāti.

## Nacodanārahasatthu

516. Evaṁ vutte Lohicco brāhmaṇo Bhagavantaṁ etadavoca “atthi pana bho Gotama koci satthā, yo loke na codanāraho”ti. Atthi kho Lohicca satthā, yo loke nacodanārahoti. Katamo pana so bho Gotama satthā, yo loke nacodanārahoti.

Idha Lohicca Tathāgato loke uppajjati Arahaṁ Sammāsambuddho -pa-. (Yathā Sāmaññaphale, evaṁ vitthāretabbaṁ.) Evaṁ kho Lohicca bhikkhu

sīlasampanno hoti -pa- paṭhamaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Yasmiṁ kho Lohicca satthari sāvako evarūpaṁ uḷāraṁ visesaṁ adhigacchati. Ayampi kho Lohicca satthā, yo loke nacodanāraho, yo ca panevarūpaṁ satthāraṁ codeti, sā codanā abhūtā atacchā adhammikā sāvajjā.

-pa- dutiyaṁ jhānaṁ. Tatiyaṁ jhānaṁ. Catutthaṁ jhānaṁ upasampajja viharati. Yasmiṁ kho Lohicca satthari sāvako evarūpaṁ uḷāraṁ visesaṁ adhigacchati. Ayampi kho Lohicca satthā, yo loke nacodanāraho, yo ca panevarūpaṁ satthāraṁ codeti, sā codanā abhūtā atacchā adhammikā sāvajjā.

-pa- ñāṇadassanāya cittaṁ abhinīharati abhininnāmeti. Yasmiṁ kho Lohicca satthari sāvako evarūpaṁ uḷāraṁ visesaṁ adhigacchati. Ayampi kho Lohicca satthā, yo loke nacodanāraho, yo ca panevarūpaṁ satthāraṁ codeti, sā codanā abhūtā atacchā adhammikā sāvajjā.

-pa- nāparaṁ itthattāyāti pajānāti. Yasmiṁ kho Lohicca satthari sāvako evarūpaṁ uḷāraṁ visesaṁ adhigacchati. Ayampi kho Lohicca satthā, yo loke nacodanāraho, yo ca panevarūpaṁ satthāraṁ codeti, sā codanā abhūtā atacchā adhammikā sāvajjāti.

517. Evaṁ vutte Lohicco brāhmaṇo Bhagavantaṁ etadavoca "seyyathāpi bho Gotama puriso purisaṁ narakapapātaṁ patantaṁ kesesu gahetvā uddharitvā thale patiṭṭhapeyya, evamevāhaṁ bhotā Gotamena narakapapātaṁ papatanto uddharitvā thale patiṭṭhāpito. Abhikkantaṁ bho Gotama, abhikkantaṁ bho Gotama, seyyathāpi bho Gotama nikkujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya 'cakkhumanto rūpāni dakkhantī'ti. Evamevaṁ bhotā Gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāhaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāmi dhammañca bhikkhusaṁghañca, upāsakaṁ maṁ bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇaṁ gatanti.

## Lohiccasuttaṁ niṭṭhitaṁ dvādasamaṁ.

# 13. Tevijjasutta

518. Evaṁ me sutaṁ—ekaṁ samayaṁ Bhagavā Kosalesu cārikaṁ caramāno mahatā bhikkhusaṁghena saddhiṁ pañcamattehi bhikkhusatehi yena Manasākaṭaṁ nāma Kosalānaṁ brāhmaṇagāmo tadavasari. Tatra sudaṁ Bhagavā Manasākaṭe viharati uttarena Manasākaṭassa Aciravatiyā nadiyā tīre ambavane.

519. Tena kho pana samayena sambahulā abhiññātā abhiññātā brāhmaṇamahāsālā Manasākaṭe paṭivasanti. Seyyathidaṁ, Caṅkī brāhmano Tārukkho brāhmaṇo Pokkharasāti brāhmaṇo Jāṇusoṇi brāhmaṇo Todeyyo brāhmaṇo aññe ca abhiññātā abhiññātā brāhmaṇamahāsālā.

520. Atha kho Vāseṭṭhabhāradvājānaṁ māṇavānaṁ jaṅghavihāraṁ anucaṅkamantānaṁ anuvicarantānaṁ maggāmagge kathā udapādi. Atha kho Vāseṭṭho māṇavo evamāha "ayameva ujumaggo, ayamañjasāyano niyyāniko niyyāti takkarassa brahmasahabyatāya, yvāyaṁ akkhāto brāhmaṇena Pokkharasātinā"ti. Bhāradvājopi māṇavo evamāha "ayameva ujumaggo, ayamañjasāyano niyyāniko niyyāti takkarassa brahmasahabyatāya, yvāyaṁ akkhāto brāhmaṇena Tārukkhenā"ti. Neva kho asakkhi Vāseṭṭho māṇavo Bhāradvājaṁ māṇavaṁ saññāpetuṁ, na pana asakkhi Bhāradvājo māṇavo Vāseṭṭhaṁ māṇavaṁ saññāpetuṁ.

521. Atha kho Vāseṭṭho māṇavo Bhāradvājaṁ māṇavaṁ āmantesi "ayaṁ kho Bhāradvāja samaṇo Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito Manasākaṭe viharati uttarena Manasākaṭassa Aciravatiyā nadiyā tīre ambavane. Taṁ kho pana bhavantaṁ Gotamaṁ evaṁ kalyāṇo kittisaddo abbhuggato "itipi so Bhagavā Arahaṁ Sammāsambuddho Vijjācaraṇasampanno Sugato Lokavidū Anuttaro purisadammasārathi

Satthā devamanussānaṁ Buddho Bhagavā”ti. Āyāma bho Bhāradvāja yena samaṇo Gotamo tenupasaṅkamissāma, upasaṅkamitvā etamatthaṁ samaṇaṁ Gotamaṁ pucchissāma. Yathā no samaṇo Gotamo byākarissati, tathā naṁ dhāressāmāti. “Evaṁ bho”ti kho Bhāradvājo māṇavo Vāseṭṭhassa māṇavassa paccassosi.

## Maggāmaggakathā

522. Atha kho Vāseṭṭhabhāradvājā māṇavā yena Bhagavā tenupasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodiṁsu, sammodanīyaṁ kathaṁ sāraṇīyaṁ vītisāretvā ekamantaṁ nisīdiṁsu. Ekamantaṁ nisinno kho Vāseṭṭho māṇavo Bhagavantaṁ etadavoca “idha bho Gotama amhākaṁ jaṅghavihāraṁ anucaṅkamantānaṁ anuvicarantānaṁ maggāmagge kathā udapādi. Ahaṁ evaṁ vadāmi ‘ayameva ujumaggo ayamañjasāyano niyyāniko niyyāti takkarassa brahmasahabyatāya, yvāyaṁ akkhāto brāhmaṇena Pokkharasātinā’ti. Bhāradvājo māṇavo evamāha ‘ayameva ujumaggo ayamañjasāyano niyyāniko niyyāti takkarassa brahmasahabyatāya, yvāyaṁ akkhāto brāhmaṇena Tārukkhenā’ti. Ettha bho Gotama attheva viggaho, atthi vivādo, atthi nānāvādo”ti.

523. Iti kira Vāseṭṭha tvaṁ evaṁ vadesi “ayameva ujumaggo ayamañjasāyano niyyāniko niyyāti takkarassa brahmasahabyatāya, yvāyaṁ akkhāto brāhmaṇena Pokkharasātinā”ti. Bhāradvājo māṇavo evamāha “ayameva ujumaggo ayamañjasāyano niyyāniko niyyāti takkarassa brahmasahabyatāya, yvāyaṁ akkhāto brāhmaṇena Tārukkhenā”ti. Atha kismiṁ pana vo Vāseṭṭha viggaho, kismiṁ vivādo, kismiṁ nānāvādoti.

524. Maggāmagge bho Gotama, kiñcāpi bho Gotama brāhmaṇā nānāmagge paññapenti, addhariyā brāhmaṇā tittiriyā brāhmaṇā chandokā brāhmaṇā bavhārijjhā brāhmaṇā, atha kho sabbāni tāni niyyānikā niyyanti takkarassa brahmasahabyatāya.

Seyyathāpi bho Gotama gāmassa vā nigamassa vā avidūre bahūni cepi nānāmaggāni bhavanti, atha kho sabbāni tāni gāmasamosaraṇāni bhavanti. Evameva kho bho Gotama kiñcāpi brāhmaṇā nānāmagge paññāpenti, addhariyā brāhmaṇā tittiriyā brāhmaṇā chandokā brāhmaṇā bavhārijjhā brāhmaṇā, atha kho sabbāni tāni niyyānikā niyyanti takkarassa brahmasahabyatāyāti.

## Vāseṭṭhamāṇavānuyoga

525. "Niyyantī"ti Vāseṭṭha vadesi. "Niyyantī"ti bho Gotama vadāmi. "Niyyantī"ti Vāseṭṭha vadesi. "Niyyantī"ti bho Gotama vadāmi. "Niyyantī"ti Vāseṭṭha vadesi. "Niyyantī"ti bho Gotama vadāmi.

Kiṁ pana Vāseṭṭha atthi koci tevijjānaṁ brāhmaṇānaṁ ekabrāhmaṇopi, yena brahmā sakkhidiṭṭhoti. No hidaṁ bho Gotama.

Kiṁ pana Vāseṭṭha atthi koci tevijjānaṁ brāhmaṇānaṁ ekācariyopi, yena brahmā sakkhidiṭṭhoti. No hidaṁ bho Gotama.

Kiṁ pana Vāseṭṭha atthi koci tevijjānaṁ brāhmaṇānaṁ ekācariyapācariyopi, yena brahmā sakkhidiṭṭhoti. No hidaṁ bho Gotama.

Kiṁ pana Vāseṭṭha atthi koci tevijjānaṁ brāhmaṇānaṁ yāva sattamā ācariyāmahayugā[1], yena brahmā sakkhidiṭṭhoti. No hidaṁ bho Gotama.

526. Kiṁ pana Vāseṭṭha yepi tevijjānaṁ brāhmaṇānaṁ pubbakā isayo mantānaṁ kattāro mantānaṁ pavattāro, yesamidaṁ etarahi tevijjā brāhmaṇā porāṇaṁ mantapadaṁ gītaṁ pavuttaṁ samihitaṁ[2], tadanugāyanti, tadanubhāsanti, bhāsitamanubhāsanti, vācitamanuvācenti. Seyyathidaṁ, Aṭṭhako Vāmako Vāmadevo Vessāmitto Yamataggi Aṅgīraso Bhāradvājo Vāseṭṭho Kassapo Bhagu. Tepi evamāhaṁsu "mayametaṁ jānāma, mayametaṁ passāma, yattha vā brahmā, yena vā brahmā, yatiṁ vā brahmā"ti. No hidaṁ bho Gotama.

---

1. Sattamācariyamahayugā (Syā)
2. Samīhitaṁ (Syā)

527. Iti kira Vāseṭṭha natthi koci tevijjānaṁ brāhmaṇānaṁ ekabrāhmaṇopi, yena brahmā sakkhidiṭṭho. Natthi koci tevijjānaṁ brāhmaṇānaṁ ekācariyopi, yena brahmā sakkhidiṭṭho. Natthi koci tevijjānaṁ brāhmaṇānaṁ ekācariyapācariyopi, yena brahmā sakkhidiṭṭho. Natthi koci tevijjānaṁ brāhmaṇānaṁ yāva sattamā ācariyāmahayugā, yena brahmā sakkhidiṭṭho. Yepi kira tevijjānaṁ brāhmaṇānaṁ pubbakā isayo mantānaṁ kattāro mantānaṁ pavattāro, yesamidaṁ etarahi tevijjā brāhmaṇā porāṇaṁ mantapadaṁ gītaṁ pavuttaṁ samihitaṁ, tadanugāyanti, tadanubhāsanti, bhāsitamanubhāsanti, vācitamanuvācenti. Seyyathidaṁ,Aṭṭhako Vāmako Vāmadevo Vessāmitto Yamataggi Aṅgīraso Bhāradvājo Vāseṭṭho Kassapo Bhagu. Tepi na evamāhaṁsu "mayametaṁ jānāma, mayametaṁ passāma, yattha vā brahmā, yena vā brahmā, yahiṁ vā brahmā"ti. Teva tevijjā brāhmaṇā evamāhaṁsu "yaṁ na jānāma, yaṁ na passāma, tassa sahabyatāya maggaṁ desema, ayameva ujumaggo ayamañjasāyano niyyāniko niyyāti takkarassa brahmasahabyatāyā"ti.

528. Taṁ kiṁ maññasi Vāseṭṭha, nanu evaṁ sante tevijjānaṁ brāhmaṇānaṁ appāṭihīrakataṁ bhāsitaṁ sampajjatīti. Addhā kho bho Gotama evaṁ sante tevijjānaṁ brāhmaṇānaṁ appāṭihīrakataṁ bhāsitaṁ sampajjatīti.

Sādhu Vāseṭṭha, te vata[1] Vāseṭṭha tevijjā brāhmaṇā yaṁ na jānanti, yaṁ na passanti, tassa sahabyatāya maggaṁ desessanti "ayameva ujumaggo ayamañjasāyano niyyāniko niyyāti takkarassa brahmasahabyatāyā"ti, netaṁ ṭhānaṁ vijjati.

529. Seyyathāpi Vāseṭṭha andhaveṇi paramparasaṁsattā purimopi na passati, majjhimopi na passati, pacchimopi na passati. Evameva kho Vāseṭṭha andhaveṇūpamaṁ maññe tevijjānaṁ brāhmaṇānaṁ bhāsitaṁ, purimopi na passati, majjhimopi na passati, pacchimopi na passati. Tesamidaṁ tevijjānaṁ brāhmaṇānaṁ bhāsitaṁ hassakaññeva sampajjati, nāmakaññeva sampajjati, rittakaññeva sampajjati, tucchakaññeva sampajjati.

1. Teva (Ka)

530. Taṁ kiṁ maññasi Vāseṭṭha, passanti tevijjā brāhmaṇā candimasūriye, aññe cāpi bahujanā. Yato ca candimasūriyā uggacchanti, yattha ca ogacchanti, āyācanti thomayanti pañjalikā namassamānā anuparivattantīti.

Evaṁ bho Gotama, passanti tevijjā brāhmaṇā candimasūriye, aññe cāpi bahujanā. Yato ca candimasūriyā uggacchanti, yattha ca ogacchanti, āyācanti thomayanti pañjalikā namassamānā anuparivattantīti.

531. Taṁ kiṁ maññasi Vāseṭṭha, yaṁ passanti tevijjā brāhmaṇā candimasūriye, aññe cāpi bahujanā. Yato ca candimasūriyā uggacchanti, yattha ca ogacchanti, āyācanti thomayanti pañjalikā namassamānā anuparivattanti. Pahonti tevijjā brāhmaṇā candimasūriyānaṁ sahabyatāya maggaṁ desetuṁ "ayameva ujumaggo ayamañjasāyano niyyāniko niyyāti takkarassa candimasūriyānaṁ sahabyatāyā"ti. No hidaṁ bho Gotama.

Iti kira Vāseṭṭha yaṁ passanti tevijjā brāhmaṇā candimasūriye, aññe cāpi bahujanā. Yato ca candimasūriyā uggacchanti, yattha ca ogacchanti, āyācanti thomayanti pañjalikā namassamānā anuparivattanti. Tesampi nappahonti candimasūriyānaṁ sahabyatāya maggaṁ desetuṁ "ayameva ujumaggo ayamañjasāyano niyyāniko niyyāti takkarassa candimasūriyānaṁ sahabyatāyā"ti.

532. Iti pana[1] na kira tevijjehi brāhmaṇehi brahmā sakkhidiṭṭho. Napi kira tevijjānaṁ brāhmaṇānaṁ ācariyehi brahmā sakkhidiṭṭho. Napi kira tevijjānaṁ brāhmaṇānaṁ ācariyapācariyehi brahmā sakkhidiṭṭho. Napi kira tevijjānaṁ brāhmaṇānaṁ yāva sattamā[2] ācariyāmahayugehi brahmā sakkhidiṭṭho. Yepi kira tevijjānaṁ brāhmaṇānaṁ pubbakā isayo mantānaṁ kattāro mantānaṁ pavattāro, yesamidaṁ etarahi tevijjā brāhmaṇā porāṇaṁ mantapadaṁ gītaṁ pavuttaṁ samihitaṁ, tadanugāyanti, tadanubhāsanti, bhāsitamanubhāsanti, vācitamanuvācenti. Seyyathidaṁ, Aṭṭhako Vāmako

1. Kiṁ pana (Sī, Syā, I) 2. Sattamehi (?)

Vāmadevo Vessāmitto Yamataggi Aṅgīraso Bhāradvājo Vāseṭṭho Kassapo Bhagu. Tepi na evamāhaṁsu "mayametaṁ jānāma, mayametaṁ passāma, yattha vā brahmā, yena vā brahmā, yahiṁ vā brahmā"ti. Teva tevijjā brāhmaṇā evamāhaṁsu "yaṁ na jānāma, yaṁ na passāma, tassa sahabyatāya maggaṁ desema, ayameva ujumaggo ayamañjasāyano niyyāniko niyyāti takkarassa brahmasahabyatāyā"ti.

533. Taṁ kiṁ maññasi Vāseṭṭha, nanu evaṁ sante tevijjānaṁ brāhmaṇānaṁ appāṭihīrakataṁ bhāsitaṁ sampajjatīti. Addhā kho bho Gotama evaṁ sante tevijjānaṁ brāhmaṇānaṁ appāṭihīrakataṁ bhāsitaṁ sampajjatīti.

Sādhu vāseṭṭha, te vata Vāseṭṭha tevijjā brāhmaṇā yaṁ na jānanti, yaṁ na passanti, tassa sahabyatāya maggaṁ desessanti "ayameva ujumaggo ayamañjasāyano niyyāniko niyyāti takkarassa brahmasahabyatāyā"ti, netaṁ ṭhānaṁ vijjati.

### Janapadakalyāṇī-upamā

534. Seyyathāpi Vāseṭṭha puriso evaṁ vadeyya "ahaṁ yā imasmiṁ janapade janapadakalyāṇī, taṁ icchāmi taṁ kāmemī"ti. Tamenaṁ evaṁ vadeyyuṁ "ambho purisa yaṁ tvaṁ janapadakalyāṇiṁ icchasi kāmesi, jānāsi taṁ janapadakalyāṇiṁ khattiyī vā brāhmaṇī vā vessī vā suddī vā"ti, iti puṭṭho "no"ti vadeyya.

Tamenaṁ evaṁ vadeyyuṁ "ambho purisa yaṁ tvaṁ janapadakalyāṇiṁ icchāsi kāmesi, jānāsi taṁ janapadakalyāṇiṁ evaṁnāmā evaṁgottāti vā, dīghā vā rassā vā majjhimā vā kāḷī vā sāmā vā maṅguracchavī vāti, amukasmiṁ gāme vā nigame vā nagare vāti, iti puṭṭho 'no'ti vadeyya. Tamenaṁ evaṁ vadeyyuṁ "ambho purisa yaṁ tvaṁ na jānāsi na passasi, taṁ tvaṁ icchasi kāmesī"ti, iti puṭṭho "āmā"ti vadeyya.

535. Taṁ kiṁ maññasi Vāseṭṭha, nanu evaṁ sante tassa purisassa appāṭihīrakataṁ bhāsitaṁ sampajjatīti. Addhā kho bho Gotama evaṁ sante tassa purisassa appāṭihīrakataṁ bhāsitaṁ sampajjatīti.

536. Evameva kho Vāseṭṭha na kira tevijjehi brāhmaṇehi brahmā sakkhidiṭṭho. Napi kira tevijjānaṁ brāhmaṇānaṁ ācariyehi brahmā sakkhidiṭṭho. Napi kira tevijjānaṁ brāhmaṇānaṁ ācariyapācariyehi brahmā sakkhidiṭṭho. Napi kira tevijjānaṁ brāhmaṇānaṁ yāva sattamā ācariyāmahayugehi brahmā sakkhidiṭṭho. Yepi kira tevijjānaṁ brāhmaṇānaṁ pubbakā isayo mantānaṁ kattāro mantānaṁ pavattāro, yesamidaṁ etarahi tevijjā brāhmaṇā porāṇaṁ mantapadaṁ gītaṁ pavuttaṁ samihitaṁ, tadanugāyanti, tadanubhāsanti, bhāsitamanubhāsanti, vācitamanuvācenti. Seyyathidaṁ, Aṭṭhako Vāmako Vāmadevo Vessāmitto Yamataggi Aṅgīraso Bhāradvājo Vāseṭṭho Kassapo Bhagu. Tepi na evamāhaṁsu "mayametaṁ jānāma, mayametaṁ passāma, yattha vā brahmā, yena vā brahmā, yahiṁ vā brahmā"ti. Teva tevijjā brāhmaṇā evamāhaṁsu "yaṁ na jānāma, yaṁ na passāma, tassa sahabyatāya maggaṁ desema, ayameva ujumaggo ayamañjasāyano niyyāniko niyyāti takkarassa brahmasahabyatāyā"ti.

537. Taṁ kiṁ maññasi Vāseṭṭha, nanu evaṁ sante tevijjānaṁ brāhmaṇānaṁ appāṭihīrakataṁ bhāsitaṁ sampajjatīti. Addhā kho bho Gotama evaṁ sante tevijjānaṁ brāhmaṇānaṁ appāṭihīrakataṁ bhāsitaṁ sampajjatīti.

Sādhu Vāseṭṭha, te vata Vāseṭṭha tevijjā brāhmaṇā yaṁ na jānanti, yaṁ na passanti, tassa sahabyatāya maggaṁ desessanti "ayameva ujumaggo ayamañjasāyano niyyāniko niyyāti takkarassa brahmasahabyatāyā"ti, netaṁ ṭhānaṁ vijjati.

## Nisseṇī-upamā

538. Seyyathāpi Vāseṭṭha puriso cātumahāpathe nisseṇiṁ kareyya pāsādassa ārohaṇāya. Tamenaṁ evaṁ vadeyyuṁ "ambho purisa yassa tvaṁ[1] pāsādassa ārohaṇāya nisseṇiṁ karosi, jānāsi taṁ pāsādaṁ puratthimāya vā disāya dakkhiṇāya vā disāya

---

1. Yaṁ tvaṁ (Syā)

pacchimāya vā disāya uttarāya vā disāya ucco vā nīco vā majjhimo vā”ti, iti puṭṭho “no”ti vadeyya.

Tamenaṁ evaṁ vadeyyuṁ “ambho purisa yaṁ tvaṁ na jānāsi, na passati, tassa tvaṁ pāsādassa ārohaṇāya nisseṇiṁ karosī”ti, iti puṭṭho “āmā”ti vadeyya.

539. Taṁ kiṁ maññasi Vāseṭṭha, nanu evaṁ sante tassa purisassa appāṭihīrakataṁ bhāsitaṁ sampajjatīti. Addhā kho bho Gotama evaṁ sante tassa purisassa appāṭihīrakataṁ bhāsitaṁ sampajjatīti.

540. Evameva kho Vāseṭṭha na kira tevijjehi brāhmaṇehi brahmā sakkhidiṭṭho, napi kira tevijjānaṁ brāhmaṇānaṁ ācariyehi brahmā sakkhidiṭṭho, napi kira tevijjānaṁ brāhmaṇānaṁ ācariyapācariyehi brahmā sakkhidiṭṭho, napi kira tevijjānaṁ brāhmaṇānaṁ yāva sattamā ācariyāmahayugehi brahmā sakkhidiṭṭho, yepi kira tevijjānaṁ brāhmaṇānaṁ pubbakā isayo mantānaṁ kattāro mantānaṁ pavattāro, yesamidaṁ etarahi tevijjā brāhmaṇā porāṇaṁ mantapadaṁ gītaṁ pavuttaṁ samihitaṁ, tadanugāyanti, tadanubhāsanti, bhāsitamanubhāsanti, vācitamanuvācenti. Seyyathidaṁ, Aṭṭhako Vāmako Vāmadevo Vessāmitto Yamataggi Aṅgīraso Bhāradvājo Vāseṭṭho Kassapo Bhagu. Tepi na evamahaṁsu “mayametaṁ jānāma, mayametaṁ passāma, yattha vā brahmā, yena vā brahmā, yahiṁ vā brahmā”ti. Teva tevijjā brāhmaṇā evamāhaṁsu “yaṁ na jānāma, yaṁ na passāma, tassa sahabyatāya maggaṁ desema, ayameva ujumaggo ayamañjasāyano niyyāniko niyyāti takkarassa brahmasahabyatāyā”ti.

541. Taṁ kiṁ maññasi Vāseṭṭha, nanu evaṁ sante tevijjānaṁ brāhmaṇānaṁ appāṭihīrakataṁ bhāsitaṁ sampajjatīti. Addhā kho bho Gotama evaṁ sante tevijjānaṁ brāhmaṇānaṁ appāṭihīrakataṁ bhāsitaṁ sampajjatīti.

Sādhu Vāseṭṭha, te vata Vāseṭṭha tevijjā brāhmaṇā yaṁ na jānanti, yaṁ na passanti, tassa sahabyatāya maggaṁ desessanti “ayameva ujumaggo

ayamañjasāyano niyyāniko niyyāti takkarassa brahmasahabyatāyā”ti, netaṁ ṭhānaṁ vijjati.

### Aciravatīnadī-upamā

542. Seyyathāpi Vāseṭṭha ayaṁ Aciravatī nadī pūrā udakassa samatittikā kākapeyyā. Atha puriso āgaccheyya pāratthiko pāragavesī pāragāmī pāraṁ taritukāmo, so orime tīre ṭhito pārimaṁ tīraṁ avheyya “ehi pārāpāraṁ, ehi pārāpāran”ti.

543. Taṁ kiṁ maññasi Vāseṭṭha, api nu tassa purisassa avhāyanahetu vā āyācanahetu vā patthanahetu vā abhinandanahetu vā Aciravatiyā nadiyā pārimaṁ tīraṁ orimaṁ tīraṁ āgaccheyyāti. No hidaṁ bho Gotama.

544. Evameva kho Vāseṭṭha tevijjā brāhmaṇā ye dhammā brāhmaṇakārakā te dhamme pahāya vattamānā, ye dhammā abrāhmaṇakārakā te dhamme samādāya vattamānā evamāhaṁsu “indamavhayāma, somamavhayāma, varuṇamavhayāma, īsānamavhayāma, pajāpatimavhayāma, brahmamavhayāma, mahiddhimavhayāma, yamamavhayāmā”ti.

Te vata Vāseṭṭha tevijjā brāhmaṇā ye dhammā brāhmaṇakārakā te dhamme pahāya vattamānā, ye dhammā abrāhmaṇakārakā te dhamme samādāya vattamānā avhāyanahetu vā āyācanahetu vā patthanahetu vā abhinandanahetu vā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā brahmānaṁ sahabyūpagā bhavissantīti netaṁ ṭhānaṁ vijjati.

545. Seyyathāpi Vāseṭṭha ayaṁ Aciravatī nadī pūrā udakassa samatittikā kākapeyyā. Atha puriso āgaccheyya pāratthiko pāragavesī pāragāmī pāraṁ taritukāmo, so orime tīre daḷhāya anduyā pacchābāhaṁ gāḷhabandhanaṁ baddho.

Taṁ kiṁ maññasi Vāseṭṭha, api nu so puriso Aciravatiyā nadiyā orimā tīrā pārimaṁ tīraṁ gaccheyyāti. No hidaṁ bho Gotama.

546. Evameva kho Vāseṭṭha pañcime kāmaguṇā ariyassa vinaye andūtipi vuccanti, bandhanantipi vuccanti. Katame pañca. Cakkhuviññeyyā rūpā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasaṁhitā rajanīyā. Sotaviññeyyā saddā -pa-. Ghānaviññeyyā gandhā. Jivhāviññeyyā rasā. Kāyaviññeyyā phoṭṭhabbā iṭṭhā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasaṁhitā rajanīyā.

Ime kho Vāseṭṭha pañca kāmaguṇā ariyassa vinaye andūtipi vuccanti. Bandhanantipi vuccanti. Ime kho Vāseṭṭha pañca kāmaguṇe tevijjā brāhmaṇā gadhitā mucchitā ajjhopannā anādīnavadassāvino anissaraṇapaññā paribhuñjanti. Te vata Vāseṭṭha tevijjā brāhmaṇā ye dhammā brāhmaṇakārakā, te dhamme pahāya vattamānā, ye dhammā abrāhmaṇakārakā, te dhamme samādāya vattamānā pañca kāmaguṇe gadhitā mucchitā ajjhopannā anādīnavadassāvino anissaraṇapaññā paribhuñjantā kāmandubandhanabaddhā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā brahmānaṁ sahabyūpagā bhavissantīti netaṁ ṭhānaṁ vijjati.

547. Seyyathāpi Vāseṭṭha ayaṁ Aciravatī nadī pūrā udakassa samatittikā kākapeyyā. Atha puriso āgaccheyya pāratthiko pāragavesī pāragāmī pāraṁ taritukāmo, so orime tīre sasīsaṁ pārupitvā nipajjeyya.

Taṁ kiṁ maññasi Vāseṭṭha, api nu so puriso Aciravatiyā nadiyā orimā tīrā pārimaṁ tīraṁ gaccheyyāti. No hidaṁ bho Gotama.

548. Evameva kho Vāseṭṭha pañcime nīvaraṇā ariyassa vinaye āvaraṇātipi vuccanti, nīvaraṇātipi vuccanti, onāhanātipi vuccanti, pariyonāhanātipi vuccanti. Katame pañca. Kāmacchandanīvaraṇaṁ, byāpādanīvaraṇaṁ, thinamiddhanīvaraṇaṁ, uddhaccakukkuccanīvaraṇaṁ, vicikicchānīvaraṇaṁ. Ime kho Vāseṭṭha pañca nīvaraṇā ariyassa vinaye āvaraṇātipi vuccanti, nīvaraṇātipi vuccanti, onāhanātipi vuccanti, pariyonāhanātipi vuccanti.

549. Imehi kho Vāseṭṭha pañcahi nīvaraṇehi tevijjā brāhmaṇā āvuṭā nivuṭā onaddhā[1] pariyonaddhā. Te vata Vāseṭṭha tevijjā brāhmaṇā

1. Ophuṭā (Sī, Ka), ophutā (Syā)

ye dhammā brāhmaṇakārakā te dhamme pahāya vattamānā, ye dhammā abrāhmaṇakārakā te dhamme samādāya vattamānā pañcahi nīvaraṇehi āvuṭā nivuṭā onaddhā pariyonaddhā[1] kāyassa bhedā paraṁ maraṇā brahmānaṁ sahabyūpagā bhavissantīti netaṁ ṭhānaṁ vijjati.

## Saṁsandanakathā

550. Taṁ kiṁ maññasi Vāseṭṭha, kinti te sutaṁ brāhmaṇānaṁ vuddhānaṁ mahallakānaṁ ācariyapācariyānaṁ bhāsamānānaṁ, sapariggaho vā brahmā apariggaho vāti. Apariggaho bho Gotama. Saveracitto vā averacitto vāti. Averacitto bho Gotama. Sabyāpajjacitto vā abyāpajjacitto vāti. Abyāpajjacitto bho Gotama. Saṁkiliṭṭhacitto vā asaṁkiliṭṭhacitto vāti. Asaṁkiliṭṭhacitto bho Gotama. Vasavattī vā avasavattī vāti. Vasavattī bho Gotama.

Taṁ kiṁ maññasi Vāseṭṭha, sapariggahā vā tevijjā brāhmaṇā apariggahā vāti. Sapariggahā bho Gotama. Saveracittā vā averacittā vāti. Saveracittā bho Gotama. Sabyāpajjacittā vā abyāpajjacittā vāti. Sabyāpajjacittā bho Gotama. Saṁkiliṭṭhacittā vā asaṁkiliṭṭhacittā vāti. Saṁkiliṭṭhacittā bho Gotama. Vasavattī vā avasavattī vāti. Avasavattī bho Gotama.

551. Iti kira Vāseṭṭha sapariggahā tevijjā brāhmaṇā apariggaho brahmā, api nu kho sapariggahānaṁ tevijjānaṁ brāhmaṇānaṁ apariggahena brahmunā saddhiṁ saṁsandati sametīti. No hidaṁ bho Gotama. Sādhu Vāseṭṭha, te vata Vāseṭṭha sapariggahā tevijjā brāhmaṇā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apariggahassa brahmuno sahabyūpagā bhavissantīti netaṁ ṭhānaṁ vijjati.

Iti kira Vāseṭṭha saveracittā tevijjā brāhmaṇā averacitto brahmā -pa- sabyāpajjacittā tevijjā brāhmaṇā abyāpajjacitto brahmā. Saṁkiliṭṭhacittā tevijjā brāhmaṇā asaṁkiliṭṭhacitto brahmā. Avasavattī

---

1. Pariyonaddhā, te (Syā, Ka)

tevijjā brāhmaṇā vasavattī brahmā, api nu kho avasavattīnaṁ tevijjānaṁ brāhmaṇānaṁ vasavattinā brahmunā saddhiṁ saṁsandati sametīti. No hidaṁ bho Gotama. Sādhu Vāseṭṭha, te vata Vāseṭṭha avasavattī tevijjā brāhmaṇā kāyassa bhedā paraṁ maraṇā vasavattissa brahmuno sahabyūpagā bhavissantīti netaṁ ṭhānaṁ vijjati.

552. Idha kho pana te Vāseṭṭha tevijjā brāhmaṇā āsīditvā[1] saṁsīdanti, saṁsīditvā visāraṁ[2] pāpuṇanti, sukkhataraṁ[3] maññe taranti. Tasmā idaṁ tevijjānaṁ brāhmaṇānaṁ tevijjā-iriṇantipi vuccati, tevijjāvivanantipi vuccati, tevijjābyasanantipi vuccatīti.

553. Evaṁ vutte Vāseṭṭho māṇavo Bhagavantaṁ etadavoca "sutaṁ metaṁ bho Gotama, samaṇo Gotamo brahmānaṁ sahabyatāya maggaṁ jānātī"ti. Taṁ kiṁ maññasi Vāseṭṭha. Āsanne ito Manasākaṭaṁ, na ito dūre Manasākaṭanti. Evaṁ bho Gotama āsanne ito Manasākaṭaṁ, na ito dūre Manasākaṭanti.

554. Taṁ kiṁ maññasi Vāseṭṭha. Idhassa puriso Manasākaṭe jātasaṁvaddho. Tamenaṁ Manasākaṭato tāvadeva avasaṭaṁ Manasākaṭassa maggaṁ puccheyyuṁ. Siyā nu kho Vāseṭṭha tassa purisassa Manasākaṭe jātasaṁvaddhassa Manasākaṭassa maggaṁ puṭṭhassa dandhāyitattaṁ vā vitthāyitattaṁ vāti. No hidaṁ bho Gotama. Taṁ kissa hetu, amu hi bho Gotama puriso Manasākaṭe jātasaṁvaddho, tassa sabbāneva Manasākaṭassa maggāni suviditānīti.

Siyā kho Vāseṭṭha tassa purisassa Manasākaṭe jātasaṁvaddhassa Manasākaṭassa maggaṁ puṭṭhassa dandhāyitattaṁ vā vitthāyitattaṁ vā, na tveva Tathāgatassa brahmaloke vā brahmalokagāminiyā vā paṭipadāya puṭṭhassa dandhāyitattaṁ vā vitthāyitattaṁ vā, brahmānañcāhaṁ vāseṭṭha pajānāmi brahmalokañca brahmalokagāminiñca paṭipadaṁ, yathā paṭipanno ca brahmalokaṁ upapanno, tañca pajānāmīti.

---

1. Ādisitvā (Ka) 2. Visādaṁ (Sī, I), visattaṁ (Syā) 3. Sukkhataraṇaṁ (Ka)

555. Evaṁ vutte Vāseṭṭho māṇavo Bhagavantaṁ etadavoca "sutaṁ metaṁ bho Gotama, samaṇo Gotamo brahmānaṁ sahabyatāya maggaṁ desetī"ti. Sādhu no bhavaṁ Gotamo brahmānaṁ sahabyatāya maggaṁ desetu ullumpatu bhavaṁ Gotamo brāhmaṇiṁ pajanti. Tena hi Vāseṭṭha suṇāhi sādhukaṁ manasi karohi bhāsissāmīti. "Evaṁ bho"ti kho Vāseṭṭho māṇavo Bhagavato paccassosi.

## Brahmalokamaggadesanā

556. Bhagavā etadavoca. Idha Vāseṭṭha Tathāgato loke uppajjati Arahaṁ Sammāsambuddho -pa-. (Yathā Sāmaññaphale, evaṁ vitthāretabbaṁ.) Evaṁ kho Vāseṭṭha bhikkhu sīlasampanno hoti -pa- tassime pañca nīvaraṇe pahīne attani samanupassato pāmojjaṁ jāyati, pamuditassa pīti jāyati, pītimanassa kāyo passambhati, passaddhakāyo sukhaṁ vedeti, sukhino cittaṁ samādhiyati.

So mettāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharati. Tathā dutiyaṁ. Tathā tatiyaṁ. Tathā catutthaṁ. Iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ mettāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyāpajjena pharitvā viharati.

Seyyathāpi Vāseṭṭha balavā saṅkhadhamo appakasireneva catuddisā viññāpeyya, evameva kho Vāseṭṭha evaṁ bhāvitāya mettāya cetovimuttiyā yaṁ pamāṇakataṁ kammaṁ na taṁ tatrāvasissati, na taṁ tatrāvatiṭṭhati. Ayampi kho Vāseṭṭha brahmānaṁ sahabyatāya maggo.

Puna caparaṁ Vāseṭṭha bhikkhu karuṇāsahagatena cetasā -pa- muditāsahagatena cetasā -pa- upekkhāsahagatena cetasā ekaṁ disaṁ pharitvā viharati. Tathā dutiyaṁ. Tathā tatiyaṁ. Tathā catutthaṁ. Iti uddhamadho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantaṁ lokaṁ upekkhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyāpajjena pharitvā viharati.

Seyyathāpi Vāseṭṭha balavā saṅkhadhamo appakasireneva catuddisā viññāpeyya. Evameva kho Vāseṭṭha evaṁ bhāvitāya upekkhāya cetovimuttiyā yaṁ pamāṇakataṁ kammaṁ na taṁ tatrāvasissati, na taṁ tatrāvatiṭṭhati. Ayampi kho Vāseṭṭha brahmānaṁ sahabyatāya maggo.

557. Taṁ kiṁ maññasi Vāseṭṭha, evaṁvihārī bhikkhu sapariggaho vā apariggaho vāti. Apariggaho bho Gotama. Saveracitto vā averacitto vāti. Averacitto bho Gotama. Sabyāpajjacitto vā abyāpajjacitto vāti. Abyāpajjacitto bho Gotama. Saṁkiliṭṭhacitto vā asaṁkiliṭṭhacitto vāti. Asaṁkiliṭṭhacitto bho Gotama. Vasavattī vā avasavattī vāti. Vasavattī bho Gotama.

Iti kira Vāseṭṭha apariggaho bhikkhu apariggaho brahmā, api nu kho apariggahassa bhikkhuno apariggahena brahmunā saddhiṁ saṁsandati sametīti. Evaṁ bho Gotama. Sādhu Vāseṭṭha, so vata Vāseṭṭha apariggaho bhikkhu kāyassa bhedā paraṁ maraṇā apariggahassa brahmuno sahabyūpago bhavissatīti ṭhānametaṁ vijjati.

558. Iti kira Vāseṭṭha averacitto bhikkhu averacitto brahmā -pa- abyāpajjacitto bhikkhu abyāpajjacitto brahmā. Asaṁkiliṭṭhacitto bhikkhu asaṁkiliṭṭhacitto brahmā. Vasavattī bhikkhu vasavattī brahmā, api nu kho vasavattissa bhikkhuno vasavattinā brahmunā saddhiṁ saṁsandati sametīti. Evaṁ bho Gotama. Sādhu Vāseṭṭha, so vata Vāseṭṭha vasavattī bhikkhu kāyassa bhedā paraṁ maraṇā vasavattissa brahmuno sahabyūpago bhavissatīti ṭhānametaṁ vijjatīti.

559. Evaṁ vutte Vāseṭṭha Bhāradvājā māṇavā Bhagavantaṁ etadavocuṁ "abhikkantaṁ bho Gotama, abhikkantaṁ bho Gotama, seyyathāpi bho Gotama nikkujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannaṁ vā vivareyya, mūḷhassa vā maggaṁ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya 'cakkhumanto rūpāni dakkhantī'ti. Evamevaṁ bhotā Gotamena anekapariyāyena dhammo

pakāsito, ete mayaṁ bhavantaṁ Gotamaṁ saraṇaṁ gacchāma, dhammañca bhikkhusaṁghañca, upāsake no bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupete saraṇaṁ gate”ti.

Tevijjasuttaṁ niṭṭhitaṁ terasamaṁ.

Sīlakkhandhavaggo niṭṭhito.

### Tassuddānaṁ

Brahmāsāmañña-ambaṭṭha,
Soṇakūṭamahālijālinī.
Sīhapoṭṭhapādasubho Kevaṭṭo,
Lohiccatevijjā terasāti.

## Sīlakkhandhavaggapāḷi niṭṭhitā.

## Sīlakkhandhavaggapāḷiyā

# Lakkhitabbapadānaṁ anukkamaṇikā

## Sīlakkhandhavaggapāḷiyā

# Nānāpāṭhā

Paṭhamo mūlapāṭho, Sī = Sīhaḷapotthakaṁ, Syā = Syāmapotthakaṁ, I = Iṅgalisapotthakaṁ, Ka = kesuci Marammapotthakesu dissamānapāṭho, Ka-Sī = kesuci Sīhaḷapotthakesu dissamānapāṭho, Ṭṭha = Aṭṭhakathā.

### Sīlakkhandhavaggapāḷiyā

| Nānāpāṭhā | Piṭṭhaṅkā |
|---|---|
| **[ A ]** | |
| Agacchiṁ = Agañchiṁ (Syā, Kaṁ) | 77 |
| Aṅgulipatodakehi = Aṅgulipatodakena (I) | 86 |
| Adhimuttipadāni = Adhivuttipadāni (Sī, I) Adhivacanapadānīti saṁvaṇṇanāya sameti. | 12 |
| Anikkujjanto = Anikkujjento (Syā, Kaṁ, Ka) | 50 |
| Anubandhā = Anubaddhā (Ka-Sī, I) | 1 |
| Anelagalāya = Aneḷagalāya (Sī, I) Anelagaḷāya (Ka) | 106 |
| Appaṭṭhataro = Appatthataro (Syā, Kaṁ) | 136 |
| Appasamārambhataro = Appasamārabbhataro (Sī, Ka, I) | 136 |
| Abbhayena = Abbayena (Sī, Ka) | 68 |
| Abhijjamāne = Abhijjamāno (Sī, Ka) | 73 |
| Abhisannāni parisannāni = Abhisandāni parisandāni (Ka) | 71 |
| Asiṁ = Khaggaṁ (Sī, I) Asiṁ khaggaṁ (Syā, Kaṁ) Khaggaṁ asiṁ (Ka) | 7, 62 |
| **[ Ā ]** | |
| Āgaccheyyātha = Āgaccheyyātho (Sī, I) | 85 |
| Āmukkamaṇikuṇḍalābharaṇā = Āmuttamālābharaṇā (Sī, Syā, I) | 98 |
| Ārācārī = Ānācārī (Ka) | 4 |
| Āsīditvā = Ādisitvā (Ka) | 233 |
| **[ I ]** | |
| Iti pana = Kiṁ pana (Sī, Syā, I) | 226 |

| Nānāpāṭhā | Piṭṭhaṅkā |
|---|---|
| **[ I ]** | |
| Itthikathaṁ = Itthikathaṁ purisakathaṁ (Syā, Kaṁ, Ka) | 7 |
| Itthikathaṁ = Itthikathaṁ purisakathaṁ kumārakathaṁ kumārikathaṁ (Ka) | 62 |
| **[ U ]** | |
| Upagacchi = Upagañchi (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 1 |
| Uttarikaraṇīyaṁ = Uttariṁ karaṇīyanti (Sī, Syā, I) Uttarikaraṇīyanti (Ka) | 204 |
| Udakadahaṁ = Udakarahadaṁ (Sī, Syā, I) | 42 |
| Udayabhaddo = Udāyibhaddo (Sī, I) | 47 |
| Ubbhaṭṭhakopi = Ubbhaṭṭhikopi (Ka) | 158 |
| Ubbhato”ti = Uddharito (Syā, Kaṁ) | 73 |
| Ubbhidodako = Ubbhitodako (Syā, Kaṁ, Ka) | 70 |
| Uruññāyaṁ = Ujuññāyaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 153 |
| **[ E ]** | |
| Evaṁdiṭṭhi = Evaṁdiṭṭhī (Ka, I) | 31 |
| “Evaṁ bho”ti = Evaṁ bhanteti (Sī, I) | 215 |
| **[ O ]** | |
| Okkāmukhaṁ Karakaṇḍaṁ = Ukkāmukhaṁ Karakaṇḍuṁ (Sī, Syā) | 87 |
| Onaddhā = Ophuṭā (Sī, Ka), Ophutā (Syā) | 231 |
| **[ Ka ]** | |
| Kañcideva desaṁ = Kiñcideva desaṁ lesamattaṁ (Syā, Kaṁ, Ka) | 48 |
| Kabaḷīkārāhārabhakkho = Kabaḷīkārabhakkho (Syā, Ka) | 180 |
| Kabaḷīkārāhārabhakkhanti = Kabaḷīkārabhakkhanti (Syā, Ka) | 172 |
| Kammakāro = Kammakaro (Sī, Syā, Kaṁ, I) Moggallānarūpaṁ | 56 |
| Kallaṁ = Na kallaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, Ka) | 150 |
| “Kāya nuttha = Kāya nottha (Syā, Ka) | 168 |
| Kiñci = Kañci (Kaṁ, I) | 53, 175 |

Nānāpāṭhā Piṭṭhaṅkā

| Nānāpāṭhā | Piṭṭhaṅkā |
|---|---|
| **[ Da ]** | |
| Dakkhati = Dakkhiti (Sī) | 156 |
| Dīghāsivudhehi = Dīghāsibaddhehi (Sī, I) | 98 |
| Dīpā = Padīpā (Sī, Syā) | 47 |
| Devadudrabhi = Devadundubhi (Syā, Kaṁ, I) | 10 |
| **[ Na ]** | |
| Na kho pana metaṁ = Na kho nāmetaṁ (Sī, I) | 168 |
| Natthi cevettha = Na samanupassāmi -pa- natthi no kiñci (Syā, Ka) | 204 |
| Na ca hoti = Na hoti ca (Sī, Ka) | 26 |
| Nāṭaputto = Nāthaputto (Sī), Nātaputto (I) | 45 |
| Nhāpakā = Nahāpikā (Sī), Nhāpikā (Syā) | 48 |
| **[ Pa ]** | |
| Pakkamiṁ = Pakkāmiṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 50 |
| Pakudho = Pakuddho (Sī) | 45 |
| Pañcamaṁ = Pañcamaṁ iti vā (Sī, Syā, I) | 6 |
| Paccuṭṭhissanti = Paccuṭṭhassanti (I) | 103 |
| Pattikova = Padikova (Syā) | 47 |
| Paripphuṭāni = Paripphuṭṭhāni (I) | 71 |
| Pariyonaddhā = Pariyonaddhā, te (Syā, Ka) | 232 |
| [ Parisuddhe -pa- vigatūpakkilese ] = [ ] Natthi (Sī, I) yuttaṁ. | 12 |
| Paro loko = Paraloko (Syā) | 51 |
| Pavāheyya = Pabbāheyya (Syā, Ka) | 73 |
| Pavāḷhā"ti = Pabbāḷhāti (Syā, Ka) | 73 |
| Pavuṭā = Saputā (Ka), Pabuṭā (Sī) | 50 |
| Pīṇenti = Pīnenti (Ka) | 48 |
| Pītaṁ vā lohitaṁ vā = Pītakaṁ vā lohitakaṁ vā (Ka) | 72 |
| Purimā rūpasaññā = Purimasaññā (Ka) | 170 |
| Pokkharasāti = Pokkharasātī (Sī), Pokkharasādi (I) | 82 |

| Nānāpāṭhā | Piṭṭhaṅkā |
| --- | --- |
| **[ Ba ]** | |
| Barihisatthāya = Parihiṁsatthāya (Sī, Syā, Ka) | |
| Parahiṁsatthāya (Ka) | |
| Barihisa = Kusatiṇaparitthataṁ | |
| yaññaṭṭhāna-attharaṇanti | |
| Sakkatābhidhāne. | 134 |
| Belaṭṭhaputto = Bellaṭṭhiputto (Sī) Velaṭṭhaputto (Syā) | 45 |
| Byantiṁ kareyya = Byantīkareyya (Sī, Syā, Kaṁ) | 68 |
| Brahmavacchasī = Brahmaḍḍhī (Sī) Brahmavaccasī (I) | 106 |
| Brahmunā cesā Ambaṭṭha = Brahmunāpi Ambaṭṭha (Ka) | |
| Brahmunāpi esā Ambaṭṭha (I) | 92 |
| Bravitū"ti = Brūtu (Syā) | 89 |
| **[ Bha ]** | |
| Bhaddante = Bhadante (Sī, Syā) | 90 |
| Bhagavantaṁ = Bhagavantaṁ Gotamaṁ (Sī, I, Ka) | 46 |
| Bhagavā' = Bhagavāti (Syā, Kaṁ) | 82 |
| **[ Ma ]** | |
| Manasi kareyyātha = Manasikareyyātho (Sī, I) | 85 |
| Mayaṁ bhoto = Mayaṁ bhante tava (Sī, I) | 215 |
| Mahākappino = Mahākappuno (Ka-Sī, I) | 50 |
| Mahiṁsayuddhaṁ = Mahisayuddhaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 6 |
| Mahiṁsalakkhaṇaṁ = Mahisalakkhaṇaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 9 |
| Mālāgandhavilepanaṁ = Mālāvilepanaṁ (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 7 |
| Mukhullokako = Mukhullokiko (Syā, Kaṁ, Ka) | 56 |
| Mudiṅgasaddampi = Mutiṅgasaddampi (Sī, I) | 75 |
| **[ Ya ]** | |
| Yaññavāṭassa = Yaññāvāṭassa (Sī, I, Ka) yaññavāṭatoti | |
| yaññabhūmito-iti Cariyāpiṭakapāḷi-aṭṭhakathā. | 135 |
| Yato kho = Yato ca kho (Ka) | 161 |
| Yamataggi = Yamadaggi (Ka) | 97 |
| Yassa tvaṁ = Yaṁ tvaṁ (Sī, Syā, Ka) | 179, 228 |
| Yāvatako = Yāvatiko (Ka, I) | 100 |

| Nānāpāṭhā | Piṭṭhaṅkā |
|---|---|
| **[ Ya ]** | |
| Yiṭṭhukāmassa = Yiṭṭhakāmassa (Ka) | 131 |
| Yo = Yo vā (I) | 185 |
| Yo te so puriso = Yo te puriso (Sī, Ka) | 56 |
| Yo te so puriso = Yo te puriso (Sī) | 58 |
| **[ Ra ]** | |
| Rathikāyapi vīthiṁ sañcarante = Rathiyāpi rathiṁ sañcarante (Sī), Rathikāya vīthiṁ sañcarantepi (Syā, I) | 78 |
| Rosikaṁ = Bhesikaṁ (Sī, I) | 214 |
| **[ La ]** | |
| Lokoti = Lokoti vā (Sī, Ka) | 176 |
| **[ Va ]** | |
| Vaṇṭapaṭibandhāni = Vaṇṭūpanibandhanāni (Sī, I) Vaṇḍapaṭibaddhāni (Ka) | 42 |
| Vācā = Vācāya (Syā, Ka) | 175 |
| Virato = Paṭivirato (Ka) | 4-5 |
| Visāraṁ = Visādaṁ (Sī, I) Visattaṁ (Syā) | 233 |
| Visūkadassanā = Visukadassanā (Ka) | 5 |
| Vedānaṁ = Bedānaṁ (Ka) | 82 |
| **[ Sa ]** | |
| Sakideva = Sakiṁdeva (Ka) [ Saki + eva = Sakideva = Sī-Rūpasiddhi ] | 148 |
| Saṅkhapaṇavadindimasaddampi = Saṅkhapaṇavadeṇḍimasaddampi (Sī, I) Saṅkhasaddampi paṇavasaddampi dendimasaddampi (Syā, Kaṁ) | 75 |
| "Saṅkhapaṇavadindimasaddo"itipi = Saṅkhasaddoitipi paṇavasaddo itipi dendimasaddo itipi (Syā, Kaṁ) | 75 |
| Sa khoso = Ayaṁ kho (Ka) | 163 |
| Sa khoso = Ayaṁ kho so (Ka) | 191 |
| Saṅghasaṅghī = Saṅghā saṅghī (Sī, Syā, I) | 104 |
| Sañcayo = Sañjayo (Sī, Syā) | 45 |
| Sañjānāthā"ti = Sampajānāthāti (Sī, Syā, Ka) | 178 |
| Sajitā = Sajjitā (Syā, Kaṁ) | 17 |

| Nānāpāṭhā | Piṭṭhaṅkā |
|---|---|
| **[ Sa ]** | |
| Sajotibhūtaṁ = Sañjotibhūtaṁ (Syā) | 89 |
| Sattannaṁ tveva = Sattannaṁ yeva (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 53 |
| Sattamā ācariyāmahayugā = Sattamācariyamahayugā (Syā) | 224 |
| Sandhāgāre = Santhāgāre (Sī, I) | 86 |
| Sannayhi = Sannahi (Ka) | 90 |
| Sammaggatā = Samaggatā (Ka) Samaggagatā (Syā) | 51 |
| Samaṇabrāhmaṇesu = Samaṇesu brāhmaṇesu (Ka) | 48 |
| Samārambhā = Samārabbhā (Sī, Ka) | 5 |
| Samihitaṁ = Samīhitaṁ (Syā) | 224 |
| Sambodhiparāyaṇo = Sambodhiparāyano (Sī, Syā, I, Ka) | 148 |
| Sammussati = Pamussati (Sī, Syā) | 18 |
| Sāciyogā = Sāviyogā (Syā, Kaṁ, Ka) | 5 |
| Sinisūraṁ = Sinipuraṁ (Sī, Syā) | 87 |
| Sukatadukkaṭānaṁ = Sukaṭadukkaṭānaṁ (Sī, Syā, Kaṁ) | 26 |
| Sukhadukkhaṁ = Sukhañca dukkhañca (Syā) | 50 |
| Sukkhataraṁ = Sukkhataraṇaṁ (Ka) | 233 |
| Sūriyaggāho = Suriyaggāho (Sī, Syā, Kaṁ, I) | 10 |
| Seyyathidaṁ = Seyyathīdaṁ (Sī, Syā) | 6 |
| Sobhanakaṁ = Sobhanagharakaṁ (Sī) Sobhanagarakaṁ (Syā, Kaṁ, I) | 6 |
| Sova = So ca (Ka) | 185 |
| Sova = Sveva (Sī, I) So yeva (Syā) | 185 |
| Svedāni = Dāni sve (Sī, Ka) | 100 |
| **[ Ha ]** | |
| Hatthattharaṁ assattharaṁ rathattharaṁ = Hatthattharaṇaṁ assattharaṇaṁ rathattharaṇaṁ (Sī, Ka, I) | 7 |
| Hassa = Hasa (Ka) | 18 |